

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (หน้า 13 – 14) ในส่วนที่ 7 ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน มาตรา 45 – 48 ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชน รวมทั้งได้บัญญัติให้คลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นสมบัติของชาติเพื่อประโยชน์ในทางสาธารณะ

นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ดังกล่าว อีกทั้งกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เพื่อให้การดำเนินกิจการต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะอื่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ และการกำกับกิจการดังกล่าวต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการครอบงำ การครอบงำสื่อ หรือการครอบงำระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเอง หรือโดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว นอกจากเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและใช้ประโยชน์จากระบบสื่อสารมวลชน รวมถึงให้การคุ้มครองเสรีภาพของผู้ทำงานในอุตสาหกรรมสื่อแล้ว ยังต้องการให้มีองค์กรอิสระที่ปลอดจากการครอบงำทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลกิจการวิทยุ โทรทัศน์ และโทรคมนาคม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทุกภาคส่วน อันเป็นการปฏิรูปโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนไทยครั้งสำคัญที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนับจากรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแม้จะได้รับความสนใจ เกิดกระแสความตื่นตัวจากภาคเอกชนและภาคประชาชนเป็นอย่างมาก แต่การดำเนินงานโดยภาครัฐและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญยังไม่คืบหน้ามากนัก จนเกิดวิฤตชุมชน เคเบิลท้องถิ่นและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมจำนวนมากในปัจจุบัน

กระทั่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ได้รุกรามบานปลายกลายเป็นการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมทางการเมืองและกำลังตำรวจ ทหาร ในเดือนพฤษภาคม 2553 ณ บริเวณสี่แยกราชประสงค์ ทำให้ในเวลาต่อมา นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี เสนอแผนปรองดองแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย และตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อศึกษาและผลักดันให้เกิดขึ้นจริง ซึ่งแผนปรองดองดังกล่าวประกอบด้วย 5 ประการ คือ

1. การปกป้องเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
2. การปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
3. การปฏิรูปสื่อ
4. การตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบข้อเท็จจริง ความรุนแรงระหว่างการชุมนุมทางการเมือง
5. การปฏิรูปทางการเมือง

การปฏิรูปสื่อ นั้น นับเป็นวาระที่สำคัญอีกด้านหนึ่งของการดำเนินการตามแผนปรองดองในข้างต้น เนื่องจากวิกฤตของประเทศในปี 2553 ซึ่งต้องอาศัยการประสานความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันเสนอแนะและวางแนวทางการสร้างสื่อที่สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาประเทศชาติได้ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ประกอบกับการเปิดเสรีของคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ ส่งผลต่อการก่อกำเนิดของสื่อทางเลือกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวิทยุธุรกิจท้องถิ่น เคเบิลทีวีท้องถิ่น ทีวีดาวเทียม ฯลฯ

การเกิดขึ้นของสื่อดังกล่าว ทำให้คนบางกลุ่มใช้การบริหารจัดการสื่อที่มีหลักการบิดเบือนไปจากปรัชญาดั้งเดิมของวิทยุชุมชน กล่าวคือ ไม่ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง แต่เป็นการจัดตั้งในลักษณะเป็นสื่อตัวแทน (Nominee) กลุ่มผลประโยชน์อาศัยเป็นช่องทางในการบิดเบือนข้อมูล ปลุกกระดม สร้างความเกลียดชังและความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคม โดยปราศจากการกลั่นกรอง เพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุประโยชน์ทางการเมืองของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ขณะเดียวกันการขาดความเข้าใจในเรื่องเสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อเอง ส่งผลให้สื่อมวลชนบางกลุ่มแสดงบทบาทเป็นปัจเจกบุคคล ใช้เสรีภาพที่มีอยู่อย่างไม่สร้างสรรค์ แทนที่จะเป็นผู้จรรโลงชุมชนหรือสังคมที่ดีงาม กลับเป็นต้นเหตุสำคัญของความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมิติใหม่แห่งกระบวนการสื่อสารมวลชน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปสื่ออย่างเป็นระบบขึ้นอีกครั้งนับจากปี 2540 อันจะนำมาซึ่งการใช้สื่อให้เป็นไปในทิศทางที่

ถูกต้อง เหมาะสม และสร้างสรรค์ รวมทั้งยังป้องกันไม่ให้สื่อตกเป็นเครื่องมือของการสร้างความขัดแย้ง ส่งเสริมให้องค์กรทางวิชาชีพสื่อมวลชน มีการดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อันจะเป็นพลังสำคัญในการนำพาบ้านเมืองให้ข้ามพ้นวิกฤติได้ในที่สุด

และเพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นจากตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จากกลุ่มต่างๆ การวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีกระบวนการดำเนินงานตามหลักวิชาการอย่างถูกต้องนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม” โดยการวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มองค์กรกำกับดูแลสื่อทั้งภาครัฐ และองค์กรอิสระ รวมทั้งกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ภาคการเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจเอกชน

ปัญหานำวิจัย

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มองค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตามสื่อมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนและสื่อใหม่ในปัจจุบันอย่างไร?
2. การปฏิรูปโครงสร้าง การบริหารจัดการ และกำกับดูแลสื่อ ในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตามสื่อควรมีแนวทางอย่างไร?

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มองค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตามสื่อที่มีต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนและสื่อใหม่ในปัจจุบัน
2. เพื่อทราบถึงแนวทางในการปฏิรูปโครงสร้าง การบริหารจัดการ และกำกับดูแลสื่อ จากมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตามสื่อ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนมีอิสระในการให้สัมภาษณ์และในการตอบแบบสอบถาม
2. วันและเวลาในการให้สัมภาษณ์ที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม” มีกรอบระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือนกันยายน – ธันวาคม 2553 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 41 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มองค์กรกำกับดูแลสื่อทั้งภาครัฐและองค์กรอิสระ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ภาคการเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจเอกชนด้านการสื่อสาร โดยครอบคลุมประเด็นในการศึกษาทั้งเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว ความคุ้มครองสวัสดิภาพความปลอดภัยในการปฏิบัติของสื่อ จรรยาวิชาชีพ การกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อ

นิยามศัพท์

การปฏิรูปสื่อ	หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมสื่อ โดยมีการปรับเปลี่ยนบทบาท โครงสร้าง และการกำกับดูแลกิจการสื่อ เพื่อให้เหมาะสมกับความก้าวหน้า หรือทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
สื่อมวลชน	หมายถึง หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสมัยใหม่ เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม อินเทอร์เน็ต
องค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม	หมายถึง องค์กรของรัฐ หรือในกำกับของรัฐ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการสื่อมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน วุฒิสมาชิก นักกฎหมาย และองค์กรธุรกิจเอกชนที่ดำเนินกิจการด้านการสื่อสาร
ข่าว	หมายถึง การรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ประชาชนสนใจ และให้ความสำคัญ รวมทั้งมีผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความคิดเห็นขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตามสื่อที่มีต่อการทำงานของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน รวมทั้งความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อที่มีต่อผู้บริโภคสื่อและต่อสังคมไทย ตลอดจนแนวทางในการกำกับดูแลกิจการสื่อ
2. สร้างการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อและกรอบแนวคิดในการปฏิบัติงานของสื่อ
3. เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ และกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการพัฒนางานวิชาการและวงการวิชาชีพด้านนิเทศศาสตร์
4. เป็นแนวทางให้แก่นักวิจัยในสาขาต่างๆ รวมทั้งองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสื่อสามารถศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องบทบาทหน้าที่และแนวทางการปฏิรูปสื่อต่อไปได้ในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีที่จะนำมาใช้เป็นแนวประกอบการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม” ประกอบด้วย

1. แนวคิดการบริหารจัดการองค์กรหนังสือพิมพ์
2. แนวคิดการบริหารจัดการองค์กรสื่อโทรทัศน์
3. แนวคิดข่าวและข่าวโทรทัศน์
4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New media)
5. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)
6. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy)
7. แนวคิดเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน (Mass media ethics and responsibility)
8. ทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา (Development media theory)
9. ทฤษฎีสื่อแบบประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-participant media theory)
10. ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะ (Cultivation theory)
11. ทฤษฎีการเลียนแบบ (Modeling theory)
12. ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda setting)
13. แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรหนังสือพิมพ์

เฮอเบิร์ต ลี วิลเลียมส์ (Herbert Lee Williams, 1978, pp.10-14) แบ่งการจัดองค์กรของหนังสือพิมพ์ออกเป็น 6 แผนก ได้แก่

1. Editorial-News Department เป็นแผนกที่รับผิดชอบในการผลิตต้นฉบับ เว้นแต่โฆษณา แผนกข่าวในหนังสือพิมพ์ใหญ่ๆ มักจะแบ่งออกตามลักษณะการทำงานได้อีก 6 ส่วน ดังนี้

- 1.1) ห้องข่าว หรือ Newsroom ทำหน้าที่รวบรวมข่าวทุกประเภทจากผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์ ในส่วนนี้ยังสามารถแบ่งย่อยออกตามประเภทของข่าวได้อีกด้วย

- 1.2) ฝ่ายบรรณาธิการ หรือ Copy Desk ทำหน้าที่ตรวจแก้ต้นฉบับ ทั้งในเรื่องความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา
- 1.3) ฝ่ายหน้าบรรณาธิการ หรือ Editorial Room รับผิดชอบในการผลิตต้นฉบับที่จะตีพิมพ์ในหน้าบรรณาธิการ ทั้งส่วนที่เป็นบทความ สารคดี บทวิจารณ์ และจดหมายจากผู้อ่าน ซึ่งข้อเขียนในหน้านี้จะแสดงถึงจุดยืนหรือนโยบายของหนังสือพิมพ์
- 1.4) ฝ่ายภาพ หรือ Picture Division มีช่างภาพเป็นผู้รับผิดชอบในการถ่ายภาพประกอบต้นฉบับที่จะตีพิมพ์โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับห้องข่าว
- 1.5) ฝ่ายศิลป์ หรือ Art Department ทำหน้าที่จัดหน้าหนังสือพิมพ์และอาร์ตเวิร์กใดๆ รวมถึงตกแต่งภาพที่จะใช้ตีพิมพ์
- 1.6) ห้องสมุดหนังสือพิมพ์ หรือ Library เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลอ้างอิง ข้อมูลพื้นฐาน หรือข้อมูลที่มาของข่าวและบุคคลในข่าว ในหนังสือพิมพ์ใหญ่ๆ อาจเรียกส่วนนี้ว่า Morgue

2. Business Department ดูแลด้านรายได้ของหนังสือพิมพ์ โดยแบ่งย่อยออกเป็น 3 ฝ่าย คือ

- 2.1) ฝ่ายโฆษณา หรือ Advertising Division มีหน้าที่ขายพื้นที่โฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์ให้กับบริษัทต่างๆ เพื่อหารายได้ให้กับองค์กร
- 2.2) ฝ่ายจัดจำหน่าย หรือ Circulation Division รับผิดชอบในส่วนของการกระจายหนังสือพิมพ์ให้เข้าถึงผู้อ่านในวงกว้าง
- 2.3) ฝ่ายรองรับงานพิมพ์ หรือ Job Printing Division รับผิดชอบการตีพิมพ์งานจากหน่วยงานต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือพิมพ์ แต่เป็นการหารายได้ให้กับองค์กรหนังสือพิมพ์อีกทางหนึ่ง

3. ฝ่ายส่งเสริมการขาย หรือ Promotion Department รับผิดชอบจัดกิจกรรมหรือโปรโมชั่นที่ช่วยสร้างการรับรู้ให้กับผู้อ่าน เพื่อนำไปสู่ยอดขายที่เพิ่มขึ้นของหนังสือพิมพ์

4. ฝ่ายผลิต หรือ Mechanical Department รับผิดชอบงานด้านเทคนิคและงานที่เกี่ยวข้องกับเครื่องพิมพ์ โดยเมื่อต้นฉบับเรียบร้อยแล้วจะถูกส่งให้กับฝ่ายนี้ดำเนินการผลิตต่อไป

5. ฝ่ายประมวลผลข้อมูล หรือ Data Processing Department เป็นฝ่ายที่อำนวยความสะดวกให้การทำงานของทุกฝ่ายเป็นไปอย่างราบรื่น

6. ฝ่ายบริหาร หรือ Administrative Department รับผิดชอบในการวางนโยบายและวางแผนปฏิบัติงานขององค์กรหนังสือพิมพ์

สิริทิพย์ ชันสุวรรณ (2539, น.16-20) อธิบายว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมักจะจัดองค์กรโดยแบ่งเป็นหน่วยงานหลัก 3 หน่วยงาน คือ กองบรรณาธิการ (Editorial/News-Editorial Department) กองจัดการ (Business Department) และกองการผลิต (Mechanical Department)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากในปัจจุบันกิจการหนังสือพิมพ์ได้ปรับการดำเนินงานให้เป็นธุรกิจมากขึ้น หลายองค์กรจึงจัดการบริหารงานให้สอดคล้องกับความเป็นธุรกิจยิ่งขึ้น โดยมีหน่วยงานหลัก คือ กองบรรณาธิการ (News-Editorial Department) กองจัดการธุรกิจ (Business Department) กองการตลาดและส่งเสริมการขาย (Marketing and Promotion Department) กองการผลิต (Mechanical Department) และกองอำนวยการ (Administrative Department) โดยแต่ละหน่วยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. กองบรรณาธิการ รับผิดชอบในการผลิตต้นฉบับทุกชนิดที่จะนำไปตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ยกเว้นต้นฉบับงานโฆษณา ตามปกติจะแบ่งย่อยลงไปอีกตามประเภทของข่าว เช่น ข่าวต่างประเทศ ข่าวอาชญากรรม ข่าวกีฬา ข่าวกีฬา เป็นต้น
2. กองจัดการธุรกิจ รับผิดชอบในการทำงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการหารายได้ ดูแลด้านการขายของหนังสือพิมพ์ทั้งหมด ดูแลการเก็บค่าขายหนังสือพิมพ์ ดูแลด้านการจัดสรรงบประมาณและการใช้จ่ายทุนของหนังสือพิมพ์ และยังเป็นหน่วยงานที่ดูแลและอำนวยการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับด้านธุรกิจของหนังสือพิมพ์อีกด้วย
3. กองการตลาดและส่งเสริมการขาย รับผิดชอบในการส่งเสริมการขาย เพื่อรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดของหนังสือพิมพ์
4. กองการผลิต รับผิดชอบต่อกองบรรณาธิการและฝ่ายโฆษณา โดยนำต้นฉบับจากทั้งสองหน่วยงานมาดำเนินการทางด้านเทคนิคจนได้เป็นรูปเล่ม พร้อมส่งต่อไปกับสายส่งเพื่อวางจำหน่ายต่อไป
5. กองอำนวยการ ประกอบด้วยเจ้าของกิจการและผู้บริหารของหนังสือพิมพ์ทั้งหมด รับผิดชอบดูแลให้การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานในหนังสือพิมพ์เกิดประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ รวมทั้งมีอำนาจตัดสินใจกำหนดนโยบายของหนังสือพิมพ์ด้วย

ในการทำงานของหนังสือพิมพ์ ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นบุคคลแรกที่สัมผัสกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นด่านแรกในการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงทั้งหมด นำมาเขียนเป็นข่าวส่งให้กับหัวหน้าข่าว หรือบรรณาธิการข่าวตามสายงาน เช่น ผู้สื่อข่าวในประเทศจะส่งข่าวให้กับบรรณาธิการข่าวในประเทศ ผู้สื่อข่าวต่างจังหวัดจะส่งข่าวให้กับบรรณาธิการข่าวต่างจังหวัด เป็นต้น ในกรณีที่ผู้สื่อข่าวส่งข่าวทางโทรศัพท์หรือรูปแบบอื่นซึ่งไม่ได้เขียนในรูปของข่าว หรือเขียนข่าวไม่ชัดเจน บรรณาธิการข่าวอาจส่งให้ผู้เรียบเรียงข่าว หรือผู้เขียนข่าว (Rewriter) นำไปเขียนเป็นข่าวให้ถูกต้องก่อนส่งไปพิมพ์

บรรณาธิการข่าวแต่ละคนเป็นด่านต่อไปที่จะทำการคัดเลือกข่าวที่ถูกส่งเข้ามา โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของข่าวตามหลักการประเมินคุณค่าข่าวและนโยบายการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ เมื่อได้ข่าวที่มีคุณค่าน่าสนใจแล้ว จะส่งให้หัวหน้ากองบรรณาธิการ หรือบรรณาธิการบริหารซึ่งเป็นด่านต่อไป เพื่อพิจารณาตัดสินคัดเลือกอีกครั้งหนึ่งให้เหมาะสมกับเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่

บรรณาธิการข่าวจะคัดเลือกและอาจร่วมกับบรรณาธิการฝ่ายจัดหน้าทำการพาดหัวข่าว ตรวจสอบความถูกต้อง กำหนดความยาว จัดวางหน้าในชั้นหนึ่งก่อน แล้วส่งต่อไปที่โต๊ะข่าวซึ่งเป็นด่านสุดท้ายเพื่อประชุมร่วมกับหน้าข่าวฝ่ายต่างๆ โดยมีบรรณาธิการข่าวทำหน้าที่นั่งประจำในตำแหน่งหัวหน้าโต๊ะ เพื่อทำการบรรณาธิกรณ ตรวจสอบ ปรับปรุงการใช้ภาษา การพาดหัวข่าวให้เรียบร้อย ก่อนจะส่งให้บรรณาธิการฝ่ายจัดหน้านำวัตถุดิบทั้งหมดไปจัดลงในหน้าหนังสือพิมพ์ จากนั้นฝ่ายจัดหน้าจะส่งต่อไปกับฝ่ายผลิตจัดการพิมพ์ตามจำนวนที่กำหนดไว้ เมื่อเรียบร้อยแล้วจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายจัดการที่จะรับช่วงดำเนินการตลาดต่อไป

พรทิพย์ เย็นจะบก (2547, น.104) สรุปขั้นตอนการทำหนังสือพิมพ์ออกเป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

- 1.การรวบรวมข่าว (Collecting the News)
- 2.การเลือกข่าวและการจัดตกแต่งข่าว (Selecting & Arranging the News)
- 3.การพิมพ์ (Printing)
- 4.การจัดจำหน่าย (Distributing)

การรวบรวมข่าวนั้น เริ่มด้วยการออกไปหาข่าวของผู้สื่อข่าวประเภทต่างๆ ตามแหล่งข่าวที่หาได้ หรือมีการจัดส่งข่าวจากสำนักข่าว จากนั้นกองบรรณาธิการจะจัด รวบรวม และคัดเลือกข่าวที่ส่งเข้ามาทั้งหมดในวันนั้นมาทำการจัดตกแต่งต้นฉบับ ไม่ว่าจะเป็นการจัดหน้า การพาดหัวข่าว การ

เลือกภาพ ตามรูปแบบของการนำเสนอที่ถูกต้อง แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ให้ได้เป็นหนังสือพิมพ์ที่เสร็จสมบูรณ์ ในขั้นสุดท้ายคือการจัดส่งไปยังตำแหน่งจำหน่ายและกระจายหนังสือพิมพ์ถึงมือผู้อ่านต่อไป

2. แนวคิดการบริหารจัดการองค์กรสื่อโทรทัศน์

อลัน เวิร์ตเซล (Alan Wurtzel, 1985, pp.1-20) อธิบายถึงโครงสร้างในการบริหารงานโทรทัศน์ว่า แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ ฝ่าย Production Staff และฝ่าย Production Crew ซึ่งฝ่าย Production Staff ยังสามารถแบ่งตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้ดังนี้

1. Producer เป็นผู้รับผิดชอบรายการทั้งหมด มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจทุกขั้นตอน รวมถึงดูแลในเรื่องงบประมาณและรายการที่ใช้ในการผลิตข่าวหรือเนื้อหาที่จะนำเสนอในรายการด้วย
2. Director รับผิดชอบในการดูแลภาพรวมของเนื้อหาที่จะนำออกอากาศทั้งหมด โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับทีมงานทั้งด้านภาพ เสียง และเนื้อหา
3. Assistant Director มีหน้าที่ช่วยงานในความรับผิดชอบของผู้กำกับ ทั้งในส่วนของ การวางแผนการผลิตและการผลิต
4. Production Assistant มีหน้าที่ช่วยงานในความรับผิดชอบของทั้งโปรดิวเซอร์และผู้กำกับ คอยประสานงานและตรวจสอบว่างานทุกอย่างดำเนินไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่

ในส่วนของ Production Crew แบ่งตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้ดังนี้

1. Technical Director (Switcher) มีหน้าที่ควบคุมการสวิตช์ของกล้องวิดีโอที่ใช้ในการถ่ายทำ ตามปกติหากเป็นการถ่ายทำในสตูดิโอจะมีกล้องวิดีโอที่ใช้ในการบันทึกเทปมากกว่า 1 กล้อง จึงเป็นหน้าที่ของ Switcher ที่เลือกจะใช้ภาพจากมุมกล้องใด
2. Audio Engineer เป็นผู้ควบคุมเสียง รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องเสียงที่จะออกอากาศทั้งหมด ทั้งในเรื่องของระดับความดังและเสียงที่ใช้ประกอบเนื้อหา
3. Lighting Director เป็นผู้ควบคุมการใช้แสงในการถ่ายทำ เป็นงานที่ต้องเตรียมการตั้งแต่ออกจะเริ่มบันทึกเทป ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเทปในสตูดิโอหรือนอกสถานที่
4. Scenic Designer หรือเรียกอีกชื่อว่า Art Director/Set Designer เป็นผู้ควบคุมองค์ประกอบของภาพที่จะถูกบันทึกเทปและนำออกอากาศ หากเป็นการรายงานข่าวสดจากสถานที่จริงในเวลาจริงอาจไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งนี้ ต่างจากการถ่ายทำรายการข่าวในสตูดิโอ

5. Floor Manager/Stage Manager มีหน้าที่ดูแลให้การถ่ายทำในสตูดิโอเป็นไปอย่างราบรื่น รับผิดชอบประสานงานระหว่างผู้รายงานข่าวและผู้กำกับ
6. Camera Operators หรือช่างภาพ รับผิดชอบในการเก็บภาพต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบการผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่สู่ผู้ชม
7. Video Engineers รับผิดชอบในเรื่องคุณภาพของภาพที่ช่างภาพถ่ายมา อย่างเช่นการปรับระดับความสว่าง สี หรือคอนทราสต์ เป็นต้น เพื่อให้ภาพที่จะนำออกอากาศนั้นสื่อความหมายและได้อารมณ์ตามที่วางแผนไว้

นอกจากนี้ เวีรท์เซลยังแบ่งขั้นตอนในการทำงานโทรทัศน์ออกเป็น 4 ขั้นตอนหลักๆ ได้แก่

1. Preproduction Planning เป็นขั้นตอนในการวางแผนก่อนถ่ายทำ ระยะเวลาที่ใช้ในขั้นตอนนี้จะขึ้นอยู่กับระดับความซับซ้อนของเนื้อหาหรือข่าวนั้นๆ หากเป็นการผลิตเนื้อหาหรือข่าวเจาะลึกมักจะใช้เวลาวางแผนนานกว่าการผลิตเนื้อหาหรือข่าวที่ไม่ต้องเจาะลึก
2. Setup and Rehearsal เป็นขั้นตอนในการเตรียมการก่อนถ่ายทำ ในกรณีที่เป็นการรายงานข่าวในสตูดิโอ ทีมงานจะต้องเตรียมทุกอย่างให้พร้อม ไม่ว่าจะเป็นฉากหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทำ หากเป็นการถ่ายทำข่าวนอกสถานที่หรือการถ่ายทอดสดอาจใช้เวลาในขั้นตอนนี้เพียงสั้นๆ
3. Production ในขั้นตอนนี้สามารถแบ่งย่อยตามลักษณะงานออกได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 3.1) Live เป็นการถ่ายทอดสดจากสตูดิโอ หรือการรายงานข่าวจากสถานที่จริงในเวลาจริงแล้วส่งสัญญาณภาพมายังสตูดิโอเพื่อนำออกอากาศ ณ เวลานั้น อย่างไรก็ตาม การรายงานข่าวประเภทนี้ยังอาจหมายถึงการรายงานหรือถ่ายทำจากสถานที่จริงแล้วบันทึกเทปไว้ ก่อนจะนำมาออกอากาศหลังจากนั้นในบางกรณีด้วย
 - 3.2) Videotaping for Editing เป็นการถ่ายทำเนื้อหานั้นไว้ เพื่อนำมาตัดต่อเรียบในสตูดิโอในขั้น Postproduction ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไป โดยทั่วไปการทำงานประเภทนี้มักจะใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่าการรายงานสด
4. Postproduction เป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนการนำออกอากาศ ในขั้นตอนนี้จะนำเทปที่ได้ถ่ายไว้ทั้งหมดมาตัดต่อใหม่โดยช่างเทคนิคที่มีความชำนาญในการใช้โปรแกรมด้านนี้ การตัดต่อจะช่วยให้สามารถเลือกภาพที่ดีที่สุดและเรียบเรียงภาพที่ช่างภาพถ่ายมาให้เป็นไปตามโครงเรื่องที่วางแผนไว้ในขั้น Preproduction Planning ได้

สรรพสิริ วิริยศิริ (2530, น.618) สรุปการบริหารงานข่าวโทรทัศน์ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการหาข่าว เป็นขั้นตอนในการคัดเลือกเรื่องราวที่จะมานำเสนอเป็นข่าว ซึ่งหากจะได้รับความสะดวกและได้ผลดีจะต้องมีการเตรียมการที่ประกอบด้วยการจัดทำปฏิทินข่าว การวางแผนการหาข่าว การใช้ประโยชน์จากแหล่งรวมข้อมูลหรือห้องสมุดข่าว และการเตรียมการปฏิบัติงานฉุกเฉิน
2. ขั้นการทำข่าว เป็นขั้นตอนในการเก็บข้อมูลจากแหล่งข่าวและถ่ายทำ เพื่อนำมาผลิตเป็นข่าว
3. ขั้นการเสนอข่าว เป็นขั้นตอนในการนำเสนอข่าวผ่านทางโทรทัศน์ โดยเน้นสร้างความน่าสนใจชวนติดตามด้วยผู้เสนอและวิธีการนำเสนอ

ยูวดี เตชะไพฑูริย์สุข (2532, น.15-28) แบ่งกระบวนการในการผลิตรายการข่าวทางโทรทัศน์ไว้ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของข่าว – เป็นการวางขอบเขต นโยบาย และแนวทางในการผลิตรายการข่าวนั้นๆ ให้ชัดเจนและโดยละเอียด หากมีวัตถุประสงค์ในการผลิตมากกว่า 1 วัตถุประสงค์ ให้เรียงตามลำดับก่อนหลังเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อมของสังคม และความต้องการของผู้ชมในขณะนั้น
2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสังคม - การผลิตรายการข่าวที่ต้องนำเสนอต่อสาธารณชนจะต้องคำนึงถึงพื้นฐานความต้องการของสังคมในขณะนั้น ที่ทีมงานจึงต้องรู้จักประเมินและวิเคราะห์สภาพสังคมขณะนั้นว่ามีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางใด นอกจากนี้ ยังต้องรู้จักวิเคราะห์ผู้ชมในหลายลักษณะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดและพัฒนารายการ ตลอดจนจัดวิธีการนำเสนอข่าวให้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้ชมกลุ่มต่างๆ ยิ่งขึ้น
3. การกำหนดโครงสร้างของรายการข่าว - โดยมากจะมีโครงสร้างหลักที่ประกอบด้วยหมวดหมู่ของข่าวนั้นๆ ที่คล้ายกัน เช่น ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวกีฬา เป็นต้น และรายงานข่าวพิเศษในรูปแบบของสารคดี สารคดีเชิงข่าว การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์วิจารณ์ ส่วนการจัดโครงสร้างว่าข่าวนั้นๆ จะอยู่ในช่วงใดของรายการข่าว ขึ้นอยู่กับเหตุผลในการเรียงลำดับความสำคัญ ซึ่งตามปกติ รายการข่าวจะมีโปรดิวเซอร์และบรรณาธิการข่าวเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบคัดเลือกข่าวที่จะนำเสนอในแต่ละวัน และร่วมตัดสินใจว่าข่าวใดที่จะเป็นข่าวหลักและข่าวรอง

4. การกำหนดเวลาสำหรับรายการข่าว แบ่งออกได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

4.1) กำหนดเวลาออกอากาศ - รายการข่าวส่วนมากจะถูกกำหนดให้ออกอากาศในช่วงเวลาที่คาดว่าผู้ชมสามารถเปิดเครื่องรับชมรายการโทรทัศน์ได้ง่ายที่สุด ดังนั้น การกำหนดเวลาออกอากาศจึงอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้และความสะดวกของผู้ชม ซึ่งโปรดิวเซอร์จะต้องประเมินสภาพแวดล้อมและผู้ชมให้ถูกต้องจึงจะสามารถวางกำหนดเวลาได้อย่างเหมาะสม

4.2) กำหนดความยาวรายการ - ในเรื่องนี้ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละสถานีและการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร แต่ตามปกติทั่วไปรายการข่าวหลักมักจะมีเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ในขณะที่รายการข่าวอื่นๆ จะมีความยาวแตกต่างกันไปตั้งแต่ 15 นาที - 1 ชั่วโมง

4.3) กำหนดความยาวแต่ละช่วงของรายการ - หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มรายการจนถึงเวลาหยุดคั่นด้วยโฆษณาแต่ละครั้ง ซึ่งขึ้นอยู่กับความยาว ลักษณะเนื้อหา หมวดหมู่ของข่าว และจำนวนข่าวในแต่ละหมวดหมู่ ตลอดจนจำนวนสล็อตโฆษณาในวันนั้น

4.4) กำหนดความยาวของข่าวแต่ละชิ้น - ข่าวแต่ละชิ้นมีความยาวยืดหยุ่นได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาของแต่ละข่าวและขึ้นอยู่กับเวลาของรายการข่าวด้วย

5. การพิจารณารูปแบบของรายการข่าว – รายการข่าวทั่วไปมักใช้รูปแบบในการนำเสนอผสมผสานกันระหว่างรูปแบบเหล่านี้ ได้แก่ การพูด การอ่าน การบรรยาย การรายงานโดยผู้ประกาศหลักคนเดียว หรือผู้ประกาศร่วมกับผู้รายงานข่าว การสัมภาษณ์ ทั้งการสัมภาษณ์ตัวบุคคล สัมภาษณ์เพื่อเนื้อหา และสัมภาษณ์กลุ่ม การสาธิตทดลอง การรายงานสดจากสถานที่จริง และสารคดี/สารคดีเชิงข่าว

6. การหาข่าว – ที่มาของข่าวนั้นอาจจะมาจากต้นตอของข่าวเองหรือมีหน่วยข่าวจากองค์กรอื่นไปรวบรวมเรียบเรียงเอาไว้แล้วและสามารถนำมาเผยแพร่ต่อได้ แต่ทางที่ดีที่สุดคือการไปยังสถานที่เกิดเหตุหรือสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

7. การทำข่าว – มี 3 ขั้นตอนหลักๆ คือ

7.1) การรวบรวมและการตรวจสอบ ในขั้นนี้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตรงตามความจริงและเป็นธรรมเป็นหลักสำคัญ

7.2) การเรียบเรียง - จะต้องม[ี]เนื้อหาสาระครบถ้วน สื่อความหมายได้ดี น่าสนใจ
กะทัดรัด ไม่เยิ่นเย้อ ชัดเจน และเข้าใจง่าย

7.3) การจัดสรร - เป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้เรียบเรียงข่าวเรียบร้อยแล้วพร้อมนำเสนอ
แล้ว ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อยๆ คือ การคัดเลือกข่าวโดยบรรณาธิการข่าวหรือ
หัวหน้าข่าว การพิจารณาความสำคัญของข่าว และการจัดอันดับการเสนอข่าว โดย
จัดตามลักษณะข่าว จัดตามเนื้อหาของข่าว และจัดตามบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือ
ปรากฏในข่าว

8. การเสนอข่าว - เป็นขั้นตอนสุดท้ายทำให้ข่าวโทรทัศน์ออกสู่สาธารณชน ในขั้นนี้ต้อง
พิจารณาถึงเรื่องการแยกประเภทข่าว รวมถึงการใช้เสียงและภาพในรายการข่าวด้วย

3. แนวคิดข่าวและข่าวโทรทัศน์

3.1) ข่าว

พงศ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร และ มาลี บุญศิริพันธ์ (2529, น.637-638) อธิบายว่า การให้
ความหมายของข่าวนั้นมีตัวแปรอยู่หลายประการ ได้แก่

1. ข่าวต้องเป็นข้อเท็จจริง
2. ข่าวไม่จำเป็นต้องเป็นรายงานเพียงเหตุการณ์ปัจจุบันเท่านั้น สิ่งที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว
อาจเป็นข่าวได้เมื่อได้รับการรายงานเผยแพร่ ส่วนเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดและคาดว่าจะ
เกิดก็อาจนำมารายงานเป็นข่าวได้เช่นกัน
3. ข่าวหนึ่งๆ อาจมีความสำคัญเต็มไปด้วยคุณค่าทางข่าวในสังคมหนึ่ง แต่ในอีกสังคม
หนึ่ง ข่าวเดียวกันอาจไม่มีความสำคัญเลยก็เป็นได้
4. สิ่งที่เป็นข่าวในวันนี้ อาจไม่เป็นข่าวในวันรุ่งขึ้น
5. เหตุการณ์หนึ่งอาจปรากฏเป็นข่าวใหญ่ของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง แต่เหตุการณ์เดียวกัน
อาจไม่ปรากฏเป็นข่าวของหนังสือพิมพ์อีกฉบับก็ได้ ขึ้นอยู่กับนโยบายและประเภทของ
หนังสือพิมพ์
6. องค์ประกอบสำคัญที่สุดของข่าวคือความน่าสนใจและความสำคัญ ซึ่งต่างกัน ข่าวที่
น่าสนใจอาจไม่มีความสำคัญ หรือข่าวที่มีความสำคัญอาจไม่น่าสนใจก็ได้ หนังสือพิมพ์
ส่วนมากจึงพยายามเสนอข่าวที่สำคัญให้น่าสนใจ

จากปัจจัยหลายประการดังกล่าวทำให้นิยามของคำว่า “ข่าว” เป็นไปอย่างกว้างขวาง ความพยายามในการจำกัดความปรากฏออกมาในหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น

- ข่าว คือ เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวที่ประชาชนสนใจใคร่รู้
- ข่าว คือ เหตุการณ์หรือข่าวสารที่รายงานให้ผู้อ่านทราบ
- ข่าว คือ รายงานของเหตุการณ์ปัจจุบันที่มีความยุติธรรม ทันเหตุการณ์ ถูกต้อง กะทัดรัด และเที่ยงตรง
- ข่าว คือ สิ่งที่น่าสนใจ
- ข่าว คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญ
- ข่าว คือ สิ่งที่เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตัดสินใจเลือกลงหนังสือพิมพ์ เพื่อเสนอต่อผู้อ่าน
- ข่าว คือ สิ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์

มาลี บุญศิริพันธ์ (2537, น.21-22) กล่าวว่า ข่าวควรประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ ความน่าสนใจ (Interest) ข้อเท็จจริง (Fact) และผู้อ่าน กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้อ่าน

ดังนั้น ข่าวจึงหมายถึง รายงานเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ มิใช่เพียงเหตุการณ์หนึ่ง เหตุการณ์ใดเท่านั้น แต่ข่าวจะเป็นเรื่องราว มีคนรายงานให้เราทราบสาระสำคัญของข่าว ต้องเป็นรายงานของเหตุการณ์ปัจจุบันที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการเห็นพ้องต้องกันว่า ประชาชนควรรับทราบ เหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้นๆ

แต่ในปัจจุบัน คำจำกัดความของ “ข่าว” รวมความไปถึงเรื่องราวและสถานการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ สถานการณ์เหล่านั้นอาจจะยังไม่ได้เกิดเป็นเหตุการณ์อย่างชัดเจน แต่ก็มีความรู้สึกรู้สีก็นึกคิดและทัศนคติของประชาชน ข่าวจึงหมายถึงรวมถึงการทำหน้าที่บอกกล่าวเตือนประชาชนให้ระวังและเข้าใจในสิ่งที่ปรากฏอยู่ ซึ่งอาจเกิดเป็นเหตุการณ์ต่อไป

3.2) ข่าวโทรทัศน์

ดวงทิพย์ วรพันธุ์ (2525) ได้นิยาม “ข่าวโทรทัศน์” ว่า หมายถึง “ข่าวสาร (Information) ที่เกิดขึ้นจริง มีความใหม่ น่าสนใจ และมีผลกระทบต่อสาธารณชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์สามารถสื่อบรรยายข่าว รายงานข่าว ถ่ายภาพและภาพยนตร์ได้ เพื่อจัดทำรายการข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวกีฬา และการวิเคราะห์ข่าว ซึ่งอาจจะออกอากาศในรูปแบบภาพยนตร์ ภาพการอ่านข่าวประกอบภาพ หรือภาพ”

Harold D. Lasswell กล่าวถึงบทบาทของโทรทัศน์ในการเสนอข่าวสารว่า ในการสื่อสารมวลชนนั้น สื่อโทรทัศน์นับเป็นสื่อหรือพาหนะนำข่าวสาร ซึ่งมีหน้าที่แจ้งข่าวสารให้สมาชิกในสังคมได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง โทรทัศน์มีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดสาระความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และความเคลื่อนไหวของสังคมโลกให้เราได้ทราบ ช่วยให้ประชาชนสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับชมประกอบการตัดสินใจ ประมวลเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งกับตนเองและสังคม

สำหรับขั้นตอนในการผลิตข่าวโทรทัศน์นั้น Bruce Garrison กล่าวว่า แม้โดยพื้นฐานการทำข่าวในทุกๆ สื่อจะมีขั้นตอนโดยรวมที่คล้ายกัน แต่ด้วยธรรมชาติของสื่อที่มีความแตกต่างกัน ทำให้การทำงานของนักข่าวในแต่ละสื่อจะต้องมีทักษะบางอย่างที่แตกต่างกันด้วย Garrison ยังกล่าวถึงข่าวโทรทัศน์ว่า เป็นข่าวที่นำเสนอด้วยภาพและเสียง ทั้งสองอย่างนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นักข่าวจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอในการทำข่าวในแต่ละขั้นตอน เพราะหากสามารถผลิตข่าวโดยมีภาพและเสียงที่เหมาะสมกับเนื้อข่าวแล้ว ก็จะทำให้ข่าวมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ขั้นตอนการทำข่าวโทรทัศน์นั้น David Keith Cohler (1985) ได้กำหนดไว้ดังนี้

ขั้นวางแผน หลังจากนักข่าวได้ประเด็นข่าวแล้ว นักข่าวต้องกำหนดสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. กำหนดเส้นตายของการหาข้อมูล ข่าวโทรทัศน์เป็นข่าวที่ต้องการความรวดเร็วในการนำเสนอ และมีช่วงเวลาการออกอากาศที่แน่นอนในแต่ละวัน ถ้าไม่สามารถหาข่าวได้ภายในช่วงนี้อาจต้องนำมาออกอากาศในช่วงต่อไป
2. กำหนดแหล่งที่มาของข้อมูล เช่น ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากสื่ออื่นๆ หรือข้อมูลจากบุคคล เป็นต้น
3. ข้อมูลที่หานั้นบอกอะไรเกี่ยวกับข่าวบ้าง (5Ws + 1H ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง หรือความเห็น)
4. ข้อมูลเหล่านั้นสามารถหาจากที่ใด
5. กำหนดว่าจะต้องใช้ภาพประกอบข่าวใดบ้าง ภาพเหล่านั้นมีในห้องสมุดภาพหรือไม่ มีความจำเป็นต้องออกไปเก็บภาพประกอบข่าวมาน้อยเพียงใด ภาพที่จะไปเก็บมีอยู่ในสถานที่ทำข่าวหรือไม่ ถ้าไม่มี ต้องไปเก็บภาพอะไรและที่ใดบ้าง ทั้งนี้ ต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน นักข่าวต้องชี้แจงกับช่างภาพอย่างละเอียด และให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ช่างภาพก่อนแยกย้ายกันไปปฏิบัติงาน ในกรณีที่นักข่าวเป็นช่างภาพด้วย ต้องวางแผนให้รอบคอบว่าจะแบ่งเวลาในการเสาะหาข้อมูล สัมภาษณ์ และเก็บภาพอย่างไร

ขั้นตอนการเสาะหาและรวบรวมข้อมูล

การทำงานในขั้นตอนนี้ของนักข่าวโทรทัศน์ การหาข้อมูลจากเอกสาร หรือจากฐานข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการสังเกตการณ์ด้วยเทคนิคต่างๆ มีความคล้ายคลึงกับการหาข่าวของนักข่าวในสื่ออื่นๆ แต่ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด Cohler ระบุว่า มี 2 ประการ คือ

1. การสัมภาษณ์ผ่านจอโทรทัศน์

การสัมภาษณ์ในข่าวโทรทัศน์นั้น Cohler ถือว่าเป็นหัวใจของการทำข่าว เพราะการให้สัมภาษณ์ของแหล่งข่าวผ่านจอโทรทัศน์เป็นเหมือนการพูดคุยกับประชาชนโดยตรง ผู้ชมคาดหวังว่าจะได้เห็นและได้ยินแหล่งข่าวพูดในสิ่งที่ตนไม่ได้เห็น และหลายครั้งการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์เป็นการแสดงให้เห็นความคิด บุคลิกท่าทาง อารมณ์ของแหล่งข่าว ให้ประชาชนตัดสินใจได้ว่าสิ่งที่แหล่งข่าวพูดนั้นน่าเชื่อถือหรือควรสนับสนุนหรือไม่ เช่น การสัมภาษณ์นักการเมืองในฤดูกาลเลือกตั้ง เป็นต้น

ดังนั้น แม้นักข่าวโทรทัศน์จะยึดถือหลักในการสัมภาษณ์โดยทั่วไปเช่นเดียวกับนักข่าวในสื่ออื่นๆ แต่ก็ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ที่ต่างจากสื่ออื่นในด้านของภาพ ข่าวโทรทัศน์นั้นแสดงให้เห็นภาพ เห็นกิริยาท่าทางของผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งผู้สัมภาษณ์มักจะเปลี่ยนบทบาท ท่าทาง หรือการแสดงออกเมื่อต้องปรากฏตัวบนจอโทรทัศน์ ดังนั้น นอกจากนักข่าวจะมีความสามารถในการสัมภาษณ์ในด้านของเนื้อหาแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับ “การนำเสนอ” โดยเฉพาะการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการออกอากาศทั้งสดและบันทึกเทปด้วย

Creamer Keirstead และ Yoakum (1996) กล่าวว่า การสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์นั้นเป็นการทำงานเป็นทีมระหว่างนักข่าว ช่างภาพ และฝ่ายผลิต เช่น โปรดิวเซอร์ รวมถึงผู้กำกับเวทีและเจ้าหน้าที่ควบคุมด้านต่างๆ ซึ่งนักข่าวหลายคนอาจไม่มีความรู้เรื่องในการผลิตรายการโทรทัศน์มากเท่าเจ้าหน้าที่เหล่านี้ แต่นักข่าวควรต้องมีพื้นฐานในเรื่องต่อไปนี้ เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับคนอื่น และเสนอสิ่งที่ประโยชน์ต่อการสัมภาษณ์แต่ละครั้งได้

1. เตรียมอุปกรณ์หลักในการสัมภาษณ์ ไม่ว่าจะเป็นกล้อง เทปบันทึกภาพ ไมโครโฟน อุปกรณ์ด้านแสง ซึ่งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้จะมีผลต่อคุณภาพการสัมภาษณ์ เรามักพบเห็นนักข่าวและทีมงานเริ่มสัมภาษณ์ใหม่เนื่องจากความไม่พร้อมของอุปกรณ์

2. มุมกล้องในการสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์น่าติดตาม ภาพของแหล่งข่าวที่อยู่บนจอโทรทัศน์ควรคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้
 - 2.1) ให้แหล่งข่าวอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมของจอ (Framing) เช่น ไม่ให้ศีรษะอยู่ติดกับ ขอบบนของจอมากเกินไป โดยทั่วไปจะวางตำแหน่งแหล่งข่าวไว้ 2 ใน 3 จากทางซ้ายหรือขวาของจอ เพื่อให้ความรู้สึกว่าแหล่งข่าวสนทนากับเราอยู่
 - 2.2) มีขนาดภาพที่เหมาะสม ขนาดภาพที่ไม่สร้างความรู้สึกอึดอัดหรือไกลเกินไป คือภาพ Close Up (CU) เป็นภาพที่เห็นตั้งแต่ระดับศีรษะจนถึงไหล่ อาจใช้ภาพขนาด Extreme Close Up (ECU) ซึ่งเป็นขนาดภาพที่จับใบหน้าแหล่งข่าวใกล้มากขึ้น ในกรณีที่เป็นการสัมภาษณ์ในเรื่องละเอียดอ่อน หรือคำถามเจาะลึกในการสัมภาษณ์ ออกอากาศ
 - 2.3) ในการสัมภาษณ์ออกอากาศ สามารถใช้การตัดภาพ (Cutaway) ได้ เช่น สลับภาพผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ หรือเปลี่ยนขนาดภาพให้เห็นทั้งสองฝ่าย แต่ต้องระวังไม่ให้ภาพกระตุก
 - 2.4) หากจะเคลื่อนที่กล้อง ต้องระวังไม่ให้ข้ามแกนของภาพ (Angle or Point of View) ซึ่ง จะทำให้เสียความรู้สึกของผู้ชม
 - 2.5) คำนึงถึงความต่อเนื่องของภาพ (Continuity)
3. การแสดงกิริยาท่าทางในการสัมภาษณ์ของผู้สัมภาษณ์เองต้องเหมาะสม การแสดงท่าทางที่จริงจังขึ้นในบางคำถาม จะทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ชมทราบว่าเป็นคำถามสำคัญ หรือต้องการคำตอบที่ชัดเจนขึ้น ท่าทางที่น่าเชื่อของนักข่าวจะสนับสนุนการสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นแปลงข้อมูลให้เป็นข่าว

ในที่นี้ คือ การเขียนบทสำหรับข่าวโทรทัศน์ หลักการเขียนข่าวจะอาศัยแนวทางในการเขียนข่าวโดยทั่วไป แต่จุดสำคัญ คือ การเขียนข่าวสำหรับสื่อโทรทัศน์เป็นการเขียนเพื่อให้ผู้ชมทราบเนื้อหาข่าวและชมภาพที่เรานำมาใช้ประกอบ ภายใต้ระยะเวลาไม่มาก มีกำหนดแน่นอน เมื่อนำเสนอออกไปนั้นผู้ชมจึงหวังข่าวที่สั้น กระชับ แต่ชัดเจนทั้งในส่วนของประเด็นและในส่วนของการใช้ภาษา และมีความสมบูรณ์ในตัวเอง เพราะข่าวโทรทัศน์ไม่เหมือนกับข่าวหนังสือพิมพ์ที่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านย้อนกลับมาอ่านใหม่ได้ ข่าวที่เขียนออกมาต้องเข้าใจได้ง่ายและเข้าใจได้เร็ว ขณะเดียวกันก็ต้องทำให้สะดวก และง่ายสำหรับผู้ประกาศที่จะนำไปอ่าน นำไปลงเสียง หรือฝ่ายผลิตนำไปใช้เป็นหลักในการติดต่อ

สำหรับรูปแบบของการเขียนข่าวโทรทัศน์ Bruce Garrison กล่าวว่า บทที่นิยมใช้คือ “บทแบบกึ่งสมบูรณ์ (Semi-Complete Script)” ซึ่งเป็นบทที่ไม่ได้บอกรายละเอียดของภาพ อย่างเช่น มุมกล้องหรือขนาดของภาพ แต่จะบอกเพียงว่าเป็นภาพอะไรบ้าง ในส่วนของคำบรรยาย หากเป็นข่าวที่ต้องอ่านโดยผู้ประกาศข่าวทั้งหมด จะมีคำบรรยายทั้งหมด หากมีเสียงสัมภาษณ์ให้เขียนเฉพาะประโยคเริ่ม และประโยคท้ายของคำสัมภาษณ์ พร้อมระบุเวลาเริ่มและจบเสียงสัมภาษณ์ด้วย

การเขียนบทสำหรับข่าวโทรทัศน์ จะแบ่งหน้ากระดาษออกเป็น 3 คอลัมน์หลักๆ คือ ภาพ เสียง และเวลา ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์กัน ภาพข่าว และเสียง หรือคำบรรยายต้องสอดคล้องกัน ขณะเดียวกันต้องให้ภาพและเสียงปรากฏพร้อมกันในแต่ละช่วงเวลาอย่างถูกต้อง

หากมีการปล่อยเสียงสัมภาษณ์ ในเนื้อหาต้องระบุชื่อ ตำแหน่งของแหล่งข่าวไว้ด้วย ต้องบอกรายละเอียดของการปล่อยเสียงสัมภาษณ์ว่า ปล่อยที่เวลาใดของเทป เริ่มที่ประโยคใด ปล่อยเสียงสัมภาษณ์นานเท่าไร ถ้าแหล่งข่าวให้สัมภาษณ์โดยใช้ภาษาชัดเจน ไม่กำกวม เข้าใจง่าย ให้ใช้การปล่อยเสียง แต่ถ้าสิ่งที่แหล่งข่าวกล่าวไม่ชัดเจน แต่นักข่าวมีความเข้าใจ สามารถใช้วิธีถ่ายทอดแทน (Paraphrasing) โดยไม่ต้องปล่อยเสียงแหล่งข่าวได้ แต่ต้องระบุที่มาของแหล่งข่าวด้วย

ขณะเดียวกันในส่วนของการเชื่อมโยงเนื้อความกับภาพข่าว นักข่าวต้องดำเนินการเรียงร้อยภาพเพื่อนำเสนอแก่ผู้ชม ทั้งนี้ข่าวโทรทัศน์เป็นการเอาภาพที่ถ่ายแยกกันมาร้อยเรียงให้เป็นเรื่องราว การตีความภาพที่เรียงกันไว้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการและบริบทของภาพ สิ่งที่สำคัญคือต้องยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณ และไม่บิดเบือนความจริง

ขั้นตอนการผลิตออกมาเป็นข่าว

หลังจากที่นักข่าวนำเนื้อหาที่รวบรวมมาเขียนเป็นบทโทรทัศน์ และนำภาพมาร้อยเรียงให้สอดคล้องกับเนื้อหาสำหรับนำเสนอได้แล้วนั้น นักข่าวจะนำวัตถุดิบเหล่านี้ไปทำการลงเสียงและตัดต่อด้วยตนเอง หรือมิฉะนั้นก็เป็นหน้าที่ของช่างภาพ หรือบางสถานีอาจส่งให้ฝ่ายผลิตเป็นคนดำเนินการ ทั้งนี้ไม่ว่าข่าวนั้นจะถูกผลิตเพื่อออกอากาศโดยใคร นักข่าวที่เป็นผู้รู้เรื่องในข่าวนั้นดีที่สุดจะต้องติดตามการผลิตข่าวของตนอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการดูแลขณะที่มีการตัดต่อ หรือพิจารณาข่าวที่ผลิตออกมาหลังการตัดต่อแล้ว เพื่อให้เห็นสิ่งที่ต้องการนำเสนอต่อประชาชนจริงๆ

อย่างไรก็ตาม ข่าวที่เป็นการถ่ายทอดหรือรายงานนอกสถานที่แบบยืนนำเสนอ (Stand Up) นั้น นักข่าวจะไม่สามารถนั่งดูการผลิตไปพร้อมกับผู้อื่นได้ หรืออาจทำได้ในเวลาอันสั้น ดังนั้น การ

เตรียมทุกอย่างให้พร้อมที่สุดก่อนส่งทุกอย่างออกอากาศจึงเป็นขั้นตอนที่ต้องทำอย่างมีสมาธิและรอบคอบ

นอกจากนี้ การนำเสนอข่าวปัจจุบันมีหลายครั้งที่นักข่าวจะรายงานข่าวผ่านจอโทรทัศน์มายังผู้ชมโดยตรง ซึ่งอาจเรียกว่าการรายงานแบบ Stand Up โดย Mitchell Stephens (1986) กล่าวว่า หากนักข่าวจะรายงานข่าวมาจากสถานที่เกิดเหตุแล้ว ควรใช้วิธีการบรรยายในลักษณะการลงเสียงนอกสถานที่ (Voice Over) และใช้ภาพข่าวสร้างความเข้าใจเป็นหลัก จะรายงานแบบ Stand Up ก็ต่อเมื่อภาพข่าวไม่มีความชัดเจน หรือเก็บภาพไม่ได้เท่านั้น

อย่างไรก็ดี สถานีโทรทัศน์หลายแห่งให้ความสำคัญและสนับสนุนให้นักข่าวรายงานแบบ Stand Up ด้วยความเชื่อที่ว่า การรายงานรูปแบบดังกล่าวจะสร้างความน่าเชื่อถือ และยืนยันได้ถึงเหตุการณ์หรือสถานที่ รวมทั้งสามารถใช้การรายงานแบบ Stand Up เป็นตัวเชื่อมประเด็นย่อยในข่าวนั้นๆ ขณะเดียวกัน นักข่าวที่รายงานแบบ Stand Up บ่อยๆ จะเป็นทีคู้เคยของผู้ชม ซึ่งมีส่วนช่วยดึงดูดความสนใจแก่ผู้ชมด้วย

Cohler ระบุถึงกรณีที่ควรรายงานแบบ Stand Up คือ กรณีการรายงานสด หรือรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉิน ที่นักข่าวไม่มีเวลาเตรียมตัวและไม่สามารถออกอากาศในช่วงเวลาปกติของข่าว ในกรณีเร่งด่วน ช่างภาพมักเตรียมได้เพียงกล้องและเครื่องส่งสัญญาณไมโครเวฟ ไม่มีบทหรือมีเพียงร่าง ทางสถานีจะให้นักข่าวรายงานผ่านกล้องโทรทัศน์ไปยังผู้ชมที่บ้านด้วยตนเอง นักข่าวจึงต้องรายงานสิ่งที่ประสบหรือรับทราบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ที่สำคัญ คือ ต้องมีภาพเหตุการณ์จริงปรากฏขณะที่รายงานเพื่อยืนยันด้วย ขณะเดียวกันหากมีผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เหตุการณ์นั้นๆ นักข่าวต้องอ้างอิงที่มาของข้อมูลในขณะที่รายงานแบบ Stand Up ด้วย สำหรับการรายงานแบบ Stand Up ที่นักข่าวจะแสดงความคิดเห็นของตนด้วยนั้น นักข่าวผู้นั้นควรจะเป็นที่รู้จักหรือได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ ซึ่งโดยมากมักเป็นนักข่าวอาวุโส

เช่นเดียวกับการโฆษณาที่ดี การเปิดและปิดรายการของผู้ประกาศเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าผู้ประกาศไม่สามารถจูงใจให้ผู้ชมติดตามตอนต่อไป ส่วนที่เหลืออาจไม่น่าสนใจ ดังนั้น จึงต้องเตรียมเหยื่อล่อเพื่อดึงดูดความสนใจในรายการส่วนที่เหลือ เมื่อเสร็จสิ้นรายการและจะทำให้ผู้ชมประทับใจแล้วกลับมาดูอีกครั้ง สำหรับการใช้เสียงนั้น ควรใช้เสียงที่นุ่มนวล ซึ่งเสียงที่มีคุณภาพจะไม่วันเกิดโดยบังเอิญเด็ดขาดหากไม่มีการฝึกฝน

รูปแบบที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่ง คือ “การเลียนแบบ” โดยให้ฟังรายการหรือข่าวอื่นๆ และค้นหาคำ วลี หรือสไตล์ ของผู้ประกาศอื่นๆ มาใช้บ้าง อาจนำคำพูดเด็ดๆ มาเปลี่ยนหรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับบุคลิกตัวเอง โดยปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ ถ้าผู้ประกาศกำลังเป็นที่นิยม ให้ศึกษาสิ่งที่ผู้นั้นกำลังทำอยู่ และหยิบยกสิ่งที่ได้จากผู้ประกาศผู้นั้นมาใช้ ถ้าจะลอกเลียนแบบลีลาและคำพูดของผู้ประกาศคนอื่น ต้องให้แน่ใจว่าเหมาะสมกับบุคลิกและวิธีการนำเสนอของสถานีโทรทัศน์มิเช่นนั้นจะเป็น “ของปลอม”

ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตข่าวโทรทัศน์ดังกล่าว ผู้ศึกษาจะนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่า มีขั้นตอนใดบ้างที่มีแนวโน้ม หรือสามารถทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กในรายการข่าวโทรทัศน์ได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสมัยใหม่ (New media)

สื่อใหม่ (New media) เป็นคำศัพท์ที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำจำกัดความไว้มากหลายรูปแบบ โดยยังไม่มีข้อสรุปโดยแท้จริง ว่าคำว่า New media หรือสื่อใหม่นั้นมีคำนิยามว่าอย่างไร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสื่อใหม่นั้นมีการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย วิวัฒนาการทางเทคโนโลยี จึงเกิดสื่อใหม่ในรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามเกี่ยวกับสื่อใหม่ไว้ ดังนี้

Rogers นักทฤษฎีกลุ่มแนวคิดเป็นตัวกำหนด (อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2543) ได้นิยามสื่อใหม่ (New media) ว่าเป็นเทคโนโลยีหรือสื่อที่เอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารบนฐานของคนจำนวนมากไปสู่คนจำนวนมาก (Many to many basis) ผ่านระบบการสื่อสารที่มีคอมพิวเตอร์เป็นศูนย์กลาง

Kawamoto (1997) ให้นิยามว่า “สื่อใหม่” (New media) หมายถึง ระบบการสื่อสาร หรือระบบที่มีการเชื่อมต่อทางอิเล็กทรอนิกส์ของเครือข่ายในระดับโลก เป็นสื่อที่เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายๆ ปัจจัย ได้แก่ เทคโนโลยี ระบบเครือข่าย ภาควิทยุศาสตร์ ปังเจกชน รวมทั้งชุมชนในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

Neuman (1991 อ้างใน Wikipedia, 2009) กล่าวถึงสื่อใหม่ว่า

- สื่อใหม่ช่วยเพิ่มจำนวนการสื่อสารให้มากขึ้น
- สื่อใหม่ช่วยให้การสื่อสารรวดเร็วขึ้น

- สื่อใหม่ช่วยทำให้เกิดการสื่อสารแบบสามารถโต้ตอบได้มากยิ่งขึ้น
- สื่อใหม่ทำให้รูปแบบของสื่อดั้งเดิม ที่เคยทำงานแยกออกจากสื่อใหม่อย่างชัดเจน

ถูกนำมาผสมผสานในการใช้งานเพื่อการสื่อสารมากยิ่งขึ้น

Shapiro (1999 อ้างใน Wikipedia, 2009) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อใหม่ไว้ว่า สื่อใหม่เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ส่งสัญญาณถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางแห่งอำนาจในการควบคุมข้อมูลข่าวสาร ประสิทธิภาพ และทรัพยากร

Manovich (2000 อ้างใน Wikipedia, 2009) ได้กล่าวถึงคำนิยามของสื่อใหม่ไว้ว่าเป็นกระบวนการในการใช้ระบบดิจิทัลที่อยู่บนพื้นฐานของระบบการเก็บข้อมูลเป็นตัวเลข (Analog) จากการป้อนคำสั่งผ่านอุปกรณ์ที่ถูกควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และแปลงข้อมูลคำสั่งนั้นเข้าสู่รหัสฐานสอง (Binary code)

กุลทิพย์ ศาสตรระจุ ได้ให้นิยามว่า สื่อใหม่ หมายถึง การรวมตัวของสื่อมวลชนเดิม อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ โดยมีคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต เป็นสื่อกลางในการทำงาน ซึ่งต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการผลิต ดัดต่อนำเสนอ นอกจากนี้ยังรวมถึง การนำเสนองานในระบบอินเทอร์แอคทีฟ (Interactive) ต่างๆ นอกเหนือจากการนำเสนองานโดยมีอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อแล้ว ยังมีการนำเสนองาน ทั้งด้านซีดีรอม (CD-ROM) โทรทัศน์แบบอินเทอร์แอคทีฟ (Interactive television) บรอดแบนด์ (Broadband) และดีวีดี (DVD) ตลอดจนการนำเสนองานในนิทรรศการต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมกันทำงานระหว่างสื่อ (Media) และ เทคโนโลยี (IT)

จากคำนิยามข้างต้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า สื่อใหม่คือรูปแบบการสื่อสารที่ใช้ระบบดิจิทัล หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการสื่อสาร เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้รับสื่อ โดยการที่ผู้รับสื่อนั้นสามารถเข้ามามีส่วนร่วม หรือมีอำนาจในการควบคุมรูปแบบของข้อมูลข่าวสาร หรือรูปแบบการเปิดรับข้อมูลข่าวสารตามรูปแบบที่ตนเองต้องการได้มากขึ้น

การเปรียบเทียบสื่อแบบดั้งเดิม (Tradition media) และสื่อใหม่ (New media)

บทบาทของเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ มีผลกระทบต่อ “สื่อแบบดั้งเดิม” ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การปฏิวัติแห่งระบบตัวเลข” (Digital revolution) ทำให้ข้อความไม่ว่าอยู่ในรูปแบบใด เช่น

ข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพ สามารถอ่านและส่งผ่านได้อย่างรวดเร็วด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และยังสามารถนำเสนอในลักษณะใดก็ได้ตามความต้องการของผู้ใช้งาน ความเปลี่ยนแปลงนี้ถูกเรียกว่า “การทำให้เป็นระบบตัวเลข” (Digitization) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิด “สื่อใหม่” (New media) ซึ่งเป็นสื่อที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับระบบตัวเลข เครื่องคอมพิวเตอร์ และระบบสะท้อนกลับ หรือ Interactive

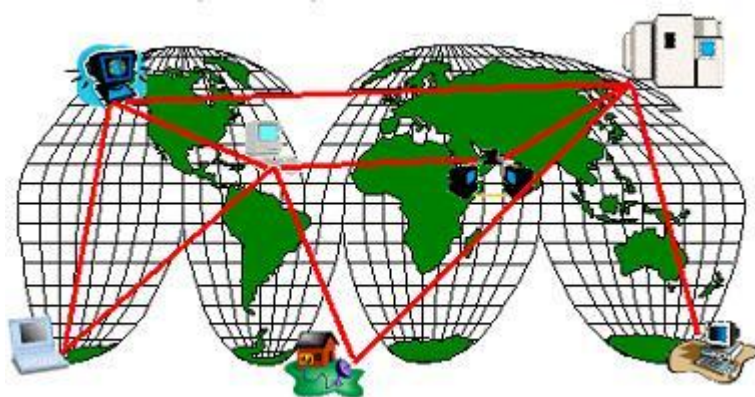
สื่อใหม่ (New media) หมายถึง ระบบการสื่อสาร หรือระบบที่มีการเชื่อมต่อทางอิเล็กทรอนิกส์ของเครือข่ายในระดับโลก ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของ “ผู้แสวงหาข้อมูล” (Seeker) ได้มีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อดั้งเดิม เนื่องจากสื่อใหม่ไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลา (Time) และเนื้อหา (Space) เหมือนอย่างที่เคยเป็นข้อจำกัดของสื่อดั้งเดิมมาก่อน รวมทั้งเรื่องค่าใช้จ่ายยังไม่สูงมากเมื่อเทียบกับสื่อดั้งเดิมอีกด้วย

สื่อใหม่เปิดโอกาสให้องค์กรด้านข่าวสารแบบดั้งเดิม ธุรกิจขนาดใหญ่และธุรกิจขนาดย่อม องค์กรไม่แสวงกำไร องค์กรภาคเอกชน นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป ทุกระดับจากทั่วโลกสามารถเป็นผู้ส่งสารให้แก่ผู้รับสารทั่วโลก ที่มีจำนวนมากจนไม่อาจคาดคะเนจำนวนได้

สื่อแบบดั้งเดิมมีข้อจำกัดมากกว่าสื่อใหม่ เช่น หนังสือพิมพ์และนิตยสารมีเนื้อที่จำกัดสำหรับข่าว ข้อมูล และการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกันกับข้อจำกัดในด้านเวลา ออกอากาศของวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ส่วนสื่อใหม่ก็มีข้อจำกัดอยู่บ้างตรงที่ไม่ได้เป็นการตีพิมพ์ข้อมูลข่าวสารลงบนกระดาษ รวมทั้งไม่ได้เป็นการออกอากาศรายการวิทยุและโทรทัศน์ไปยังผู้คนจำนวนมากมายในเวลาที่เหมาะสม ข้อมูลที่มีอยู่จะสามารถตอบสนองผู้แสวงหาข้อมูลข่าวสารได้ก็ต่อเมื่อผู้รับสารมีความต้องการและเปิดหน้าจอคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่แนวโน้มในปัจจุบันจำนวนประชาชนที่เล่นอินเทอร์เน็ตเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว น่าจะเป็นการลดปัญหาในประเด็นนี้ไปได้จำนวนหนึ่ง

กล่าวได้ว่าขณะที่สื่อดั้งเดิมส่งข้อมูลข่าวสารให้กับผู้รับสารในลักษณะที่เป็น “Passive receivers” แต่ผู้รับสารของสื่อใหม่เป็นผู้รับสารที่มีลักษณะ “Active seeker” คือ เป็นฝ่ายแสวงหาข้อมูลข่าวสารด้วยตนเอง ตามความสนใจของตนเองโดยอิสระเสรี ดังนั้นข้อมูลที่ไม่สามารถหาได้จากสื่อดั้งเดิม อาทิ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ก็สามารถหาได้จากสื่อใหม่ได้โดยไม่มีขีดจำกัด

การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต มีหัวใจสำคัญอยู่ที่ลักษณะพิเศษของสื่อ คือ อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งมาจากคำว่า Inter connection network หมายถึง เครือข่ายของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระบบต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกัน ลักษณะของระบบอินเทอร์เน็ต เป็นเสมือนใยแมงมุม ที่ครอบคลุมทั่วโลก ในแต่ละจุดที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตนั้น สามารถสื่อสารกันได้หลายเส้นทาง โดยไม่กำหนดตายตัว และไม่จำเป็นต้องไปตามเส้นทางโดยตรง อาจจะผ่านจุดอื่นๆ หรือ เลี่ยงไปเส้นทางอื่นได้หลายๆ เส้นทาง ดังรูป

Peter (1998 อ้างถึงใน Chaffy, Dave, et al., 2006: 20) ได้กล่าวถึงการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อใหม่นั้นมีความแตกต่างกับการใช้สื่อแบบดั้งเดิมในสี่ประการ ประการแรกคือรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็วและสามารถส่งมอบบริการให้แก่ลูกค้าผ่านทางออนไลน์ได้ ประการที่สองการเป็นสังคมเสมือนคือการเกิดกลุ่มสังคมที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความเข้าใจ ความอบอุ่น มีการพูดคุยปรึกษากันในกลุ่มสังคมออนไลน์ ประการที่สามลูกค้าสามารถควบคุมการติดต่อได้ตามที่ต้องการ ประการสุดท้ายลูกค้าสามารถควบคุมเนื้อหาที่จะสื่อสารผ่านเว็บไซต์ได้ เช่น

ข้อมูลส่วนบุคคลจากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นได้ถึงความแตกต่างระหว่างสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับสื่อดั้งเดิม เพื่อเพิ่มระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบริษัทกับลูกค้า ผ่านช่องทางต่างๆ เช่นอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์แบบดิจิตอล โทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นผลให้เกิดการสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ ขึ้น โดยการสื่อสารการตลาดผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตนั้นมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นอยู่หลายประการที่นักสื่อสารการตลาดจำเป็นต้องศึกษาเพื่อนำไปปรับใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดผ่านอินเทอร์เน็ตอย่างมีประสิทธิภาพ

4.1) เว็บไซต์ (Web site)

เว็บไซต์ (Web site) เป็นสื่อใหม่สำหรับส่งข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง และโฆษณาผ่านทางอินเทอร์เน็ต ที่สามารถเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อผู้บริโภค เนื่องจากมีรูปภาพ และเรื่องราวที่หลากหลาย สามารถเปิดรับได้ตลอด 24 ชม. ซึ่งการให้ข้อมูลข่าวสารกับลูกค้าผ่านทางเว็บไซต์ นับเป็นการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพอีกช่องทางหนึ่ง (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2548)

ปัจจุบันมีเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตจำนวนหลายร้อยล้านเว็บไซต์ เปิดให้บริการหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การให้บริการข่าวสารข้อมูล การให้บริการติดต่อสื่อสาร การให้บริการค้นหา การให้บริการซื้อขายสินค้า การให้บริการแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็น การให้บริการการศึกษา การให้บริการธุรกรรมออนไลน์ต่างๆ ซึ่งทั้งหมดเราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. เว็บไซต์บริการเนื้อหา (Content service web site) เป็นเว็บไซต์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาเพื่อเน้นการให้บริการข่าวสารข้อมูลเป็นสำคัญ เว็บไซต์ประเภทนี้มักมีขนาดใหญ่เนื่องจากมีเว็บเพจจำนวนมาก การจัดการเว็บไซต์ต้องดีเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละหน้าได้อย่างถูกต้องและใช้งานได้ง่าย

เว็บไซต์ที่จัดอยู่ในประเภทนี้มีทั้งที่เป็นการให้บริการข่าวสารข้อมูลหลากหลาย ได้แก่ เว็บไซต์บริการข่าว ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวความเคลื่อนไหวแทบทุกวงการ และเว็บไซต์ประเภทที่เน้นให้บริการข่าวสารข้อมูลเฉพาะเรื่องเฉพาะทาง ซึ่งมีตั้งแต่เว็บไซต์ส่วนบุคคล จนถึงเว็บไซต์ขององค์กรที่ให้ความรู้ในเรื่องที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

2. เว็บไซต์นำเสนอ (Present web site) เป็นเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงตัวให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณะ โดยมีเนื้อหาเน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของเว็บไซต์เพื่อสร้างความ รู้จัก และสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งอาจจัดทำในฐานะองค์กรหรือตัวบุคคลก็ได้ นอกจากการให้ข่าวสารข้อมูลเพื่อแสดงตัวตนเอง เว็บไซต์ประเภทนี้อาจนำเสนอบริการ หรือข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับผู้ใช้ อินเทอร์เน็ตมารวมอยู่ด้วยเพื่อสร้างความน่าสนใจ และดึงดูดให้มีการกลับมาใช้ซ้ำอีก

3. เว็บไซต์บริการ (Service Web site) เป็นเว็บไซต์ที่มุ่งให้บริการแบบออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งบริการทั่วไปสำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ได้แก่ บริการติดต่อสื่อสาร บริการค้นหาข้อมูล บริการ

แลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็น (เว็บไซต์) หรือบริการดาวน์โหลด และบริการธุรกรรมต่างๆ หรือเว็บไซต์บริการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ธรรมชาติของสื่อเว็บไซต์

สื่อเว็บไซต์ เป็นส่วนหนึ่งของอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการบรรจบกัน (Convergence) ขององค์ประกอบ 3 C ได้แก่

1. Contents หรือ เนื้อหา หมายถึง ข่าวสารและข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อความ ภาพ เสียง และ ภาพเคลื่อนไหว
2. Computer หรือ ระบบคอมพิวเตอร์ หมายถึง ระบบการทำงานที่มีความสามารถในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูง
3. Communication หรือ การสื่อสาร หมายถึง เครือข่ายโทรคมนาคมที่เชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์เข้าหากัน

ด้วยเหตุนี้การทำงานของอินเทอร์เน็ตจึงต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นพื้นฐาน คือ ผ่านกระบวนการบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์ที่ทำงานแบบดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์ กล้องดิจิทัล วิดีโอ ดิจิทัล สแกนเนอร์ จากนั้นนำมาจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลแบบดิจิทัลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และเผยแพร่ข้อมูลนั้นๆ ผ่านเครือข่ายโทรคมนาคมแบบดิจิทัลไปยังกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สื่อเว็บไซต์มีคุณสมบัติใหม่ๆ ที่ไม่เคยปรากฏในสื่อเดิมมาก่อน ซึ่งมีทั้งด้านที่เป็นจุดเด่นและข้อจำกัด

จุดเด่นของสื่อเว็บไซต์

1. ผลิตง่ายและรวดเร็ว การผลิตเนื้อหาของสื่อเว็บไซต์มีกระบวนการไม่ซับซ้อนยุ่งยากเหมือนสื่อดั้งเดิม โดยสามารถประมวลผลข้อมูลรูปแบบต่างๆ นำมาประกอบและจัดทำเป็นเว็บเพจ แล้วส่งข้อมูลขึ้นแสดงบนเว็บไซต์ได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงเครื่องเดียว ดังนั้นการปรับปรุง (update) เนื้อหาจึงทำได้ง่าย ทำให้สามารถสื่อสารสู่ผู้รับได้รวดเร็ว

จุดเด่นข้อนี้ทำให้เว็บไซต์สามารถรายงานข่าวที่เกิดขึ้นได้ในเวลาเพียงไม่กี่นาที จนช่วงชิงบทบาทการเปิดข่าวสำคัญๆ มาจากหนังสือพิมพ์ที่เคยเป็นสื่อที่โดดเด่นทางด้านนี้มาก่อน ไม่เพียงแต่ข่าวใหญ่เท่านั้นที่จะปรากฏบนสื่อเว็บไซต์ก่อนสื่ออื่นๆ แม้แต่ประเด็นอื่นๆ เช่น การเปิดตัวสินค้าใหม่ หรืองานกิจกรรมที่น่าสนใจ ก็จะถูกนำเสนอก่อนสื่ออื่นเสมอ

2. เลือกกลุ่มเป้าหมายได้ สื่อเว็บไซต์สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้หลายระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับกลุ่มกว้างๆ ที่กำหนดด้วยอายุเป็นเกณฑ์ เช่น เว็บพอร์ทัล (Web portal) ที่รองรับกลุ่มผู้ใช้งานใหญ่ด้วยบริการอันหลากหลายในเว็บเดียว กลุ่มที่สนใจเฉพาะด้าน เช่น เว็บข่าว เว็บรถยนต์ และแคบลงไปจนถึงเว็บเฉพาะเรื่อง

3. สื่อสารโต้ตอบกันได้ สื่อดั้งเดิมส่วนใหญ่ทำงานในลักษณะสื่อสารทางเดียว (One-way communication) จึงวัดผลการตอบรับได้ยาก แต่สื่อเว็บไซต์มีลักษณะสื่อสารสองทาง (Two-way communication) มีช่องทางให้ผู้รับสามารถสื่อสารกลับมาได้ (Interactive) ทำให้วัดผลสะท้อนกลับ (Impact) ได้รวดเร็ว

4. เชื่อมโยงข้อมูลกันได้ ข่าวสารข้อมูลที่ปรากฏในเว็บเพจใดเว็บเพจหนึ่งเราสามารถกำหนดให้เชื่อมโยงไปยังข้อมูลอื่นๆ เพื่อดูรายละเอียดเพิ่มเติม หรือดูข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ โดยการกำหนด Hyperlink ที่ข้อความนั้น ความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันแบบนี้ทำให้สื่อเว็บไซต์แตกต่างจากสื่อเดิมอย่างสิ้นเชิง

5. เรียกดูซ้ำได้ ข้อมูลที่แสดงบนสื่อเว็บไซต์จะถูกจัดเก็บไว้ที่เซิร์ฟเวอร์เพื่อเรียกดูซ้ำๆ ได้ อีกทั้งสามารถสืบค้นได้ง่ายและรวดเร็วทันใจด้วยเครื่องมือสืบค้น เช่น เสิร์ชเอ็นจิน (Search engine) ที่มีให้เลือกใช้ได้ตามความพอใจ ทั้งนี้ สื่อเว็บไซต์มีการสะสมเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างเนื้อหาใหม่เพิ่มเติมจากเนื้อหาเก่า มิใช่การสร้างเนื้อหาใหม่แทนเนื้อหาเก่าเหมือนสื่อเดิม ทำให้ยิ่งนานวันข้อมูลบนเว็บไซต์นั้นยังมีมากขึ้น

6. ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สื่อเว็บไซต์ให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง จึงไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ขณะเดียวกันก็ไม่มีข้อจำกัดทางด้านภูมิศาสตร์เหมือนสื่อเดิม เพียงผู้ใช้สามารถเชื่อมต่อเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดก็สามารถเรียกดูเว็บไซต์ที่ต้องการได้

ข้อจำกัดของสื่อเว็บไซต์

1. ข้อจำกัดของกลุ่มผู้ใช้ เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่ทั่วถึง อีกทั้งคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตยังมีราคาค่อนข้างแพง ทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงสื่อเว็บไซต์ จึงเกิดสภาพความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างผู้มี

กับผู้ขาดเทคโนโลยี ผู้ที่สามารถเข้าถึงสื่อนี้ได้จึงจำกัดอยู่ในกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาค่อนข้างดี

2. ข้อจำกัดด้านการรับข้อมูล ผู้ใช้สื่อเว็บไซต์ที่มีพฤติกรรมเป็นผู้รับสารแบบเชิงรุก (Active audience) คือ มีอิสระในการเลือกค้นและเลือกรับข่าวสารข้อมูลได้เองตามความพึงพอใจ โดยมีเครื่องมือสืบค้นข้อมูลเป็นผู้ช่วยในการเลือกสรรข่าวสารข้อมูลที่ต้องการ ขณะที่สื่อดั้งเดิมผู้ผลิตสื่อจะเป็นผู้กำหนดและเลือกป้อนข่าวสารให้แก่ผู้รับ จึงเป็นเรื่องไม่ง่ายนักที่จะทำให้ผู้รับพบเห็นข่าวสารข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่อเว็บไซต์ในวงกว้าง

4.2) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network)

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social networking) หมายถึง เว็บไซต์ที่เชื่อมโยงผู้คนไว้ด้วยกัน โดยเว็บไซต์เหล่านี้จะมีพื้นที่ให้ผู้คนเข้ามารู้จักกัน มีการให้พื้นที่บริการเครื่องมือต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่ายสำหรับเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวบทความ รูปภาพ ผลงาน เป็นที่พบปะ แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือความสนใจร่วมกัน รวมไปถึงเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่ผู้ใช้สามารถช่วยกันสร้างเนื้อหาขึ้นได้ตามความสนใจของแต่ละบุคคล (Duhe, 2007)

“เครือข่ายสังคมออนไลน์” มาจากคำว่า Social network เป็นเครือข่ายของการสื่อสารข้อมูลขนาดใหญ่ อันประกอบด้วยเครือข่ายคอมพิวเตอร์จำนวนมาก เชื่อมโยงแหล่งข้อมูลจากองค์กรต่างๆ ทั่วโลกเข้าด้วยกัน โดยคำว่า “เครือข่าย” หมายถึง

1. การที่มีคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ 2 เครื่องขึ้นไป เชื่อมต่อเข้าด้วยกันด้วยสายเคเบิล (ทางตรง) หรือสายโทรศัพท์ (ทางอ้อม)
2. มีผู้ใช้คอมพิวเตอร์
3. มีการถ่ายเทข้อมูลระหว่างกัน

เครือข่ายสังคมออนไลน์ถือเป็นระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์สากลที่เชื่อมต่อเข้าด้วยกันภายใต้มาตรฐานการสื่อสารเดียวกัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ สื่อสารและสืบค้นสารสนเทศจากเครือข่ายต่างๆ ทั่วโลก ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งรวมสารสนเทศจากทุกมุมโลก ทุกสาขาวิชา ทุกด้าน ทั้งบันเทิงและวิชาการตลอดจนการประกอบธุรกิจต่าง ๆ

เครือข่ายสังคมออนไลน์มีหลายประเภท ได้แก่ ประเภทแหล่งข้อมูลให้ความรู้ (data/knowledge) ประเภทสร้างเครือข่ายทางสังคม (community) ประเภทสื่อ (media) ประเภทเกมออนไลน์ (Online game) ประเภทฝากภาพ (Photo management) ประเภทซื้อขาย (business/commerce) ฯลฯ (พ.อ. เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, 2551)

Breakenridge (2008) กล่าวว่า ปัจจุบันองค์กรธุรกิจใช้ประโยชน์จาก Social network เพื่อการสร้างตราสินค้า (Brand) ให้กับองค์กร นอกจากนี้ ยังใช้เป็นช่องทางในการสร้างกลุ่มผู้สนับสนุน หรือเป็นช่องทางในการตรวจสอบข้อร้องเรียนต่างๆ ขององค์กรด้วย

เหตุผลสำคัญที่ทำให้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมแพร่หลายคือ

- การสื่อสารในสังคมออนไลน์ ไม่จำกัดระบบปฏิบัติการของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ต่างระบบปฏิบัติการกันก็สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ นอกจากนี้ ผู้ใช้ยังสามารถมีการติดต่อสื่อสารกันได้อย่างอิสระ และยังสามารถสร้างกลุ่มความสนใจขึ้นได้เองอีกด้วย
- การสื่อสารในสังคมออนไลน์ไม่จำกัดรูปแบบของข้อมูล ซึ่งมีได้ทั้งข้อมูลที่เป็นข้อความอย่างเดียว หรืออาจมีภาพประกอบ รวมไปถึงข้อมูลชนิดมัลติมีเดีย คือมีทั้งภาพเคลื่อนไหว และมีเสียงประกอบด้วย

Rafaeli's (1988) กล่าวถึงทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (Interactive media theory) ว่า ปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารนั้น เป็นการแสดงออกของส่วนขยายของกระบวนการแลกเปลี่ยนในการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารย้อนกลับในครั้งต่อไปจะเกี่ยวพันกับความเข้มข้นในการสื่อสาร ซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้านี้ย้อนลงไปจนถึงการสื่อสารในครั้งแรก" ลักษณะของกระบวนการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ นี้มาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลและมักเป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face to face communication) โดยไม่ผ่านตัวกลาง แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารได้ถูกพัฒนาขึ้นจนทำให้รูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารระหว่างบุคคลต้องเปลี่ยนไป โดยที่ผู้สื่อสารสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ได้ เช่น โทรศัพท์และระบบคอมพิวเตอร์เครือข่าย จนทำให้เกิดการ พัฒนาระบบการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ ให้เป็นสื่อที่สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ได้

Steuer (1992) กล่าวว่า กระบวนการปฏิสัมพันธ์ คือ ขอบเขตซึ่งผู้สื่อสารสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการปรับเปลี่ยน แกไขรูปแบบและเนื้อหาในบรรยากาศการสื่อสารผ่านตัวกลาง ณ เวลานั้น Steuer ให้คำนิยามการสื่อสารในลักษณะนี้ว่า Telepresence vier of mediated communication ซึ่ง Telepresence คือ การรับรู้ในตัวกลางของบรรยากาศการสื่อสาร คำอธิบาย

ตามทฤษฎีนี้ คือ กระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้น จะเป็นการสื่อสารระหว่าง บุคคล โดยที่ผู้ร่วมสื่อสาร ไม่ได้มีการสื่อสาร แบบเผชิญหน้า ซึ่งกันและกัน หากแต่เป็นการสื่อสาร ต่างสถานที่ เป็นการสื่อสารผ่านตัวกลาง ซึ่งผู้ร่วมสื่อสาร สามารถรับรู้ในกระบวนการแลกเปลี่ยน ข่าวสารที่เกิดขึ้นในการสื่อสารและ สร้างปฏิสัมพันธ์ ในการสื่อสารระหว่างกันได้ โดยผ่านตัวกลาง ซึ่ง ณ ที่นี้ คือการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์นั่นเอง

5. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)

จอห์น เฮอร์รี (John Urry, 2000, p.23) ให้คำอธิบายถึงทฤษฎีหน้าที่นิยมว่า เป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่มองโครงสร้างทางสังคมในฐานะที่ทุกองค์ประกอบของสังคมมีหน้าที่ของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นบรรทัดฐาน ธรรมเนียม ประเพณี หรือสถาบันต่างๆ ในการศึกษาตามแนวคิดนี้จะเน้นการพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องของส่วนต่างๆ ในสังคม เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, cite in John Urry, 2000, p.23) นักปรัชญาทางสังคมวิทยา อธิบายว่า ตามแนวคิดหน้าที่นิยมนี้ ส่วนต่างๆ ในสังคมเปรียบได้กับอวัยวะต่างๆ ในร่างกายนั่นเอง

สุเทพ สุนทรภัสส์ (2540, น.89-91) กล่าวว่า งานเขียนตามแนวทฤษฎีหน้าที่นิยมที่รู้จักแพร่หลายมากที่สุดชิ้นหนึ่ง คือ งานเขียนของคิงส์ลีย์ เดวิส และวิลเบิร์ต มัวร์ ซึ่งเชื่อว่าการลำดับชั้นทางสังคม (Social stratification) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นทางหน้าที่ ทุกสังคมจำเป็นต้องมีระบบดังกล่าว จึงก่อให้เกิดระบบการลำดับชั้นทางสังคมขึ้น ไม่มีสังคมใดที่จะไม่มีการแบ่งชั้นทางสังคมหรือปราศจากการแบ่งชั้นโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ นักสังคมวิทยาทั้งสองยังมองระบบการลำดับชั้นทางสังคมในฐานะที่เป็นโครงสร้าง โดยชี้ให้เห็นว่าการลำดับชั้นทางสังคมไม่เพียงแต่กล่าวถึงปัจเจกบุคคลในระบบลำดับชั้นทางสังคมเท่านั้น แต่ยังกล่าวถึงระบบของตำแหน่งอีกด้วย โดยให้ความสนใจต่อปัญหาที่ว่า เหตุใดตำแหน่งต่างๆ จึงมีความนับหน้าถือตาในขอบเขตที่แตกต่างกัน ไม่ใช่ปัญหาที่ว่าปัจเจกบุคคลเข้ามาสู่ตำแหน่งต่างๆ ได้อย่างไร

ประเด็นปัญหาที่สำคัญทางด้านหน้าที่ก็คือ สังคมมีวิธีการที่จะจูงใจและทำให้บุคคลเข้าสู่ตำแหน่งที่เหมาะสมในระบบการลำดับชั้นทางสังคมได้อย่างไร โดยสรุปแล้ว ปัญหาดังกล่าวมีอยู่ 2 ประการ ประการแรก คือ สังคมทำอย่างไรในการที่จะปลูกฝังให้ปัจเจกบุคคลที่เหมาะสมมีความปรารถนาที่จะเข้าสู่ตำแหน่งบางตำแหน่ง ประการที่สอง คือ เมื่อบุคคลได้เข้าไปอยู่ในตำแหน่งที่

เหมาะสมแล้ว สังคมทำอะไรที่จะตอกย้ำให้บุคคลนั้นทำตามหน้าที่ที่คาดหวังไว้สำหรับตำแหน่งดังกล่าว

Piotr Sztompka (1974, pp.37-38) ได้สรุปแนวคิดเบื้องต้นของทฤษฎีหน้าที่นิยม โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของเดวิสและมอร์ไว้ดังนี้

1. หากปราศจากการจัดลำดับชั้นทางสังคมในจำนวนที่แน่นอนแล้ว บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความปรารถนาจะขาดโอกาสที่จะเข้าไปสู่ตำแหน่งต่างๆ ในโครงสร้างทางสังคมได้
2. หากตำแหน่งต่างๆ ในโครงสร้างทางสังคมไม่มีผู้ที่มีความปรารถนาและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเข้ารับตำแหน่งนั้นๆ สังคมจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้
3. สมมติฐานแฝงของแนวคิดนี้คือ การที่สังคมยังดำรงอยู่ได้ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่า การจัดลำดับชั้นทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีในทุกสังคม

ข้อวิจารณ์ที่ถือเป็นพื้นฐานของทฤษฎีนี้ก็คือ การลำดับชั้นทางสังคมเป็นเพียงการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอภิสิทธิ์ของบุคคลผู้มีอำนาจ มีความนับหน้าถือตาและมีเงินอยู่แล้ว ทฤษฎีอาศัยเพียงข้อโต้แย้งที่ว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่สมควรจะได้รับสิ่งตอบแทนอันจะส่งผลดีแก่สังคม

นอกจากนี้ ยังมีข้อโต้แย้งในเรื่องตำแหน่งหน้าที่ที่มีความแตกต่างกันในด้านความสำคัญต่อสังคมด้วย เพราะมีหลายกรณีที่อาจกล่าวได้ว่า ตำแหน่งหนึ่งอาจจะมีหน้าที่สำคัญต่อสังคม แต่รางวัลหรือผลตอบแทนสูงสุดก็ไม่จำเป็นต้องตกอยู่กับผู้ดำรงตำแหน่งเสมอไป อีกทั้งทฤษฎีนี้ยังได้รับการวิจารณ์ในแง่ที่มีข้อสมมติฐานเพียงว่า เนื่องจากโครงสร้างสังคมที่มีการลำดับชั้นมีอยู่ในอดีต เพราะฉะนั้นก็จะต้องมีอยู่ต่อไปในอนาคต ทั้งที่เป็นไปได้ว่าสังคมในอนาคตอาจจะมีการจัดองค์กรในรูปแบบอื่นที่ไม่มีการลำดับชั้นทางสังคมก็เป็นได้ (สุเทพ สุนทรภัสร์, อ้างแล้ว, น.89-91)

6. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy)

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2538, น.9-35) แบ่งแนวคิดอุดมการณ์และความคิดพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์การเมืองออกเป็น 3 แนว ได้แก่

1. แนวอนุรักษนิยมใหม่ (Neo-conservatism)

แนวความคิดนี้มีพัฒนาการมาจากหลักการของอดัม สมิท โดยในขั้นพื้นฐาน นักเศรษฐศาสตร์แนวนุรักษนิยมใหม่ยุคปัจจุบันจะยึดมั่นในปรัชญาหลัก 2 ข้อของอดัม สมิท นั่นคือ 1) ระบบตลาดและการแข่งขันเป็นหัวใจของการจัดการทางเศรษฐกิจ และ 2) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องไม่มีขีดจำกัด และไม่มีการละเมิดหรือถูกกลืน

แนวคิดนี้ต่อต้านการแทรกแซงของรัฐที่เข้าไปยุ่งกับกลไกตลาด เพราะมองว่าการที่รัฐบาลมีภารกิจที่ขยายตัวมากขึ้นจะเป็นการคุกคามความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง ทั้งยังทำลายสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลและทำให้ปัญหาเศรษฐกิจเลวร้ายลงหรือรุนแรงยิ่งขึ้นด้วย

หลักปรัชญาอีกข้อของเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวนุรักษนิยมใหม่คือ การให้ความสำคัญสูงแก่ปัจเจกชนนิยมและเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ละบุคคลย่อมมีเสรีภาพเต็มที่ในการดำรงชีวิตหรือทำธุรกิจ

ส่วนปัญหาหลักของแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบอนุรักษนิยมคือ ปล่อยให้ปัญหาจริยธรรมเป็นเรื่องที่ปัจเจกชนต้องใช้ดุลพินิจเอาเอง นโยบายและข้อเสนอแนะใดๆ ที่ขัดกับหลักเสรีภาพส่วนบุคคลย่อมต้องได้รับการปฏิเสธ แนวคิดนี้ไม่ค่อยต่อต้านการผูกขาดเท่าใดนัก โดยมีเหตุผล 2 ข้อ นั่นคือ ธุรกิจขนาดใหญ่และการผูกขาดส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลไม่ร้ายแรงเท่าใดนัก และความไม่มีประสิทธิภาพของธุรกิจและแนวโน้มการผูกขาดส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการแทรกแซงที่ขยายตัวมากขึ้นของรัฐบาล ต้นตอของความเลวร้ายอยู่ที่นโยบายและมาตรการของรัฐบาล

2. แนวเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism)

ปรัชญาพื้นฐานของแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบเสรีนิยมใหม่มีดังนี้ 1) ระบบกรรมสิทธิเอกชนและระบบธุรกิจเสรีจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง เสรีภาพในการถือครองกรรมสิทธิและเสรีภาพในระบบตลาดเป็นสิ่งสำคัญ และ 2) ความสุขสมบูรณ์ของสังคมและผลประโยชน์ส่วนรวมของเศรษฐกิจจะต้องอยู่เหนือผลประโยชน์ของบุคคล ดังนั้น เสรีภาพส่วนบุคคลจึงมีขอบเขตจำกัดและต้องอยู่ใต้ผลประโยชน์ของสังคม

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes, อ้างใน ประชา เปียงพงศ์สานต์, อ้างแล้ว, น.18) นักคิดแนวเสรีนิยมที่โด่งดัง กล่าวเกี่ยวกับปรัชญาหลัก 2 ข้อไว้ว่า ไม่จำเป็นเสมอไปที่ผลประโยชน์ของเอกชนและสังคมจะต้องสอดคล้องกัน การแสวงหาผลประโยชน์ไม่ได้ก่อให้เกิด

ประโยชน์ต่อสังคมทุกครั้งไป เราต้องยอมรับว่าการกระทำของปัจเจกชนบ่อยครั้งเป็นไปเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตัวเองโดยไม่มีการคำนึงถึงสังคมแต่อย่างใด เสรีภาพตามธรรมชาติของปัจเจกชนจึงไม่ได้เป็นหลักประกันว่าสังคมส่วนรวมจะได้รับผลประโยชน์ไปด้วยโดยอัตโนมัติ

เมื่อเป็นเช่นนั้น รัฐบาลจึงมีหน้าที่ที่จะต้องเข้าแทรกแซงหรือควบคุมเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์สุขของสังคมและมหาชน ผลประโยชน์ที่สังคมได้รับย่อมมีน้ำหนักเหนือกว่าการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพทางธรรมชาติของบุคคล การเข้าแทรกแซงเศรษฐกิจอาจมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีวัตถุประสงค์เดียวกัน นั่นคือแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่สังคมส่วนรวม ไม่ใช่ธุรกิจเอกชนมีอำนาจมากเกินไป

3. แนวมาร์กซิสต์ใหม่ (Neo-marxism)

ในวงการสังคมศาสตร์ คาร์ล มาร์กซ์ ได้ปูพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการสร้างทฤษฎีแนวใหม่ ซึ่งรู้จักกันภายใต้ชื่อว่าทฤษฎีเชิงวิพากษ์ (Critical theory) พัฒนาการของทฤษฎีแนวนี้ในยุคปัจจุบันได้รับแรงกระตุ้นจากความคิดของ มาร์กซ์อย่างมาก และมีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์ของยุโรปหรือ Radical economics ของสหรัฐฯ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงทุกวันนี้

วิธีคิดแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์อาจสรุปได้เป็น 3 ข้อ คือ

1. ในระบบเศรษฐกิจ เราจะต้องให้ความสำคัญในการวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีทั้งมิติของความสอดคล้องกันและความขัดแย้งดำรงอยู่ในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ทั้งสองฝ่ายย่อมได้รับผลประโยชน์บางอย่างแน่นอน แต่ที่สำคัญคือแต่ละฝ่ายจะได้ไม่เท่ากัน คนที่มีอำนาจ มีทรัพยากร มีอิทธิพลมากกว่า ย่อมได้รับประโยชน์มากกว่า ความเหลื่อมล้ำในการแบ่งผลประโยชน์นี้ย่อมมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนเหล่านี้
2. เน้นการวิเคราะห์เรื่องชนชั้นทางเศรษฐกิจ โดยมองว่า กลุ่มคนที่อยู่ในชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเหมือนกัน มีความต้องการและความใฝ่ฝันเหมือนกัน มีวิถีชีวิตและโอกาสชีวิตเหมือนกัน ผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นมักก่อให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้น

3. ในระบบเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นในระบบทุนนิยม การสะสมทุนจะเป็นตัวจักรสำคัญสำหรับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง การสะสมทุนก่อให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรม อันนำไปสู่การเจริญเติบโตของเมืองใหญ่ วิถีชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับแบบแผนการบริโภคที่เน้นความฟุ้งเฟ้อ ซึ่งกระตุ้นให้มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง การวิเคราะห์เชิงระบบและการมองมิติของการเปลี่ยนแปลง นับว่าเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์

Radical economics ที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของกลุ่มซ้ายใหม่ (New left) ซึ่งใช้จุดยืนจากปรัชญาของมาร์กซ์ กลุ่มซ้ายใหม่วิเคราะห์ระบบในแนวเดียวกับมาร์กซ์ คือมองวิธีการผลิตและผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แนวคิดนี้ให้ความสำคัญมากในการมองเรื่องอุดมการณ์และอำนาจรัฐ และมีความเชื่อเช่นเดียวกับมาร์กซ์ว่า ความขัดแย้งภายในระบบทุนนิยมจะนำไปสู่การปฏิวัติและการพังทลายของระบบในที่สุด นอกจากนี้ยังมีแนวคิดชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างสังคมใหม่ด้วย

กลุ่มนักคิดแนวซ้ายใหม่วิจารณ์ว่า เศรษฐศาสตร์กระแสหลักยอมรับค่านิยมที่ดำรงอยู่แบบไม่ต้องตั้งข้อสงสัยอะไรเลย รสนิยมของผู้บริโภคเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยไม่ต้องสอบถามว่าเกิดขึ้นมาอย่างไร ได้รับอิทธิพลจากไหน ทำไมคนเราจึงชอบสิ่งนี้ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากกระบวนการเดียวกับการผลิตสินค้า นั่นคือรสนิยมและความชอบถูกปลูกปั้นมาจากทุนนิยม จากระบบโฆษณาจากโรงเรียน จากสถาบันทั้งหมดที่มีอยู่ในระบบ ความต้องการวัตถุทรัพย์สินเงินทองทั้งหมดมาจากรากฐานเดียวกัน

7. แนวคิดเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน (Mass media ethics and responsibility)

พจนานุกรม The concise Oxford English dictionary ให้ความหมายของ จริยศาสตร์ (Ethics) ไว้ว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์แห่งศีลธรรม ตำราเกี่ยวกับศีลธรรม หลักศีลธรรม หรือหลักความประพฤติ

ศีลธรรมขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม หากปราศจากผู้อื่นแล้วก็จะไม่มีสภาพการณ์ทางศีลธรรมที่ต้องเลือก ดังนั้น สถานการณ์ทางศีลธรรมจึงเป็นบทลงโทษใน

ความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ ในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เราจำเป็นต้องยึดกฎที่จะช่วยให้สังคมดำเนินไปได้ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นกฎเกณฑ์ที่ทุกคนรับรู้ ยอมรับ และถือปฏิบัติในการพิจารณาตัดสินและลงโทษผู้ฝ่าฝืน

อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายในปัจจุบันจะใช้เฉพาะการควบคุมการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากในสังคม หากเป็นการกระทำที่ไม่ได้สร้างความเสียหายให้กับสังคมโดยตรง เช่น นักหนังสือพิมพ์เปิดเผยแหล่งข่าวที่ไม่ปรารถนาแสดงตน (Off the record) ก็มักจะไม่มีความหมายรองรับ แต่จะใช้จรรยาวิชาชีพ (Professional ethics) เข้ามากำกับดูแลการกระทำดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงมีหลายประเด็นที่ต้องพิจารณาถึงผลจากการกระทำของสื่อมวลชน โดยเฉพาะการละเมิดต่อสิทธิเด็กและเยาวชน

เมื่อกล่าวถึงสื่อมวลชน จะต้องเกี่ยวข้องกับคำว่า “เสรีภาพของสื่อในการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร” (Press freedom) เนื่องจากในสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ตรวจสอบ และเอื้อให้เกิดการอภิปรายทางการเมืองอย่างกว้างขวาง

แต่เสรีภาพของสื่อมีความหมายแตกต่างกันในแต่ละปัจเจกบุคคล และเสรีภาพก็มีได้หมายถึงสิทธิในการตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารใดๆ ก็ได้ แต่สื่อมวลชนควรมีสิทธิในการเผยแพร่ข้อมูล ความคิดเห็น เพื่อที่จะสนับสนุนให้เกิดสิทธิในการรับรู้ของสาธารณชนอันเป็นประโยชน์สาธารณะ โดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และอยู่ภายใต้กรอบของความถูกต้องทางจริยธรรม

เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีสื่อมวลชนใดในโลกที่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง เพราะแม้แต่ในสังคมทุนนิยม ทั้งเจ้าของและผู้โฆษณาต่างก็เข้ามาบีบคั้นบทบาทสำคัญในการควบคุมสื่อมวลชน

Chris P. Frost (2000) เสนอหลักศีลธรรมของสื่อว่า ในการพิจารณาสื่อมวลชนว่ามีศีลธรรมมากน้อยเพียงใด ต้องคำนึงถึงมุมมองด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศีลธรรมกับเสรีภาพของสื่อมวลชน ศีลธรรมกับสังคม ศีลธรรมกับธุรกิจ ศีลธรรมกับความจริง และศีลธรรมกับผู้บริโภค ทั้งนี้ ความจริงจะต้องมีความเที่ยงตรงของข้อมูล มีความเป็นภาวะวิสัย ไม่มีความสมคูลไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด รวมทั้งต้องมีสนิยมและความเหมาะสมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้วย

นอกจากนี้ Frost ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพของนักหนังสือพิมพ์ที่ดีว่า ควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) ความสามารถในการตระหนักถึงข่าวที่ดี 2) ความสามารถในการค้นหาข่าวที่

น่าสนใจและสร้างความสนใจ 3) ความสามารถในการชักจูงคนให้บอกเล่าประสบการณ์ของเขา 4) ความสามารถในการจดบันทึกที่ดี 5) ความเต็มใจในการทำงานหนักในช่วงเวลานาน 6) ความสามารถทางการเขียน 7) ความตรงต่อเวลา 8) ความน่าไว้วางใจและความเชื่อถือได้ 9) ความสามารถในการใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่องานหนังสือพิมพ์ 10) ความซื่อสัตย์กับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และ 11) เลือกบุคลากรทำงานที่มีประสิทธิภาพ ด้วยต้นทุนที่ต่ำ

คุณสมบัติของนักหนังสือพิมพ์ที่ดีในทัศนะของผู้อ่านจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ผู้อ่านส่วนใหญ่ให้ความสนนใจน้อยกับเรื่องของความรู้เกี่ยวกับระบบคอมพิวเตอร์ ความเต็มใจในการทำงานหนักและมีรายได้ต่ำ หากแต่ผู้อ่านต้องการนักหนังสือพิมพ์ที่มีความสามารถในการจดบันทึก มีความเที่ยงตรงและเขียนหนังสือได้ดี รองลงมาได้แก่ ความตรงต่อเวลา ความเชื่อถือได้ และความซื่อสัตย์

หน้าที่ของสื่อมวลชน คือ ต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อ่าน โดยให้ข้อมูลข่าวสารที่เชื่อถือได้ และทันเวลา ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อบรรณาธิการ กล่าวคือ สามารถผลิตเนื้อหาที่ขายได้ ไม่ทำให้บรรณาธิการมีปัญหากับผู้บริโภค หรือคณะกรรมการรับเรื่องร้องเรียนต่างๆ นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้โฆษณา เพราะผู้โฆษณาจะไม่สบายใจเมื่อต้องจ่ายเงินจำนวนมากไปกับการลงโฆษณาในสื่อมวลชนที่นำเสนอข้อมูลที่ทำให้ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง

นอกจากนั้นแล้ว สื่อมวลชนยังต้องมีความรับผิดชอบต่อเจ้าของสื่อ เนื่องจากเจ้าของสื่อหาได้ต้องการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้โฆษณาเท่านั้น แต่ยังต้องการเพิ่มยอดขายด้วย รวมทั้งเจ้าของอาจมีเรื่องส่วนตัว เช่น การเมืองและธุรกิจ ซึ่งต้องการเผยแพร่หรือปิดบังอำพรางไว้ เป็นต้น

รัฐสภาและกฎหมาย รวมทั้งหน่วยงานด้านกฎระเบียบต่างๆ เป็นอีกมิติหนึ่งที่สื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อ ซึ่งมิได้หมายความว่าสื่อมวลชนต้องเชื่อฟังกฎหมายอย่างไร้เหตุผล เช่นเดียวกับแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สื่อมวลชนต้องติดต่อก็ต้องได้รับการแสดงความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรม ความน่าไว้วางใจ การได้รับการบอกเล่าหรือรายงานข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน เป็นต้น ประการสำคัญ นักสื่อสารมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อนร่วมวิชาชีพ กล่าวคือ นักสื่อสารมวลชนต้องมีความชัดเจนในเหตุผลและแรงจูงใจในการทำงาน

นอกเหนือจากความรับผิดชอบต่อนักสื่อสารมวลชนดังกล่าวในข้างต้น คณะกรรมการรับคำร้องเรียนหนังสือพิมพ์ (Press complaints commission หรือ PCC) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้เสนอ

เพิ่มเติมว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ต้องปกป้องผู้บริโภค เนื่องจากคนบางกลุ่มมีความอ่อนแอ และไม่สามารถปกป้องตนเองและผลประโยชน์ของตนเองได้มากนัก คนกลุ่มดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. กลุ่มผู้ป่วยทางจิต (Mental health)
2. กลุ่มเด็ก (Children) ซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน (อายุต่ำกว่า 18 ปี) สามารถจะกระทำผิดได้ และเรียนรู้สิ่งที่ถูกต้องจากการกระทำผิด
3. กลุ่มเหยื่อที่เป็นผู้ใหญ่ (Adult victims) หมายถึง ผู้เป็นเหยื่อจากอาชญากรรมและความรุนแรง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการนำเสนออย่างระมัดระวัง โดยเฉพาะเหยื่อความรุนแรงทางเพศ
4. กลุ่มของบุคคลในข่าวที่ถูกตีพิมพ์ชื่อและที่อยู่ (Publishing names and addresses) ซึ่งกลุ่มคนที่ได้รับการพิจารณาว่าอยู่ในความเสี่ยง หากการเคลื่อนไหว หรือที่อยู่ได้รับการเผยแพร่ ประกอบด้วย บุคคลสาธารณะ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร ผู้ถูกกล่าวหาในอาชญากรรมรุนแรงและญาติ ตลอดจนผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ดูแลผู้ป่วย
5. กลุ่มบุคคลที่ถูกรางวัลสลากกินแบ่ง

ขณะเดียวกัน การประชุม The Nordic Conference on the Right of Privacy ในปี 1967 ได้เสนอสิทธิส่วนบุคคลที่สื่อมวลชนต้องให้ความเคารพในการทำงานหรือนำเสนอข้อมูลข่าวสารว่า สิทธิส่วนบุคคลเป็นสิทธิที่จะอยู่ตามลำพังโดยมีการแทรกแซงน้อยที่สุด ซึ่งสิทธิของบุคคลต้องได้รับการปกป้องในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การแทรกแซงชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และบ้าน
2. การแทรกแซงเสรีภาพทางศีลธรรมและความคิดของเขา
3. การทำลายเกียรติยศและชื่อเสียง
4. การทำให้โดยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง
5. การเปิดเผยข้อเท็จจริงที่น่าอับอายเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว
6. การใช้ชื่อ แสดงเอกลักษณ์ส่วนบุคคล หรือความชอบส่วนบุคคล
7. การสอดแนม การแอบดู การมอง และการห้อมล้อม
8. การแทรกแซงการติดต่อส่วนบุคคล
9. การใช้การสื่อสารส่วนตัวของบุคคลหนึ่งๆ ทั้งการเขียนหรือการพูดในทางที่ผิด
10. การเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับในทางวิชาชีพ

สมบูรณ์ วรพงษ์ (2551, น.106-108) ให้ข้อมูลในเรื่องจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ว่า ในปี 2519 โดยมติของสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศ 8 สมาคม ได้ร่วมกันก่อตั้ง สมาพันธ์หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยขึ้น และประกาศหลักแห่งจรรยาบรรณร่วมกัน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. การส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์
2. การเสนอข่าว ภาพ หรือการแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปด้วยความสุภาพ สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตนหรืออามิสสินจ้างใดๆ
3. การเสนอข่าวต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏข่าวใดๆ ไม่ตรงกับความจริง ต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว
4. การที่จะให้ได้ข่าว ภาพ หรือข้อมูลใดๆ มาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์
5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมายจากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน
6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือหุ้มนุ้มนะโดยมิชอบ
7. ต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชนที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2543 โดยการรวมกันของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยและสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้กำหนดจริยธรรมวิชาชีพไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
2. ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใดๆ ออกพิมพ์โฆษณา เผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงต่อความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยเร็ว
3. ในการได้มาซึ่งข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดมาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น
4. เคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว
5. ปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือหุ้มนุ้มนะโดยไม่ชอบธรรม

6. ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

ในส่วน of สื่อโทรทัศน์ สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยได้ตราประมวลจรรยาบรรณวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2538 แบ่งเป็น 5 หมวด คือ หมวดทั่วไป หมวดจรรยาบรรณในการเสนอข่าว หมวดจรรยาบรรณในการแสดงความเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ หมวดจรรยาบรรณในการประกาศโฆษณา หมวดความประพฤติ โดยในหมวดจรรยาบรรณในการเสนอข่าวมีเนื้อหา ดังนี้

1. ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งรู้อยู่แก่ใจว่าเป็นเท็จ ไม่ว่าลักษณะใดๆ
2. ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งทำให้ประชาชนเสียขวัญ เกิดการแตกแยกกระทบกระเทือนความมั่นคงแห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างประเทศ
3. ไม่เสนอข่าวและภาพลามกอนาจาร ซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
4. ไม่เสนอข่าวลือและภาพไร้สาระ ชวนให้หลงเชื่อมง่าย
5. ไม่สอดแทรกความเห็นใดๆ ของตนลงไปในช่วง
6. ในกรณีคัดลอกข้อความจากหนังสือพิมพ์ หรือหนังสืออื่น ต้องแจ้งให้ทราบถึงแหล่งที่มาของข้อความนั้น
7. ภาษาที่ใช้ในการเสนอข่าวและการบรรยายภาพต้องสุภาพ ปราศจากความหมายในเชิงเหยียดหยาม กระแทกกระเทียบ เปรียบเปรย เสียดสี
8. ไม่ใช้การเสนอข่าวและภาพเป็นไปในทางโฆษณาตนเอง
9. ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งขัดกับสาธารณประโยชน์ของประชาชนและสังคมประเทศชาติ
10. ไม่เสนอข่าวและภาพซ้ำเติม ระบายสี บุคคล องค์กร สถาบัน ซึ่งตกเป็นข่าว
11. ไม่เสนอข่าวและภาพในเชิงดูหมิ่นเหยียดหยามลัทธิความเชื่อศาสนาใดๆ
12. พึงให้ความเคารพต่อสิทธิของบุคคล องค์กร และสถาบันอื่นตามกฎหมาย
13. พึงรับผิดชอบและแก้ไขโดยเปิดเผยและไม่ชักช้า ถ้าเกิดความเสียหายแก่บุคคล องค์กร หรือสถาบัน ในการเสนอข่าวผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
14. พึงละเว้นจากการรับอามิสสินจ้างใดๆ ให้ทำหรือละเว้นการกระทำเกี่ยวการเสนอข่าวตรงไปตรงมา

จะมีความพยายามที่จะใช้กระบวนการของวิชาชีพและการกำกับดูแลตนเอง แต่ก็ยังมีแรงกดดันจากรัฐบาลที่จะกำกับดูแลสื่อตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เลยมาจนถึงยุคต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในสหรัฐอเมริกาได้มีการจัด Commission on freedom of the press ในปี ค.ศ. 1942 โดยสมาชิกประกอบไปด้วยนักวิชาการ นักการเมือง และผู้นำกลุ่มทางสังคม กระทั่งมีการนำเสนอรายงานในปี ค.ศ. 1947 ในกลุ่มสมาชิกดังกล่าวนั้นมีทั้งพวกที่มีแนวคิดเสรีนิยม และพวกที่เชื่อว่าการกำกับดูแลสื่อมีความสำคัญ ทำให้เกิดเป็นแนวคิดใหม่เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อโดยตั้งอยู่บนหลักแห่งความรับผิดชอบต่อ

เดนนิส แมคควอล (Dennis McQuail) ได้สรุปหลักการทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมดังนี้

1. สื่อควรยอมรับในพันธหน้าที่ต่อสังคม
2. พันธหน้าที่เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยตั้งมาตรฐานของข้อมูล ข้อเท็จจริง ความถูกต้องในระดับสูง หรือระดับมืออาชีพ
3. ในการยอมรับและนำพันธหน้าที่นี้ไปใช้ สื่อควรมีการกำกับดูแลตัวเองภายในกรอบของกฎหมาย
4. สื่อควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดก็ตามที่นำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง หรือความวุ่นวายของพลเมือง หรือต่อต้านชนกลุ่มน้อย
5. สื่อควรเป็นนักพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม นำเสนอมุมมองที่หลากหลาย
6. สังคมและสาธารณะมีสิทธิที่จะคาดหวังในมาตรฐานการแสดงออกในระดับสูง และการเข้าแทรกแซงควรเป็นไปเพื่อความมั่นคงปลอดภัย หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ
7. นักหนังสือพิมพ์และวิชาชีพสื่อควรจะอธิบายต่อสังคมเช่นเดียวกับที่อธิบายต่อนายจ้างและตลาด

8. ทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา (Development media theory)

แนวคิดนี้มีที่มาจากการที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาของสื่อมวลชนในประเทศการพัฒนาในปี ค.ศ. 1980 และพบว่าประเทศกำลังพัฒนายังขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร ทรัพยากรในการผลิตสื่อ และผู้รับสารขาดอุปกรณ์ในการรับสาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า

ยังมีปัญหาเร่งด่วนอื่นที่สำคัญของประเทศ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาสาธารณสุข ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสื่อมวลชน ดังนั้นจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน เพื่อให้เข้ากับเงื่อนไขของประเทศโลกที่สาม ดังนี้

1. เสรีภาพของสื่อมวลชนจะมีได้ในขอบเขตที่ขึ้นกับลำดับความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านอื่นๆ ของสังคม
2. เนื้อหาสารต้องให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมและภาษา
3. นักสื่อสารมวลชนต้องให้ความสำคัญกับเสรีภาพควบคู่กับการตระหนักเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม
4. เนื้อหาสารต้องให้ความสนใจกับประเทศกำลังพัฒนาร่วมกัน โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม
5. รัฐอาจเข้าแทรกแซง หรือควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

9. ทฤษฎีสื่อแบบประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-participant media theory)

แนวคิดนี้เน้นเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารในแนวนอน มากกว่าแบบแนวตั้ง หรือการสื่อสารจากบนลงล่าง โดยหลักการของแนวคิดนี้จะต่อต้านการผูกขาดกิจการสื่อ และการนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป รวมทั้งปฏิเสธเรื่องการสื่อสารแบบรวมศูนย์ และได้เสนอเรื่องความหลากหลายในการสื่อสาร สิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิที่จะใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่างๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เป็นต้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดนี้ได้แก่

1. พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชน และมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
2. องค์กรสื่อและเนื้อหาสื่อจะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ
3. ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของสื่อได้เอง

4. การสื่อสารนั้นมีความสำคัญเกินกว่าจะปล่อยให้อยู่ในเฉพาะแวดวงนักวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

10. ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะ (Cultivation theory)

สำนัก Cultivation theory มองสื่อในมุมที่เป็นตัวสร้างและวางรูปแบบของวัฒนธรรมมากกว่าที่จะเป็นเพียงภาพสะท้อนของวัฒนธรรมในสังคม สำนักอบรมบ่มเพาะจากสื่อ (Cultivation theory) อธิบายว่า โทรทัศน์ทำหน้าที่ปลูกฝังสมาชิกในสังคมได้อย่างไรด้วยแนวคิดเรื่อง “การสร้างความเป็นจริงทางสังคม” (Social construction of reality) แนวคิดนี้มองว่าโลกที่แวดล้อมตัวบุคคลมีอยู่ 2 โลก โลกแรกเป็นโลกกายภาพ ซึ่งได้แก่ วัตถุ สิ่งของ บุคคล บรรยากาศด้านกายภาพทั้งหลายที่แวดล้อมตัวบุคคล ซึ่งเป็นโลกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ส่วนอีกโลกหนึ่งมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น โลกทางสังคม (Social world) สิ่งแวดล้อมเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic environment) หรือความเป็นจริงทางสังคมนั่นเอง ซึ่งโลกนี้จะเกิดขึ้นจากการทำงานของสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ และสื่อมวลชน ทำให้การรับรู้และพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกัน แม้การมองเห็นโลกทางกายภาพจะเหมือนกัน

เด็กจะสัมผัสโลกที่เป็นจริงหรือโลกทางกายภาพได้จากการมีประสบการณ์ตรง จากสภาวะแวดล้อมรอบตัว ในขณะที่โลกในจอโทรทัศน์ก็จะให้ความเป็นจริงหรือประสบการณ์โดยอ้อมผ่านสื่ออีกทีหนึ่ง ในเด็กที่จัดเป็นผู้บริโภคสื่อโทรทัศน์มากมีแนวโน้มว่า หากโลกจริงๆ กับโลกในจอขัดแย้งกัน เด็กอาจจะเลือกเชื่อโลกในจอได้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ โลกในจอได้ปลูกฝังวัฒนธรรมทางสังคมให้แก่เด็กมากกว่าสถาบันอื่นๆ แม้ว่าในความเป็นจริงเด็กจะมีพ่อแม่ ครู เพื่อน เป็นกลุ่มอ้างอิงอยู่ แต่โดยลักษณะของโทรทัศน์ที่นำเสนอแต่กระแสหลัก (Mainstream) ย่อมทำให้เด็กคล้อยตามมากกว่า รวมทั้งผู้ใหญ่หรือเพื่อนๆ เองก็ได้รับการปลูกฝังจากโทรทัศน์มาไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ของประสบการณ์จริงของเราเริ่มจำกัดแคบเข้ามาเรื่อยๆ จากบ้านที่ลานกว้าง สามารถวิ่งเล่น มีเพื่อนบ้านแวดล้อม มาสู่บ้านเป็นห้องแถว เป็นห้องสี่เหลี่ยม โทรทัศน์ในฐานะสื่อซึ่งสามารถเปิดประสบการณ์ นำโลกอันกว้างใหญ่มาให้เราได้สัมผัสจึงทรงอิทธิพลอย่างแท้จริง

มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาภายใต้กรอบทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะ เช่น Ward และคณะฯ (Ward, et al., 1977) ศึกษาว่า “เด็กๆ เรียนรู้ในการซื้ออย่างไร” โดยศึกษาผลจากการเปิดรับเนื้อหาโฆษณาในโทรทัศน์ งานวิจัยนี้มีข้อสันนิษฐานว่า (1) เด็กๆ มักเปราะบางต่ออิทธิพลจากสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความคิด หรือสติปัญญา ที่จะทำความเข้าใจ หรือต่อต้านสิ่งที่รับรู้ซ้ำๆ จากสื่อมวลชน (2) เชื่อกันว่าเนื้อหาโฆษณามักชักจูงเด็กๆ ไปสู่พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ไม่

เป็นประโยชน์กับสุขภาพ และ (3) เนื้อหาในโฆษณามีพลังอำนาจที่จะสร้างผลต่อความต้องการบริโภค สร้างอารมณ์พึงพอใจ รวมทั้งสร้างพฤติกรรมที่นำไปสู่การกว้งใจผู้ปกครองด้วย

Meyrowitz กล่าวว่า สื่อมวลชนในปัจจุบันเป็นพลังสำคัญต่อการเรียนรู้ชุดกลาทางสังคมของเด็ก ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อโทรทัศน์มีลักษณะเอื้อต่อการเรียนรู้โลกของความเป็นผู้ใหญ่อย่างน่าสนใจ และมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อมวลชนอื่นๆ ประกอบกับเนื้อหาโทรทัศน์ในปัจจุบันนำเสนอเนื้อหาทางสังคมของทุกเพศทุกวัยให้เรียนรู้อย่างทั่วถึงได้ง่ายๆ สะดวกสบาย ทำให้ช่วงการเรียนรู้ทางสังคมทุกช่วงอายุ เกิดขึ้นได้เหมือนๆ กัน พร้อมๆ กัน ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสาปสูญของชีวิตวัยเด็ก” ของ Postman ที่ชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนโทรทัศน์สร้างการเรียนรู้เกินวัยจนเด็กแทบจะไม่มีโอกาสใช้ชีวิตหรือมีความรู้สึกเป็นเด็กได้สมวัยเหมือนในอดีตที่ไม่มีสื่อโทรทัศน์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องอิทธิพลและผลกระทบของสื่อมวลชนในประเทศไทยมีพัฒนาการค่อนข้างใกล้เคียงกับสหรัฐอเมริกา โดยในระยะแรกช่วงทศวรรษ 2510 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในประเด็นอิทธิพลและผลกระทบด้านลบของสื่อที่มีต่อเด็กและเยาวชน เช่น

ปฏิพันธ์ กระแสนิทร (พ.ศ. 2509) ศึกษาผลกระทบของภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมวัยรุ่น พบว่า มีผลในแง่ลบคือเด็กชอบเลียนแบบการกระทำในโทรทัศน์อย่างไม่แยกแยะ ส่วนในแง่ดี คือ โทรทัศน์ช่วยให้เด็กรู้จักการเข้าสังคมและให้ความรู้ที่ทันโลก

รัญจวน มีนประดิษฐ์ (พ.ศ. 2513) ศึกษากลุ่มเป้าหมายชั้นประถมศึกษาดอนปลาย พบว่าเด็กชอบเลียนแบบด้านการใช้ภาษามากที่สุด

งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายชิ้นบ่งชี้ว่า การโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์มีส่วนกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความต้องการซื้อและบริโภค ทั้งยังพบว่าการโฆษณาอาหารมีความถี่ในการโฆษณามากครั้ง และใช้กลยุทธ์การโฆษณาที่เน้นการจูงใจไปยังกลุ่มเด็ก ส่งผลให้เด็กในทุกวันนี้มีโอกาสดูโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์บ่อยครั้ง และเด็กส่วนใหญ่สามารถจดจำโฆษณาเหล่านั้นได้

11. ทฤษฎีการเลียนแบบ (Modeling theory)

ทฤษฎีการเลียนแบบเกิดขึ้นจากการทดลองในวิชาจิตวิทยาการทดลอง ซึ่งค้นพบความสามารถในการเลียนแบบพฤติกรรมของสัตว์ เช่น เมื่อลูกเป็ดฟักตัวออกจากไข่และถูกเลี้ยงดูโดยนักจิตวิทยาตั้งแต่เริ่มแรก (เห็นหน้านักจิตวิทยาเป็นครั้งแรก) ลูกเป็ดจะพยายามเลียนแบบการทำทางของนักจิตวิทยา หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญในเรื่องเมาคลีลูกหมาป่า คือ เป็นลูกมนุษย์แต่ได้รับการเลี้ยงดูโดยกลุ่มหมาป่า ก็จะมีพฤติกรรมการเลียนแบบหมาป่าเช่นเดียวกัน ทำให้นักจิตวิทยาค้นพบว่า อากัปกริยาหลายอย่างของมนุษย์ที่เคยถูกเข้าใจว่าเป็นธรรมชาติที่ติดตัวมากับมนุษย์ เช่น การหยิบอาหารใส่ปาก แท้จริงแล้วเป็นผลมาจากการเรียนรู้มากกว่า (กาญจนา แก้วเทพ, 2543 น.183)

การเรียนรู้โดยการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่น (Observation learning) แล้วทำตามอย่าง หรือที่เรียกว่า “เลียนแบบ” ในทางจิตวิทยาการเลียนแบบแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเลียนแบบท่าทาง เป็นการแสดงปฏิกิริยาท่าทางอย่างตรงๆ (Imitation) เช่น เวลาที่เด็กเห็นอุลตราแมนทำท่ายกมือไขว่กันเพื่อแสดงอิทธิฤทธิ์ปล่อยรังสีออกมาในภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ เด็กๆ ก็จะแสดงกิริยาตามอย่าง การเลียนแบบเช่นนี้เป็นการเลียนแบบจากภายนอก และอยู่ในระดับผิวเผิน

2. การเลียนแบบในด้านจิตใจ (Identification) โดยผู้เลียนแบบมีความต้องการบางอย่างทางจิตใจที่จะเป็นเหมือนตัวต้นแบบ และจะเลือกเอาคุณลักษณะบางประการของตัวต้นแบบมาเป็นของตนเอง เช่น เวลาเด็กเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาของเณรน้อยอิกคิวซัง ก็จะเลือกเอาคุณลักษณะในการแก้ปัญหาของอิกคิวซังมาเป็นของตน เป็นต้น

การเลียนแบบทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น โดยปกติแล้วคนทั่วไปมักให้ความสนใจกับการเลียนแบบอย่างแรก เพราะสามารถสังเกตเห็นการเลียนแบบได้อย่างชัดเจน เช่น กังวลว่าลูกหลานดูภาพยนตร์ต่างประเทศแล้วจะแสดงกิริยาท่าทางการแต่งกายตามดาราฝรั่ง แต่อันที่จริงแล้วอิทธิพลจากการเลียนแบบอย่างแรกนี้มีเพียงเล็กน้อยและเป็นเรื่องผิวเผิน แต่การเลียนแบบที่ส่งผลอย่างลึกซึ้ง คือ การเลียนแบบในลักษณะหลัง (Identification) เช่น การเลียนแบบฆาตกรต่อเนื่อง

งานวิจัยการเลียนแบบในสื่อมวลชนประเภทละครวิทยุ ประเภทเรื่องยานอวกาศ ของเด็ก อายุ 10-14 ปีของ Zajonc (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, เพ็ญอักษร) พบว่า เด็กๆ อาจจะจะเป็นเหมือน ตัวพระเอกในเรื่อง ไม่ว่าตัววีรบุรุษนั้นจะมีลักษณะการ “ใช้อำนาจ” หรือ “แสงหามิตรภาพ” ก็ตาม ซึ่ง Zajonc ได้ตั้งข้อสังเกตว่า หากตัวละครเอกเป็นอาชญากรที่ประสบความสำเร็จ เด็กๆ จะเลียนแบบหรือไม่ (เช่น ตีใหญ่ แดง ไบเลต์ หรือแฟรงก์ อนาคต) หรือว่าเด็กจะเลือกเลียนแบบแต่ วีรบุรุษประเภทที่ไม่เบี่ยงเบนไปจากค่านิยมที่เด็กยึดถืออยู่แล้ว ซึ่งหากเป็นกรณีที่เด็กยึดถือค่านิยม ของตนในการเลียนแบบ ก็เกิดคำถามขึ้นต่อมาว่า หากเด็กเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เคยสอน ค่านิยมที่ถูกต้องให้ยึดถือ หรือเด็กขาดแบบอย่างของผู้ใหญ่ดีๆ ที่จะเลียนแบบ ก็อาจเป็นไปได้ว่าเด็ก กลุ่มนี้จะมีความเสี่ยงสูงมากที่จะได้รับอิทธิพลในทางที่ไม่พึงประสงค์จากสื่อมวลชน

ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการสังเกตและการเลียนแบบมีอย่างน้อย 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นการสังเกตสิ่งเร้าต่างๆ ที่เป็นตัวต้นแบบ 2) ขั้นของแรงจูงใจ หรือมีความต้องการจะเลียนแบบ 3) ขั้นของการตระหนักรู้หรือเข้าใจว่า หากเลียนแบบแล้วจะได้อะไรตามมาจากการเลียนแบบบ้าง 4) ขั้นจดจำ โดยจะจดจำองค์ประกอบย่อยๆ ของพฤติกรรมต้นแบบนั้นได้ และเมื่อต้องเผชิญ สถานการณ์จริงก็จะสามารถสร้างพฤติกรรมขึ้นมาตามแบบที่เคยเห็นมาได้ และ 5) ขั้นได้รับรางวัล หลังจากแสดงพฤติกรรมเลียนแบบแล้วจะต้องได้รับรางวัลตามมา หากได้รับการเสริมแรงทางบวก (ได้รับสิ่งที่พึงพอใจ) จะกลายเป็นแบบแผนพฤติกรรมใหม่ประจำตัวบุคคลนั้น ซึ่งถือได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ด้วยการสังเกตและการเลียนแบบได้เกิดขึ้นอย่างครบทุกขั้นตอนแล้ว

ทฤษฎีการเลียนแบบนี้จะนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็ก ขณะเดียวกันยังสามารถวิเคราะห์ได้ถึงอิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อสื่อมวลชนด้วยกันเอง ซึ่งอาจเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กโดยการเลียนแบบเนื้อหาหรือวิธีการนำเสนอในสื่อมวลชน

12. ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda setting)

หน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสารหรือเรื่องพิจารณาของสื่อมวลชนเป็นแนวคิดที่มาจาก ความคิดที่ว่า การที่สื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหรือประเด็นนั้นตามที่สื่อมวลชนได้ กำหนดไว้ นั่นคือสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกถึงของประชาชนที่จะรับรู้ถึงความสำคัญใน เรื่องต่างๆ ที่สื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอ

ตามแนวคิดที่เสนอโดยแมกซ์เวล อี แมคคอมบ์ และโดนัลด์ แอล ชอร์ (Maxwell E. McCombs and Donald L. Shaw, อ้างใน สุรพล ไสยนะเสถียร, 2533, น.145-150) แล้ว โดยทั่วไปเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาใดขึ้นในสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสื่อมวลชนจะพิจารณาโดยการประเมินคุณค่าข่าว เพื่อให้ทราบว่าความสำคัญของข่าวอยู่ในระดับใด จากนั้นจึงเลือกพิจารณาใช้สื่อที่เหมาะสม เช่น การเสนอข่าวผ่านทางโทรทัศน์จะได้รับความสนใจจากผู้รับสารอย่างรวดเร็ว แต่ความคงทนของข่าวจะอยู่ไม่นานนัก ในขณะที่การเสนอข่าวสารผ่านทางสิ่งพิมพ์จะเป็นไปอย่างช้าๆ แต่คงทนกว่า การที่สื่อมวลชนประเภทต่างๆ มีการเสนอข่าวที่มีหัวข้อข่าวอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน จะต้องมีการวิเคราะห์ละเอียดในการนำเสนอที่แตกต่างกันเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข่าวสารนั้นจะเหมาะสมกับชนิดของสื่อแล้วก็ตาม แต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอ จึงต้องมีการจัดวางข่าวสารเพื่อช่วยให้เกิดความเด่นสะดุดตาอันเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมความนิยมในการจัดวางสาระ รวมถึงการจัดระดับความเข้มข้นของข่าวนั้นๆ ที่สามารถทำได้โดยการเพิ่มพื้นที่ข่าว เพิ่มความถี่ในการรายงานข่าว หรือเพิ่มระยะเวลาในการนำเสนอ

ตามแนวคิดนี้ การที่ข่าวจะมีอิทธิพลมากน้อยตามการจัดวางสาระก็เนื่องมาจากการที่ประชาชนผู้รับสารจำนวนมากให้ความสนใจและติดตามข่าวนั้นอยู่เป็นเวลานาน ทำให้สื่อมวลชนสามารถป้อนข่าวอยู่ได้อย่างสม่ำเสมอ แมคคอมบ์และชอร์จึงมองว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระจะเป็นเครื่องมือในการเข้าใจอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสาธารณชน

เดวิด แอล โปรเทส และ แมกซ์เวล แมคคอมบ์ส (David L. Protess and Maxwell McCombs, 1991, pp.43-45) กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า สมมติฐานในการกำหนดวาระของสื่อมวลชนก็คือ ประเด็นและข้อมูลที่มีการนำเสนอผ่านสื่อสาธารณะจะกลายเป็นวาระสาธารณะในเวลาต่อมา โดยวาระที่สื่อมวลชนกำหนดนั้นไม่ได้มาจากการสร้างเรื่องขึ้นมาใหม่ทั้งหมด และในบางกรณีประเด็นสาธารณะนั้นก็เริ่มต้นมาจากสถานการณ์จริง แต่ในอีกหลายกรณี วาระที่สื่อมวลชนกำหนดนั้นก็ไม่ได้ขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวโน้มที่เป็นอยู่ในสังคม

เจมส์ ดับเบิลยู เดียร์ริง และ เอเวอร์เรตต์ เอ็ม โรเจอร์ส (James W. Dearing and Everett M. Rogers, 1996, pp.90-92) ได้สรุปสาระสำคัญของการกำหนดวาระไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1. การกำหนดวาระจะเกิดขึ้นเมื่อสื่อมวลชนหลายสำนักมีแนวโน้มในการนำเสนอประเด็นนั้นๆ ในความถี่มากกว่าปกติในช่วงเวลาใกล้ๆ กัน ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนที่เสนอข่าวนี้จะต้องมีมุมมองในการนำเสนอเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด เพราะประสิทธิภาพในการกำหนดวาระนั้นขึ้นอยู่กับความถี่ที่สาธารณชนจะได้รับสารในประเด็นดังกล่าวเป็นสำคัญ
2. ตัวบ่งชี้ในสถานการณ์จริงนั้นมีความสัมพันธ์น้อยมากกับการกำหนดวาระซ่อนเร้นในสื่อมวลชน ในเรื่องนี้ ยกตัวอย่างกรณีบทบาทในเวียดนามของคนอเมริกันที่ถึงขีดสุดในปี ค.ศ.1968 แต่จุดสูงสุดในการเสนอข่าวเรื่องนี้ของสื่อมวลชนกลับเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1966 นั่นคือ 2 ปีก่อนหน้าสถานการณ์จริง
3. กระบวนการในการกำหนดวาระเป็นการตีความทางสังคมรูปแบบหนึ่ง เพราะขึ้นอยู่กับ การตีความของผู้รับสารแต่ละคนและบริบทแวดล้อมของผู้รับสารที่จะมีส่วนในการตัดสินใจระดับความสำคัญของประเด็นนั้นๆ ด้วย
4. สถานการณ์บางอย่างอาจเป็นตัวนำไปสู่การผลักดันประเด็นให้เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ไม่จำเป็นที่การกำหนดวาระของสื่อมวลชนจะต้องเกิดขึ้นหรือมีสถานการณ์นำมาก่อนเสมอไป
5. ผลจากการค้นคว้าวิจัยและการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทการกำหนดวาระของสื่อมวลชน
6. การวางประเด็นที่สื่อมวลชนกำหนดให้เป็นวาระนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการทำให้ประเด็นดังกล่าวพัฒนาไปเป็นวาระสาธารณะ ความสัมพันธ์ระหว่างวาระที่สื่อมวลชนกำหนดและวาระสาธารณะนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางนี้ แม้ว่าการกำหนดวาระนั้นจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันและเป็นคนละประเด็นกัน

13. แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy)

นิยามของ Media literacy คือ The ability to access, analyze, evaluate and communicate information in a variety of form ซึ่งหมายถึง การตั้งคำถามต่อที่มาที่ไปของข่าวสาร

นั่น สงสัยว่าทำไมจึงสัมภาษณ์คนนั้นไม่สัมภาษณ์คนนี้ ตัวละครใดที่หายไปในช่วง ความเกี่ยวข้องของข่าวนี้ต่อข่าวนั้น ทำไมคนคนนี้เป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นประจำ ทำไมไม่พูดถึงคนจนๆ ที่ได้รับผลกระทบ ทำไมจึงระบุว่าแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผย เป็นต้น รวมถึงการขวนขวายที่จะได้รับข่าวสารจากหลากหลายทิศทางเพื่อถ่วงดุล เช่น สอบถามข้อมูลจากญาติมิตร ตรวจสอบข่าวสาร (Message) จากสื่อ (Media) ที่แตกต่างกัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ การรู้เท่าทันสื่อจำเป็นต้องอิงอาศัยฐานคิดของคนที่ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ไม่ชอบตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ไม่ประมาท แต่ชอบใช้ปัญญาและการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งในที่สุดก็คือการยึดหลักกาลามสูตร ของพุทธศาสนานั่นเอง

แนวทางการรู้เท่าทันและวิเคราะห์สื่อ (Code of conduct) ประมวลได้ดังนี้

1. สื่อคือสิ่งที่สร้างขึ้น - Media are constructions

เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อคือสถาบันที่เกิดจากเทคโนโลยีของโลกยุคใหม่ และได้กลายเป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสังคม ดังนั้น สื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในตัวของมันเอง ในขณะเดียวกันสื่อก็ได้วิวัฒนาการไปสู่การเป็นผู้ผลิตความรู้ ความจริงและวาทกรรมแก่สังคม ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ทว่า คำถามคือสื่อสร้างความรู้และความจริงชนิดไหน

ในความเป็นจริง สื่อสร้างสิ่งที่เรียกว่าความรู้แฝง (Tacit knowledge) และความจริงเทียม (Virtual reality) ผ่านตัวบุคคลผู้ประกอบอาชีพสื่อ โดยข่าวสารที่ส่งผ่านเทคโนโลยีสื่อมาถึงตัวเรา ได้ผ่านการคิดค้น จัดทำวิธีการนำเสนอตามข้อจำกัดของเครื่องมือ/สื่อ เช่น ต้องแข่งกับเวลา (จึงหาข้อมูลได้เพียงเท่านี้) มีเนื้อที่น้อย (จึงต้องตัดต่อและคัดเลือก) อยากให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย (จึงต้องนำเสนอแบบหือหวาโดนใจวัยรุ่น)

แม้กระนั้น สื่อก็ได้สร้างความรู้แฝงและความจริงเทียม ที่ทำให้ผู้รับสารซึมซับรับรู้เสมือนหนึ่งเป็นความจริงหรือประสบการณ์ของตน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากโฆษณาที่ปรากฏเป็นภาพและเสียงที่น่าเชื่อถือเป็นจริงในทีวี ทำให้ผู้หญิงยุคใหม่มีค่านิยมความงามขาวอมชมพู และเชื่อว่าบันดาลได้จริงด้วยสินค้าที่ปรากฏในโฆษณา

ส่วนภาพที่เราเชื่อว่า Camera never lies ในหน้าหนังสือพิมพ์ก็เช่นกัน เหตุการณ์กรือเซะที่ปัตตานี เมื่อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งลงรูปหน้าหนึ่ง เป็นผู้ตายในเหตุการณ์ที่กำมิดสพาทาร์ไว้ในมือ ซึ่งสื่อสารถึงความเป็นใจร่ำการร้ายที่โหดเหี้ยมและมีขบวนการหนุนหลัง นำมาซึ่งความประหวั่นพรั่น

พริ้งของสังคม ที่มีผลส่งเสริมความชอบธรรมในการปราบปรามอย่างรุนแรง แม้ว่าในที่สุดหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นจะได้ออกมาขอโทษต่อผู้อ่าน และสารภาพว่าใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการตัดแต่งภาพ แต่ผลกระทบคือ มีคนจำนวนมากซึมซับรับรู้ทัศนคติและเชื่อว่าเป็นความจริงไปแล้ว

ยังไม่นับข่าวสารทางเดียวที่ถูกสร้างขึ้นแบบมี "พระเอก-ผู้ร้าย" โดยเฉพาะในเหตุการณ์การรวมกลุ่มของชาวบ้านที่คัดค้านโครงการขนาดใหญ่ หรือเรียกร้องการแก้ปัญหาจากรัฐด้วยกลวิธีการรายงานข่าวแต่เพียงตัวเหตุการณ์ ใคร ทำอะไร ก็ได้สั่งสมความรู้แฝงแก่สังคมไทยว่าเป็นความวุ่นวายอันเกิดจากกลุ่มผู้ไม่หวังดี ขัดขวางการพัฒนา เป็นต้น

2. สื่อมีเป้าหมายทางธุรกิจ/โฆษณา - Media constructions have commercial purposes

เนื่องเพราะสื่อไม่ใช่องค์กรสาธารณะกุศล หากแต่เป็นองค์กรธุรกิจที่ต้องแสวงหากำไร ด้วยขนาดการลงทุนค่อนข้างสูงและต้องจ้างบุคลากรจำนวนมาก ต้นทุนในการดำเนินธุรกิจสื่อมากกว่า 100 ล้านบาท เมื่อสื่อต้องระดมทุนโดยการเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ สื่อก็หมดสิ้นความเป็นพื้นที่สาธารณะ สื่อจึงอยู่ได้ด้วยรายได้จากธุรกิจโฆษณา เช่นที่หนังสือพิมพ์มีราคาขายฉบับละ 8 บาท หากแต่ต้องลงทุนเฉลี่ยฉบับละ 80 – 100 บาท

ความจริงที่เกิดขึ้นคือ สื่อย่อมไม่สามารถทำหน้าที่โดยเที่ยงธรรม หากข่าวสารใดมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์และธุรกิจของผู้มีอำนาจ สื่อก็อาจหลีกเลี่ยงหรือนำเสนอแต่เพียงผิวเผิน หรือแม้กระทั่งจงใจบิดเบือนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อุปถัมภ์โฆษณา

ทุกวันนี้ อัตราการเติบโตของรายได้จากโฆษณาของโทรทัศน์และวิทยุ มีสัดส่วนถึง 4.4 ซึ่งมากกว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) ของประเทศ จึงไม่น่าแปลกใจที่โทรทัศน์ช่องต่างๆ แอบเพิ่มเวลาโฆษณาและรายการบันเทิงจนล้นจอ เพื่อเปิดพื้นที่ให้แก่โฆษณา ทั้งโดยเปิดเผยและแอบแฝงอย่างแยบยล ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากรายการเกมโชว์

ส่วนละครก็มักมีฉากห้างสรรพสินค้าหรือโต๊ะอาหารที่ปรากฏตราสินค้า อันเป็นเทคนิคการโฆษณาที่เรียกว่า การสร้างความคุ้นเคยและภักดีต่อสินค้า (Product royalty) ไปจนถึงข่าวธุรกิจการตลาด ที่นำเสนอเหมือนหนึ่งเป็นข่าวสารหรือเหตุการณ์ในรอบวัน แต่เนื้อแท้คือการโฆษณาที่บริษัทธุรกิจต้องจ่ายเงินซื้อเวลา หรือแม้แต่การที่สื่อทำเหมือนหนึ่งการให้ผู้รับสาร มีส่วนร่วมในรายการอย่างการส่ง SMS เพื่อตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น แท้จริงเป็นความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสื่อกับบริษัทมือถือ ที่มีวัตถุประสงค์หารายได้จากบริการโทร SMS นั่นเอง

3. สื่อสร้างค่านิยมและอุดมคติ - Media messages contain values and ideologies

วัฒนธรรมและระบบคุณค่าของสังคมหนึ่งๆ ย่อมเกิดจากการสั่งสม ผลิตซ้ำและการยอมรับจนเป็นแบบแผนในการคิดและการดำเนินชีวิต ฉะนั้น ความรู้แจ้งและความจริงเทียมที่สื่อผลิตขึ้นตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งกระทบโศตประสาททุกส่วนของผู้บริโภค จึงมีผลประทับรับรู้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะแก่ผู้ที่มีวุฒิภาวะน้อยอย่างเด็กและเยาวชน ดังเช่นละครโทรทัศน์ที่มีแนวเรื่องพาฝัน ซึ่งรักหักสวาท หมกมุ่นอยู่กับความร่ำรวยสวยงาม หรือตัวประกอบละครที่มักเป็นผู้เบี่ยงเบนทางเพศ ก็มีส่วนปรับแต่งทัศนคติของสังคมที่มีต่อเพศที่สาม

สื่อเป็นผู้ชี้นำทัศนคติและท่าทีต่อความดี ความงามและความจริงของสังคม ตัวอย่างกรณีดาราสาวที่ปรากฏเป็นข่าวว่าท้อง 5 เดือนโดยปิดบังและอ้างว่าไม่รู้ สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และวิทยุ พาทั้งประโคนขาวถึยบราวกับเกิดเหตุสำคัญระดับประเทศ ทั้งยังแสดงความคิดเห็นจากจ้วงล้วงลึกไปในชีวิตส่วนตัวพร้อมกับตัดสินเธอให้สังคมคล้อยตามว่า เธอโกหกและประพฤติไม่สมกับ ความชื่นชอบที่ผู้ชมมีให้ ทั้งที่ในความเป็นจริง เธอก็คือหญิงสาวคนหนึ่งในวัยเจริญพันธุ์ที่มีความรักและอยู่ก่อนแต่งกับชายคนรัก เช่นเดียวกับหญิงชายอีกจำนวนมากมายมหาศาลของยุคสมัยปัจจุบัน

เช่นกันกับที่เรามีทัศนคติต่อความจนและคนจนว่า เพราะขี้เกียจหรือเป็นกรรมเก่า เมื่อใดที่คนจนรวมตัวกันเรียกร้องต่อสู้ เราก็พร้อมจะเชื่อว่ามีมือที่สามยุยง เราจึงเอือมระอาต่อการต่อสู้ของสมัชชาคนจน และเห็นว่ารัฐย่อมมีสิทธิกระทำการอย่างใดกับคนของรัฐได้

เมื่อโทรทัศน์ทุกช่องเข้าสู่สงครามแข่งขันด้านข่าวร้อนข่าวด่วน โดยมีกลยุทธ์คือผู้ประกาศข่าว เล่าข่าว รายงานข่าว ที่เป็นที่นิยม มานั่งอ่านข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ทุกเช้า พร้อมด้วยลีลาการวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหาข่าวและบุคคลในข่าวอย่างเผ็ดมันฮา สิ่งที่น่าวิตกคือ ผู้รับสารกำลังได้รับสารสำเร็จรูปที่ผ่านการย่อยแล้ว จากมุมมองและการแสดงของผู้ดำเนินรายการ ยิ่งนักเล่าข่าวที่เป็นที่นิยมสูงได้รับความเชื่อถือมาก ยิ่งน่าเป็นห่วงว่าการใส่ความคิด อุดมการณ์และการชี้นำในข่าวสาร ซึ่งจะมีผลครอบงำผู้รับ โดยเฉพาะผู้หญิงและเยาวชนที่มีพื้นฐานด้านข่าวน้อย เช่นที่เมื่อเกิดเหตุหญิงคนหนึ่งจะกระโดดตึกฆ่าตัวตาย ตำรวจเกลี้ยกล่อมอย่างไรก็ไม่ยอม แต่เธอเรียกร้องขอพูดกับคนที่เธอไว้วางใจและเชื่อถือ นั่นคือ "สหายรัก สุทัศน์ะจินดา"

4. สื่อทำให้มีผลที่ตามมาทางการเมืองและสังคม - Media messages have social and political consequences

สื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองและแสดงบทบาททางการเมืองเอง เพราะสื่อในทุกประเทศอ่านสังคมได้อย่างจับใจ และพร้อมจะเล่นบทยืนข้างประชาชน ดังเช่นสื่อมวลชนไทยในช่วงเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ 2535" ที่นำมาซึ่งการเชิดชูอุดมการณ์สื่อเสรี จนก่อเกิดโทรทัศน์ช่องใหม่

วัฒนธรรมการทำข่าวของสื่อ โดยการเกาะติดกับนักการเมืองและศูนย์อำนาจ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สื่อตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ทำให้ข่าวสารทางเดียวจากปากนักการเมืองไหลลงสู่ประชาชนผู้รับสารเพียงข้างเดียว สถานการณ์การรุกรานสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน และการยึดครองพื้นที่สื่อรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการเข้าจัดการควบคุมเนื้อหาและกำราบบุคคลผ่านระดับบริหารของสื่อที่เป็นเครือญาติ เช่น ไล่ออก ถอดบทความ หรือโดยการกว้านซื้อหุ้นผ่านตลาดหลักทรัพย์เพื่อกุมอำนาจบริหารเอง รวมถึงการตอบโต้ทั้งทางลับและทางแจ้งแก่สื่อมวลชน นักวิชาการ นักเคลื่อนไหวทางสังคม จนกล่าวได้ว่า พื้นที่ทางสังคมที่เหลืออยู่ของภาคประชาชนซึ่งคือ "สื่อ" ตกอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมเบ็ดเสร็จอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

ทุกวันนี้ เราจึงเสพข่าวสารจำนวนมากที่มีวาระซ่อนเร้น (Hidden agenda) และเป็นข่าวที่ถูก "สร้าง" ขึ้น (Agenda setting) ด้วยอำนาจและการสมรู้ร่วมคิด ตัวอย่างข่าวครึกโครมกรณีนายกรัฐมนตรีดำริจะซื้อสโมสรฟุตบอล "ลิเวอร์พูล" ในห้วงเวลาเดียวกับความวุ่นวายในพรรคไทยรักไทยเพื่อปรับ ครม. ทำให้สังคมทั้งสังคมหันไปฮือฮาจับตาสารสร้างดังกล่าวนี้ทันที

5. สื่อแต่ละชนิดมีเอกลักษณ์และข้อจำกัด - Each medium has a unique aesthetic form

สื่อแต่ละชนิดมีธรรมชาติของมันเอง เพราะในทางศาสตร์และศิลป์ของสื่อทุกประเภท แม้จะจำแนกเป็น สาร (Content) และสื่อ (Form) เท่านั้น หากแต่รายละเอียด ขั้นตอน เทคนิคและเครื่องมือ มีความแตกต่างอย่างมาก ซึ่งในกระบวนการผลิตนี้ทำให้สารบางอย่างถูกตัดตอน ปรับแต่งลดปริมาณและคุณภาพ รวมถึงอาจกลายเป็นการสร้างความจริงเทียมขึ้นในที่สุด

ยกตัวอย่างการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ ที่มีรายงานแต่เพียงตัวเหตุการณ์ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร โดยปราศจากบริบทแวดล้อมและความเกี่ยวข้องของปัญหาอื่นๆ รวมถึงการจำกัดบุคคลในข่าวแต่เพียงผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำและผู้เห็นเหตุการณ์ แต่ไม่สืบค้นคลี่คลายประเด็น "ทำไมและอย่างไร" ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของสาร ด้วยข้ออ้างเรื่องความจำกัดของเวลา การเร่งรีบปิดข่าวให้ทันการตีพิมพ์ จนแม้กระทั่งตัดทอนรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญลงเหลือเพียงข้อมูลฉาบฉวยและสีสันทางอารมณ์ เช่น

การชุมนุมเรียกร้องการแก้ปัญหาเขื่อนและที่ดินของสมัชชาคนจน หน้าทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 90 วัน สื่อก็ไปรายงานที่ตัวเหตุการณ์ มีคนมาชุมนุมเท่าไร ขอเรียกร้อง วันนี้ชาวบ้านสมัชชาคนจนลงไปอาบน้ำในคลองแสนแสบ วันนี้ ชาวบ้านยิงธนูเข้าทำเนียบโดยถูกจดหมายไว้ที่ปลายลูกศร และถ่ายรูปลงหน้าหนึ่งจนดูน่าตื่นเต้น เป็นต้น

แต่สำหรับผู้รับสารที่เท่าทันสื่อ ย่อมมีคำถามเกิดขึ้นทันทีว่า แล้วเนื้อหาสาระที่เขียนไว้ในจดหมายนั้นว่าอย่างไร ทำไมคนจนเหล่านี้จึงยื่นหยัดตากแดดตากฝนอยู่หน้าทำเนียบแทนที่การนอนหลับอุ่นสบายในบ้านเกิด เราแทบไม่รู้เลยว่า ก่อนหน้าการชุมนุมหน้าทำเนียบของสมัชชาคนจน พวกเขาเรียนตามขั้นตอนและรอยค้อยอย่างสิ้นเนื้อประดาตัวมา 13 ปีแล้ว

โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่ให้ทั้งเสียงและภาพ ดูเป็นจริงและน่าเชื่อถืออย่างยิ่ง เราไม่มีโอกาสรู้เลยว่า ฝ่ายการตลาดของโทรทัศน์สำรวจพฤติกรรมการรับชมทีวีของเราตลอดเวลา เพื่อจะผลิตรายการที่สะกดเราไว้หน้าจอ พร้อมกับที่สามารถอ้างกับบริษัทโฆษณาและเจ้าของสินค้าได้ว่า ช่องของตนมี Rating สูง เหมาะแก่การจ่ายเงินโฆษณาเพียงใด และเรายังไม่รู้เลยว่า การทำ Spot โฆษณาแต่ละชิ้นนั้น ผ่านการวางแผน ออกแบบวิธีนำเสนอ การคิดถ้อยคำกินใจ การคัดเลือกตัวแสดง ขนาดไหน รวมถึงการใช้เทคนิคปรับแต่งตัวแสดงโฆษณาให้มีผิวขาวอมชมพู หน้าตึงเนียนราวกับผิวพลาสติกในชั่วพริบตาได้อย่างไร ส่วนรายการเกมโชว์ที่มีเสียงปรบมือเฮฮาราวกับเป็นรายการที่มีผู้ชมในห้องส่งล้นหลาม และเป็นรายการที่แสนสนุกนั้น แท้จริงคือเสียงจากเครื่องอัดเทปเท่านั้นเอง

สำหรับวิทยุ ซึ่งปัจจุบันมักเป็นธุรกิจแตกขยายขององค์กรสื่อใหญ่ๆ ที่พยายามสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันข้ามสื่อ ก็ไม่ต่างไปจากหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ เพียงแต่ข้อจำกัดตามธรรมชาติของสื่อประเภทนี้ ที่คนมักหมุนเปลี่ยนคลื่นกันบ่อยๆ ทำให้เนื้อหารายการหลักของสื่อวิทยุยังคงเน้นไปที่การเปิดเพลงและโฆษณาสินค้า

กล่าวได้ว่า ยิ่งเทคโนโลยีด้านการสื่อสารก้าวหน้าไปมากเท่าไร สื่อยิ่งต้องแข่งขันกันมากขึ้นเท่านั้น และยังทำให้สื่อใช้เทคโนโลยีขั้นสูงไปในการสร้างเทคนิควิธี กลยุทธ์เอาชนะใจ "ลูกค้า" คือผู้รับสารมากขึ้นเท่านั้น และแน่นอนว่า เทคโนโลยีคือเครื่องมือของการผลิตความจริงเทียมที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ทั้งหมดที่ว่ามานี้ เป็นการทำความเข้าใจสื่อและสารที่สื่อผลิตขึ้น ในมุมของการเรียนรู้และการวิเคราะห์ผู้กระทำ ยังไม่ได้พูดถึงส่วนของ "ผู้รับสาร" คือเราทั้งหลายที่ถูกกระทำในกระบวนการสื่อสารทางเดียวจากสื่อทุกประเภท โดยแนวทางของการรู้เท่าทันสื่อ อันได้แก่

1. การตั้งคำถาม
2. การวิจารณ์ วิพากษ์ และการคิดเชิงวิเคราะห์
3. การเป็นผู้บริโภคที่กระตือรือร้น แสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ความเห็นเพิ่มเติม
4. การตอบสนอง / ตอบโต้ / สร้างผลสะท้อน (Feedback) ไปสู่สื่อมวลชน
5. การรวมตัวจัดตั้ง เป็นกลุ่มหรือองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ
6. การผลักดันกติกา กฎระเบียบเพื่อการควบคุม / ตรวจสอบสื่อ
7. การณรงค์ การใช้มาตรการทางสังคมและจริยธรรม เช่น การคว่ำบาตรสื่อ (Boycott)

สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนและลงมือสร้างปฏิบัติการด้วยตัวของผู้บริโภคสื่อทุกคน ซึ่งไม่สามารถคาดหวังให้ใครรับเหมาทำแทนได้ การรู้เท่าทันสื่อจากการลงมือทำจึงเป็นเรื่องยาก และจำเป็นต้องอาศัยพลังจากภาคสังคม เช่น การสร้างกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อในเด็กเล็ก ค่ายเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ หลักสูตรรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เว็บไซต์รู้เท่าทันสื่อ งานเขียนเผยแพร่ให้รู้เท่าทันสื่อ การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ การคิดค้นรูปแบบและกลยุทธ์การกระตุ้นเตือนสังคมให้รู้เท่าทันสื่อ หัวใจสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ คือ การรู้เท่าทันการบริโภคนิยม การรู้เท่าทันการเมือง และการรู้เท่าทันสังคมและตนเอง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างเครื่องมือ ความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ซึ่งใช้ในการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกในลำดับต่อไป
2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกขององค์กรกำกับดูแลสื่อกลุ่มต่างๆ โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ใน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล 2) กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ 3) กลุ่มการเมือง กฎหมายและองค์กรภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งสิ้น 41 คน โดยมีรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละกลุ่มดังต่อไปนี้

1. กลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล

- 1.1) รศ. ดร. พนา ทองมีอาคม

กรรมการในคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)

- 1.2) นพ. ประวิทย์ ลีสถาพรวงศ์
ผู้อำนวยการสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม (สบท.)
- 1.3) ศ. อมรา พงศาพิชญ์
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 1.4) นางวิสา เบ็ญจะมโน
ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้านเด็ก สตรี และความเสมอภาคของ
บุคคล และประธานอนุกรรมการสิทธิผู้สูงอายุ ผู้พิการ และการได้รับบริการ
สาธารณสุข
- 1.5) นายสุรเชษฐ์ มาศดิตถ์
ประธานคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- 1.6) นายกิตติ สมานไทย
ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และ
ผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 1.7) นายจิรัชย์ มูลทองโร่ย
รองเลขาธิการฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

2. กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน

- 2.1) นางสาวเข็มพร วิรุณราพันธ์
ผู้จัดการแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.)
- 2.2) นางศรีดา ตัณฑะอธิพานิช
ผู้จัดการมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทยและ
โครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองออนไลน์
- 2.3) นางสาวสาดี อ่องสมหวัง
กรรมการและผู้จัดการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค
- 2.4) นายฉัตรชัย เชื้อรามัญ
ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม
(คส.ดย.) และสำนักข่าวเด็กและเยาวชน “ขบวนตาส์ปะรด”
- 2.5) รศ. ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์
ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.)

- 2.6) ดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์
รองประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
- 2.7) นายประดิษฐ์ ประสาททอง
เลขาธิการมูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม)
- 2.8) นางอัญญาอร พาณิชพิ้งรัก
ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ (คฟส.)
- 2.9) นายวันชัย บุญประชา
ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
- 2.10) รศ. ดร. วิลาสินี อดุลยานนท์
ผู้อำนวยการสำนักบรรณรักษ์และสื่อสารสาธารณะเพื่อสังคม
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- 2.11) นายจอน อึ้งภากรณ์
ผู้ก่อตั้งประชาไท และ I law.com และอดีตรัฐมนตรี
- 2.12) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
ประธานกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป
- 2.13) นายอรุณฉัตร คุรุวานิชย์
ประธานสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร
- 2.14) นายศุภชีพ ดิษเทศ
นายกสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย
- 2.15) รศ. ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง
กรรมการมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ และอดีตรัฐมนตรี ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาสื่อ
สร้างสรรค์ และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550
- 2.16) นายณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ
เลขาธิการมูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย
- 2.17) นางสาวนัยนา สุภาพิ่ง
ผู้อำนวยการมูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร และ
อดีตรองกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 2.18) พญ. มาลินี สุขเวชชวรกิจ
ประธานสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร

- 2.19) นพ. วิชัย โชควิวัฒน์
ประธานกรรมการบริหารสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
- 2.20) นายยลลดา เกริกก้อง สวณยศ
นายกสมาคมสตรีข้ามเพศแห่งประเทศไทย
- 2.21) นายวิโรจน์ ตั้งวาณิชย์
อดีตนายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย
- 2.22) นายกิตตินันท์ ธรรมธัช
นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย

3. กลุ่มการเมือง กฎหมายและองค์กรภาคเอกชน

- 3.1) นายสุรนนท์ เวชชาชีวะ
อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (กำกับดูแลสื่อของรัฐ)
- 3.2) ดร. มั่น พัทธโนทัย
แกนนำพรรคมาตุมนำพรรคมาตุภูมิ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
- 3.3) นายสมศักดิ์ ปรีศนันท์กุล
อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง
- 3.4) นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ
อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง
- 3.5) นางสาวรสนา โตสิตระกูล
วุฒิสมาชิก และประธานคณะกรรมการศึกษา ตรวจสอบเรื่องการทุจริต และ
เสริมสร้างธรรมาภิบาล วุฒิสภา
- 3.6) นางสุกัญญา สุดบรรทัด
วุฒิสมาชิก
- 3.7) นายคำณู สิทิสมาน
วุฒิสมาชิก
- 3.8) นายสมชาย แสงวงการ
วุฒิสมาชิก และอดีตนายกสสสและโทรทัศน์ไทย
- 3.9) นายศักดิ์ กอแสงเรือง
นายกสภาทนายความ

- 3.10) นายทองใบ ทองเปาด์
ทนายความแม่ไก่ไชไช
- 3.11) นายธนา เทียรชัจฉริยะ
รองประธานเจ้าหน้าที่บริหารกลุ่มกลยุทธ์องค์กร
บริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน)
- 3.12) นางวิไล เคียงประดู่
ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการส่วนงานประชาสัมพันธ์
บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปสื่อใน 6 ประเด็น คือ

1. ประเด็นการควบคุม การครอบงำ และเสรีภาพของสื่อ
2. ประเด็นเนื้อหาที่น่าเสนอในสื่อปัจจุบันและสิ่งที่ควรจะเป็นในอนาคต
3. ประเด็นความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ
4. ประเด็นจริยธรรมและการเคารพสิทธิส่วนบุคคล
5. ประเด็นการทำงานในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง
6. ประเด็นการกำกับดูแลและการคุ้มครองผู้บริโภค

ความเชื่อถือได้ของเครื่องมือและข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และ (Reliability) ของเครื่องมือและข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้

1. ความเที่ยงตรง (Validity)

เนื่องจากในการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เจาะลึกในครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง การตรวจสอบความเที่ยงจึงใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเฉพาะหน้า (Face Validity) ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์เจาะลึกได้มีการตรวจสอบข้อมูล และความเข้าใจในข้อคำถาม และคำตอบกับผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นระยะๆ นอกจากนี้ ในกรณีที่เก็บข้อมูลโดยผู้ช่วยวิจัย ผู้วิจัยได้มีการอบรมผู้ช่วยวิจัยและซักซ้อมความเข้าใจ รวมทั้งผู้วิจัยยังได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การสัมภาษณ์ของผู้ช่วยวิจัย ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มแรกๆ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ช่วยวิจัยสามารถ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยตนเองได้ ดังนั้น จึงไม่น่าจะมีปัญหาในเรื่องของความเที่ยงตรงของข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ ยังตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือกับแนวคิดและทฤษฎี (Content Validity) เพื่อให้มีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

2. ความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ จริยธรรมของสื่อมวลชน ตลอดจนประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของสื่อมวลชน และรวมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลผลิตหรือการทำงานของสื่อมวลชนต่อปัจเจกบุคคลและสังคม จากเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และมีการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลหลัก และตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับกับผู้ให้ข้อมูลหลักเองอีกด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลได้ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมเอกสารและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อมวลชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยส่งแนวคำถามให้พิจารณาและนัดหมายวัน – เวลาสัมภาษณ์ล่วงหน้า
2. หลังการสัมภาษณ์เจาะลึกแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกมาประมวลร่วมกับเอกสารและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดเรียบเรียงข้อมูลที่กระจัดกระจายเข้าเป็นหมวดหมู่ตามแนวประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้กรอบในการวิเคราะห์จากแนวความคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 มานำเสนอในเชิงพรรณนา (Descriptive Method) และนำเสนอข้อมูลในตาราง เพื่ออธิบายความสอดคล้องและแตกต่างกันระหว่างความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มต่างๆ

การนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัยในครั้งนี้ จะนำเสนอข้อมูลตามลำดับ โดยแบ่งออกเป็นบทต่างๆ ดังนี้

- บทที่ 1 บทนำ ระบุถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย ปัญหานำวิจัย วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น นิยามศัพท์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย
- บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย
- บทที่ 4 ผลการวิจัย
- บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งผลการวิจัยจะนำเสนอโดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. บทบาท ภาระ หน้าที่และเสรีภาพในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ
3. กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว
4. ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ
5. จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน
6. การกำกับดูแลและการตรวจสอบ
7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเสนอความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่มเรียงลำดับ ได้แก่ 1) กลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล 2) กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน และ 3) กลุ่มการเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจ ภาคเอกชน ตามลำดับ

กลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล

ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล มีทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย

1. รศ. ดร. พนา ทองมีอาคม
กรรมการในคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)
2. นพ. ประวิทย์ ลีสถาพรวงศา
ผู้อำนวยการสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม (สบท.)
3. ศ. อมรา พงศาพิชญ์
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

4. นางวิสา เบ็ญจะมโน
ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้านเด็ก สตรี และความเสมอภาคของ
บุคคล และประธานอนุกรรมการสิทธิผู้สูงอายุ ผู้พิการ และการได้รับบริการสาธารณสุข
5. นายสุรเชษฐ์ มาศดิตถ์
ประธานคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
6. นายกิตติ สมานไทย
ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และ
ผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
7. นายจิรัชย์ มูลทองโร่ย
รองเลขาธิการฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

1. บทบาท ภาระ หน้าที่และเสรีภาพในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีบทบาทภาระหน้าที่แตกต่างกันไป ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำกับดูแล
องค์กรสื่อ คือ คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และเกี่ยวข้องโดยทางอ้อมกับการกำกับ
ดูแลองค์กรสื่อ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการกิจการเด็ก
เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานส่งเสริมสวัสดิ
ภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ ในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จะมีบทบาท
ภาระ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยอ้อมกับการทำงานของสื่อ โดยจะทำงานเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค
สื่อ หรือผู้ที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการทำงานของสื่อ

การทำงานที่ผ่านมาของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสื่อส่วนใหญ่จะเป็นการทำงาน
ในเชิงนโยบายและเชิงวิชาการ กล่าวคือ ในเชิงนโยบายจะผลักดันนโยบายและแผนงานใน
ระดับประเทศ เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบ หรือการอาศัยสื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการสร้างความมั่นคงแก่ผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ ให้มีความรู้ ได้รับโอกาสหรือความเท่าเทียมใน
สังคม ส่วนงานในเชิงวิชาการมักจะเป็นการใช้องค์ความรู้เพื่อหาแนววัตกรรมที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิ
ผู้บริโภค

“... ดูแลด้านโทรคมนาคมโดยอำนาจทางกฎหมาย จะเน้นเรื่องบริการ อย่างเช่น เรื่องคุณภาพในการบริการ ราคาค่าบริการ ยกตัวอย่างดูแลด้านโทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ดูแลตัวบริการว่าคุณภาพดีไม่ดี หลุด เร็วหรือช้า หรือโกง ...”

“... ทำงานในสองรูปแบบ รูปแบบแรกจะมีกรรมการนโยบายระดับชาติ เราก็มีนโยบาย และแผนออกมา รัฐบาลแต่ละยุคก็จะมีประกาศนโยบายของแต่ละกลุ่มว่าจะดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริมและพัฒนาอย่างไร แบบที่สองหากกลไก นวัตกรรม รูปแบบ Model ต่างๆ มาพัฒนาแล้วส่งผ่านต่อให้ต่างจังหวัด จังหวัด องค์กรท้องถิ่น NGOs ต่างๆ ให้ไปช่วยทำงาน แล้วก็สนับสนุนส่งเสริมท้องถิ่นทางด้านวิชาการและงบประมาณ ...”

“... ถ้าได้รับร้องเรียนมาเราก็ไปดูแล ไปสอบสวน หรือว่าหน่วยงานใดที่รับผิดชอบ เราก็ไปเยี่ยมเขาหรือว่าดูว่างานเขาขัดข้องไหม จะได้ทำเป็นข้อเสนอส่งไปยังสภาเพื่อที่จะให้สภาได้รับทราบได้แก้ไขได้ดูแล ...”

“... หน้าที่ความรับผิดชอบได้แก่การพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่เกิดจากการใช้สินค้าและบริการจากองค์กรธุรกิจต่างๆ และมีหน้าที่แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค รวมถึงต้องดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคด้วย นอกจากนี้การดูแลเรื่องข้อกฎหมายต่างที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค... มีส่วนร่วมกับการทำงานของสื่อมวลชนในเรื่องของการใช้สื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่จะเตือนให้ผู้บริโภคและผู้ประกอบการตระหนักในเรื่องสิทธิในการบริโภคสินค้าและบริการ ...”

“... การมีส่วนร่วมในกิจการสื่อสารมวลชนที่ชัดเจนที่สุดคือ การใช้สื่อสารมวลชนเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้สังคมรู้จักและตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชนและไม่ไปทำการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ...”

สำหรับเสรีภาพในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองมีเสรีภาพในการทำงานมาก บางท่านเชื่อว่ามีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการทำงาน

“... บทบาทขององค์กรมีเสรีภาพในการทำงานมาก และถ้าใครมายุ่งกับเราก็บอกว่าจะไม่ได้ เพราะเราเป็นองค์กรอิสระ ไม่มีการครอบงำจากรัฐ เรามีอิสระเต็มที่ งบประมาณก็มีพอสมควร ...”

“...องค์กรมีอิสระในการทำงานน่าจะเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะการทำงานขององค์กรมิได้สังกัดอยู่กับหน่วยงานใดเพราะเป็นองค์กรอิสระ ... การทำงานปราศจากการครอบงำของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่อาจยกเว้นกลุ่มบุคลากรที่เป็นข้าราชการเท่านั้น ที่ตอนนี้ยังทำงานเกี่ยวข้องกับทางรัฐสภาอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีอิสระเต็มที่ ...”

“... อิสระ 100% ไม่มีอะไรจำกัด ไม่มีการถูกควบคุมหรือครอบงำจากรัฐ เพราะทุกอย่างอยู่ในระเบียบหมด โดยเฉพาะฝ่ายนิติบัญญัติ ถ้ามาครอบงำตรงนี้ก็เสร็จเหมือนกัน ฝ่ายรัฐบาลมาครอบงำคงยาก เพราะเราทำไปตามหน้าที่ ...”

“... เป็นหน่วยงานของภาครัฐ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องดำเนินการตามนโยบายของทางรัฐบาล ซึ่งมีรัฐมนตรีเป็นผู้กำกับดูแลอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม ยืนยันว่าค่อนข้างจะมีอิสระในการทำงาน เพราะการทำงานอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนจากทางภาครัฐ ภาคผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคประชาชน และภาคผู้ประกอบการ ดังนั้นการครอบงำจากทางภาครัฐหรือภาคใดๆ ก็ตามคงเป็นไปได้ยากมาก เนื่องจากมีการคานอำนาจกันอยู่ภายในกลุ่มอย่างชัดเจน การทำงานปราศจากการครอบงำของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่อาจยกเว้นการรับนโยบายจากทางรัฐบาลมาปฏิบัติ ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นนโยบายดังกล่าวก็เป็นที่ยอมรับจากตัวแทนทุกฝ่ายในคณะกรรมการเนื่องจากนโยบายที่ได้รับล้วนแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและไม่ได้มุ่งหวังที่จะครอบงำการทำงานของคณะกรรมการแต่อย่างใด ...”

“... เราก็ทำงานตามนโยบาย ตามอำนาจหน้าที่ในกฎหมาย ก็อิสระนะครับ ไม่มีการควบคุมอะไรมากมายเท่าไร คือ ข้างบนมีนโยบายแล้วก็บอกมาปฏิบัติ หามาตรการกลไกในการขับเคลื่อนนโยบาย แต่จริงๆ แล้วเราก็ดำเนินการตามนโยบาย นอกเหนือจากนั้นแล้วเราก็ทำงานตามแผน เรามีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะ 5 ปี 10 ปี แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ แผนผู้ด้อยโอกาส ก็อิสระ ยกเว้นเป็นนโยบายที่รัฐบาลสั่งการมาก็จะเน้นเรื่องอะไร ดังนั้น โครงการต่างๆ เราเสนอขึ้นไป แล้วเราก็ฟังเสียงของเด็กและเยาวชน เสร็จก็จะเสนอไปยังรัฐบาลเรื่องความอิสระไม่มีปัญหา เพราะเราจะคิดในแง่ส่งเสริม ปกป้องพิทักษ์สิทธิ ซึ่งรัฐบาลก็ไม่ขัดข้องอยู่แล้ว

ถามว่ามีการควบคุมหรือถูกครอบงำในการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือไม่
 นั้น ไม่มี เพราะตัวผมเองก็สามารถมีอำนาจแถลงข่าว เปิดเผยข่าว ส่วนใหญ่เราไม่มีความลับ ก็จะเป็นเรื่องส่งเสริมการพัฒนา การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิต่างๆ เราก็มีสิทธิเสนอใน

เรื่องที่เรารับผิดชอบ ไม่ต้องผ่านข้างบน ฉะนั้นการเสนอข่าวการเปิดเผยต่อสื่อมวลชนก็ไม่มีข้อบังคับ เพราะส่วนใหญ่เราไม่มีความลับทางราชการ และไม่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ...”

“... โดยรวมถามว่ามีอิสระมากน้อยแค่ไหน ก็ค่อนข้างมากนะครับ แต่อย่างไรก็ตาม ตัวองค์กรถูกสร้างมาโดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็แปลว่าองค์กรนี้ กลุ่มที่มีอิทธิพลเหนือระบบคิดองค์กรก็คือภาคประชาชนมากกว่าภาครัฐ ฉะนั้นเราก็จะถูกผู้ให้บริการว่าองค์กรนี้เป็น NGOs หรือภาคคนนอกอาจจะคิดอย่างนั้น แต่แน่นอนว่าเราได้รับอิทธิพลจากภาคประชาชนมากกว่าภาครัฐ ...”

ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตถึงคำว่า “เสรีภาพ” ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ตีความระดับของเสรีภาพค่อนข้างคล้ายคลึงกัน คือ เสรีภาพในการทำงานและการแทรกแซงการทำงานเท่านั้น ไม่ครอบคลุมไปถึงเสรีภาพในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการทำงานขององค์กร หรือของผู้ให้ข้อมูลหลักเอง จึงพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมดเห็นว่ามีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการทำงาน หากแต่การตีความคำว่าเสรีภาพครอบคลุมไปถึงการกำหนดนโยบายในการทำงาน ก็พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนมากยังไม่มีเสรีภาพในการทำงานอย่างสมบูรณ์นัก ยกเว้นเพียงท่านเดียวเท่านั้นที่มีเสรีภาพเต็มที่อย่างแท้จริง

2. เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ ได้แก่ เสรีภาพของสื่อในภาพรวม ส่วนความรับผิดชอบของสื่อประกอบด้วย ความรับผิดชอบของสื่อในภาพรวม ประเด็นสัดส่วนเนื้อหาสาระระหว่างสาระและความบันเทิงที่นำเสนอในสื่อประเภทต่างๆ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งในสังคม

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจุบันสื่อในประเทศไทยมีเสรีภาพในการทำงานมากทีเดียว อย่างไรก็ตาม ในบางโอกาสสื่ออาจถูกจำกัดเสรีภาพบ้าง ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการทำหน้าที่ที่บกพร่องของสื่อเอง หรือการควบคุมทางธุรกิจ เช่น การไม่เป็นกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร หรือการไม่ยืนหยัดต่อความจริงและยึดมั่นในการปฏิบัติตามหลักวิชาชีพ รวมทั้งการยอมจำนนต่อผู้สนับสนุนโฆษณา

“... ผมว่าสื่อทุกวันนี้มีเสรีภาพค่อนข้างมาก บางครั้งผมรู้สึกว่าการอบสัทธิเสรีภาพมันมีเยอะมากจนไปกระทบสิทธิเสรีภาพคนอื่น หรือบางครั้งไม่อยู่ในกรอบที่เรียกว่า ดิงาม หรือใช้คำว่าเหมาะสมกับ Ethic เช่น ไปตราหน้าคนเค้า มันอาจจะไม่ผิดกฎหมาย แต่ก็ไม่สมควรทำ ต้องมีความเมตตาคนในสังคม บางครั้งสิทธิก็ต้องโดนจำกัดโดยสิทธิของผู้อื่น แต่เรา (หมายถึงสื่อ – ผู้วิจัย) กลับไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น หลักๆ เรา (หมายถึงสื่อ – ผู้วิจัย) ก็ไปละเมิดในเกียรติยศ ชื่อเสียงคน ถ้าความเป็นส่วนตัวของคน

จริงๆ บ้านเราสื่อมีเสรีภาพนะ อาจจะมีบ้างที่รัฐบาลใช้อำนาจมายุ่งเกี่ยวกับสื่อ อาจเพราะสื่อเองไม่ค่อยปีเฮฟ (ทำตัวไม่เหมาะสม – ผู้วิจัย) เท่าที่ควร หรือสื่อเองไปรับอำนาจเค้าเอง การยืนหยัดในความจริงและวิชาชีพมันจะปกป้องสื่อ แต่สื่อทุกวันนี้เทคไซด์ (เลือกข้าง – ผู้วิจัย) พอสื่อเทคไซด์ มันก็ไม่มีอะไรปกป้องสื่อ สิ่งที่จะปกป้องนักข่าวก็คือวิชาชีพ การประพฤติตัวที่ดี แต่ถ้าไม่ยึดหลักวิชาชีพ มันก็ไม่มีอะไรปกป้องตรงนี้ ทุกวันนี้มันสูญหายไป ...”

“... ทุกวันนี้สื่อไทยมีเสรีภาพมาก แม้ว่าจะมีการสั่งปิดสื่อ แต่การบล็อก Web Site แล้วอ้างเรื่องปิดกั้นเสรีภาพ ถ้าเสรีภาพอยู่อย่างนี้เราพร้อมหรือยังจะเอาเสรีภาพ เมืองไทยเด็กๆ เราพร้อมหรือยัง การศึกษาเราพร้อมหรือยังเหมาะสมหรือยัง เขาคิดได้มากน้อยแค่ไหน เราส่วนใหญ่ไปคิด ผมว่านะเมืองไทยกับอเมริกา ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมัน เราไม่ได้ครึ่งเขาหรอกแต่เอาเสรีภาพเท่ากันกับประเทศที่เขาเจริญ 100% เราเจริญ 50% ทางการศึกษาทางความคิดของประชาชนในประเทศ ขณะที่ประเทศที่เขาหน้าหน้า เช่น อเมริกา แคนาดา หรืออังกฤษ เยอรมัน หรือญี่ปุ่นในเอเชีย เขา 100% เรา 50% แต่ว่าเรื่องเสรีภาพ ปิดกั้นเสรีภาพเราก็กึ่งเปิด 100% เท่าของเขา แล้วเราจะคิดได้ไง เด็กเราจะมีความคิดที่ว่าตรงนี้ควรเปิด ไม่ควรเปิด เพราะฉะนั้นผมว่ามันต้องกรอง ...”

“...สื่อไทยมีเสรีภาพมาก บางคนอาจมีความรู้สึกถูกแทรกแซง แต่โดยทั่วไปคิดว่ามีเสรีภาพพอสมควร เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศอื่นๆ ...”

“.... ผมมองในแง่ว่าหนังสือพิมพ์ก็เป็นธุรกิจ ในการนำเสนอข่าวอาจจะเป็นในหลายมุมมองหลายรูปแบบ ในบางกรณีอาจจะมีการแทรกแซงสื่อหนังสือพิมพ์ในฐานะที่ผู้ที่จะซื้อหน้าหนังสือพิมพ์อาจจะซื้อได้ ซื้อเต็มหน้าเลย มันก็ต้องลง มันก็อาจจะไม่อิสระพอเดี๋ยวนี้เวลาซื้อหน้าเนี่ย เขาพยายามใส่ว่า หน้าโฆษณาเล็กๆ บางทีคนอ่านทั่วไปไม่รู้หรือกว่าเขาซื้อหน้า บางทีทำเป็นข่าวขึ้นมาเลยก็มีอย่างเช่นข่าวเชียร์ ซึ่งก็อาจจะเป็นธุรกิจในแต่ละรูปแบบ ...”

ทางด้านของความรับผิดชอบของสื่อ ประกอบด้วย ประเด็นความรับผิดชอบในภาพรวม สัดส่วนเนื้อหาสาระระหว่างสาระและความบันเทิงที่นำเสนอในสื่อประเภทต่างๆ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งในสังคม ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่าในภาพรวมสื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคมดี แต่มีบ้างในบางสื่อที่ขาดความเป็นกลางและมีการปลุกระดมหรือยั่วยุ ซึ่งบางท่านเห็นว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่สื่อหากแต่อยู่ที่ผู้รับสาร ขณะเดียวกันบางท่านมีความเห็นขัดแย้งว่าไม่เป็นการถูกต้องหากจะกล่าวโทษผู้รับสาร และเห็นว่าสื่อยังขาดความรับผิดชอบต่อผู้รับสาร โดยสื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อสังคมและต้องไม่เข้าไปมีผลประโยชน์ทับซ้อนในอำนาจอีกด้วย

“... ทุกวันนี้สื่อทำหน้าที่ของตัวเองได้ดีและมีความหลากหลาย ... บางสื่อมีการปลุกระดมและยั่วยุ การป้องกันต้องใช้กลไกทางสังคม คือ เปรียบเทียบแต่ละสื่อให้เห็นเลยว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเสร็จแล้วคนก็เห็นเองว่ามันไม่ถูก ... แต่ปัญหาอยู่ตรงที่คนรับสารมากกว่า และมองว่าคนเสพเสพอย่างพินิจพิเคราะห์ แต่ทุกวันนี้ คนอ่านข่าวก็อ่านแต่พาดหัวกับโปรย ไม่ได้อ่านเนื้อหาข่าว หรือเกิดวัฒนธรรมเล่าข่าวเกิดขึ้น ที่หยิบข่าวจากหนังสือพิมพ์มาอ่าน แต่อ่านจากพาดหัวกับโปรยข่าวเท่านั้น ไม่ได้อ่านตรงเนื้อหาข่าว

“... สื่อเลือกข้างได้สามารถทำได้แต่ต้องอยู่บนเส้นของความพอดี แต่สภาพสื่อตอนนี้มันเริ่มเกินความพอดี ทั้งทีวี วิทยุหรือหนังสือพิมพ์ มองว่าตอนนี้สื่อกำลังล้ำเส้น บิรมเส้นมาก ที่มีการสั่งปิดเพราะบิรมเส้น สื่อหนังสือพิมพ์มีปัญหาคารจั่วหัว หรือการเขียนชี้นำในพาดหัวข่าวและชี้นำในโปรยข่าว แต่ในเนื้อหาข่าวยังเป็นความจริง เป็นเพราะอคติหรือความลำเอียงที่สะท้อนความสนใจของบรรณาธิการ หรือสื่อที่ต้องการเสนอให้มันเอียงไปข้างไหน ...”

“... สื่อไม่มีปัญหาในการทำหน้าที่สื่อ เป็นหน้าที่ของผู้รับสารต้องเลือกเองว่าจะอ่านหรือไม่อ่านอะไร เพราะข้อมูลมีมากและเราเลือกได้ จะไปโทษสื่อได้อย่างไร ซึ่งถ้าคุณอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับเดียว ถ้าแบบนั้นเป็นปัญหา ...”

“... ผมว่าผู้บริโภคเป็นแพะ มันคอนวีเนียน (ง่าย – ผู้วิจัย) มากที่จะโยน (ความผิด – ผู้วิจัย) ให้ผู้บริโภค ไม่ได้แตกต่างจากนักข่มขืน ผู้หญิงคนนี้แต่งตัวยั่วยวน ... จริงๆ แล้วสื่อไม่ได้มีหน้าที่เทคไซด์ (เลือกข้าง – ผู้วิจัย) หรือลงไปเล่นการเมือง ผมยกตัวอย่าง สื่อเรียกร้องให้คนอื่นไม่กระทำการที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน แต่สื่อกลับเข้าไปปรับตำแหน่งทางการเมือง หรือของคณะปฏิวัติ หรือการเข้าไปในสถานิติบัญญัติ หรือสภาของคณะบริหาร

ตรงนี้ทำให้ภาพความเป็นกลางสื่อหายไป สื่อในต่างประเทศจะไม่รับตำแหน่งอย่างนี้ ปกติสื่อต้องไม่รับตำแหน่ง ถ้าคุณรับตำแหน่งตรงนี้ ใครจะรู้ว่าการที่คุณพยายามดำรงรัฐบาล คุณทำไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือคุณต้องการเข้าไปสวมตำแหน่งแทนหรือเปล่า แต่ช่วงที่ผ่านมาบ้าน (สังคมไทย - ผู้วิจัย) เราเป็นแบบนี้หมด นักวิชาการเองซึ่งให้ความเห็นในฐานะนักวิชาการ อยู่ดีๆ ก็เข้าไปเป็นข้าราชการการเมือง เอ็นจีโอก็เข้าไปรับตำแหน่งเหมือนกัน สื่อควรจะรักษาบทบาทของการเป็น Watch dog ของสังคม ผู้เฝ้าระวังของสังคม แต่สื่อเข้าไปเป็นมีส่วน Serve government ซึ่งผมเห็นว่า ตรงนี้ไม่น่าจะถูกต้อง ...”

สำหรับความรับผิดชอบด้านเนื้อหา โดยเปรียบเทียบระหว่างสัดส่วนเนื้อหาด้านสาระและความบันเทิง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นสอดคล้องกันว่าสื่อนำเสนอเนื้อหาด้านความบันเทิงมากกว่าด้านเนื้อหาสาระ มีท่านเดียวเท่านั้นที่ไม่เห็นว่าสัดส่วนเนื้อหาในปัจจุบันมีปัญหาแต่อย่างใด ขณะที่อีกท่านหนึ่งเห็นว่า สื่อมีการปรับเนื้อหาสาระเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เข้าใจว่าสื่อจำเป็นต้องดำเนินธุรกิจ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดสัดส่วนเนื้อหาบันเทิงมากกว่าเพื่อความอยู่รอด แต่ก็ไม่ควรมีสัดส่วนบันเทิงมากเกินไปเหมือนในปัจจุบัน และเนื้อหาบันเทิงไม่ควรสร้างค่านิยมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมความไม่เหมาะสมทางเพศและทางสังคม หากจะแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นที่ภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุน

“... ไม่เห็นว่าจะมีปัญหา เพราะว่าเราเอง ตอนนี้ก็มีหน้าที่ติดตามสื่อ ชาวทั้งหมด เราเองต้องเลือกเองว่าจะอ่านหรือไม่อ่านอะไร เพราะข้อมูลมีเยอะ และเราเลือกได้ ...”

“... คิดว่าตอนนี้สื่อมวลชนเริ่มปรับตัวด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นสาระมากขึ้นทำให้มองว่าสัดส่วนเนื้อหาระหว่างความบันเทิงและสาระมีความเหมาะสมในระดับหนึ่ง แต่ยังคงมองว่าเนื้อหาในส่วนของความบันเทิงนั้นยังต้องได้รับการปรับปรุง เนื่องจากยังคงผลิตเนื้อหาโดยเน้นการสร้างจุดขายทางธุรกิจมากกว่าประโยชน์เชิงสาระ โดยเฉพาะเนื้อหาจากวงการบันเทิง จนอาจนำไปสู่การการสร้างทัศนคติและค่านิยมในแง่ลบทั้งทางกิริยา วาจา การแต่งตัว การสลับบุหรี่ และอื่นๆ แก่เยาวชนในสังคม ...”

“... มันก็เป็นเรื่องตลาดมากสื่อเป็นธุรกิจ เราจะเห็นว่าบางทีหน้าบันเทิงล่อแหลม บางทีดาราพูด ใส่หมวกบ้าง พวกนี้เป็นข่าวใหญ่โต เป็นเรื่องเฝ้าสั่น นังวับๆ แวมๆ ก็ไปถ่ายภาพออกมา มันก็ไม่ได้เท่าไร ผมก็ไม่เห็นด้วย เพราะว่าบางทีมันเกินไป เหมือนหนังสือ

เปิดหนังสือวิชาการดี ขำวดี พอหน้าบันเทิงเป็นหนังสืออีกประเภทหนึ่งอยู่ในฉบับเดียวกัน ... ผมว่าบันเทิง 20 (ร้อยละ 20 – ผู้วิจัย) ก็เยอะแล้ว ไม่จำเป็น โดยเฉพาะสาระด้านข่าว ต้องตรงไป ตรงมา ขำวพื้นที่ (สื่อท้องถิ่น – ผู้วิจัย) ลงเรื่องหนึ่ง หนังสือพิมพ์ (ส่วนกลาง – ผู้วิจัย) ลงอีกเรื่องหนึ่ง ถามว่าผู้สื่อข่าวรู้ไหม รู้ครับแต่ว่าไม่ได้ตั้งใจถ้าตรงๆ แบบนี้ ก็พยายามให้เสียงๆ ล่อแหลมในทางที่ว่าติดตามข่าวหรือเป็นข่าวใหญ่ลงหน้าหนึ่ง มันจะได้ตั้งใจเยอะเป็นธุรกิจ เป็นรายได้เขา บิดเบือนนิดหน่อย ทั้งๆ ที่รู้เรื่องจริงว่าเป็นอย่างไร ...”

“... ถ้าพูดถึงสื่อด้านวิทยุ โทรทัศน์ ผมก็ให้นิยามมันว่า ความหมายคือเพื่อการบันเทิง ถ้าจะใส่เนื้อหาหลายๆ มันคงต้องแยกประเภท เช่น สถานีโทรทัศน์ข่าว ก็ข่าวไปเลย สถานีโทรทัศน์รายงานอากาศอย่างต่างประเทศ ก็รายงานอากาศไปเลย ให้คนชมมีสิทธิเลือก ของเรามันมีสถานีน้อย เราก็ไปทำสำรวจมาแล้วว่าคนชอบบันเทิง ก็ต้องมีบันเทิงมาก เป็นปกติ แต่จะให้มีความหมายหรือระเบียบก็ต้องแยกประเภทว่าตั้งสถานีนี้เพื่ออะไร เป็นสถานีข่าว พยากรณ์อากาศ หรือเพื่อชาวเกษตรกร แยกไปเลย ใครสนใจสถานีไหนเขาก็ไปเปิดสถานีนั้น แต่ถ้าทำแบบนี้ผมว่าเขาจะทะเลาะกันแย่นะครับว่า ทำไมเสนอแต่บันเทิง ไม่เสนอข่าวเลย เขาก็อาจจะบอกว่า ถ้าเสนอแต่ข่าว สารคดี ไม่มีบันเทิง ผมเจ๊งแล้วใครจะช่วย เป็นไปไม่ได้ รัฐก็ต้องจัดให้ถูกต้องว่าจะเอาแบบไหน นี่พูดถึงวิทยุ โทรทัศน์ แต่ถ้าสิ่งพิมพ์ก็แล้วแต่ธุรกิจของแต่ละสิ่งพิมพ์ เขาก็เสนอมาเขาก็ต้องอยู่รอด หนังสือพิมพ์ก็อยู่ได้ด้วยธุรกิจ ด้วยโฆษณา เขาก็พยายามเสนอให้คนหลายๆ กลุ่ม ก็มีทั้งหน้าเด็ก หน้าเยาวชน หน้ากีฬาต่างๆ เขาก็ต้องอยู่รอดแหละ

ถ้าจะทำให้ดี รัฐบาลก็ต้องสนับสนุน อย่างเช่นตอนนี้ก็มีทีวีไทย ไม่ต้องมีโฆษณา ก็หาเงินมาช่วย จะทำรายการที่มีอะไรตั้งเยอะ แต่ธุรกิจทำไม่ได้หรอก ควบคุมยังไงเขาก็จะหาทางออกได้มาซึ่งโฆษณา หนังสือพิมพ์ก็เช่นกันนะครับ มันก็ต้องได้มาซึ่งโฆษณา โฆษณากับค่าลงทุนมันต้องคุ้มทุน การขายคือกำไรนะครับส่วนใหญ่ ...”

“... เนื้อหาที่เป็นสาระในสื่อมวลชนยังค่อนข้างมีน้อยกว่าที่ควร โดยเฉพาะในส่วน of เนื้อหาสาระที่จะให้ความรู้เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค ผู้บริโภคมักสนใจข้อมูลที่อยู่ในเนื้อหาบันเทิงมากกว่าสาระ ...”

“... จริงๆ ถ้าประเมินก็เข้าใจว่าเนื้อหาด้านบันเทิงมากกว่า ... มันอาจจะเป็นธุรกิจเป็นตัวกำหนดว่า ถ้าทำรายการนี้คนดูเยอะก็ได้เงินเยอะผลตอบแทนเยอะ ดังนั้นเขาก็เน้นรายการนี้ แต่ถ้าถามว่ารายการสารคดีดีๆ ต่อให้ดีที่สุดในโลก ถ้าไม่มีคนดูไม่มีผลตอบแทนทางธุรกิจเขาก็ไม่ทำ ดังนั้น กลายเป็นว่าสื่อจะเสนอหรือไม่เสนออะไรตั้งอยู่บนเงื่อนไขทาง

ธุรกิจเป็นหลัก ... ดังนั้นองค์กรพวกนี้ต้องได้รายได้ หรือได้งบประมาณหรือทรัพยากรมาจาก ระบบใดระบบหนึ่ง ...”

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าสื่อควรทำหน้าที่ในฐานะฐานันดรสี่ และน่าจะมีวิธีการดำเนินธุรกิจได้โดยไม่จำเป็นต้องเน้นเนื้อหา เพื่อตอบสนองด้านการตลาดเท่านั้น นอกจากนี้ สื่อเองต้องมีความรับผิดชอบต่อและรู้ว่าควรให้ความสำคัญกับประเด็นใด

“... สื่อในฐานะวิชาชีพที่รัฐบัญญัติปกป้องไว้ คุณมีหน้าที่รับผิดชอบต่อ ถึงแม้ผู้บริโภคต้องการ แต่ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้นเสมอ ไม่งั้นทีวีก็ต้องฉายหนัง X เพราะมีคนจำนวนหนึ่งที่ดู

คุณ (หมายถึงสื่อ – ผู้วิจัย) ต้องรู้ดีกว่านั้น คุณขึ้นชมค่ายกย่อง คุณเป็นฐานันดรที่ 4 คุณเอนจอย (มีความพึงพอใจ) สิทธิเรื่องรัฐธรรมนูญปกป้องคุณไว้ มาตรา 45 46 47 48 ว่าไป คุณจะรู้ดีกว่านั้น การประกอบอาชีพที่มีสิทธิรัฐธรรมนูญรองไว้ คนมีความต้องการ และเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่จริงๆ แล้วมันใช่หรือ เรามีความเป็นมนุษย์เรามีความรับผิดชอบต่อ ซึ่งมีมนุษยธรรมที่เป็นเรื่องของมโนธรรมความดีงามต่างๆ ที่สูงขึ้น รู้ผิดรู้ถูก สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยกเราให้เหนือกว่าสิ่งอื่น ในสังคมเราเนี่ยอยู่ในระดับความเจริญ ไม่อยากใช้คำที่เป็นอริยด้วยซ้ำไป เป็นเรื่องของ Moral (ศีลธรรม – ผู้วิจัย) ซึ่งตรงนี้อยู่ที่เรา เราเป็นคนที่อยู่ในสังคม เราก็เสพสิ่งที่อยู่ในสังคมนี้

การหาทรัพยากรเข้าองค์กรเป็นเรื่องธรรมดา แต่มันมีวิธีหาหลายวิธี ถ้าคุณทำเป็นธุรกิจผมว่า อย่างมหาวิทยาลัยใน Harvard, Yale อะไรพวกนี้ มันก็ทำเป็นธุรกิจ Stamford ก็ทำเป็นธุรกิจ แต่รายได้มันมายังไง มาจาก Users (ผู้ใช้งาน) ส่วนหนึ่ง Information (ข้อมูลข่าวสาร) ส่วนหนึ่ง Contribution (การบริจาค) ส่วนหนึ่ง คุณก็ควรทำให้อพวกนั้น และคุณทำอะไรคุณกำลัง Corrupt (ทุจริต) ระบบ ผมว่าก็เหมือนกับผู้หญิงขายตัวเพื่อความอยู่รอด มันมีวิธีหาแต่คุณไม่เลือกวิธีที่ดี คุณก็อ้างว่าเป็นวิธีของคุณ ...”

“... เห็นข่าวเมื่อวานนี้ พันธมิตรที่ขับรถทับตำรวจ โดนลงโทษ 2 คดี จำคุกและรอลงอาญา ผมคิดว่าตำรวจเค้าจะคิดยังไง ตำรวจเค้าโดนอย่างนั้นจะว่ายังไง แล้วสื่อเองนี่ กลับสนใจเรื่องคนชนชยะซึ่งไปขายซีดี หรือน้องไบเบิ้ล ... ด้านหนึ่งที่ผมให้ความสำคัญอย่างมาก ก็คือ ความรับผิดชอบต่อ ...”

เมื่อพิจารณาถึงทิศทางการนำเสนอเนื้อหาจำแนกตามสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าแต่ละสื่อมีทิศทางการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะเน้นเนื้อหาที่ข่าวเป็นหลัก ขณะที่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จะเน้นเนื้อหาความบันเทิง ส่วนอินเทอร์เน็ตจะมีเนื้อหาที่หลากหลาย แต่จะพบปัญหามากในเนื้อหาที่ขาดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน นอกจากนี้ เนื้อหาที่เป็นข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จะมีทิศทางการนำเสนอเนื้อหาไปในแนวทางเดียวกัน คือ เน้นที่ข่าวเชิงลบมากกว่าข่าวในเชิงบวก

“... หนังสือพิมพ์นี้ข่าวจริงๆ อาจจะมีบันเทิงอยู่ส่วนน้อย จะเรียกว่าข่าวก็ดูแคบไป เรียกว่าข้อมูลดีกว่า มันมีคอลัมน์ มันมีข่าว มันมีโฆษณา อะไรก็ตามแต่ที่เป็นข้อมูลที่ป้อนเข้าสู่สังคม อาจจะมีส่วนบันเทิงเป็นละครเป็นอะไรนิดๆ หน่อยๆ ดูหน้าเทียบหน้าต่อหน้ามันก็ชัดเจนว่าเป็นข้อมูล ดังนั้นถามว่าหนังสือพิมพ์เนื้อหาไปในทิศทางไหน เนื้อหาที่ทิศทางข่าวที่โดนสังคม อย่างเช่นสังคมชอบข่าวอาชญากรรมก็เน้นข่าวอาชญากรรม มันก็เพียงแค่นี้สังคมรับรู้

วิทยุโทรทัศน์นี้มันชัดเจนว่า Main หลักมันไม่ใช่เรื่องข้อมูล มันเป็นเรื่องความบันเทิงทั้งนั้นเลย ก็จะเป็นรายการทีวี กีฬา ดารา ดังนั้น เนื้อหาของมันมีความเป็นข้อมูลน้อยกว่าหนังสือพิมพ์อย่างชัดเจน

อินเทอร์เน็ตถามว่าเนื้อหาเหมาะสมไหม คือ มันมีทุกเนื้อหาเลย ทั้งเนื้อหาที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม แล้วปัญหาของมันก็คือ ถ้ามองในแง่หนึ่งนะ ในตัวข่าวหรือตัวข้อมูลเนี่ย หนังสือพิมพ์ หรือวิทยุโทรทัศน์มีบรรณาธิการหรือผู้จัดการสถานี มีหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งแปลว่าเขามีสิ่งที่เรียกว่า Editorial responsibility แต่ว่าอินเทอร์เน็ตมันไม่มีทุกคนสามารถเผยแพร่ข่าวได้หมด ผมอาจจะเขียน Blog ขึ้นมาบล็อกหนึ่ง อาจจะให้ข้อมูลเท็จก็ได้ แล้วคนก็จะหลงเชื่อเพราะผมชื่อดังอย่างนี้ แล้วถามว่าความรับผิดชอบต่อสังคมเทียบกับหนังสือพิมพ์ หรือวิทยุโทรทัศน์ ที่มันมีการจัดการตัวมันเองอยู่ในฐานะบรรณาธิการ ต้องบอกว่าหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์มีคุณภาพมากกว่า มีความน่าเชื่อถือมากกว่า แต่แน่นอนว่ามันมีเรื่องของความช้า แต่อินเทอร์เน็ตนี่วินาทีต่อวินาทีมีปรากฏเกิดขึ้นเลย และมีการเข้าถึงได้อย่างต้นทุนต่ำกว่า เพราะถ้าเราเข้าถึงอินเทอร์เน็ตแล้วที่เหลือก็เป็นเรื่องผลกำไร แต่ว่าหนังสือพิมพ์คุณต้องไปซื้อทุกวันๆ ...”

“... สื่อมวลชนทั้งหมดในปัจจุบันยังมีทิศทางการนำเสนอที่คล้ายคลึงกันนั่นคือหากเป็นเรื่องของข่าวสารทางลบ เช่น ข่าวตบตี ข่าวปล้นจี้ชิงทรัพย์ ข่าวฆาตกรรม หรือข่าวที่มีความน่าตื่นเต้น เช่น ข่าวการจับกุม การตรวจจับ การตรวจยึด หรือข่าวเหตุการณ์ความ

รุนแรง สื่อก็จะพากันนำเสนอประเด็นเหล่านี้ แต่หากเป็นข่าวเกี่ยวกับการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับต่างๆ แล้วสื่อมวลชนก็จะไม่ค่อยสนใจและให้พื้นที่แก่ข่าวสารเหล่านี้น้อย เห็นได้ชัดเวลาที่เชิญสื่อไปทำข่าวเกี่ยวกับการรณรงค์เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค สื่อจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือ แต่หากเราเชิญสื่อให้ไปทำข่าวเรื่องการตรวจสอบหรือจับกุมผู้กระทำความผิดสื่อก็จะตอบรับอย่างรวดเร็วและมากันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ซึ่งสื่อมวลชนควรนำเสนอข้อมูลทั้งมุมบวกและมุมลบในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันผู้บริโภคจึงจะได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน

เนื้อหาในสื่ออินเทอร์เน็ตทุกวันนี้ยังไม่มีความเหมาะสมเนื่องจากเป็นช่องทางในการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เช่น ภาพโป๊เปลือย การพนัน ความรุนแรง การค้าสิ่งเสพติด หรือการค้าประเวณี และเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาข้อความสินค้าที่เกินจริงหรือเป็นเท็จผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ ซึ่งได้รับการร้องเรียนมาก ...”

“... เนื้อหาในสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์มีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือ มีสัดส่วนเนื้อหาที่เป็นสาระและบันเทิงใกล้เคียงกัน แต่ยังคงปรับปรุงเนื้อหาด้านความบันเทิง เนื้อหาในสื่ออินเทอร์เน็ตยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่สาธารณะที่ผู้ใช้งานสามารถผลิตเนื้อหาได้ด้วยตนเองและอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ควบคุมเนื้อหาได้ยาก ดังนั้น จึงปรากฏเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมมากมายในอินเทอร์เน็ต เช่น ภาพโป๊เปลือย การค้าประเวณี การพนัน และภาพความรุนแรง ดังนั้นจึงควรมีการดูแลเนื้อหาในสื่อนี้อย่างเร่งด่วน ...”

“... หนังสือพิมพ์มีหลายประเภท บางประเภทเรื่องข่าวชนิดเดียวไปทางสังคมเยอะ บางประเภทข่าวชนิดเดียวไปทำห่วยเยอะ บางประเภทไปทำเรื่องเจ้า เรื่องศักดิ์สิทธิ์เยอะ ก็แล้วแต่ประเภทว่าหนังสืออะไร อันนี้คือความเป็นเสรีภาพของผู้บริโภคด้วย ด้านโทรทัศน์ก็ยังไม่ค่อยดีนัก อย่างน้อยมันก็ควบคุมด้วยระบบของเขาเอง มีการควบคุมได้แล้วภาพที่ออกมา น่าเกลียดก็มีคนตำหนิ ดีเดียน เพราะเห็นด้วยตาแต่วิทยุนี้บางทีพูดไปๆ เราไม่รู้ มองไม่เห็นว่าการบุกรุกป่าสงวน ป่าลุ่มน้ำ ป่าอุทยาน ตาบลอะไร หมู่บ้านอะไรไม่เห็นภาพ พูดนี้บางทีเรื่องใหญ่โตพูดชนิดเดียว เรื่องชนิดเดียวพูดซะใหญ่โต เป็นเรื่องให้สังคมทะเลาะกันทั้งที่ข่าวชนิดเดียว นี่ชี้ให้เห็นถึงจรรยาบรรณของโฆษกบางคนมันไม่ผ่านการกลั่นกรองก่อนจะได้ใบอนุญาตหรือได้ใบอนุญาต เดียวนี้เปิดสถานีวิทยุชุมชนไปกันใหญ่ เปิดปั๊บพูดปั๊บใครก็มาพูดได้ไม่ต้องผ่านอะไรเลยวิชาชีพก็ไม่มี

ส่วนอินเทอร์เน็ตเคยเชิญหน่วยที่รับผิดชอบคือ ICT เคยเรียกเขามา เชิญเขามาให้ข้อมูลว่ากิจการเด็กและเยาวชน สตรี ชาวที่ออกภาพโป๊ หนังสือโป๊เต็มไปหมดในอินเทอร์เน็ต ทำไมต้องยังออกอยู่อย่างนี้ คุณไม่ได้เหรอ เขาบอกคุณไม่ได้เว็บไซต์มีเป็นล้านพอปิดอันนี้มันปิดอันโน้น ปิดอันนี้เปิดเป็นสอง สาม สี่ เป็นล้าน คุณไม่ทัน เจ้าหน้าที่ของประเทศไทยที่ตรวจสอบอินเทอร์เน็ตทั่วประเทศมีอยู่ 10 คน รวมทั้งเป็นผู้ไปจับด้วย แล้วก่อนจะจับต้องให้เห็นข้อมูลมีพยานหลักฐานชัดเจนจึงจะไปแจ้งดำเนินคดีได้ บางทีเว็บมันก็หนีไปแค่ว่าบอกว่าเมืองจีนหรือเมืองที่เป็นมุสลิมเขาคุมได้ ทำไมเขาตัดสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับเยาวชนออกไปได้จากระบบเว็บไซต์ของประเทศเขา เพราะเขามีเครื่องมือในการจับและตัดออกกรองด้วยระบบวิทยาศาสตร์ ใส่อะไรที่ไม่ดี มันไม่เข้าไปสู่ประเทศเขาใส่อะไรที่ดีจะเข้าไปหมดอย่างนี้ ...”

“... เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ สิ่งดีๆ มีน้อย เรื่องด่าเป็นหลัก วิทย์และโทรทัศน์เนื้อหาในเชิงบันเทิงมากกว่า ในเชิงสนุกสนาน ดูแล้วไม่ต้องคิดมาก แต่ดูแล้วได้ประโยชน์หรือไม่ไม่แน่ใจว่าจะได้ประโยชน์หรือเปล่า ส่วนใหญ่จะเป็นสถานีโทรทัศน์ของภาคเอกชนซะส่วนใหญ่ ของภาครัฐก็ให้เอกชนเช่าช่วง ทำธุรกิจกันมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์แล้ว การจะแก้ก็ไม่ว่าจะแก้ได้หรือเปล่า บางทีมันก็เป็นผลประโยชน์นะ ผลประโยชน์มันเยอะมันก็เลยทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร ถ้าเทียบกับจีน ประเทศคอมมิวนิสต์ เวียดนาม ลาว เขมร ส่วนใหญ่ก็จะเป็นรายการที่มีสาระ เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล ถ้าดูในแง่ของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นก็จะมีรายการหลากหลายมากมาย ทั้งบันเทิงทั้งสาระ ความรู้ เป็นช่วงๆ ของแต่ละเวลา เช่นภาคเช้า เสาร์อาทิตย์ก็จะเป็นรายการภาคเด็กแทบทุกสถานี มีรายการการ์ตูนเพื่อเด็ก รายการเด็กๆ เขาทำได้เพราะมีสถานีของรัฐบาลก็คือ NHK รัฐบาลก็ต้องลงทุน ถ้าจะทำให้ดีรัฐบาลก็ต้องลงทุน

ถ้ามีช่องที่ทำได้ช่องเดียวคือทีวีไทย TPBS ที่จะเป็นช่องเพื่อสาธารณะชน ช่อง 11 ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาล ถูกควบคุมโดยรัฐบาลเบ็ดเสร็จว่าจะให้ออกช่วงไหนบ้าง สามารถหาโฆษณาเลี้ยงตัวได้ ผมไม่แน่ใจว่าเขาได้ก็เปอร์เซ็นต์ มันก็ต้องไปแก้กฎหมาย กฎหมายเดิมรู้สึกทำให้โฆษณาได้ แล้วรัฐบาลก็ไม่สามารถหาเงินมา Support เต็มที่ เพราะการที่จะทำโทรทัศน์ลงทุนสูง สองพันสามพันล้านต่อปีไม่พอ ช่อง 11 ได้ก็ตึงค์ ก็ต้องเลี้ยงตัวเอง จะยากสักหน่อย ถ้าจะลงทุนรัฐบาลก็ต้องลงทุนเลย

อินเทอร์เน็ตเนื่องจากเราเป็นประเทศเสรีนะครับถ้าเทียบกับประเทศอื่น เราไม่สามารถกรองสื่อที่เราไม่อยากจะ เราไม่สามารถทำได้เลย ผมก็ไม่เข้าใจว่าทำไมเราทำไม่ได้ ทำไมประเทศจีนทำได้ เขาไม่เอาเลยนะ Google จะทำโน่นทำนี่ ออกไปเลยไม่ต้องมาอยู่ เขาสามารถทำได้ เขากรองทุกอย่าง ไม่มีเว็บโป๊ แบบเว็บลามก ผมคิดว่าตัวนี้น่ากลัวกว่า

วิทยุโทรทัศน์ที่จะทำความเสียหายต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน วันนี้ผมก็ไปสัมภาษณ์เรื่องแม่้วยเยาว์ เขาไปสำรวจว่าตอนนี้เด็กผู้หญิงท้อง มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและมีลูกด้วย ต่ำกว่า 15 นี่ก็เยอะพอสมควรนะ 15-18 นี่เยอะ มัธยมต้นกับมัธยมปลายเป็นวันที่น่ากลัวที่สุด มีอัตราการเพิ่มที่สูงที่สุดคือการท้องก่อนวัยอันควร มีเพศสัมพันธ์ และไม่รู้จะควบคุมด้วย ซึ่งอาจจะมาจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพราะดูง่าย ดูเว็บไป เช็กเรื่องอะไรได้หมด ไม่มีการกลั่นกรองอะไรเลย

ผมว่าอันนี้มันน่าทำนะ ถ้าจะกลั่นกรองเว็บพวกนี้ บางเว็บเขาก็มี 18 ปีขึ้นไป ถ้าคลิกเข้าไปว่าเราเกิน 18 ปี มันก็ให้เข้าแล้ว มันก็ไม่ตรวจอะไร ประเทศอื่นเขามีสั่งตรวจให้ใส่บัตรเครดิตหรือบัตรประชาชน อันนี้ไม่เห็นมันกรอกอะไรเลย เพราะว่ามันเข้าได้ง่ายและก็สามารถที่จะสื่อสารระหว่างกันได้ พ่อแม่ผู้ปกครองก็ไม่สามารถควบคุมได้ เขาอาจจะอยู่ในห้องตัวเองแล้วก็เปิดดู เราไม่สามารถ Control อะไรได้เลย อันนี้น่ากลัวสุด เป็นวิวัฒนาการสมัยใหม่ ...”

“... อินเทอร์เน็ต มันเปิดให้มีสื่อมวลชนสมัครเล่น บางที่เราก็เรียกกันว่า Citizen journalist ซึ่งไม่มีความเป็นวิชาชีพ แต่ถ้าเรามองว่าตรงนี้นั้นมีความหลากหลาย และเป็นสิทธิที่ประชาชนจะทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวให้กันเอง มันก็เป็นเรื่องดี เพราะมีมุมมองที่หลากหลาย แต่สื่อนี้มีเครื่องมือสื่อสารที่ไม่เหมือนสื่ออื่น โดยตัวมันเองใช้ดีก็ดีไป ใช้ไม่ดี ก็แย่ เช่น การให้ข่าวลวง ไม่เป็นความจริง มันก็แย่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นบ้านเรามีมาตรฐานสื่อค่อนข้างต่ำ บางครั้งพวก Professional ก็ไปละเมิดคนอื่น ...”

สำหรับเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่ายังขาดแคลนอยู่ในสื่อ ได้แก่ การติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างสืบเนื่อง กล่าวคือ สื่อมักนำเสนอเนื้อหาสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นกรณีๆ ไม่ติดตามผลของเหตุการณ์จบจบแล้วนำเสนอแก่ผู้รับสาร นอกจากนี้ยังขาดเนื้อหาที่เป็นเกร็ดความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสารกลุ่มต่างๆ และสิทธิของผู้บริโภค

“... เนื้อหาที่ขาดแคลนในสังคมไทยตอนนี้เนื้อหาด้านวิชาความรู้ เกร็ดเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนต่างๆ เช่น ไทยรัฐก็พยายามเปิดหน้าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนะครบในหน้า 6 ของฉบับอื่นๆ ยังน้อยอยู่ ในพวกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ส่วนมากจะเน้นบันเทิง ข่าวการเมือง เพราะคิดว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ชอบอ่านบันเทิง ...”

“... สิ่งที่ขาดคือความจริงและการติดตามข่าว เช่น เรื่องความเสียหายของใครสักคนลงแล้วก็แล้วกันไป ความจริงพอเขาสู้คดีแล้วเรื่องอะไรไปแล้วเนี่ยคนเขาลืมไปแล้ว แต่บักใจ

ว่านาย ก. คือคนชั่วแต่พอเอาเข้าจริงข้อเท็จจริงมันไม่ได้เป็นอย่างนั้น บางทีข่าวนิดเดียวเรื่องที่เกิดเสียหาย แล้วเรื่องตามเรื่องบางคนเป็นข่าวที่น่าสนใจไอ้คนนี้มีความผิดต่อสังคมใหญ่โตแต่ถ้าเรื่องนี้ตามเรื่องด้วย เห็นไหมคนมีความผิดแบบนี้ทางสังคมลงโทษแบบนี้ เห็นไหมคนทำผิดทางสังคมต่อไปใครอย่าทำผิด ทำผิดจะลงโทษแบบนี้ นี่ไม่มีใครรู้เรื่องเลยว่าสุดท้ายแล้วทางคดีนำไปสู่ตรงไหน ติดคุกติดตาราง โดนปรับไม่ปรับ ขอโทษไม่ขอโทษ สื่อก็จบไปแต่ละวัน ...”

“... ตอนนี้อย่างที่เมืองไทยน่าจะขาดไม่หนังสือหนังสือพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์ ก็คือ เรื่องสิทธิของผู้บริโภค ...”

สำหรับด้านความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อมีส่วนสำคัญในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า สื่อเองที่ทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม โดยการที่สื่อเลือกข้าง ไม่ว่าจะโดยชัดเจนหรือแอบแฝงก็ตาม รวมทั้งมีความลำเอียงในการนำเสนอข่าว และผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อวิทยุและโทรทัศน์สร้างความแตกแยกได้มากกว่าหนังสือพิมพ์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งแสดงความเป็นห่วงว่าการทำงานของสื่อมวลชนต้องระมัดระวังอย่างมากในการนำเสนอข้อมูลหรือความคิดเห็นที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นแตกแยกเป็นขั้วต่างๆ

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งมองภาพรวมทั้งสังคมว่าความแตกแยกเกิดขึ้นจากคนไทยใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลและองค์ความรู้ ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้นก็จะด่วนตัดสินชี้ถูกผิดทันทีโดยหาเหตุผลมาอธิบายคำตัดสินของตนซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักตรรกะ

“... หนังสือพิมพ์นี่ก็แปลกนะ แต่ละฉบับก็ไม่เหมือนกัน ผมยกตัวอย่างถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีค่ายอยู่แล้ว ค่ายเหลืองค่ายแดงนี่ก็ชัดว่าเขาก็โปรแต่ค่ายเขา อันนี้มันชัดเจนว่ามันสร้างความแตกแยก กับหนังสือพิมพ์อีกแบบหนึ่ง ถ้าดูบับเนี่ยเขาจะไม่มีทัศนคติเดียวในทุกคอลัมน์ บางทีคอลัมน์นี้ด่ารัฐบาล แต่คอลัมน์นั้นดันไปเชียร์ แต่หลังๆ มันชัดเจนว่า ถึงจะมีความเป็นอย่างนี้อยู่ แต่มันเห็นภาพรวมชัดแล้วว่ามันด่าหรือมันเชียร์ ดังนั้นถามว่าการที่คุณปักธงว่าคุณเชียร์ฝ่ายหนึ่งหรือไม่เชียร์ฝ่ายหนึ่งเป็นการสร้างความแตกแยกอยู่แล้ว บางสื่อบอกว่ามันไม่มีความเป็นกลางระหว่างความดีความเลวหรอก เราต้องเลือกความดี แล้วต้องถามว่ามันดีจริงหรือ หรือเป็นคุณความจริงที่คุณสร้างว่าไอ้พวกนี้ดี เป็นเพราะว่าถ้าคุณเลือกฝั่งนี้คุณได้ผลประโยชน์ คุณเลยบอกฝั่งนี้ดีหรือเปล่า เพราะ

ตอนนี้พวกคุณอยู่บนผลประโยชน์ทางธุรกิจทางนั้น ถ้าโอเคคุณเป็นสื่อสาธารณะจริงๆ สื่อที่ไม่ต้องพึ่งใคร ผมยังพอเชื่อ ดังนั้นเมื่อคุณเลือกข้างเมื่อไหร่ นั่นคือการสร้างความแตกแยก เพราะหลักคิดแบบประชาธิปไตย นอกจากเลือกเสียงข้างมาก คุณต้องเคารพเสียงข้างน้อยด้วย มันไม่ใช่ว่าคุณเลือกเขาแล้วคุณก็ไปถล่มคนอื่น คุณก็สามารถนำเสนอข่าวของเสียงข้างน้อยได้ด้วย แค่นั้นเอง ดังนั้นอย่างที่ผมบอกว่าสื่อควรเสนอ Fact กับความรู้ แล้วก็ไม่ควรไปใส่อารมณ์มาก

วิทยุและโทรทัศน์มันเนี่ยนกว่าหนังสือพิมพ์อย่างที่ผมบอก เพราะบางครั้งหนังสือพิมพ์มันเป็นข่าว คนมันจับต้องได้ว่ามันเป็นข่าว หน้าละครคือหน้าละคร แต่วิทยุโทรทัศน์ทุกอย่างมันเป็นเนื้อเดียวกันหมด คุณเห็นโฆษณาแฝงในละครไหม และแน่นอนถ้าเปลี่ยนโฆษณาสินค้าเป็นแนวคิดทางการเมืองแฝงละ ยิ่งจับต้องยากใหญ่ และยิ่งเนี่ยนใหญ่ แล้วก็แปลว่ามันมีผลกระทบต่อการสร้างความแตกแยกได้มากขึ้นใหญ่เลย ดังนั้นโดยรวมแล้วสื่อวิทยุโทรทัศน์มีผลค่อนข้างเยอะกว่า ...”

“... ถ้าพูดถึงในเรื่องการสร้างความแตกแยกอาจจะไม่ค่อยชัดเท่าไร อาจจะมีส่วนบ้างแต่ก็ยังน้อยอยู่นะ ส่วนมากหนังสือพิมพ์ก็ยังจะด่ารัฐบาลนะครับ ก็จะเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐ ถ้ารัฐบาล ผู้บริหารมีกำลังเงินเยอะๆ ก็ซื้อไปเลยก็เลยไม่ค่อยด่า อาจจะเขี่ยๆ แต่ถ้ารัฐบาลทั่วๆ ไป หนังสือพิมพ์ก็มีโอกาสที่จะแทรกๆ หรือด่ารัฐบาลให้ล่มสลายไปเลยก็อาจจะมีส่วน ถ้าเทียบกับวิทยุ-โทรทัศน์ อาจจะ (สร้างความแตกแยก – ผู้วิจัย) มีมากกว่าหนังสือพิมพ์ เพราะปัจจุบันคนไปใช้วิทยุโทรทัศน์กันเยอะกว่า ...”

“... ก็มีส่วนการเขียนข่าว ถ้าลำเอียงมันก็ไปข้างหนึ่งแล้ว ถ้าข่าวก็เป็นข่าวตรงไปตรงมาก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าผู้เขียนข่าวลำเอียงก็แน่นอนมันก็ทำให้เกิดแตกแยกได้ เพราะผู้ลำเอียงมันต้องอยู่ข้างหนึ่ง ลำเอียงที่ไหนมีลำเอียงกลาง ถ้าเป็นกลางนะใช้แต่ถ้าลำเอียงไม่แน่นอน เกิดความชอบ ความเกลียดชังคนละข้างกันแน่นอน ...”

“... น่าเป็นห่วงในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ส่งผลกระทบอย่างมากต่อความรู้สึกของประชาชนในวงกว้างและยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติอีกด้วย เพราะฉะนั้นภายใต้สถานการณ์แบบนี้ที่สังคมยังมีความขัดแย้งทางความคิดในหลายข้อ การนำเสนอข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นที่ดีจะต้องไม่สร้างผลกระทบต่อจิตใจของประชาชนและความมั่นคงของรัฐ เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนจะต้องให้ความระมัดระวังในเรื่องการนำเสนอข้อมูลเป็นพิเศษ คล้ายกับการไต่เส้นลวด นั่นคือ หากเดินผิดพลาดก็อาจจะตกลงไปตายได้ ...”

“... สื่อมวลชนกระแสหลักไม่ว่าจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์มีส่วนเล็กน้อยในการสนับสนุนหรือสร้างความแตกแยกในสังคม แต่อย่างน้อยการทำหน้าที่ของสมาคมวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนต่างๆ น่าจะช่วยกำกับและควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนให้อยู่ในแนวทางที่เหมาะสมได้ อย่างไรก็ตามน่าเป็นห่วงถึงการทำหน้าที่ของสื่อเลือกข้างในสังคมไทย การนำเสนอข้อมูลข่าวสารแต่เพียงด้านเดียวหรือจากมุมมองเดียวจะทำให้สังคมไทยเกิดความสับสนและขัดแย้งทางความคิด ...”

“... สื่อบางสื่อมีการปลุกกระดมและยั่วยุ ... สื่อกระแสหลักยังมีความจำเป็นในการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ และทุกวันนี้สื่อยังทำหน้าที่นี้อยู่ เพียงแต่ต้องพยายามลดสี โดยเชื่อว่าเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย ความเป็นสีจะค่อยๆ หายไป ... วันนี้มีสื่อใหม่เข้ามา นิวส์มีเดีย เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ดาวเทียม หรือวิทยุชุมชน สื่อพวกนี้มีบทบาทเยอะและมันเข้ามาแทนที่สื่อกระแสหลักได้เยอะมาก ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมชาติ เพราะ เทคโนโลยีเข้ามาแล้วเราก็ต้องรับจะไปปิดกันไม่ได้ แต่ก็ต้องหามาตรการในการรับ จะไปปิดกันไม่ได้ ...”

“... เราอยู่กับปัญหาที่ Judge (ตัดสิน - ผู้วิจัย) คนอื่นมาก และเรา Judge ง่ายมาก เราเป็นสังคมที่ใจดำและซัดมากในการดำเนิน ทุกคนสามารถถูกตราหน้าเมื่อไรก็ได้ในสังคม อย่างเรื่อง 3G นี้ พอประกาศราคาไปก็โดนด่าว่าตั้งราคาต่ำไป อีกพวกหนึ่งก็ด่าว่าคิดแต่ตัวเงินจะเอาแต่ตัวเงิน เวลาไปชวนต่างชาติมาทำก็ถูกว่าหาว่าจะผลาญเงิน แต่พอจะออกประกาศไม่ให้การครอบงำโดยต่างชาติ หาว่าขัดขวางการลงทุน ตรงนั้นมันฟ้องอะไร ฟ้องว่าสังคมเราเป็นสังคมที่ขาดการวิเคราะห์ ฟังอะไรก็เชื่อง่ายที่เค้าพูดคำว่ากระแสเป็นคำที่ชั่วร้ายที่สุดคำหนึ่ง เพราะมันทำให้คนเกิดการสร้างกระแสง่าย หรือชีกระแสได้ หรือใช้ประโยชน์จากกระแสได้ และทำให้รู้สึกว่าการทำอะไรตามกระแส มันเป็นเรื่องที่ خوب เพราะเราทุกคนเหมือนกับเป็นคนที่ย่องรอย ชาติสิ่งยึดของตัวเอง อะไรห่อหุ้มตามกับสิ่งนั้น ซึ่งปรากฏการณ์นี้น่าเป็นห่วงมาก เราจะเห็นสังคมเราเป็นอย่างนี้ตลอดทุกเรื่อง เป็นสังคมที่ขาวหรือดำ เรามีอย่างนี้ เราไม่เหลือของเราสีแดง เราไม่มีกลางๆ หรือ? เรื่องมันไม่มีเหลือบริสุทธิ์แดงบริสุทธิ์นะ ในโลกนี้ผมไม่เชื่อว่ามีแบบนั้น แต่เราก็มักตัดสินแบบนั้นและพอใครมาด้วยโลโก้ไหนเราก็สรุปไปเลยว่าเค้าเป็นแบบนั้น ถ้าเพื่อเค้ามาแล้วเราดูไม่ออกก็หาให้ได้หลักให้เค้าไปอยู่ทางด้านนั้นซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียใจ แล้วเราเป็นสังคมที่ขาดการวิเคราะห์ตกเป็นเครื่องมือได้ง่าย ทุกอย่างมันอยู่ที่ว่าใครเป็นคน Set agenda (กำหนดวาระ - ผู้วิจัย) ...”

สำหรับบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อมีบทบาทอย่างมากในการประสานความขัดแย้งในสังคม โดยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารรอบด้านเพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจความจริง และต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมจากการทำหน้าที่ของสื่อด้วย วิธีการหนึ่งคือการนำเสนอเนื้อหาในทางสร้างสรรค์ที่เป็นด้านดีของประเทศ หรือใช้การกำหนดแนวทางของประเทศร่วมกัน แล้วสื่อดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดขึ้นมาร่วมกันนั้น รวมทั้งไม่ควรมีการโฆษณาแฝงหรือความคิดแฝงโดยเฉพาะในสื่อวิทยุโทรทัศน์ แต่มีผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า การประสานความขัดแย้งสามารถทำได้โดยรัฐบาลเองเพราะสื่อส่วนใหญ่เป็นของรัฐ จึงสามารถกำหนดนโยบายและควบคุมได้

“... สื่อจะต้องข้อมูลสองด้าน แต่อาจจะไม่ถึงกับต้องจัดสองฝั่งมาคุย ถ้าเราประเมินแล้วว่าจัดมาคุยก็คือเอามาทะเลาะกันออกอากาศ มันก็เป็นการสร้างความแตกแยกมากขึ้นอยู่ดี จริงๆ แล้ววิธีที่จะกระโดดข้ามปัญหาแตกแยกขนาดนี้ สิ่งที่สื่อกับสังคมควรจะทำคือ สร้างภาพใหม่ดีกว่า สร้างภาพใหม่ว่าภาพอะไรที่ควรจะเกิดขึ้น แล้วทุกคนก็เดินไปสู่ภาพนั้น เหมือนกับปัญหาตอนนี้มันยุ่งเหยิงขนาดที่สาบปมมันไม่ออกหรอก เน้นอนว่าคุณก็ต้องไปหาทางรอดใหม่ เลิกสาบปมนี้ ก็คงต้องมีใครขอโทษใคร มีใครรับผิดชอบแหละ แต่ถ้าจะให้ถึงที่สุดว่าคนไหนผิด คนนี้ไม่ผิดมันเป็นไปได้ เพราะตัวละครมันเป็นพันเป็นหมื่นตัว

สิ่งที่สื่อควรทำ คือ เสนอข่าวให้รอบด้าน คืออย่าเสนอข่าวฝั่งเดียว คุณเสนอข่าวสองฝั่งให้คนมันรับได้หน่อย เหมือนอย่างตอนนี้ที่กลุ่มหนึ่งพยายามพูดเรื่องสองมาตรฐาน ดังนั้นข้อเท็จจริงหนังสือพิมพ์ก็ไม่ควรเป็นสองแนวคิดเหมือนกัน คือคุณเสนอข่าวทั้งสองด้านนั่นแหละ คุณไม่ใช่หนังสือพิมพ์เฉพาะสีใดสีหนึ่ง แล้วคุณเสนอข่าวสองด้านมันก็ดีขึ้นส่วนหนึ่งแล้วนะ อันที่สองคืออย่าไปชี้นำ อย่าไปตัดสิน คือสื่อไม่มีหน้าที่มาตัดสินนะ ว่าการกระทำนั้นดีหรือไม่ดี โดยส่วนตัวผมไม่ชอบภาพข่าวประชาทัศน์ เราก็รับรู้ว่าการประชาทัศน์เป็นสิ่งที่ไม่ถูกกฎหมาย แต่บางครั้งมันลงมากๆ จนรู้สึกถ้าต่อไปถ้าญาติผมโดนข่มขืน ก็จะมีการลงประชาทัศน์มันเหมือนกัน เหมือนกับเป็นการสร้างแล้วว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องยอมรับได้ในสังคมไทย ถ้ามันผิดกฎหมายตำรวจไม่เห็นจับมันไปประชาทัศน์สักที ดังนั้นข่าวพวกนี้ผมรู้สึกว่าจริงๆ มัน Screen ได้ในระดับหนึ่ง คือมันเป็นความรับผิดชอบของบรรณาธิการระดับหนึ่ง ว่าพฤติกรรมอะไรที่ไม่ควรเกิด คุณเสนอข่าวแบบไหน

วิทยุโทรทัศน์ส่วนหนึ่งผมอยากให้มันปิดไปเลยนะ ถ้ารายการความบันเทิง อันที่หนึ่งอย่าใส่โฆษณาแฝงอย่าใส่แนวคิดแฝง แยกให้ชัดเจนว่าโฆษณาก็คือโฆษณา ข้อมูลก็คือข้อมูล และความบันเทิงก็คือความบันเทิง คุณอย่าพยายามซ่อนมันไว้ แล้วทำให้คนไม่รู้ตัว แล้วรับมันไปโดยไม่ และอย่าเอาแนวคิดทางการเมืองมาใส่ในละคร ถ้าเกิดเป็นเรื่องคุณธรรมได้นะ แต่อย่ามาเป็นเรื่องสีเหลืองสีแดง รักหรือไม่รักสถาบันอีกเรื่องหนึ่งนะ ผมว่า

ปล่อยมันไปเลยอย่าไปยุ่งกับมันมาก ดังนั้น สื่อวิทยุโทรทัศน์ คือเรื่องตัวข่าวก็เน้นอย่างที่บอกความรับผิดชอบ แต่เรื่องรายการอื่นอย่างรายการคุย รายการละคร รายการเพลงทั้งหลายมันแผลงมาหมดเลยยิ่งน่ากลัวกว่า

สิ่งที่สื่อทำหรือสังคมควรทำคือ ไปมองอนาคตร่วมกันดีกว่า ถ้าคุณไม่อยากจะเห็นสองมาตรฐานเกิดขึ้น แต่ไม่ใช่ไปอิงฝ่ายที่มีสองมาตรฐานตายให้หมด ถ้าอย่างนั้นก็แปลว่าคุณสร้างมาตรฐานความรุนแรงฆ่าคนอื่นตายนั่นแหละ มาตรฐานเดียวก็คือมาตรฐานที่ทุกคนอยากร่วมกันก็ไปสร้างกันมาเลย ถ้าคุณไม่อยากจะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คุณก็ร่วมกันสร้างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ ดังนั้นผมก็เลยคิดว่าสื่อควรมีการยกระดับ ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ก็อาจไปเรื่องบทความหรือแนวคิดอะไรซึ่งไปสู่ภาวะใหม่ขึ้นมา ...”

“... สื่อมวลชนมีบทบาทในการประสานความขัดแย้งในสังคมเป็นอย่างมากและควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือโดยเร็วที่สุด เนื่องจากปัจจุบันได้เกิดรอยร้าวลึกระหว่างคนสองกลุ่มใหญ่ๆ ในสังคมซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งเช่นเดิมได้ตลอดเวลา ดังนั้นสื่อควรช่วยเหลือเรื่องนี้ด้วยการสร้างและขยายความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มคนต่างๆ ที่มีความขัดแย้งกัน ในขณะเดียวกัน ก็ต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในลักษณะของการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นอีกในกลุ่มผู้รับสารด้วย ...”

“... โดยหลักประชาธิปไตยแล้ว สื่อมวลชนมีอิสระในการที่จะนำเสนอข่าวสารได้โดยมิต้องถูกตรวจสอบข่าวสารก่อน แต่สื่อมวลชนก็ต้องไม่ใช่เสรีภาพของตนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม ในเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์หรือรายงานข่าวสารที่เกี่ยวกับรัฐบาลต้องสามารถทำได้หากเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม ...”

“... ผมว่าถ้านโยบายรัฐชัดเจน ไปบอกทางวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งวิทยุโทรทัศน์ 99 เปอร์เซ็นต์เป็นของรัฐทั้งนั้นนะครับ แต่รัฐไม่ค่อย Control ให้ดี ส่วนวิทยุ-โทรทัศน์จะมีส่วนช่วยสนับสนุนความมั่นคงของรัฐเป็นอย่างมากนะครับ ถ้ารู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์ ควบคุมให้ดี ออกนโยบายให้ดี บังคับไปเลย ก็เอกชนเปิดสถานีวิทยุ-โทรทัศน์ไม่ได้นี่ ของรัฐทั้งนั้นนะครับทั่วไป และคลื่นที่เปิดมานานเต็มหมดแล้ว มันก็ต้องไปเป็นเคเบิลทีวี หรือใช้จานรับ เพราะทั่วไปมันเต็มหมดทุกคลื่นแล้ว ถ้ารัฐมีนโยบาย Control ก็ Control ได้ มันจะมีส่วนช่วยอย่างมากเลย ...”

“... สำหรับหนังสือพิมพ์ แนนอนอย่างน้อยๆ ก็นำสิ่งที่ดีๆ ของชาติเอาไปเขียนในทางที่ดี มันก็ดี บางทีเขียนขายข่าวพาดหัวเรื่องหนึ่ง ข้างในเรื่องหนึ่ง คนละเรื่องกันเลย แต่ก็พาดหัวให้น่าซื้อก่อน ส่วนวิทยุ-โทรทัศน์ก็เหมือนกันกับหนังสือพิมพ์ อย่างทีวีสีแดงปิดไปแล้วใช้ใหม่ เพราะก่อความแตกแยก แต่สีเหลืองยังไม่ได้ปิด เพราะไม่ได้ก่อความแตกแยก ไม่ได้ถึงกับเกลียดชังรัฐบาล ไม่ได้ถึงกับเกลียดชังสถาบัน แต่ว่าสีแดงเกลียดชังสถาบัน เกลียดชังรัฐบาล ล้มรัฐบาลอย่างเดียว อย่างนี้มันต้องปิด เพราะมันตรงกันข้ามกับความมั่นคงของประเทศถูกไหมครับ เขาบอกว่าด้วยความเป็นธรรมเขาบอกให้เปิดก็ต้องเปิด แต่ว่ามันทำลายความมั่นคงของประเทศคุณเปิดได้ยังไง ...”

3. กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว

ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการทำงานด้านข่าวของสื่อมวลชนนั้น ผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความคิดเห็น ในประเด็นที่สื่อปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดูหมิ่นและเกลียดชัง ตลอดจนการอ่านข่าวทางโทรทัศน์จะสามารถทดแทนการอ่านข่าวได้หรือไม่ และมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องมีการรายงานข่าวรูปแบบอื่น นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวหรือไม่ รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อการอบรมหรือเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สื่อข่าวในการทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรง

สำหรับประเด็นความเห็นเกี่ยวกับว่า สื่อปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดูหมิ่นและเกลียดชังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า สื่อมวลชนที่มีจรรยาบรรณจะมีความเป็นกลางมากที่สุด และสื่อควรคำนึงถึงผลกระทบและความเหมาะสมจากเนื้อหาที่นำเสนอด้วย บางสื่อนำเสนอข้อมูลเอียงข้างเพื่อผลทางธุรกิจ ขณะที่บางสื่อซึ่งไม่ใช่สื่อกระแสหลักจะสร้างความแตกแยก แต่บางสื่อพยายามหลีกเลี่ยงความแตกแยกโดยเน้นการนำเสนอเนื้อหาด้านความบันเทิงแทน นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งชี้ให้เห็นว่าสื่อเองต้องปรับปรุงการทำงานเพื่อหลีกเลี่ยงการทำให้เกิดความรุนแรง เพราะผู้บริโภคสื่อในปัจจุบันเริ่มต่อต้านเนื้อหาที่มีความรุนแรงไม่เหมาะสมแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งยืนยันว่าสื่อไม่ลืมหินที่จะยุยงให้เกิดความแตกแยกหรือความรุนแรงในสังคม หากสื่อล้ำเส้นดังกล่าวย่อมถูกสั่งปิด

“... คือต้องบอกว่าเราอยู่บนพื้นฐานที่มีหลักคิดแบบไหน ถ้าหลักคิดเรื่อง Information base ทุกคนบอกว่าถ้าเป็นเรื่องจริงเสนอได้ทั้งนั้น ถ้าไม่ใช่เรื่องที่เราระดมแต่ง

ขึ้นมาละ แต่แน่นอนคราวนี้มันต้องดูฝ่ายผู้รับด้วยว่า สมมติว่าเสนอได้ทุกอย่างก็จริง แต่ผมคิดว่าตอนนี้โลกเสรีเขามีระดับการแบ่งเรตติ้งหนัง ถ้ามัวทำอะไร เพราะพอดีมีกลุ่มๆ หนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่เท่าทันกับเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับ อย่างเช่น เยาวชน แล้วมันสามารถปลุกฝังอะไรกับเยาวชนได้ ยกตัวอย่างถ้าเราเสนอแต่ข่าวความรุนแรงมันก็เท่ากับว่าสังคมเราเห็นเรื่องนี้เป็นเรื่องปกติ แล้วเยาวชนก็จะยอมรับเรื่องเหล่านี้ได้ ซึ่งก็แปลว่าถ้าคุณรู้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ คุณสามารถจำกัดการสื่อสารได้ในวง ผมไม่ว่าอะไรนะถ้าสมมติ สมมติเฉยๆ นะ มีคนโรคจิตกลุ่มนี้ ซึ่งเขาสื่อสารกันเฉพาะในกลุ่มเขาด้วยการ Cam frog เรื่องลามก ผมว่าก็เรื่องของเขา ถ้าคุณไม่พยายามยัดเยียดอันนั้นออกไปสู่ข้างนอก แต่ถ้าสื่อไปในวงกว้าง อย่างคลิปเด็กตกบันไดสื่อไปในวงกว้างอย่างนี้ถือว่าแย่ แต่ถ้าสื่อไปภายในกลุ่มอาจารย์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่ามันมีปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่เรื่องโกหก แล้วก็ไปแก้ไขปัญหาเสีย แต่ไม่ใช่ส่งออกไปแล้วทำให้เกิดแพชชั่นแพรวะবাদ หรือเรื่องปาทิน ถ้ามัวเมื่อก่อนมันรุนแรงเท่านี้ใหม่ ก็ไม่ แต่พอสื่อพยายามเน้นเรื่องปาทินๆ ๆ คนก็ปาทิน

แต่อันที่สองคือเสนอผลกระทบในเชิงที่จะเกิดขึ้นด้วย ไม่ใช่เสนอแค่ข่าวเฉยๆ แล้วที่นรกกังวลที่สุดคือเรื่องใส่อารมณ์ไปด้วย อย่างเช่นความยุ่งเหยิงแตกแยกในเมืองไทยตอนนี้ เพราะสื่อไม่ได้เสนอแค่ข้อเท็จจริง แต่สื่อบวกอารมณ์ไปด้วย แล้วก็ตอนนี้ถ้าเป็นสื่อใหม่มันยิ่งมันเข้าไปใหญ่ตรงที่ว่า มันปล่อยให้ Comment ได้ ถ้าทีวีอาจจะ SMS เคเบิลทีวีก็มีส่งอะไรเข้าไปได้ มันก็จะมีอะไรมันๆ หลุดเข้าไป ...”

“... ผมว่านะ มันก็เหมือนกับยุ่ง เพราะบางฉบับ บางสื่อ ถ้าเรามองช่วงเหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบ เขาเสนอแต่ฝ่ายเดียว ด้านเดียว ด้านรัฐโดนทำร้าย เจ็บ ไม่ได้เสนออีกด้านหนึ่ง อาจจะเป็นเรื่องธุรกิจมันเข้ามาเกี่ยวโยง บอกว่าเสนอสองด้าน เสนอด้านนั้นน้อยไป เสนอด้านนี้น้อยไป การซื้อขายธุรกิจ ยอดลดลงเพราะฉะนั้นถ้าเสนอด้านนี้ ยอดขายจะมากก็เลยเสนอแต่ด้านนี้ด้านเดียว เพื่อเอายอดขาย การขาย เน้นธุรกิจมากกว่าข้อเท็จจริง ถ้าเราให้ทั้งสองข่าวความเป็นธรรมเท่ากันบางทีความแตกแยกจะน้อยลงบ้าน แต่บางทีเราดูว่าเขาบอกว่าสื่อทำให้เกิดแตกแยกมากขึ้นก็มีส่วนนะ มีส่วนจริงเพราะว่าทำให้เกิดแบ่งเป็นสองฝักสองฝ่าย มันเป็นเรื่องสื่อของสื่อก็เลยพยายามสร้างขึ้นแต่ละสี ...”

“... ผมคิดว่าสื่อมวลชนที่ดีถ้ามีจรรยาบรรณ ควรจะต้องมีความเป็นกลางมากที่สุด ไม่ควรจะไปขายจัดขว้างจัด มันทำไม่ได้ในความจริงแล้ว สื่อมวลชนควรจะต้องเป็นกลางมากที่สุดในการให้ข้อมูลข่าวสาร แต่ปัจจุบันนี้สื่อมักจะถูกแทรกแซงจากผู้มีอำนาจ ปัจจุบันมันก็มีโทรทัศน์ทั้งสองสื่อ ผมไม่รู้ปริมาณการชมว่ามีมากแค่ไหน แต่ถ้าพูดถึงสื่อมวลชน คำว่ามวลชนมันต้องทุกฝ่ายทุกกลุ่มนะ มันก็ต้องเป็นกลางให้มากที่สุดนะครับ ไม่เห็นด้วยที่จะ

เป็นซีกใดซีกหนึ่ง ส่วนพูดถึงว่าสนับสนุนให้เกิดความแตกแยกหรือไม่อย่างไร ถ้าสื่อไม่ใช่สื่อเคเบิล พวกสื่อแดงสื่อเหลืองเป็นเคเบิลเสียส่วนใหญ่ ถ้าเป็นสื่อฟรีทีวี ยังคิดว่าสร้างความแตกแยกยังไม่มาก ช่องที่กลางมากที่สุดคือทีวีไทย เท่าที่ดูช่องอื่นก็พยายามหลีกเลี่ยงถ้าจะมีความแตกแยกก็ออกไปทางวาไรตี้บันเทิง มีแต่ช่องของรัฐบาลเท่านั้น ที่ถูกรัฐบาล Control ให้เสนอแต่ของรัฐบาล ...”

“... การนำเสนอเนื้อหาข่าวสารของสื่อมวลชนนั้นก็อาจถือเป็นการโฆษณาชนิดหนึ่ง ถึงแม้จะไม่ใช่การโฆษณาขายสินค้าก็ตาม เพราะเนื้อหาที่นำเสนอนั้นก็ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนเช่นกัน กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 อนุ 4 ว่าการโฆษณาจะต้องไม่ใช่ข้อความที่ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน ซึ่งในเรื่องนี้ได้เคยมีหนังสือท้วงติงไปยังสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อแจ้งไปยังหนังสือพิมพ์บางฉบับว่า การนำภาพข่าวของการกระทำทารุณกรรมหรือการทำร้ายร่างกายว่าเป็นภาพที่ไม่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภค ซึ่งหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นก็ได้ออกกลับมาอย่างรวดเร็วว่าพร้อมที่จะแก้ไขและปรับปรุงใน สมัยก่อนการนำเสนอภาพข่าวที่รุนแรงอาจจะถูกใจพี่น้องประชาชน แต่บัดนี้มุมมองของประชาชนเริ่มมองมูมกลับแล้ว คือ ไม่ควรจะนำภาพเหล่านี้มานำเสนอ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงต้องระวังเรื่องการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรงเป็นพิเศษ เพราะสังคมปัจจุบันเริ่มต่อต้านเนื้อหาแบบนี้ ...”

“... ที่ผ่านมาสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อความแตกแยก การดูหมิ่น และความเกลียดชังในสังคมไทย ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนทางความคิด เนื่องจากการครอบงำและโน้มนำความคิดของประชาชนให้เป็นไปตามที่สื่อต้องการโดยปราศจากการนำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงแต่นำเสนอจากความคิดเห็นและมุมมองของพวกพ้องตนเองจนอาจทำให้เกิดค่านิยมหรือแนวคิดที่ผิดๆ และพอประชาชนรับฟังข้อมูลข่าวสารในลักษณะนี้อยู่ตลอดเวลา ก็เกิดการสั่งสมบ่มเพาะทางความคิดจนนำไปสู่การสร้าง ความเชื่อในเบื่องลึที่ยากจะแก้ไข จนท้ายที่สุดก็ทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่ายในสังคมและความขัดแย้งระหว่างที่นำมาซึ่งความสูญเสียมากมายอย่างที่เรารู้เห็น ...”

“... เป็นความขัดแย้งทางความคิด ในเมื่อช่องแดงต้องการนำเสนอแบบเขา แล้วเหลืองต้องการนำเสนอแบบนั้น มันอยู่ที่วิธีการนำเสนอของแต่ละช่อง คำถามก็คือ วิธีการนำเสนอแบบของเขานั้นเขาเสนอระดับไหน ระดับให้ข้อมูล ระดับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดับยั่วยุ ปลุกปั่น ปลุกกระดม ตรงนี้ต่างหากที่จะเป็นตัวสร้างความแตกแยกว่าสถานีหรือหนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่นชัดเจนนหรือไม่ว่า เท่านั้นพอ คุณไม่มีสิทธิถึงขั้นยั่วยุ คุณไม่มีสิทธิถึง

ขึ้นปลูกปั่น ปลูกกระดุม แต่ ณ ตอนนี้อยู่กำลังล้างเส้น ปริ้มเส้นมาก อย่างที่เขาสั่งปิดก็เพราะ ปริ้มเส้น ...”

“... ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการมีสื่อเลือกข้าง เนื่องจากมองว่าเป็นกลไกของการสร้างความแตกแยกในสังคม โดยมองว่าการเลือกข้างไปแล้วถือว่าการเหมารวมว่าฝ่ายหนึ่งถูกเสมอและฝ่ายหนึ่งผิดเสมอ ทั้งที่จริงๆ แล้วทุกคนก็มีสิทธิที่จะทำเรื่องถูกและผิดได้เหมือนกัน ดังนั้น การนำเสนอว่าเรื่องใดหรือฝ่ายใดถูกหรือผิดควรพิจารณาตามเหตุผลเป็นกรณีๆ ไปจะเหมาะสมกว่า การนำเสนอข้อมูลอย่างรอบด้านแล้วให้ประชาชนใช้วิจารณญาณของตนเองตัดสินน่าจะดีกว่าการที่สื่อตัดสินเรื่องนี้แทนผู้รับสาร เนื่องจากหากสื่อตัดสินผิดพลาดผู้รับสารก็อาจจะถูกปลูกฝังความเชื่อผิดๆ ได้ ...”

สำหรับการอ่านชมรายการเล่าข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์นั้น จะสามารถทดแทนการอ่านข่าวโดยผู้รับสารเองนั้นได้หรือไม่ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งเห็นว่าไม่สามารถทดแทนกันได้เลย บางท่านเห็นว่าการอ่านข่าวเองโดยผู้รับสารจะเหมาะสมมากกว่าการเปิดรับฟังรายการเล่าข่าว ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ใช่รายการข่าวเพราะใส่ความคิดเห็นของผู้อ่าน ลักษณะรูปแบบนี้จะเป็นรายการบันเทิงมากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่า การเล่าข่าวสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ง่ายและดึงดูดความสนใจได้มากกว่า ซึ่งจิตสำนึกของผู้เล่าข่าวจึงมีความสำคัญมากที่จะเป็นหลักประกันว่าจะมีความเป็นกลาง

“... ถามว่ามันทดแทนได้ไหม สำหรับผมคือมันคนเรื่องกันเลย เหมือนเวลาเราอ่านหนังสือ ถามว่าทำไมพวกนิยายอาจจะจะเป็น Lord of the ring หรือ Harry Potter อะไรก็ได้ที่มันมีจินตนาการมากมาย มันถึงมีคนอ่านมากมาย เพราะแต่ละคนอ่านแล้ว สร้างจากขึ้นมาเอง โรงเรียนพอมดของผมนั้นอาจจะมีการรูปร่างหน้าตาแบบนี้ ของเราก็อีกแบบหนึ่ง ดังนั้นเวลาเราอ่านสื่อเดียวกัน เรามีจินตนาการของเราเอง เราเลือกที่จะตีความด้วยประสบการณ์ของเรา แต่มีคนอ่านแทนเราไป เขาเลือกตีความแทนเราหมดเลย เขาใส่อารมณ์ เขาเชียร์ เพราะฉะนั้นอันที่หนึ่ง เขาจะ Screen ข่าวก่อน ว่าเขาจะอ่านข่าวนี้ ข่าวที่เป็นประโยชน์กับเราเขาอาจจะไม่อ่านก็ได้ เขาอ่านข่าวเอามันก็ได้ อันที่สอง เขาใส่ Comment ของเขาไปแล้วทำให้เราเชื่อได้ด้วย ตอนนี้นั้นแยกยากระหว่างคนเห็นส่วนบุคคลกับความเห็นของข่าว

ดังนั้นถามว่าอ่านแทนกันได้ไหม ผมว่ามันคนละเรื่อง เพราะว่าผมไม่ชอบให้มันมาแทนกัน เพราะถ้าคุณอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ คุณแปลความเอง เพราะว่าอย่างที่เขาบอกว่าถ้าเล่าข่าวอย่างเดียวโดยไม่มีวิชาชีพกำกับดูแล มันกลายเป็นการชี้นำได้เลย เพราะ

หนังสือพิมพ์มันมีเป็น 20 กว่าหน้า 16 หน้าเป็นชั้นต่ำ แล้วคุณอาจอยากเลือกข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวอาชญากรรม ข่าวไอที ข่าวผู้บริโภค ต้องถามหน่อย พวกข่าวที่มันเล่ามันมีข่าวเศรษฐกิจมากน้อยแค่ไหน มันมีข่าว ไอทีมากน้อยแค่ไหน ข่าวผู้บริโภคมากน้อยแค่ไหน ส่วนใหญ่เป็นข่าวหน้าหนึ่งมากกว่า ซึ่งมันแทนกันไม่ได้อยู่แล้ว เพราะมันเลือกบางส่วนมาสื่อให้เรา กลายเป็นว่าผมก็ต้องไปหาช่องข่าวที่เป็นข่าวเศรษฐกิจโดยเฉพาะ ตอนนี้นั้นมันเหมือนแบ่งแยกตลาดกัน แต่ข้อเท็จจริงแล้วเนี่ย มันไม่เหมาะกับประชาชน มันกลายเป็นแบ่งแยกว่าถ้าทำงานด้านตลาดหุ้นผมก็ดูข่าวเศรษฐกิจ แต่ถ้าผมเป็นคนทั่วไปผมก็ดูข่าวสรวุทธิ์ก็ได้ แต่สรวุทธิ์ก็ไม่ได้ให้ข่าวทุกมิติต่อสังคม เลือกข่าวที่เขาเรียกว่าข่าวเด่น ...”

“... คนไทยนิยม แต่จริงๆ แล้วการอ่านข่าวเองน่าจะดีกว่า ปัจจุบันรายการข่าวมันควรจะเป็นอ่านข่าวมากกว่ามานั่งเล่าข่าว วิเคราะห์ข่าว มันไม่ควรจะเป็นรายการข่าวนะ มันควรจะเป็นรายการอื่นเสียมากกว่า มันเป็น Talk show มากกว่า ซึ่งผมก็ไม่ค่อยเห็นด้วยนะ ข่าวนั้นก็คือข่าว ดูมาหลายประเทศก็ไม่ค่อยมีแบบนี้ละครับ ของจีนของญี่ปุ่น ของที่ไหนๆ ก็ไม่อ่าน ไม่เห็นเคยมี ถ้ารายการแบบนี้มันก็ต้องเป็นรายการที่เชิญคนมานั่งพูดคุยกัน เขาเรียกว่ารายการอะไรก็ไม่รู้ละครับ ที่เมืองนอกเขาก็มีบ่อยๆ นะ ก็มีชื่อเสียง แต่ของเรามันเหมือนมานั่งอ่านข่าว วิเคราะห์ข่าว แล้วก็ใส่ความคิดเป็นของตัวเอง ผมคิดว่าไม่ถูกต้องนะครับ ไม่น่าจะเป็นรายการข่าวนะ น่าจะเป็น Talk show มากกว่า ...”

“... การเล่าข่าวเป็นเรื่องของการสื่อสารด้วยภาษาชาวบ้านซึ่งสามารถเข้าถึงและดึงดูดความสนใจของประชาชนทั่วไปได้มากกว่าการอ่านข่าวแบบเดิม อย่างไรก็ตาม การสอดแทรกหรือนำเสนอความเห็นของผู้ดำเนินรายการลงไปในข่าวก็ถือเป็นเรื่องที่คุณอ่านข่าวต้องระมัดระวังเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้อ่านข่าวมักถูกคาดหวังว่าให้นำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางมากกว่าที่จะเอนไปทางใดทางหนึ่ง ดังนั้นจิตสำนึกของตัวผู้อ่านข่าวเองจึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่อย่างไรก็ตามยังยืนยันว่าในทัศนะของการทำการเล่าข่าวสามารถเรียกร้องความสนใจของประชาชนได้มากกว่า ...”

“... สมัยก่อนก็อ่านแข็งๆ น่าเบื่อ อย่างรายการสภาพอากาศ ทุกวันนี้เรายังรู้สึกอย่างนั้นกับรายงานสภาพอากาศ ที่จริงการเล่าข่าวก็โอเค แต่มีคนมองว่าเล่าแล้วใส่สีมากไปหน่อย ก็คงต้องมีการควบคุมตัวเองได้ไหม ...”

“... เรื่องนี้ผู้บริโภคบริโภคข่าวเลือกได้ที่จะเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือ ข่าวที่ยังตรงนะครับ เล่าข่าวก็ได้เล่าให้จริงเล่าให้ตรงข้อมูลให้แน่ก็ได้ อย่าไปปิดเบือนเข้าข้างหนึ่งข้างใด บางที

บางกลุ่มบางคนเล่าข่าวเพื่อกลุ่มเพื่อพวกของตัวเองที่มีบุญคุณกัน เพราะเป็นธุรกิจถ้าไม่พูดเรื่องนี้ไม่ทำเรื่องนี้ถอนโฆษณาจะแย่เลย โฆษณาเดือนหนึ่งไม่รู้กี่ล้าน ถอนก็เลยขาดรายได้ ...”

“... การอ่านข่าวและการเล่าข่าวถือว่าเป็นเรื่องที่ส่งเสริมกัน และสามารถทดแทนกันได้ ตราบใดที่ผู้เล่าข่าวไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปมากนักและเล่าข่าวที่เกิดขึ้นตามเหตุการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การเล่าข่าวถือว่าเป็นเพราะช่วยให้ผู้ที่ไม่มีความอ่านข่าวหรือไม่สนใจข่าวได้หันมาติดตามข่าวสารมากขึ้นเนื่องจากลีลาเฉพาะตัวของผู้เล่าข่าว ...”

นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวแล้ว มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องมีกรายงานข่าวในรูปแบบอื่นอีก มีผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเท่านั้นที่แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ โดยเห็นว่าการรายงานข่าวแบบดั้งเดิม หรือการอ่านข่าว หรือการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสัมภาษณ์ในรายการน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม ขณะที่บางท่านเห็นว่าควรมีข่าวแบบเจาะลึก ให้ข้อมูลที่รอบด้านและมีภูมิหลังของเหตุการณ์มากกว่าการรายงานเพียงผิวเผิน โดยสนใจเพียงความรวดเร็วในการนำเสนอข่าวเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นต้องมีรูปแบบรายการข่าวอื่น มีเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น คือ การรายงานข่าว เพราะการรายงานข่าวแบบเล่าข่าว ทำให้ผู้รับสารไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่

“... ข่าวแบบดั้งเดิมแบบ Tradition ก็ไม่ได้แยอะไรนะ ที่มีข่าวแล้วอ่านไป ไม่ต้องใส่ Comment แต่ให้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่ในแง่เล่าข่าว ผมว่าที่ผ่านมามีการข่าวต่างประเทศมันดีขึ้น ตั้งแต่มีข่าวผ่านดาวเทียมเราก็เท่าทันโลกมากขึ้น แล้วคุณก็ได้ไม่ต้องเล่าใส่สีตีไข่ว่าอะไรเป็นอะไร ด้วยเนื้อข่าวมันก็คือภาพมันเองอยู่แล้ว หรืออย่างที่ผมบอกว่าข่าวเนี่ย คุณให้แค่ข้อเท็จจริงก็พอ คุณไม่ต้องไปใส่สีตีไข่ใส่อารมณ์นี้แหละ คือข่าวที่ผมอยากได้ บางช่องก็ได้มีการเชิญคนเกี่ยวข้องมาคุยกันเลย จะมา Debate มาชี้แจงอะไรก็ได้ อันนี้ผมยังรู้สึกดีกว่ามาเล่าข่าว เพราะมีตัวตนแหล่งข่าวจริงๆ มีคนมาสัมภาษณ์จริงๆ มาว่ากันเลย ถึงเป็นเรื่องเหลือเชื่อยังรู้สึก Accept กว่า ...”

“... บางข่าวบางประเภทมันต้องเจาะไป ต้องแยกเรื่องนี้เอาละเอียดมากกว่านี้เอาเร็วอย่างเดียวไม่ได้ ...”

“... ถ้าในความเห็นของผมนะ ไม่เห็นจำเป็นเลย ถ้าอ่านข่าว ก็มีข่าวก็พาก็อ่านข่าว ก็พาไป ข่าวบนเตียงก็มี อ่านข่าวบนเตียง มันควรเป็นการอ่านข่าว ไม่ใช่มาเล่าข่าวมาคุยกัน แต่ปัจจุบันเขานิยม ไม่รู้เมืองนอกมีหรือเปล่า ผมไม่ค่อยเห็นเท่าไร ผมก็เพิ่งไปญี่ปุ่นมาก็ไม่ค่อยมีในลักษณะนี้ มีแต่สัมภาษณ์ หรือไม่กี่ตลกไปเลย คุยตลกๆ ไปเลย มันไม่ได้เป็นข่าว ข่าวมันต้องเป็นเรื่องที่น่าเชื่อถือ เป็นเรื่องจริง ควรทำให้เป็นเรื่องน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะคุณไปคุยมาคนดูอาจจะคิดว่าที่พูดมันจริงหรือเปล่า เครื่องบินตกมันจริงหรือเปล่า อย่างนี้เป็นต้น ...”

เมื่อถามถึงความจำเป็นในการอบรมหรือเตรียมความพร้อมให้กับผู้สื่อข่าว เมื่อต้องทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านเห็นด้วยที่จะต้องมีกรอบหรือให้ความรู้ผู้สื่อข่าว รวมทั้งคุณค่าของข่าวในเรื่องความใหม่และสดนั้นไม่จำเป็นเสมอไป ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวเอง โดยผู้ที่ควรทำหน้าที่ในการอบรมอาจแต่ละองค์กรข่าวเป็นผู้อบรมเอง หรือองคกรวิชาชีพเป็นผู้อบรม อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าองคกรวิชาชีพไม่น่าจะมีศักยภาพเพียงพอ เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากร ขณะที่อีกท่านหนึ่งเห็นว่าควรให้มีการอบรมและจัดสอบใบประกอบวิชาชีพสื่อ

“... ใช่ ยกตัวอย่าง ผมฟังช่องไหนจำไม่ได้แน่ นักข่าวมารายงานสถานการณ์จากศาลาแดง แล้วก็มีเสียงตูม คนรายงานสดก็ร้องโอ๊ย แล้วก็เงียบไป คนในห้องส่งสองคนก็ตื่นเต้น ถามเป็นไงๆ ก็เงียบไปไม่ตอบ แล้วสักพักก็ตอบว่ามี M79 ยิ่งเข้ามา แต่ปลอดภัยแล้ว เพราะทหารกันให้ออก แล้วก็ยังรายงานข่าวต่อ ส่วนคนในห้องส่งก็จะบอกว่าเลิกรายงานแล้วจะไปไหนก็ไปเถอะ คนนี้ยังรู้สึกว่าเป็นฮีโร่ในการรายงานข่าว ยังรู้สึกมีความสุขที่มี M79 บอกว่าเนี่ย ห่างกันไม่กี่เมตรหรอก ยังเห็นหลุมอยู่ตรงนี้เลยแล้วก็รายงานข่าวด้วยความสุข

ผมรู้สึกว่ามันอาจจะต้องคิดเหมือนกันนะว่า จริงๆ การเป็นนักข่าวที่ดีมันต้องเป็นอย่างนั้นจริงหรือเปล่า เพราะถามจริงเถอะ ว่าอยู่ตรงนั้นคุณได้ให้ข้อมูลสำคัญอะไรอีกหรือเปล่า เพราะคุณก็รู้อยู่แล้วว่ามี M79 ลง แล้วจะมีอะไรต่อจากนั้น จะมีเลือดแดงบุกหรือคือข้อมูลที่จะได้ต่อจากนั้นมันไม่คุ้ม มันไม่ใช่ข่าวที่มีความต่างแล้ว ผมสนใจแค่ว่าคุณลงทุนคุ้มค่ากับสิ่งที่ได้มาไหม ถ้าข้อมูลขนาดนั้นว่า โอ้โฮ มันกำลังจะทำอะไรกัน อาจจะคุ้ม แต่ถ้ามันยิงแล้วมันหนี คุณจะอยู่ตรงนั้นทำไม แล้วถ้ามันยิงซ้ำจะทำยังไง คือบางครั้งนักข่าวต้องซึ้งใจข้อมูลที่จะได้กับอะไรที่จะเสียไปอยู่เหมือนกัน ควรจะชั่งว่าข้อมูลมันมีความสำคัญขนาดที่จะต้องเสี่ยงอย่างนี้หรือเปล่า จริงๆ แล้วถ้ายอมทำใจกันได้ละ ข้อมูลมันไม่ต้องการ

สดใหม่ขนาดนั้นหรอก มันรอให้เหตุการณ์สงบ ค่อยเข้าไปเคลียร์พื้นที่ หรือฝุ่นหายตลบค่อยเข้าไปก็ได้ บางครั้งเนื่องจากเราทองคำว่าสดใหม่มากเกินไป ก็เลยคิดว่าเราต้องแลกด้วยโอกาสช่วงนั้นแหละต้องเข้าไปดูให้ได้ ...”

“... ที่ผ่านมามอบรมไม่ทัน ชาวสงคราม ชาวอะไรพวกนี้มันต้องมีการมอบรมอยู่แล้วก็อยากให้มืองค์กรของเราเองเพื่อที่จะออกไปวิชาชีพ องค์กรที่จะตั้งขึ้นมาก็มีจุดประสงค์คล้ายๆ ว่าฝึกอบรมให้จรรยาบรรณ ด้านสถานการณ์จะเข้าไปอยู่อย่างไร ต้องเอาตัวรอดยังไง พื้นที่ยังไง และก็ต้องมีศักดิ์ศรีหมายถึงพอเข้าไปทุกฝ่ายเห็นสื่อจะต้องไม่ทำร้ายสื่ออะไรแบบนี้ ...”

“... ผมไม่แน่ใจว่าแต่ละช่องเขามีการอบรมภาคสนามให้นักข่าวก่อนออกไปหรือเปล่า คู่มือของเราเทียบกับสื่อของต่างประเทศมันแตกต่างกันนะ ของต่างประเทศเขามีหมวกกันน็อค ของเราตอนหลังค่อยมาได้ แต่ละสื่อควรมีการอบรมของตัวเองในการลงภาคสนาม ภาคสนามในเรื่องที่มีเหตุการณ์ตอนมีนา เมษา พฤษภาคม มันก็น่ากลัว สงครามย่อยๆ ต่างประเทศยังมีนักข่าวภาคสนามสงคราม

ผมว่าเสี่ยงมากเลยนะ น่าจะมีการอบรมแต่ละแห่ง ไม่รู้ว่าชมรมวิชาชีพเขามีในเรื่องนี้หรือเปล่า แต่ผมคิดว่าไม่มีนะ เขาเป็นสมาคมที่ก่อตั้งมาแต่ไม่มีผลงานเท่าไร เท่าที่เคยเชิญมาประชุมเหมือนกันเรื่องเด็กและเยาวชน เขาก็จะบอกว่าไม่มีคนมา ไม่มีคนทำงาน มีตัวประธานกับเลขาสองสามคนแค่นั้นเอง แล้วก็ที่มีประชุมประจำเดือนเท่านั้นเอง เหมือนมาพบปะสังคมมากกว่า ถ้าในเรื่องนี้ถ้ารัฐมาช่วย ไม่รู้ว่าเขาจะเอาหรือเปล่า ถ้ามีการเขียนกฎหมายใหม่มีการคุ้มครองผู้สื่อข่าว ซึ่งอย่างเก่งก็มีประกัน ตายไปก็ได้แค่นั้น ความปลอดภัยชีวิตของมนุษย์มันน้อย ...”

“... เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนที่ต้องทำงานภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงทุกประเภทจำเป็นที่จะต้องได้รับการชักจูงความเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อให้นักข่าวสามารถปฏิบัติการรายงานข่าวสารได้อย่างปลอดภัยและนำเสนอข้อมูลหรือข้อเท็จจริงได้อย่างสอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพและไม่ขัดกับบทบัญญัติทางกฎหมายด้วย ...”

“... เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าสื่อมวลชนทุกประเภทจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกอบรมทักษะเบื้องต้นในการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ที่เสี่ยงอันตราย แม้ว่าการรายงานข้อมูลข่าวสารจะเป็นเรื่องสำคัญ แต่ชีวิตของผู้ปฏิบัติงานย่อมสำคัญกว่า ดังนั้นการ

จัดฝึกอบรมทักษะและเสริมสร้างความรู้ในเรื่องนี้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนโดยเฉพาะ นักข่าวภาคสนามถือเป็นเรื่องที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ...”

4. ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ

ประเด็นเกี่ยวกับความคุ้มครอง สวัสดิภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ นั้นประกอบด้วย ปัญหาที่ผู้บริโภคข่าวสารประทับตราสื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางที่ไม่สอดคล้องกับ ความเห็นของผู้บริโภคข่าวสารว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามและวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความ คุ้มครองสวัสดิภาพและสวัสดิการที่เหมาะสม โดยผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อเองควรมีความ เป็นกลางในการนำเสนอข่าวสาร และตระหนักถึงความรับผิดชอบในการทำงาน ซึ่งผู้บริโภคข่าวสาร จะเข้าใจได้จากผลงานของสื่อ แต่อาจจะต้องอาศัยเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ด้วย นอกจากนี้สื่อต้องม ีความรู้อย่างแท้จริงในสิ่งที่จะรายงาน ไม่ให้ความสำคัญที่ความเร็วในการนำเสนอเท่านั้น การ แก้ปัญหาอาจให้องค์กรที่เป็นกลาง หรือองค์กรวิชาชีพทำหน้าที่ติดตามและรายงานสัดส่วนในการ นำเสนอข่าวว่ามีความสมดุลหรือไม่ ซึ่งจะช่วยสื่อในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

“... สื่อก็ทำเป็นกลางให้มากขึ้น เสนอทั้งฝ่ายค้านฝ่ายรัฐบาล ทั้งสื่อเหลืองสื่อแดง สื่ออะไรก็ว่าไป ต้องใช้เวลาพอสมควร เพื่อให้ประชาชนได้รู้ว่าเขาเป็นกลางจริงๆ ไม่ได้ เข้าฝั่งโน้นไม่ได้เข้าฝั่งนี้ อยู่ที่ว่าสื่อต้องปฏิบัติตัวให้เป็นกลางมากที่สุด เพราะมุมมองของ ผู้บริโภคมองว่าสื่อจะเสนอข่าวในเชิงไหน เชิงโปรรัฐบาล เชิงพาณิชย์ เชิงเกาะกระแส เพราะ คิดว่าเขาคงวิเคราะห์ได้ เพราะถ้าเป็นกลางจริงๆ ผู้บริโภคดูออกนะครับ อย่างที่ทีวีไทยก็เสนอ เป็นกลาง และพยายามที่จะให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่ ผมก็คิดว่าดี แต่ เขาคงต้องใช้เวลาสักกระยะหนึ่ง แล้วก็มีคนชมมากพอสมควรนะในปัจจุบัน และถ้ามีไป เรื่อยๆ มันจะมีผู้บริโภคมากขึ้นเรื่อยๆ อยู่ที่สื่อว่าจะพยายามทำหรือเปล่า ...”

“... แก่ปัญหาก็เขียนให้มันเป็นกลางทั้งหมดเรื่อง เขียนยังงี้ให้ชาวบ้านได้สองด้านที่ เขาแบ่งไปแล้วว่าคุณสื่ออะไรเพราะคุณเขียนเฉพาะสีนั้นเข้าข้างสีนั้น คุณต้องอย่าเข้าข้างสี เขียนเป็นกลาง วันนี้มีเหตุร้ายเกิดขึ้นมีการทะเลาะวิวาทกัน เด็กอาชีวะทะเลาะกันที่ ราช ประสงค์พอดี มันขัดแย้งกันไม่รู้กี่ปีแล้วแต่ว่าเอามาเขียนสงสัยจะเป็นสีแดง สงสัยจะเป็นสี ดำ สื่อเหลือง มันไปเข้าจังหวะที่เขากำลังเดินขบวนทะเลาะกันอยู่พอดี มันไม่ได้ เป็นเรื่อง ความขัดแย้งไม่เกี่ยวกับการเดินขบวน ไม่เกี่ยวกับการเรียกร้อง นี่เป็นความขัดแย้งพื้นฐาน เดิม อันนี้ข่าวบางเรื่องบางที่มันต้องดูเบื้องหลังที่ถูกต้องมันอยู่ตรงไหน แต่ถ้าเอาเร็วเอารีบก็ ต้องสงสัยว่าคนนี้ใส่กางเกงยีนส์ใส่เสื้อยืดสีดำ โดนยิงตายน่าจะเป็นสื่อเหลืองยิ่งเพราะว่า

ว่าสีแดงมันใส่สีดำด้วย ความจริงไม่หรอกอาชีวะยังกันเองทะเลาะกันมาตั้งนานแล้ว แต่การเขียนข่าวสองด้านมันยาก สื่อก็ปุณฺณธรรมดา ความใกล้ชิดทำให้เขียนข่าวเอนเอียง หรือไม่ได้รู้จักตัวตนของคนที่เป็นข่าวอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญก็คือผู้สื่อข่าวก็ต้องทำความรู้จักแต่ละเรื่องจริงๆ ให้มันดี อย่าไปตัดสินที่ว่าใกล้ชิดใครก็เลยเชียร์คนนั้น คนอื่นไม่ใกล้ชิดเลยค่าเขาไปหมด ว่าเขาไปหมด ตาหนีเขาไปหมด ถือว่าลำเอียงก็ไม่ใช่จริง ...”

“... เรื่องนี้อยู่ที่ความตระหนักของแต่ละสื่อ โดยแน่นอนว่าเจ้าของสื่อแต่ละชนิดย่อมอยากที่จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับแนวทางการนำเสนอของตนเอง หรือสอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มผู้รับเป้าหมายของตนเอง แต่หากข่าวสารเหล่านั้นเป็นการกล่าวหาหรือโจมตีให้ร้ายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ก็ย่อมนำมาซึ่งความขัดแย้งในสังคมอย่างไม่รู้จบสิ้น ดังนั้นทางแก้ทางเดียวที่พอจะมองเห็นคือการคาดหวังให้สื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อเลือกข้างฝ่ายต่างๆ ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยหากสื่อตระหนักได้ว่าทั้งตนเองและฝ่ายตรงข้ามก็ต่างเป็นคนไทยด้วยกันการปรองดองก็น่าจะทำได้ไม่ยาก ...”

“... เนื่องจากสื่อมวลชนถือเป็นองค์กรที่มีหน้าที่โดยตรงในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม ดังนั้น สื่อมวลชนควรตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองด้วยการนำเสนอข่าวสารที่เป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และนำเสนอตามข้อเท็จจริงโดยยึดหลักความถูกต้อง รวมถึงหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวสารที่มีความโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากเกินไป ...”

“... สื่อเองก็ต้องเสนอข่าวสองด้าน อันที่สองผมไม่แน่ใจว่าได้ผลมากน้อยแค่ไหน แต่บางครั้งสิ่งที่ Media monitor แฉออกมามันก็ประโยชน์อยู่ที่จะเตือนว่า บางทีเรารู้สึกไปเองหรือเปล่า แต่บางทีข้อนี้เขาเสนอข่าวสารนี้ๆ ก็เปอร์เซ็นต์ มันก็เป็นตัว Fact อันหนึ่งซึ่งทำให้สังคมรับรู้ ก็เป็นการเรียนรู้ของสังคมด้วย ดังนั้น ถ้ามีใครคอยเป็นมอนิเตอร์มีเดียทั้งหลาย อย่างฉบับนี้ถ้าคุณอยากจะเทสีเหลือง สีแดงก็ได้ คุณก็บอกเลยว่าเรามีส่วนนี้ๆ เปอร์เซ็นต์ มันก็มีความจริงเข้ามา และถ้าคุณอยากมอนิเตอร์จริงถ้าสื่อเขาสำนึกได้เขาก็ปรับตัวเอง เขาไม่มีหน้าที่ทำตัวเองให้เป็นสีใดสีหนึ่งอยู่แล้ว ก็แปลว่ามันอาจจะไม่ใช่เรื่องที่จะตัดสินโดยประชาชนกับสื่อเท่านั้น มันอาจจะมียุคบุคคลที่สามมา ยิ่งชัดเจนขึ้นถ้าเป็นองค์กรวิชาชีพยิ่งดี แต่ถ้าเป็นองค์กรวิชาการที่ทำหน้าที่มอนิเตอร์สื่อก็ได้ ก็จะช่วยบอกอะไรได้บ้าง แต่ว่าบางครั้งก็ผมอาจจะเห็นด้วยว่าสื่อต้อง Take side ความดี แต่สื่ออาจจะต้องตั้งจิตให้ดีกว่านี้นั้นดีจริงหรือไม่ดีจริง ...”

สำหรับความคุ้มครองสวัสดิภาพและการมีสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านเห็นด้วยว่าจะต้องให้ความสำคัญแก่ผู้ปฏิบัติงาน และจัดหาสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ เนื่องจากสื่อมวลชนทำงานด้วยความเสี่ยงสูง อีกทั้งมีผลกระทบต่อสังคมมากจึงควรได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว การจะให้สวัสดิการมากนักยิ่งยวด ต้องพิจารณาในหลายมิติประกอบกัน เช่น ระดับความเสี่ยงภัย ความเป็นบุคลากรของภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยผู้ที่มีหน้าที่หลักในการคุ้มครอง ได้แก่ องค์กรสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ และรัฐบาล

“... นักข่าวเป็นผู้ที่กล้าหาญและเสียสละเป็นอย่างมากในการที่จะไปนำข้อมูล เรื่องราวต่างๆ มานำเสนอสู่ประชาชน ดังนั้นจึงเห็นด้วยอย่างยิ่งหากจะมีการปรับปรุงให้ ความคุ้มครองสวัสดิภาพและมีสวัสดิการที่ดีขึ้นให้แก่บุคลากรผู้สื่อข่าวของตนเอง แต่เรื่อง ของจำนวนเงินค่าตอบแทนนั้นไม่สามารถบอกได้ เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างทั้งในแง่ ที่ว่าเป็นบุคลากรสื่อของภาครัฐหรือเอกชน หรือความเสี่ยงในการทำข่าวที่แตกต่างกันในแต่ละ สถานการณ์ ...”

“... การพิจารณาเรื่องความคุ้มครอง สวัสดิภาพ และสวัสดิการของผู้ประกอบ วิชาชีพสื่อสารมวลชนนั้นควรขึ้นอยู่กับสถานการณ์การทำงานของแต่ละบุคคล โดยจะต้อง พิจารณาเป็นกรณีไปกล่าวคือในสถานการณ์ปกติสื่อมวลชนก็ควรได้ค่าตอบแทนระดับหนึ่ง แต่หากต้องทำงานในสถานการณ์ที่เสี่ยงมากขึ้นเมื่อไหร่ค่าตอบแทนก็ควรที่จะเพิ่มขึ้นสำหรับ การทำงานในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งเรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิมนุษยชน ของบุคลากรด้านข่าวสาร ...”

“... ปัจจุบันเรามีองค์กรอย่างสมาคมหนังสือพิมพ์ สมาคมวิทยุโทรทัศน์ที่จะให้การ คุ้มครอง แต่ผมก็คิดว่ามันไม่ค่อยเวิร์คเท่าไร เพราะว่ามันเป็นการก่อตัวหลวมๆ ของแต่ละ สาขาอาชีพ เงินรอนก็ไม่ค่อยมีเท่าไร ไม่รู้จะ ยังคิดไม่ออก ว่าควรต้องเป็นยังไง ถ้ามีอยู่ แล้วทำให้ดีขึ้นน่าจะทำได้ จริงๆ รัฐบาลน่าจะเข้าไปช่วยคุ้มครองวิชาชีพด้านนี้ เช่นโดนรถ ขน ขาหัก ขาขาด ไม่รู้สมาคมวิชาชีพเขาช่วยหรือเปล่า แต่กระทรวงคงช่วยนะ ถ้าพิจารณาจะ ได้อะไรๆ แต่วิชาชีพสื่อมวลชนมันเป็นวิชาชีพที่เสี่ยงพอสมควร เงินควรจะเยอะขึ้น ระบบ ประกันสังคม ระบบรักษาพยาบาลน่าจะดี ตอนนี้สมาคมมันไม่ค่อยเวิร์คเท่าไร เท่าที่ดู มา นะครับ ...”

“... ผมมีความรู้สึกที่ว่า ทุกวิชาชีพหรือทุกอาชีพที่ทำงานเกี่ยวกับคนส่วนมาก ควรได้สวัสดิการหรือเงินเดือนที่มากขึ้น ยกตัวอย่าง ผมรู้สึกว่าคนขับรถเมล์ รถโดยสารสาธารณะ ควรจะได้เงินเดือนเยอะ เพราะว่าคนขับรถสาธารณะมันตายกันต่อหน้าต่อตา พุดง่าย ๆ คือ มันก็ไม่ต่างจากคนขับเครื่องบินหรอก แต่ทำไมคนขับเครื่องบินราคาแพง เพราะมันบริการ คนรวย คนขับรถเมล์ดันบริการคนจน แต่ข้อเท็จจริงคือเขารับผิดชอบชีวิตคนเป็นร้อย ๆ คน ต่อวันเหมือนกัน สื่อถ้าพลาดมีผลกระทบต่อแนวคิดของสังคมเยอะ ผมคิดว่าจริง ๆ สื่อเองก็ต้องเป็นอาชีพที่ระมัดระวัง และก็น่าจะต้องมีค่าตอบแทนที่สมน้ำสมเนื้อในระดับหนึ่ง เป็นเพราะว่าเราใช้นักข่าวสารพัดประโยชน์ แล้วเวลาที่เกิดสงครามแล้วเราก็ไม่ได้ให้นักข่าวภาคสงครามจริง ถ้าคุณไปดูนักข่าวที่ไปสงครามที่อิรัก หรือสงครามโลกครั้งที่เท่าไร นั่นเป็นนักข่าวสงครามจริง ๆ มันไม่ใช่นักข่าวบันเทิง นักข่าวการเมืองที่ไป มันจะรู้วิธีดูแลตนเองระดับหนึ่ง แน่แน่นอนว่านักข่าวสงครามก็ยิ่งตาย แต่ถ้าเอานักข่าวทั่วไปไปทำ มันก็อันตรายสุด ๆ อยู่แล้ว ...”

“... ผมว่าก็เหมือนกับอาชีพอื่นนะ เงินเดือนจากผู้ประกอบการธุรกิจ จากข่าว เพราะว่าเงินเดือนอย่างเดียวเลยไม่ทำข่าวบางทีก็นะ คนมนุษย์เงินเดือนบางทีมันอยู่เฉย ๆ เหมือนข้าราชการนะ พี่ข้าราชการเก่าพี่รู้ ทำก็แค่นั้นไม่ทำก็แค่นั้นอยู่อย่างนี้ ทำชั่วไม่มีความดีไม่ปรากฏก็ขึ้นนี่ แต่พี่ก็ดูกินเงินเดือนนะ เดือนละสามพันแต่ถ้าคุณทำข่าวได้ข่าวขนาดไหน ยิ่งไงก็ได้เป็นค่าข่าว แต่อย่าเอาแต่ข่าวอย่างเดียว บางทีหาข่าวไม่ได้เลยทั้งเดือนไม่มีกิน ทำข่าวไม่ดี ไปกุไปหามาประเภทที่เป็นเรื่องเป็น แต่บางทีคุณทำข่าวเพื่อที่จะได้ตั้งคิ้ววันนี้กินข่าว เงินเดือนคุณไม่มี ไม่มีอนาคต ขับรถชน รถเฉี่ยว คุณไปทำข่าว เจ็บไข้ได้ป่วยคุณต้องมีสวัสดิการให้เขา ให้เขามีความมั่นคง ...”

5. จรรยาวิชาชีพของสื่อมวลชน

ทางด้านของจรรยาแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ประกอบด้วย วิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงโหดร้ายในสังคม รวมทั้งแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อที่ละเมิดจรรยาวิชาชีพ ตลอดจนสถานการณ์การร้องเรียนในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหานั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า สื่อควรให้ความสำคัญอย่างมากในการรักษาจรรยาวิชาชีพและความรับผิดชอบ ปัจจุบันสื่อมีการนำเสนอภาพความรุนแรงและเปิดเผยเอกลักษณ์บุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน

นอกจากนี้ การแข่งขันการทำหน้าที่ของสื่อควรอยู่ที่การนำเสนอข้อเท็จจริงมากกว่าการแข่งขันที่ความเร็วในการนำเสนอข่าว ซึ่งทำให้ขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริง ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้องค์กรวิชาชีพ ต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบและคัดเตือนสื่อที่กระทำผิด โดยมีต้องให้ผู้รับสารร้องเรียน แต่องค์กรวิชาชีพต้องดำเนินการโดยทันที หรืออาจจะต้องมีคณะกรรมการคอยกลั่นกรองความเหมาะสมในการออกอากาศ

“... แนวทางที่เหมาะสมที่สุดในเรื่องนี้ คือ สื่อมวลชนจะต้องใช้เสรีภาพที่มีด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสูงสุด จึงจะป้องกันปัญหาต่างๆ ได้ ...”

“... เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับเรื่องจรรยาบรรณและกฎหมาย ที่ใช้ควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน โดยสื่อต้องใช้หลักการทั้งสองอย่างในการเตือนสติตนเองมิให้นำเสนอข้อมูลข่าวสารใดๆ ที่อาจลွ่งละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลได้ โดยการลွ่งละเมิดในเรื่องการเผยแพร่หรือชื่อของเด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่สื่อควรให้ความสำคัญมากขึ้น รวมถึงการเผยแพร่ชื่อตัวอักษรย่อของบุคคลในแวดวงบันเทิงก็เป็นเรื่องที่ไม่ควรละเลย นอกจากนั้นภาพข่าวในสื่อต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ก็เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากสื่อมักจะนำเสนอภาพความโหดร้ายในลักษณะต่างๆ ที่คุกคามต่อความรู้สึกหรือจิตใจของผู้รับสารซึ่งก็ถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นการคำนึงถึงเรื่องจรรยาบรรณและกฎหมายให้มากขึ้นน่าจะช่วยให้ปัญหาภาพความรุนแรงในสื่อมวลชนลดลงไปได้ในระดับหนึ่ง ...”

“... สื่อควรให้ความสำคัญกับการมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะว่าอะไรควรไม่ควรบางอย่างถึงแม้ว่าจะจริง แต่ต้องคำนึงความเสียหายที่จะกระทบถึงผู้อื่น บางครั้งลงข่าวที่ถึงแม้จะจริง แต่มันไปกระทบเค้า เช่น เรื่องเชื้อชาติของคนจำนวนมาก ซึ่งกระทบใจ เช่น พระทำไม่ดีรูปหนึ่งแต่ก็ไปลงซะเป็นเรื่องของศาสนา ยิ่งคนศรัทธามากขึ้นเท่าไรก็กลายเป็นเหยื่ออันโอชะของสื่อ อีกเรื่องหนึ่งคือ เกี่ยวกับเชื้อชาติ ซึ่งมัน Sensitive ...”

“... อยู่ที่สถาบัน สมาคมหนังสือพิมพ์ วิทยุ ที่วิอะไรก็ว่าไป ควบคุมและมีกฎ กติกาในการตรวจสอบ ไม่ต้องให้ใครแจ้ง ไม่ต้องรอให้มันเสียหายก่อน ต้องตรวจสอบกันเอง ต้องมีจรรยาบรรณและต้องมีคณะกรรมการ คณะทำงานตักเตือน ...”

“... ต้องบอกไว้ก่อนว่าปัญหาของโลกยุคใหม่ คือ คนขึ้นชอบความเร็ว ผมยังรู้สึกว่าสมัยก่อนหนังสือพิมพ์กับวิทยุโทรทัศน์มันไม่ได้เน้นความเร็ว ดังนั้นความน่าเชื่อถือมันมี

ระดับหนึ่ง ถามว่าทำไมพอผู้สื่อข่าวรายงานไป บรรณาธิการรับปั๊บ ถ้ามีข่าวอีกกระแสหนึ่ง ที่เข้ามา บรรณาธิการก็ต้องซั๊ง แต่ตอนนี้เปล่า เนื่องจากสื่อใหม่ตอนนี้มันเน้นเรื่องความเร็ว บางครั้งเรา Twit หรือเราส่งข้อมูลไปเลย แล้วบรรณาธิการก็เน้นความเร็ว ก็ไม่ต้องตรวจสอบมาก ก็ประกาศออกไปก่อน แล้วปัญหาก็คือว่าทำให้คนที่เคยเชื่อก็เชื่อ แล้วถ้าต่อไปคนยังไม่เชื่อ สื่อนั้นก็มีปัญหาแน่นอนเรื่องความน่าเชื่อถือ ผมก็เลยแนะนำว่าให้ทอเรื่องบรรณาธิการไว้เยอะๆ ว่าตกลงคุณไม่ได้เกิดมาเพื่อเน้นความเร็วนะ สื่อที่เน้นความเร็ว อาจจะเป็นสื่อเตือนภัยพิบัติ อันนี้ชัดเจน ถ้าเกิดภัยพิบัติจริง สีนามิคุณเตือนเลย แต่ถ้าเรื่องอื่นผมเน้นเรื่องความถูกต้อง เพราะถามว่าข่าวลือซ้ำไปซ้ำมาหนึ่ง อย่างศาลสั่งจำคุกคนนั้น ถ้าผมรู้ข่าวลือซ้ำไปซ้ำมาหนึ่งแล้วเกิดอะไรเหอ ก็ไม่ได้เกิดอะไร ...”

“... สื่อมวลชนต้องมีจรรยาบรรณ แต่อีกประเด็นมันสวนทางกับจรรยาบรรณ คือธุรกิจ ฉะนั้น ในบทบาทหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนนอกจากรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องมีจรรยาบรรณที่ต้องตระหนักต่อสังคมให้มาก แล้วก็ต้องรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมด้วย โดยที่อาจจะต้องมีคณะกรรมการกลั่นกรอง หรือผู้ที่จจะรับมอบหมายให้กลั่นกรองข้อมูลก่อนจะเผยแพร่แก่สาธารณชน เพราะปัจจุบันกฎหมายเราเปิดไปมาก กบว. ยุบไปแล้ว ให้สถานีดูแลเอง เราไม่ค่อยมีคณะกรรมการมากลั่นกรอง ซึ่งที่ทราบมาบางประเทศเขาจะเข้มงวดมาก เช่น ยุโรป ผมยาวออกไม่ได้ ที่จีนไม่มีกระเทย ออกเลย ถ้าเรามีคณะกรรมการกลั่นกรองสิ่งที่เหมาะสม ผมก็คิดว่ามันจะเป็นการควบคุมป้องกันไม่ให้มีการนำเสนอเรื่องนี้ได้ ...”

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อ หากสื่อนำเสนอเนื้อหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริง หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล นำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงและโหดร้ายในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า ควรเปิดช่องในการร้องเรียนทั้งสองทาง คือ ไปที่องค์กรวิชาชีพสื่อ หรือไปที่องค์กรสื่อเองโดยตรง และต้องเปิดให้มีการร้องเรียนทั้งด้านเนื้อหาและด้านความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจสื่อด้วย ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าควรเปิดช่องทางหลายๆ ช่องทางให้มีการร้องเรียน และหากเป็นประเด็นสำคัญก็ต้องการเผยแพร่ผ่านสื่อ เพื่อให้สังคมตระหนักความสำคัญและผลักดันให้รัฐบาลเข้ามาช่วยแก้ปัญหา

“... ต้องตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อ แล้วให้องค์กรนั้นเป็นแหล่งรับเรื่องร้องเรียน คุณไม่มีความจำเป็นที่จะให้แต่ละสื่อเปิดรับเรื่องร้องเรียน ยกเว้นเรื่องของเขาเองนะ ถ้าไทยรัฐเปิดรับเรื่องร้องเรียนไทยรัฐ อันนี้โอเค แต่ถ้าไทยรัฐเปิดรับเรื่องร้องเรียนของหนังสือพิมพ์

ฉบับอื่นอันนี้ผมว่ามันไร้สาระ เช่นเดียวกับฉบับอื่นก็ทำอย่างนี้ไม่ได้ ดังนั้นมันเป็นหลักคือ คุณต้องมีองค์กรที่เป็นวิชาชีพกลางและเปิดรับเรื่องราวเรียนทั้งหมดได้ ก็มีสองชั้นคือ ร้องเรียนโดยตรงไปยังสื่อ นั้น กับร้องเรียนไปยังองค์กรวิชาชีพ ถ้าคุณจะทำกับดูแลสื่อคุณ ต้องมีมุมมองการกำกับในเรื่องความเป็นธรรมทางธุรกิจด้วย คุณจะมาบอกว่าป็นองค์กรวิชาชีพด้าน Content อย่างเดียวไม่ได้ ...”

“... เรื่องนี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยทางสำนักงานฯ ได้เปิดช่องทางมากมายให้ประชาชนที่ถูกกลั่นแกล้งละเมิดด้านสิทธิได้ติดต่อร้องเรียนเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นการ ร้องเรียนด้วยตนเองที่สำนักงาน การโทรศัพท์ การส่งโทรสารหรือการส่งอีเมล ซึ่งทาง เจ้าหน้าที่จะทำการรับเรื่องแล้วให้คำปรึกษา ทั้งทางด้านกฎหมายและด้านอื่นๆ โดยทาง สำนักงานจะส่งเรื่องเผยแพร่ไปยังสื่อมวลชนแขนงต่างๆ หากมองว่าปัญหานั้นเป็นปัญหา สำคัญที่สังคมควรรับรู้และรัฐบาลควรยื่นมือเข้ามาช่วยอย่างเร่งด่วน ...”

“... ทางเราได้เปิดช่องทางการสื่อสารมากมายไว้ให้ประชาชนได้แจ้งข้อมูลร้องเรียน เข้ามา อาทิเช่น เว็บไซต์องค์กร หรือสายด่วน 1166 ที่เปิดสายรับเรื่องราวเรียนตลอดเวลา ราชการ ซึ่งขณะนี้กำลังพยายามเปิดสายให้ทั้ง 24 ชั่วโมง เพื่อให้ร้องเรียนได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ใช้ประโยชน์ตอบรับฝากไว้ตามห้างสะดวกซื้อ เพื่อให้ผู้บริโภคเขียนร้องเรียน มายังได้อย่างสะดวก รวมทั้งยังสามารถร้องเรียนผ่านหน่วยงานราชการต่างๆ ในชุมชนได้ อย่างสะดวก ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน อบต. อบจ. ที่ว่าการอำเภอและที่ว่าการจังหวัด ซึ่ง ประชาชนสามารถเลือกช่องทางร้องเรียนได้ตามสะดวก ...”

ทางด้านสถานการณ์การร้องเรียนการทำงานของสื่อ มายังหน่วยงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า จะมีสองลักษณะคือ การร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการขอคำปรึกษาจาก ภาครัฐกิจในการปฏิบัติงานเพื่อมิให้มีกระทำความผิดในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ

“... จากข้อมูลที่ได้รับการร้องเรียนทางโทรศัพท์ 4,000 กว่าสายนั้น ในจำนวนนี้กว่า 3,000 สายเป็นเรื่องของการขอคำแนะนำเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าและบริการ รวมถึงการที่ องค์กรธุรกิจต่างๆ โทรเข้ามาขอคำปรึกษาว่าควรดำเนินการผลิตและโฆษณาสินค้าและ บริการผ่านทางสื่อมวลชนอย่างไรมิให้ผิดข้อบังคับกฎหมาย หรือเข้าข่ายหลอกลวงผู้บริโภค ...”

“... ปัจจุบันก็มีการร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนเข้ามาหลายประเด็น ซึ่งก็มีแนวทางในการจัดการกับข้อร้องเรียนในแต่ละแบบแตกต่างกัน โดยจะให้แต่ละฝ่ายที่รับผิดชอบโดยตรงรับเรื่องไปดำเนินการต่อ ...”

6. การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและการตรวจสอบการทำงานของสื่อ นั้น แบ่งได้เป็นประเด็นย่อยดังนี้

- ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ
- การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ
- แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)
- กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ
- การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ
- การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)
- ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

6.1) ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยว่ามีความจำเป็นในการกำกับดูแลสื่อ และผู้ที่จะทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อ ควรมาจากองค์กรวิชาชีพสื่อกำกับดูแลกันเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่านอกจากองค์กรวิชาชีพดูแลกันเองแล้ว ควรจะมีตัวแทนจากหลายภาคส่วนร่วมกัน หรือในองค์กรวิชาชีพสื่อ นั้น ควรต้องมีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปเป็นกรรมการด้วย เพื่อป้องกันการช่วยเหลือพวกพ้อง นอกจากนี้ องค์กรที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลยังมีความจำเป็นที่จะสามารถเข้าถึงข้อมูลสื่อใหม่ด้วย

การกำกับดูแลสื่อใหม่ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตนั้น จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับคนทั้งสังคมให้ช่วยจับตามอง และสร้างช่องทางในการรายงานปัญหาให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล โดยผู้รายงานต้องได้รับความปลอดภัยในการรายงาน รวมทั้งต้องให้ผู้ผลิตเนื้อหาในสื่อใหม่สำนึบบันทึกเนื้อหาไว้ด้วยเพื่อการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม การอบรมผู้บริโภคสื่อให้รู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งจำเป็นในการแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

“... คิดว่าต้องมีการกำกับดูแลนะครับ ตราบใดที่สื่อไม่ได้เป็นของภาครัฐบาล ขนาดของภาครัฐบาลยังกำกับดูแลไม่ได้ หน่วยงานที่กำกับดูแลน่าจะมีหลายๆ ภาคส่วนนะ เช่น ภาคประชาชน ภาคราชการ ภาคเอกชน เพราะผู้ชมจะได้รับมิติในการเป็นผู้บริโภคสินค้ามากกว่าจะเป็นพลเมือง บางที่เขาผลิตรายการมาไม่ได้ผลิตมาเพื่อผู้ชมในมิติของความเป็นคน แต่ผลิตในมิติของคนบริโภค ต้องโฆษณาแบบนี้ออกไป เพราะฉะนั้นมันจะสร้างผลกระทบได้ในระดับหนึ่ง ที่จะให้สื่อโทรทัศน์หันมามองตนว่าได้ใช้ทรัพยากรสมบัติของชาติในทางที่เป็นประโยชน์ในสาธารณะมากกว่าธุรกิจ ก็ต้องมีองค์กรมากำกับดูแล หลายๆ ภาคส่วนที่ดีที่สุด ไม่ใช่เอสมัยก่อนเรามักจะตั้งราชการมาดูแล ซึ่งราชการบางคนไม่มีความรู้ ไม่มีมุมมองที่กว้าง

ส่วนการกำกับดูแลสื่อใหม่ คงจะต้องมีคณะกรรมการของแต่ละจังหวัด โดยหลายๆ ภาคส่วนมาดูแล คงต้องออกเป็นระเบียบหรือประกาศของกฎหมายฉบับนั้นๆ ผมว่าทำได้นะ ถ้าจะจริงจังๆ แต่ไม่ค่อยจะทำกัน ...”

“... ต้องเป็นองค์กรวิชาชีพ ซึ่งองค์กรวิชาชีพต้องมีส่วนร่วมจากประชาชนด้วย ยกตัวอย่างแพทยสภาของอังกฤษ หรือเอาแพทยสภาของเมืองไทยนะ ตัดสินเรื่องคดีอะไรก็ตามแต่ หมอไม่เคยผิดเลย ขนาดมีคดีที่ถึงคนตาย ในอนุกรรมการลงคะแนนกันแล้วว่าผิด พอเข้าถึงแพทยสภาชุดใหญ่ อนุฯ ที่ตัดสินว่าผิดมาเป็นแพทยสภาด้วย ลงคะแนนใหม่ว่าถูกต้องทั้งที่ตัวเองเป็นคนจับข้อเท็จจริงทั้งหมด เพราะว่าตัวเองเป็นวิชาชีพ ฉะนั้นในต่างประเทศก็จะแก้ปัญหานี้โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในองค์กรวิชาชีพนี้ด้วย ไม่ต้องบอกว่าเขาไม่รู้เรื่องนะ เพราะคนที่เรียนสูงๆ มักจะบอกว่าคนอื่นไม่รู้เรื่ององค์กรวิชาชีพเขาหรอก แค่นั้นในห้องประชุมปุ๊บไม่ต้องรู้เรื่องหรอก เราก็ไม่กล้าทำอะไรเลย ออกไปแล้ว เราก็ไม่กล้าที่โทษกันอีกต่อไปแล้ว แค่มีกคนนอกมานั่งร่วมด้วย ถ้าไม่หนุนหนักเป็นไปรับรองสถานการณ์จะดีขึ้นทันที แต่ถ้าเขามีความรู้อย่างดีใหญ่ เขาจะช่วยให้ Comment เขาจะช่วยให้ข้อมูลด้วย

อันที่หนึ่งแน่นอนว่าเป็นองค์กรวิชาชีพสื่อ โดยมีประชาชนมีส่วนร่วม แต่อันที่สองเนื่องจากเรื่องกำกับดูแลมันจะเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน แล้วถ้าเป็นสื่อดิจิทัลทั่วไป ถ้าเป็นวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ทุกคนก็มีการเทปรายการตัวเองก็ชัด คุณมีองค์กรคุณก็เรียกรายการมาดูได้ว่าจะเมิดไม่ละเมิด แต่ถ้าต่อไปมันสื่อผ่าน New media ก็แปลว่าองค์กรนี้ต้องมีอำนาจเข้าถึงข้อมูลผ่าน New media ด้วย เพราะถ้าผมเล่นปล่อยข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตปุ๊บ มันไม่มีเทปไม่มีอะไรทั้งสิ้น มันก็ปล่อยหายไป สักพักผมก็ลบหน้านั้นไป ถามว่าคุณจะดูแลเรื่องร้องเรียนนี้ได้ไง คุณต้องมีความร่วมมือกับองค์กรที่ดูแลเทคโนโลยีด้านนี้ ที่จะไปเข้าถึงข้อมูลที่จะไปก๊อมนออกมา ยกตัวอย่าง ถ้าผมให้ข่าวเท็จให้แพร่กระจายเรื่องความมั่นคงอะไรก็

ตามแต่ แล้วผมก็ปิดเว็บหนีภายในวันเดียว องค์กรสื่อก็ทำอะไรไม่ได้ ถ้าไม่มีความสามารถทางเทคโนโลยีที่จะเข้าไปถึงตัว Content นั้นขึ้นมาได้

สื่อใหม่ที่มีปัญหาเพราะเราไม่เคยมี เราก็ก่อนเคยกำกับดูแล พอไม่เคยกำกับดูแลก็เกิดปัญหาขึ้นมา อย่างเช่นว่า ก็มีคนถามว่าควรจะมีการกำกับดูแลมันยังไง อย่างที่ไลปิดควรจะทำหรือไม่ทำ ซึ่งอันที่หนึ่งผมต้องเสนอว่า หน่วยงานรัฐไม่มีปัญญาไปมอนิเตอร์สื่อพวกนี้หรอก สิ่งที่เราควรกำกับดูแล คือ คุณต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ก็คือใครก็ตามแต่ที่เจอปัญหาจากสื่อเหล่านี้ ต้องมี Channel ในการ Report แล้ว Report ต้องไม่กระทบต่อตัวเองด้วยนะ แต่ถ้าคุณไม่สร้าง Channel ในการ Report ถามว่าคุณจะนั่งมอนิเตอร์เป็นพันสถานีเหมือนสถานีเป็นไปไม่ได้ คนที่เจอของจริงเขาถึงจะแจ้งมา

อันที่สองคือคุณต้องมีมาตรการบังคับให้เขาเทปทุกอย่างไว้ แล้วพอ Report มา ก็เอาเทปมาดูตรงไปตรงมาว่าจริงไม่จริง ถ้าเทปก็ไม่มี เอาแต่คน Report คุณก็ทำอะไรเขาไม่ได้อยู่แล้ว แล้วอีกส่วนหนึ่งคือว่า ปัญหาของ วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี คุณควรจะให้เขาทำส่วนหนึ่งที่เรียกว่าเป็นผังรายการ แล้วคุณปิดเป็นรายการ ไม่ใช่ปิดเป็นสถานี อย่างเช่นวิทยุชุมชนแยกมาเลยว่าช่วงไหนๆ แล้วรายการไหนละเมิดก็ปิดช่วงนั้นเหมือน กับหนังสือพิมพ์ ถ้าคุณละเมิดคอลัมน์ไหนก็ปิดคอลัมน์นั้น ไม่ใช่ปิดมันทั้งฉบับ แต่ถ้าเป็นสื่อ New media จริงๆ ที่ผ่านดิจิตอลจริงๆ พวกนั้นยากกว่า สื่อพวกนั้นนอกจากเรื่องดูแลแล้ว ต้องสร้างเรื่อง Media literacy (การรู้เท่าทันสื่อ – ผู้วิจัย) มากขึ้นด้วยซ้ำ คือยิ่งกลายเป็นสื่อใหม่ที่สุด ต้องใช้ Media literacy มากกว่าสื่อเก่า บางครั้งเนื่องจากเรายังใช้พฤติกรรมแบบเก่ากับสื่อที่ใหม่ บางครั้งคนก็ไม่อาจจะไม่ทันรู้ว่า เรื่องความสดใหม่ อาจจะมีเรื่องความไม่ถูกต้องของข้อมูล เนื่องจากมันขาดบรรณาธิการแล้ว ใครก็ตามก็ Report ได้ และสื่ออินเทอร์เน็ตก็กลายเป็นสื่อควบคุมยาก เพราะมันกลายเป็นสื่อไร้พรมแดน แนนอนถ้าเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ คุณใช้กฎหมายไทยจัดการเพราะมันพิมพ์ในเมืองไทย ถ้าหนังสือพิมพ์เมืองนอกไม่ชอบใจคุณบอกห้ามนำเข้า ถ้าเป็นรายการทีวี ถ้าในเมืองไทยไม่ชอบใจจัดการได้ ถ้ารายการเมืองนอก ไม่ชอบใจก็ประท้วงเขา แต่สื่ออินเทอร์เน็ตคุณจะประท้วงใคร มันไม่มีผู้จัดการอีกต่อไปแล้ว คือใครก็ตามก็โพสต์ได้ แล้วคุณก็ไลปิดเว็บ และคำถามก็คือ ปิดเว็บแล้วมันได้ผลจริงหรือ เราก็รู้ว่าเขาก็เปิดในหัวใหม่ภายในไม่กี่ชั่วโมง โดยรวมมันก็ต้องเน้นเรื่องการเท่าทันสื่อ ...”

“... ภาคประชาชนควบคุมของเขาเอง และองค์กรที่จะคุมกันเองคือองค์กรสื่อเองที่ตั้งขึ้นมา ขอบเขตในการกำกับดูแลควรดูแลได้ทุกอย่าง เรื่องจรรยาบรรณ เรื่องความประพฤติ องค์กรนี้ถอดถอนได้ ผิดจรรยาบรรณ ผิดความประพฤติ ผิดในทางอาชีพ ถอดถอนไปประกอบวิชาชีพได้ ถ้าทำแบบนี้ได้สื่อก็ดีขึ้น แต่คนที่ทำได้ก็สื่อทำกันเอง ตั้งองค์กรขึ้นมา

เอง ให้รัฐบาลทำคงไม่ได้ รัฐบาลทำได้อย่างเดียวคือดูว่ามันแรงไปในข้างบางเรื่อง เกือบทุกเรื่องไม่ได้ ...”

“... ในสังคมยุคใหม่ประเทศส่วนใหญ่ให้อิสระแก่สื่อมวลชนของตนเองในการที่จะรายงานข้อมูลข่าวสารความเป็นไปให้แก่ประชาชนในสังคมได้รับทราบ ซึ่งสิ่งนี้ก็แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนไม่ต้องการให้มีใครมาละเมิดสิทธิในการรายงานข่าวสารของตนแต่ในขณะเดียวกันสื่อก็ต้องตระหนักว่าตนต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นหากสื่อต้องการมีเสรีภาพแล้วสื่อก็ต้องรู้จักใช้เสรีภาพนั้นด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ด้วยการที่สื่อไม่นำเสนอภาพข่าวที่รุนแรงเกินควรจนกระทบกระเทือนจิตใจผู้รับ หรือนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ภาครัฐไม่ควรเข้าไปกำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนอย่างเด็ดขาด เพราะขัดต่อหลักการในรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้สื่อทำงานอย่างอิสระปราศจากการครอบงำจากรัฐ โดยหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความชอบธรรมในการเข้าไปกำกับดูแลสื่อ คือ สมาคมวิชาชีพหรือองค์กรสื่อสารมวลชนด้วยกันเอง โดยภาครัฐไม่ควรมีบทบาทเพียงแค่การเฝ้าดูและขอความร่วมมือไปยังสมาคมวิชาชีพหรือองค์กรสื่อหากมองว่ามีสื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือไม่เหมาะสม ...”

“... จำเป็นต้องมีการกำกับดูแลสื่อ แต่แนวทางที่เหมาะสมที่สุดคือการปล่อยให้กลุ่มสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพได้กำกับดูแลการทำงานกันเอง โดยมองว่าหากรัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็อาจนำไปสู่ปัญหาการครอบงำการทำงานของสื่อมวลชนได้ โดยระบบการบริหารประเทศไทยนั้นเชื่อมโยงอยู่กับระบบพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ดังนั้นหากให้อำนาจแก่รัฐในการกำกับดูแลสื่อที่มากเกินไปก็อาจกลายเป็นโอกาสให้พรรคการเมืองต่างๆ เข้ามาครอบงำการดำเนินงานของสื่อมวลชนให้สนองต่อผลประโยชน์ของพรรคตนเองได้ ... หน่วยงานที่เหมาะสมในการกำกับการทำงานของสื่อควรคัดเลือกมาจากผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อเอง โดยมีนักวิชาการอิสระและตัวของประชาชนกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมอยู่ในองค์กรด้วย โดยขอบเขตการกำกับที่เหมาะสมก็คือยึดหลักตามจรรยาบรรณและกฎหมายที่ใช้ควบคุมการทำงาน of สื่อมวลชนนั่นเอง ...”

“... คิดว่าควรจะต้องสร้างบรรทัดฐานว่าเส้นที่พอดีอยู่ตรงไหน เส้นไหนที่ไม่ล้ำเส้นตรงไหนที่ยั่วยุตองไม่ได้ ปลุกปั่นตองไม่ได้ ตรงนี้ให้สื่อกำหนดกันเองได้หรือไม่ โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีใครมากำกับ สื่อควรจะทำกันขึ้นมาโดยการคุยกกันเอง ...”

“... การปฏิรูปมันต้องเกิดจาก Consensus (เห็นพ้องกัน - ผู้วิจัย) ประเทศที่ดี มันไม่ได้ดีเพราะมือของคนใดคนหนึ่ง แต่ก็ยังมีผู้ใหญ่ในสังคมบางคนคิดว่ามีมือบางมือที่ทำให้ดีได้ ผมจึงมองว่าเป็นโมเดลของเผด็จการ ... กลุ่มวิชาชีพสื่อเองก็ไม่ได้เป็นประชาธิปไตย การเลือกคนในสภากาชาดหนังสือพิมพ์ คุณก็มีการ Mark (ระบุหรือกำหนด - ผู้วิจัย) ตัวแล้ว ก็มีการเจรจากัน เพื่อนผมก็มาบอกให้ผมเป็น อยากให้ผมเป็น แต่เวลาทำอะไร อยากให้ฟังพวกมัน ถ้าเป็นอย่างนี้ แล้วมันจะเป็นอย่างไร ... เพราะฉะนั้นวิธีที่ดี คือ ต้องให้คนเข้ามาร่วม แต่พอคุณเข้าไป คุณจะรู้ว่ามันคือการต่อรอง หากไม่ยอมรับเขาจะหาวิธีล้ม

มันต้องทำโดยมีการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย ไม่ใช่เกิดจากกลุ่มที่คิดว่าทรงสิทธิ์กว่าหรือ Superior หรือไปดูถูกคนอื่นว่ามันแย่ มันไม่ควรจะเข้ามาร่วม นั่นเป็นความคิดที่ผิดที่จะปฏิรูปตั้งแต่แรก ในส่วนของสังคมควรจะสร้างบรรยากาศให้มันเอื้อ คือ ทุกคนมีหน้าที่ ...”

6.2) การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มหน่วยงานกำกับดูแลมีความเห็นค่อนข้างไปในทางเดียวกันว่า การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก และไม่น่าจะมีปัญหาหากสื่อตระหนักถึงความรับผิดชอบในการทำงานมิใช่มุ่งในเชิงพาณิชย์มากเกินไป ประเด็นปัญหา คือ สื่อจะทำหน้าที่และคงความเที่ยงตรงเป็นกลางได้มากน้อยเพียงใด

“... การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ หากเจ้าของกิจการสื่อ่นั้นใช้สื่อที่ตนเองมีอยู่เพื่อการนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนผู้บริโภคข่าวสารโดยไม่ละเมิดข้อห้ามทางกฎหมายใดๆ ซึ่งหากดำเนินการได้ดังนี้การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ส่งผลเสียหายอะไรแก่สังคมส่วนรวมของประเทศ ...”

“... ช่วยไม่ได้เพราะเทคโนโลยีเป็นอย่างนั้น มันหยุดไม่อยู่ก็ต้องยอมรับกับโลกที่ก้าวไป และเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ...”

“... อันนี้เป็นธุรกิจ เราก็ไปห้ามไม่ได้ แต่ธุรกิจนี้จะไปทำให้เกิดปัญหากับสื่อเอง เพราะเจ้าของสื่อเป็นธุรกิจ บางทีลงทุนเยอะกลัวทำอะไรมันจะล้ม ทำอะไรมันจะเสียหาย ทำอะไรมันจะขาดทุน เพราะฉะนั้นตรงนี้สื่ออาจจะไม่เที่ยงตรงก็ได้ เพราะว่าอาจจะไปรับอิทธิพลมาหรือว่ากลัวอิทธิพล คนมีอิทธิพลมาข่มขู่ บังคับ ปิดกั้น เอาหนักเลงมาไม่ให้สื่อ

ขยายงานได้หรือว่าอยู่ในวงจำกัด บางทีสื่อต้องไปยอมเขาทำให้สื่อเบี่ยงเบนได้ หรือว่าสื่อตัวหนึ่งไปเสริมสื่ออีกตัวหนึ่ง โดยที่ความเติบโตไปกระทบกับสังคม ความเป็นอยู่ของประชาชน เพราะว่าตัวนี้มีอิทธิพลและสร้างอิทธิพลตัวใหม่ขึ้นมาแล้วไปบีบบังคับ หรือไปเชียร์สิ่งที่ตัวเองทำมาที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน ไม่ตรงกับผลประโยชน์ที่เป็นส่วนรวมก็เป็นผลเสีย แต่ถ้าเขาเอื้ออำนวยในสิ่งที่ดี ถูกต้อง ตรงด้วยกันทั้งสองด้านมันก็ดีไปมันได้ทั้งสองทาง (ธุรกิจและความรับผิดชอบ – ผู้วิจัย) ...”

“... จริงๆ ต้องบอกว่าถ้ามองเป็นทางธุรกิจ มันเป็นเรื่องธรรมชาติที่มันจะมีการขยายกิจการ แต่เข้าใจว่าแนวคิดเรื่องการครองสิทธิ์ข้ามสื่อ เป็นแนวคิดที่มาจากเรื่องของการผูกขาดมากกว่า ซึ่งบังเอิญถ้าเป็นกิจการปกติมันก็ชัดเจน การผูกขาดเป็นเรื่องการมีอำนาจเหนือตลาดยังไงก็ว่าไป แต่เรื่องสื่อมันไม่ใช่แค่เรื่องตลาด แต่มันมีเรื่องของกรรมสิทธิ์อิทธิพลต่อสังคมด้วยมันก็เลยเกิดแนวคิดนี้ขึ้นมา แต่ถ้ามองในแง่ของความเป็นจริงผมเชื่อว่าในอนาคตสื่อมันจะถูกพัฒนาไปสู่ยุคดิจิทัลเกือบหมด ดังนั้นโดยรวมแล้วสื่อมันจะวิ่งไปหาเทคโนโลยีที่ตอบสนองได้ทุกอย่าง ดังนั้นต่อไปถึงเราจะบอกว่าห้ามครองสิทธิ์ข้ามสื่อ แต่สื่อใหม่คือเป็นหนังสือพิมพ์ก็ได้ วิทยุก็ได้ โทรทัศน์ก็ได้ แล้วยังไงล่ะ แล้วพวกนั้นครองสิทธิ์ข้ามสื่อใหม่ล่ะ แนวคิดครองสิทธิ์ข้ามสื่ออย่างที่บอกว่า เป็นแนวคิดทางการตลาดมากกว่า เพราะส่วนแบ่งการตลาดมันจะเยอะ แล้วก็จะมียิทธิพลเหนือสังคม

ข้อดีในเชิงธุรกิจคือมันสามารถเอาสิ่งเดียวส่งออกได้หลาย Channel ก็ต้นทุนจะต่ำสำหรับนักธุรกิจนะ อย่างเช่นผมมีผู้สื่อข่าวคนหนึ่งผมก็เอาตีพิมพ์ขายได้ในหนังสือพิมพ์ เอาไปออกทีวีเป็นข่าวทีวี เอาไปออกวิทยุ หรือว่าตอนนี้เอาไปอยู่ New media อะไรก็ตามแต่กลายเป็นว่าตอนนี้สื่อก่อนเดิยมันสร้างรายได้ได้หลายทาง สำหรับสื่อก็กำไรมากกว่าเห็นๆ แล้วก็แน่นอนมันเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากมาย เพราะกลุ่มหนึ่งอาจจะไม่มีอินเทอร์เน็ตแต่มีหนังสือพิมพ์ กลุ่มหนึ่งไม่มีหนังสือพิมพ์ก็ฟังข่าววิทยุ ดังนั้นบริษัทเหล่านี้จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายและกว้างกว่า

ข้อเสียก็คืออย่างที่คนเข้ากลัว อย่างประเด็นการขึ้นค่าสังคมหรือเปล่า อย่างประเมินแล้วว่าเรามีอำนาจเหนือตลาดทุกตลาดเลย ก็แน่นอนว่าเรามีอำนาจต่อการขึ้นค่าสังคมได้ มันชัดเจนว่าสื่อสร้างชุดความจริงขึ้นมาให้แก่สังคมได้ ทั้งที่มันอาจจะไม่มีความจริงก็ได้ ดังนั้นประเด็นเรื่องข้อเสียผมเน้นไปเรื่องอำนาจเหนือตลาดหรืออำนาจเหนือสังคมมากกว่า ...”

“... ปรากฏการณ์กิจการข้ามสื่อเป็นเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มันหยุดไม่อยู่ก็ต้องยอมรับกับโลกที่ก้าวไป และสำหรับตนเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ และมองว่าเป็นข้อดีส่ง

ต่อกันไปได้ง่ายและสื่อสารได้เร็ว ส่วนข้อเสียที่เกรงกันว่าจะเกิดการครอบงำทางความคิด นั้น ถ้าเป็นบริษัทเดียวกันก็ต้องคิดในแนวเดียวกันอยู่แล้ว ซึ่งต้องใช้กลไกทางสภาผู้แทน หรือกลไกกลไกสังคมจัดการโดยการกดดัน ณ วันนี้ สื่อมีการตรวจสอบจากสังคมมากอยู่แล้ว ...”

“... เป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่ยอมรับได้หากใช้สื่อในเชิงสร้างสรรค์หรือเพื่อการเผยแพร่ข้อเท็จจริงในสังคม แต่หากใช้สื่อที่มีในการปลุกเร้า ยั่วยุ หรือการระดมให้เกิดความเห็นข้างตัวเองจนนำไปสู่ความเกลียดชังในสังคมก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ เพราะไม่น่าจะใช้วิสัยของสื่อที่ดี ดังนั้น การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อที่เหมาะสมจึงอยู่ที่ การใช้สื่อเป็นหลัก ...”

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มนี้ท่านหนึ่ง แม้จะเห็นว่าการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อในปัจจุบันจะยังไม่มีข้อห้ามในประเทศไทย แต่หากปล่อยให้เกิดการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อขึ้น อาจจะนำไปสู่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังทำให้เจ้าของสื่อมีอิทธิพลและอาจไปถึงความสามารถควบคุมรัฐบาลได้ในที่สุด

“... ในปัจจุบันคนเรามักจะคิดเรื่องธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ ธุรกิจมันก็เปิดให้ฟรี หมายถึงว่า เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ก็จะไปซื้อโทรทัศน์ช่องหนึ่งได้ ไม่มีข้อห้าม ถ้าจะถามความคิดเห็นส่วนตัว ถ้าเป็นเจ้าพ่อสื่อแล้วมีอิทธิพลมากมันไม่ดี มันเป็นข้อเสีย คนเราจะทำกิจการหลายเรื่องๆ มันก็เป็นเจ้าพ่อได้ละ การกมนโยบายสื่อที่จะเผยแพร่ไปทาง Public มันไม่สามารถ Control ได้ แล้วก็กฎหมายของเราก็กว้างในแง่ของการดูแล การเซ็นเซอร์ มักจะปล่อยให้ความโหดร้ายรุนแรงออกได้ หรือปล่อยให้เรื่องที่เป็นภัยต่อความมั่นคงออกได้ เป็นต้น ในโลกปัจจุบันในประเทศที่เจริญแล้วน่าจะมีว่าจะเป็นเจ้าของได้ไม่เกินหนึ่งหรือสองสื่อ ถ้าเป็นทุกสื่อมันจะ Control รัฐบาลได้ เป็นระบบผูกขาดมันก็ไม่ดี ...”

6.3) แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นด้วยว่า ควรมีการตรวจสอบสื่อ แต่ผู้ที่จะมาทำหน้าที่ดังกล่าว ควรมีความรู้ความสามารถและมีความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่าควรจะมีโอกาสให้หลายๆ ภาคส่วนเข้ามาทำงานหน้าตรวจสอบสื่อ รวมทั้งองค์กรวิชาชีพสื่อเองด้วย แต่ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบสื่อ น่าจะเป็นประชาชนผู้บริโภคสื่อเอง

“... การตรวจสอบสื่อเป็นเรื่องที่ควรกระทำ แต่ปัญหาคือการกำหนดว่าองค์กรใดจะมีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมมากที่สุด โดยคณะกรรมการในองค์กรนั้นควรได้รับการคัดเลือกมาควรมีความรู้ความชำนาญในด้านการสื่อสารมวลชนและผ่านการคัดกรองมาอย่างโปร่งใส อย่างไรก็ตาม การที่สื่อจะเปิดโอกาสให้กลุ่มองค์กรอิสระต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบสื่อด้วยกันน่าจะเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยให้การจับตามองการทำงานของสื่อรัดกุมยิ่งขึ้น ...”

“... การตรวจสอบสื่อโดยองค์กรต่างๆ ในสังคมปัจจุบันยังไม่เพียงพอ แม้จะมีองค์กรต่างๆ ที่จับตามองสื่อเกิดขึ้นมากมาย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แต่ภาคส่วนที่สำคัญที่สุดในการตรวจสอบการทำงานของสื่อก็คือประชาชนผู้รับสารทั้งหมด ประชาชนจะต้องปลูกตัวเองให้ตื่นตัวต่อการทำงานของสื่อ ด้วยการเฝ้าดูและร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบว่ามีสื่อมวลชนที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันมีช่องทางมากมายให้ผู้บริโภคสื่อได้ร้องเรียนเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นทางอินเทอร์เน็ต ทางจดหมาย ทางโทรศัพท์ หรือการร้องเรียนยังหน่วยงานโดยตรง ซึ่งเสียงของประชาชนจะมีพลังมากที่สุดต่อการกำกับดูแลสื่อ ...”

“... น่าจะมี จะได้ปรับปรุง ไม่ได้มีเพื่อจะปิด ไม่ได้มีเพื่อจะล้มล้าง มีเพื่อปรับปรุง ยังไงก็เข้าไปโดยผ่านองค์กรที่เป็นผู้ควบคุมก็ได้ องค์กรเขาจะได้ไปคุยไปพูดกัน ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐไปพูดกันก็เป็นเรื่องใหญ่ทะเลาะกันอีก องค์กรประชาชนก็ได้ องค์กรของสื่อเองก็ได้ ...”

“... เห็นด้วยเหมือนกันในการตรวจสอบ ในเรื่องแรกถ้าถามว่าองค์กรใดเป็นผู้กำกับ ผมว่ามันต้องตั้งองค์กรใหม่มา ควรจะตั้งนะ ในกฎหมายฉบับต่างๆ มันก็สามารถจะตั้งได้ มันก็มีกฎหมายของเรื่องกรมประชาสัมพันธ์ต่างๆ มันก็สามารถที่จะประกาศออกมาได้ว่า ควรจะตั้ง Media monitor องค์กรกลางออกมาชุดหนึ่งที่มีหลายๆ ภาคส่วนมาเกี่ยวข้อง ตรวจสอบ เพื่อให้ผู้บริโภคทุกคนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการสร้างมาตรฐาน หรือพัฒนา มาตรฐานทางด้านจรรยาบรรณให้กับสื่อ เพื่อให้คนในสังคมได้บริโภคสื่อที่มีคุณภาพ ผมก็เห็นด้วยนะครับ ในต่างประเทศเขาก็มี ซึ่งอาจจะตั้งโดยกฎหมายในแต่ละรัฐ ในประเทศไทยเราก็มีกฎหมายเยอะในแต่ละกฎหมายมันสามารถออกกระเบียบหรือประกาศในเรื่องนั้นได้ ...”

“... ต้องทำข้อมูลให้เป็นข้อมูลวิชาการมากขึ้น แล้วก็รายงานให้สื่อได้รู้ตัว และให้ประชาชนได้รู้ตัวว่าตอนนี้สื่อมีการรายงานข่าวยังไง ซึ่งผมว่าแนวคิดนี้ดี แต่จริงๆ ก็คงไม่ต้องถึงขั้นไปตัดสินเขา ควรจะบอกเฉยๆ ว่าเป็นยังไง แล้วสังคมก็จะรู้เอง องค์กรก็น่าจะเป็นองค์กรวิชาชีพ ถ้าไม่มีก็น่าจะเป็นองค์กรวิชาการอย่างมหาวิทยาลัย หรือสถาบันที่ให้บริการทางวิชาการ และชัดเจนว่าจะต้องไม่มีประโยชน์ทับซ้อนกับพวกธุรกิจ หรือสื่อทั้งหลาย ไม่ใช่เป็นของค่ายโน้นค่ายนี้ ...”

“... มีได้ เอาไว้เตือนกันเอง ก็เป็นหน้าที่ของคนในวิชาชีพที่จะต้องดูแลคนในวิชาชีพเดียวกันไม่ให้ล้ำเส้น อาจารย์มหาวิทยาลัยก็อาจจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ...”

6.4) กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่า ควรให้สมาคมวิชาชีพสื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่ากลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อที่เหมาะสมควรต้องสร้างกลไกให้ครอบคลุมทั้งในด้านของเนื้อหา การประกอบธุรกิจ การตรวจสอบและร้องเรียน โดยต้องสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เสริมหนุนด้วยภาควิชาการและภาควิชาชีพ ซึ่งการช่วยให้ภาคประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภคในอีกทางหนึ่ง

“... มันต้องแยกมิติด้านธุรกิจด้วย อย่าสับสนเรื่องนี้ เรื่องการบอกรับสมาชิก เรื่องการเอาเปรียบทางด้านสัญญาพวกนี้ เป็นเรื่องที่สับสนไม่ได้ อีกส่วนคือเรื่องการกำกับดูแลด้านเนื้อหา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เรื่องการ Report การมีช่องทาง และการตรวจสอบ แล้วก็การตัดสินโดยองค์กรวิชาชีพ พวกนี้มันก็ต้องเกิดขึ้นให้ได้ แต่โลกมันเปลี่ยน ดังนั้นคนที่จะเป็นแรงหนุนหรือส่วนเสริมสำคัญก็น่าจะเป็นพวกวิชาการ มันไม่ใช่คนประกอบวิชาชีพอย่างเดียว เพราะพวกนี้เขาจะรู้องค์ความรู้ของต่างประเทศที่มันเปลี่ยนไปด้วย อย่างเรื่อง New media เรื่องโครงสร้างของสื่อทั้งหลาย มันไม่ใช่คนประกอบวิชาชีพอย่างเดียว ดังนั้นพอมันมี Case หรืออะไรก็ตามแต่ สายวิชาการก็ควรจะต้องพัฒนา จะเป็นกรอบจริยธรรมหรือกรอบความรู้ก็ได้ ที่จะทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพเท่าทันกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง แล้วก็สุดท้ายกลไกผู้บริโภคที่มันยากที่สุด ก็คือการทำเรื่อง Media literacy เพราะสุดท้ายถึงไม่ทำเนี่ย มันก็เหมือนกับปล่อยให้อำนาจการควบคุมอยู่ในมือสื่อด้วยกัน ถ้าอยากเพิ่มอำนาจต่อรองผู้บริโภค อย่างที่หนึ่งก็คือส่งตัวแทนไปอยู่กับองค์กรสื่อ อย่างที่สองคือเพิ่มศักยภาพตัวเองในการกลั่นกรองสื่อ ...”

“... ควรปล่อยให้สื่อบริษัทหรือองค์กรวิชาชีพสื่อได้ควบคุมดูแลเนื้อหาของตนเอง ให้สามารถผลิตเนื้อหาข่าวสารที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้รับสาร โดยทางภาครัฐจะเป็นกลไกหนึ่งในการรับเรื่องร้องทุกข์ หากประชาชนได้รับความไม่เป็นธรรมจากการบริโภคสื่อ ...”

“... การแก้ปัญหาที่ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของตัวสื่อมวลชนเองว่าจะตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองต่อสังคมหรือไม่อย่างไร ยังเชื่อว่าจรรยาบรรณสื่อและข้อกำหนดที่มีอยู่ในปัจจุบันก็น่าจะเป็นกลไกที่ดีในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสื่อมวลชน ...”

“... มันก็น่าจะมีนะ ก็ย้ำว่ามันน่าจะทำหน้าที่ที่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ ปัจจุบันมีหลาย ๆ หน่วยที่สามารถรับเรื่องร้องเรียนได้ เช่น 111 ของทำเนียบรัฐบาล ของผู้บริโภคสคบ. เขาก็มี ของกระทรวงก็มีนะ 1300 แต่ถ้ามีก็ดี ผู้บริโภคจะได้ร้องเรียนได้ เพราะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้ประกอบธุรกิจด้านนี้รับรู้ความต้องการของผู้บริโภคได้ คงต้องคุยกันอีกเยอะจริงๆ น่าจะทำโครงสร้างทั้งระบบของสื่อที่เราดูแล ต้องมีระเบียบ ข้อปฏิบัติ วิธีการส่งเสริมวิธีการพัฒนา ...”

“... ร้องเรียนได้ จะต้องเป็นธรรมด้วย ...”

6.5) การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของสื่อเป็นสิ่งที่ดี เพราะประชาชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางของสังคมและยังสามารถตรวจสอบเนื้อหาสื่อให้มีความเหมาะสมอีกด้วย

“... ก็ดี ผู้บริโภคคือภาคประชาชน เพราะฉะนั้นถ้าภาคประชาชนเขาบ่นได้ควบคุมได้ก็สิ่งที่ไม่ชอบก็ให้เขาแสดงความคิดเห็นบ้าง ชอบไม่ชอบเอาอย่างไรให้สื่อเขาทำวิจัยมาแต่ละปี สองปีแล้วทำวิจัยดูสถานการณ์ความคิดเห็นชาวบ้านดู ชอบไหมเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างสอบถามกลับมาผู้บริโภคบ้างก็ดี ...”

“... มันก็ควรในตัวอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติของมันเอง สมมติอย่างที่ผมบอกว่าต่อให้มีคลิปไปหลุดไปในทีวี ก็คือประชาชนแหละที่ Comment กลับมา มันก็มีกรอบที่เจ้าของ

สื่อหรือสื่อเองรู้อยู่แล้วว่ามันมีกรอบที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับอะไร แต่แน่นอนว่ามันคือกรอบใหญ่ที่มันชัด ถ้าให้สังคมเข้ามามีส่วนบอกได้เลยว่าอยากเห็นทิศทางอะไรเป็นยังไงก็ดีขึ้น แต่อย่างทีบอกว่าคุณเอาประชาชนทั่วไปจริงๆ ชีวิตของเราทุกคนก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าตัวเกิเลนนั้นแหละ เพราะฉะนั้นไม่ใช่ว่าประชาชนจะต้องการตัวสาระมากขึ้นในสารคดีรายการความรู้ ถ้าพูดในแง่ที่ประชาชนจะยกมือขอละครมากขึ้น ขอฟุตบอลฟรีมากขึ้น ขอฟุตบอลโลกไม่มีโฆษณา ทำนองนี้ ...”

“... เห็นด้วยนะครับ เพราะว่าเวลาทำอะไรเรามักจะไม่ทำเผื่อภาคประชาชนเท่าไร ผมก็คิดว่าเราควรให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา เช่นภาคประชาชนด้านเด็กและเยาวชน เขาอยากได้อะไร ประชาชนด้านคนแก่ เขาอยากให้มีรายการอะไรเพื่อเขาบ้าง ภาคผู้หญิงเขาอยากจะได้อะไร มันน่าจะมี Public hearing ทำกันบ่อยๆ แล้วก็เรื่องความต้องการของแต่ละกลุ่มมันก็เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา สื่อจะได้ประโยชน์ที่จะเอาข้อมูลนี้มาทำเป็นรายการที่มี Rating สูง ...”

“... การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในแง่ของการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา เนื่องจากประชาชนในฐานะผู้บริโภคข่าวสารจากสื่อย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมในการได้รับรู้ข่าวสารที่ถูกต้องและปราศจากการบิดเบือน ดังนั้นหากมีการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคซึ่งหมายถึงผู้รับสารได้เข้าไปตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแล้วก็เชื่อว่าน่าจะทำให้เนื้อหาในสื่อมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ...”

“... สื่อมวลชนประเภทต่างๆควรเปิดช่องทางและจัดสรรพื้นที่แก่ภาคประชาชน ในการที่จะสื่อสารเข้ามาเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและมุมมองของภาคประชาชน ...”

6.6) การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นต่อระบบการจัดกลุ่มผู้ชมรายการโทรทัศน์ (Rating) ว่าทำได้ในระดับของการให้คำแนะนำผู้ชมรายการว่าเหมาะสมกับระดับอายุใด แต่หากจะให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ควรจะต้องพิจารณาการจัดสรรช่วงเวลาของรายการทางโทรทัศน์ด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่าควรเปลี่ยนจากการจัดกลุ่มของรายการประเภทบันเทิง ไปเป็นการจัดกลุ่มของรายการสารประโยชน์แทนจะเหมาะสมมากกว่า

“... ขณะนี้กระทรวงวัฒนธรรมก็ทำไปได้ระดับหนึ่ง ว่ารายการนี้เหมาะสมกับเด็กอายุเท่าไร รายการนี้เหมาะกับผู้ใหญ่ แต่ผมว่าบางครั้งรายการจัดเรตติ้งไปแล้ว เหมาะ

สำหรับผู้ใหญ่ แต่เวลาในการขายยังไม่เหมาะสม เพราะสถานีอาจจะติดขัดเรื่องธุรกิจ บางรายการที่เด็กควรจะดูก็ดูเลย มันก็ดีในระดับหนึ่งนั่นแหละ มันอาจจะร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ เพราะมันขึ้นอยู่กับเวลาของสถานีและธุรกิจ ซึ่งก็พูดแต่ต้นว่าระบบไม่ได้ดีแต่ต้น แต่ก็ดีกว่าไม่ได้ทำ ...”

“... มันก็เป็นเพียงแค่ Suggestion อันหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ได้มีข้อบังคับ และอีกส่วนก็คือว่า ผมไม่แน่ใจว่าเขามีการทำอันนี้กันหรือยังนะ ต้องถามว่ากลุ่มที่คุณต้องแนะนำ คุณจัดเวลามันหรือเปล่า คือมันไม่ใช่แค่การปิดฉากนะ แต่ต้องมีการจัด Position สมมติ ยกตัวอย่างเฉยๆ สมมติเรื่องห้ามบุหรี่ อย่างแรกต้องมีฉากเตือนไข่ม้อย อย่างที่สองต้องห้ามโฆษณา อย่างที่สามต้องวางอยู่ใน Shelf ที่มองไม่เห็น เช่นเดียวกัน รายการที่คุณบอกว่าอายุเท่าไรกันเท่านี้ขึ้น ต้องแนะนำ คุณจัดเวลามันหรือเปล่า ให้กับกลุ่มเฉพาะจริงๆ ไม่ใช่รายการนั้นอยู่ช่วง Prime time ก็แปลว่าเยาวชนก็ต้องดู ก็เป็นเพียงแค่ Suggestion เพื่อเอาตัวรอด แต่คุณดูเองนะ ตามที่แนะนำ ข้อเท็จจริงก็คือถ้าคุณมีความรับผิดชอบจริงคุณจัดเวลาเลยว่าเวลาไหนเยาวชนดูเยอะรายการพวกนี้ห้าม ไปอยู่ในช่วงที่เยาวชนดูน้อยก็ว่าไป มันสามารถจัดได้โดยการสำรวจตลาดว่ากลุ่มที่เราอยากหลีกเลี่ยงฮิตช่วงไหน ...”

“... ดีครับ ผู้ปกครองจะได้ระวัง อย่างน้อยเตือนให้ผู้ปกครองได้ระวัง เด็กก็เหมือนกันว่ารายการนี้เขารู้ว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับเขาที่เขาดูแล้วเด็กดูได้ทุกอย่างอะไรก็ว่าไป ตัว น ตัว ท ตัว ร อะไรก็ว่าไปก็ดี เดียวนี้เด็กรู้แหละว่ารายการนี้เป็นยังไง ให้ความรู้กับเด็ก ดีครับ ...”

“... ควรเพิ่มจากการวัดแต่เพียงความนิยมในเรื่อง “เนื้อหาความบันเทิง” เช่น ละคร มาเป็นการวัดจากการนำเสนอเนื้อหาสาระประโยชน์ เช่น ข่าวสารและความรู้ด้วย ซึ่งการวัดความนิยมหรือจัดกลุ่มผู้ชมจากการนำเสนอเนื้อหาสาระประโยชน์จะเปรียบเทียบให้เห็นว่าสื่อแต่ละประเภทได้นำเสนอสาระความรู้แก่สังคมมากน้อยเพียงใด และการมีส่วนร่วมด้านเนื้อหาของประชาชนก็จะทำให้ทราบว่ากลุ่มผู้ชมต้องการได้รับความรู้ในเรื่องใดบ้าง ...”

6.7) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิด การออกใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพสื่อ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้องค์กรวิชาชีพสื่อเป็นผู้ออกใบอนุญาต แต่อีกท่านหนึ่งเห็นว่าควรให้หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ออกใบอนุญาต ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้มีการแยกประเภทของผู้รับใบอนุญาต เนื่องจากความแตกต่างในธรรมชาติของสื่อ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตาม

ตาม การออกใบอนุญาตอาจทำได้เฉพาะองค์กรสื่อ แต่สื่อที่เป็นสื่ออิสระอาจไม่สามารถใช้ระบบใบอนุญาตได้ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งไม่เห็นประโยชน์ที่จะเกิดจากการมีระบบใบอนุญาต เนื่องจากไม่เห็นว่าจะวัดระดับความรู้และจริยธรรมผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อได้อย่างไร และเชื่อว่าการวัดจริยธรรมสื่ออื่นไม่สามารถวัดได้จริงในทางปฏิบัติ

“... เห็นด้วยว่าระบบใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานด้านการข่าว โดยให้เหตุผลว่าการทำงานของสื่อก็คล้ายกับการทำงานของวิชาชีพอื่นๆ ที่ต้องยึดหลักจริยธรรมอย่างมากเช่นทนายความซึ่งต้องมีหลักประกันว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเหล่านี้จะยึดหลักจรรยาบรรณและข้อกฎหมายในการปฏิบัติงานของตนอย่างสูงสุด หากมีการฝ่าฝืนหรือละเลยการปฏิบัติหน้าที่ก็จะต้องมีการยึดใบประกอบวิชาชีพกลับ ซึ่งหลักการนี้น่าจะใช้ได้ผลกับวิชาชีพสื่อมวลชนเช่นกัน ในแง่ของการป้องกันมิให้มีการจ่ายเงินซื้อสื่อเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่เหมาะสมได้ ...”

“... เห็นด้วยว่าระบบใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพถือเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและสมควรจะนำมาใช้ในอนาคตถ้าเป็นไปได้ การทำงานของสื่อมวลชนนั้นส่งผลกระทบต่ออย่างมหาศาลต่อวิถีชีวิตรวมถึงการปลูกฝังความเชื่อและทัศนคติของประชาชน ถ้าหากสื่อทำผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมในวงกว้าง บุคลากรในสื่อนั้นก็สมควรที่จะถูกยึดหรือพักสิทธิในการประกอบอาชีพสื่อมวลชนได้ แนวคิดนี้มีความน่าสนใจมาก ...”

“... ควรจะมีนะครับ ก็เป็นเครดิตให้เขา เช่นผู้สื่อข่าวก็มีใบอนุญาตผู้สื่อข่าว อย่างผู้ประกาศข่าวก็มีใบอนุญาตของเขา น่าจะมีระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เป็นสิ่งที่จำเป็น เป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าผู้สื่อข่าวคนนั้นมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการทำงานด้านการข่าว และก็ได้รับการอบรมความรู้ด้านนี้โดยเฉพาะ และก็ผ่านกระบวนการคัดกรองมาแล้ว ให้นหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ออกใบอนุญาต เช่น กรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ...”

“... ควรจะมีโดยเฉพาะทุกวิชาชีพ เรื่องสื่อนี้ก็สำคัญอย่างน้อยตอนนี้ก็มีสมาคมหนังสือพิมพ์ สมาคมนักข่าว มีเพื่ออะไร มีเพื่ออย่างน้อยก็คนที่มาเป็นนายก มาเป็นกรรมการเขาจะได้เป็นแบบอย่างของสังคมได้ นื่องๆ ผู้สื่อข่าวได้ มีการอบรมแล้วก็ต้องมีวิชาชีพ อย่างน้อยต้องปลดได้จากวิชาชีพ มีคณะกรรมการปลดจากวิชาชีพ เดียวนี้พวกวิศวะ หมอเขาปลดได้จากวิชาชีพ พอผิดร้ายแรงก็ออกไปเลยคนนี้ ออกไปจากวงการจากระบบเขาเลย ก็เลยมีกลุ่มวิชาชีพต่างๆ เยอะแยะ ครูก็เริ่มมีวิชาชีพแล้วถ้าสื่อมีวิชาชีพด้วยแล้วก็

ปลดด้วยอะไรด้วย กว่าที่จะผ่านมาได้ ไม่ใช่หัดทำข่าว เดินตามหลังนักข่าว ก็เขียนได้ในอดีต ก็เขียนได้เพราะว่ามันไม่ได้ผ่านวิชาชีพ หน่วยงานที่ดูแลก็องค์กรวิชาชีพตั้งกันเอง ถูกต้องตามกฎหมายก็จดทะเบียนกันไป ควบคุมกันแต่ว่ากลุ่มวิชาชีพไม่รู้อะไรจะเอาหรือไม่เอาแล้วก็ต้องเป็นเรื่องคนที่จะต้องทำกฎหมาย ...”

“... ปัญหาคือว่า ตอนนี้พอเป็น New media ขึ้นแล้วคุณจะทำอย่างไร ระหว่างสื่อที่ต้องได้ใบอนุญาตกับสื่อที่ไม่ต้องได้ใบอนุญาต สมมติผมเป็นนักข่าวพลเมือง ผมดันไปทำเว็บไซต์หนึ่งที่เป็นเว็บไซต์ด้านการรายงานข่าว เป็น Citizen news ก็ได้ ผมต้องได้รับใบอนุญาตไหม ผมก็ถือมือถือไปถ่ายๆ ข้อเท็จจริงอาจจะอัดเทป แล้วก็สัมภาษณ์ด้วยแล้วก็ลงไป จะทำอย่างไรกับพวกนี้ มันก็ต้องแบ่งเกรดแหละว่า คุณจัด License กลุ่มไหนบ้าง แปลว่ากลุ่มอื่นคุณก็ไม่มีสิทธิไปควบคุมเขาอยู่แล้ว เพราะถ้าคุณมีสิทธิควบคุมนะ ปัญหาที่จะตามมาอีกชั้นหนึ่งคือว่า อันที่หนึ่ง ถ้าคุณควบคุมใคร คนนั้นก็มีความสามารถในการเลือกตั้งองค์กรเขาด้วย

ถ้าเลียนแบบวิชาชีพอื่นก็คือองค์กรวิชาชีพแหละคนออกใบอนุญาต แพทย์ก็เป็นแพทยสภา ไม่ใช่กระทรวงสาธารณสุข แต่อย่างที่คุณบอก ดังนั้นคำถามคือว่า สมมตินะ อย่างเนชั่นนะ คุณจะออกให้ใครบ้าง นักข่าวคุณให้ คนที่ถือกล้องล่ะ ในทีมคนไหนที่จะให้ License คนไหนไม่ License ผมไม่รู้ ต้องเป็นเรื่องที่คุยกันเองว่าตกลงที่แบกกล้องตามนายกนี้ต้องให้ด้วยไหม คือแม้แต่ความซับซ้อนขององค์กรข่าวมันก็เหมือนองค์กรโรงพยาบาล ไม่ได้แปลว่าทุกคนในโรงพยาบาลได้ License ก็มีผู้ประกอบการวิชาชีพเท่านั้น ก็ต้องไป Define ว่าใครเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพในธุรกิจนั้น ที่เหลือก็ไม่ต้องได้ License นี่ แม้แต่ว่าในองค์กรสื่อเลยนะ หรือไม่ใช่องค์กรสื่อ แต่เป็นสื่ออิสระทั้งหลาย อันนั้นคุณไม่มีทางไปยุ่งกับ License เขาอยู่แล้ว ไม่มีสิทธิไปอ้างว่าไม่มี License ห้ามปล่อยข่าว ไม่มีสิทธิเพราะผมก็ปล่อยข่าวได้ในฐานะประชาชนคนธรรมดา ...”

“... ไม่รู้อะไรจะวัดอะไรกัน อย่างหมอ ทนายความ ก็วัดความรู้ระดับหนึ่ง และวัดจริยธรรมจรรยาบรรณ แต่สื่อจะไปวัดความรู้อะไรนอกจากจะมาวัดจริยธรรมจรรยาบรรณ คงได้แค่ถามคำถาม แล้วผู้ตอบก็สามารถตอบเอาใจผู้ตรวจได้ ไม่จริงใจได้ คงไม่สามารถวัดได้ นักวิชาการบางกลุ่มเขาอาจบอกว่าสร้างมาตรฐานวัดได้ ซึ่งคงไม่จริง แต่คนที่เชื่อก็มีอยู่แล้วแต่ขึ้นอยู่กับว่าใครกำกับใคร ...”

6.8) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า กฎหมายที่มีในปัจจุบันไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อ และกฎหมายยังมีไม่เพียงพอ ประกอบการมีปัญหาที่การบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งภาครัฐบกพร่องในการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ ควรมีกฎหมายให้สื่อต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น และประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างยิ่งคือเสรีภาพของสื่อที่มีมากขึ้นนั้น ทำให้ความรับผิดชอบของสื่อลดน้อยลงหรือไม่ การกระทำใดๆ ที่จะตรวจสอบหรือลงโทษสื่อมักจะถูกมองว่าไปจำกัดเสรีภาพสื่อ ดังนั้น ต้องมีการระบุอย่างชัดเจนว่าสื่อควรมีเสรีภาพอะไรและเท่าใดบ้าง

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งกลับเห็นว่า กฎหมายในปัจจุบันมีมากเกินไปจนผู้ปฏิบัติขาดความเข้าใจ จึงละเลยไม่บังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น จึงไม่ควรมีกฎหมายกำกับดูแลสื่อ หากแต่ให้องค์กรวิชาชีพเป็นผู้ควบคุมเองจะเหมาะสมกว่า ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเห็นว่าควรให้ประชาชนเป็นผู้กำกับดูแลสื่อมากกว่า

“... ผมว่าประเด็นมันอยู่ที่หลักคิด ตอนนีหลักคิดก็คือว่า ยกตัวอย่างเฉยๆ นะ พรบ. การพิมพ์ และ พรบ. จดแจ้งการพิมพ์ มันพยายามจะให้เสรีภาพของสื่อมากขึ้น แต่คำถามคือเสรีภาพที่มากขึ้นมันแลกกับความรับผิดชอบต่อที่น้อยลงหรือเปล่า ถ้าไม่ ผมก็โอเคนะ แต่ถ้าใช้อย่างเช่นพวกกระบวนการตรวจสอบสื่อมันยากขึ้น สื่อก็มีเสรีภาพมากขึ้นแต่ประชาชนจัดการกับสื่อได้น้อยลง ดังนั้นถามว่ากฎหมายปัจจุบันพอไหม ก็ต้องบอกว่าจริงๆ มันไม่น่าจะพอ เพราะว่ามันต้องชั่ง ระวังเสรีภาพในการเผยแพร่ข่าวกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ตอนนี้นั้นกลายเป็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนแบ่งเสรีภาพที่ชัดเจน ทำให้พอไปปิดสื่อปุ๊บก็เกิดคำถามทันทีว่า เสรีภาพของสื่อหายไป ก็ควรจะต้องมีกติกา คือถ้าคิดจะปิดก็ต้องเขียนกฎหมายให้ชัดว่าอะไรคือเสรีภาพ อะไรคือเรื่องที่ไม่ควรจะไปปิดเขา ในฐานะที่เป็นเสรีภาพทำนองนี้ ดังนั้น ข้อเท็จจริงผมเชื่อว่ากฎหมายปัจจุบันมันยังไม่ละเอียดพอกับวิวัฒนาการสื่อที่เปลี่ยนไป กฎหมายยังล้าหลังอยู่ แต่ตอนนี้โจทย์ใหญ่คือเรื่องการปิดกั้นสื่อว่าจะปิดกั้นด้วยเหตุอะไร ด้วยวิธีการใด มันน่าจะเป็นโจทย์ใหญ่มากขึ้น ส่วนการลงโทษผมว่ามันน่าจะชัดอยู่แล้ว เรื่องอาญา เรื่องแพ่ง ไปฟ้องเอา แต่ตอนนี้การปิดกั้นสื่อที่จะเป็นโจทย์หลัก ...”

“... ตอนนี้มีเยอะแยะกฎหมายมากเกินไปไม่ดีหรอก บางทีมองว่าล้าหลังก็ได้ ประเทศมีกฎหมายมากไป ก็คือใช้กฎหมายอาญาทั่วไปก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายสำหรับสื่อ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือองค์กรวิชาชีพคุมเอง ...”

“... กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อในปัจจุบันนั้น มีไม่เพียงพออย่างเห็นได้ชัด โดยยกตัวอย่างการแพร่กระจายของวิทยุชุมชนในขณะนี้ที่ยังไม่มีระบบระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนจนก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากความล่าช้าในการกลั่นกรองกฎหมาย และถึงกฎหมายจะออกมาเสร็จสมบูรณ์ก็ตามก็อาจจะช่วยแก้ไขปัญหาก็ไม่ได้ทั้งหมด เนื่องจากปัญหาหลักอย่างหนึ่งของประเทศไทยคือ ความบกพร่องในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐ ขอย้ำอีกครั้งว่าการกำกับดูแลโดยภาคประชาชนทั้งหมดถือว่ามีประสิทธิภาพที่สุดและไม่ต้องรอ แต่ลงมือทำได้เลย ...”

“... ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีคณะกรรมการออกมาชุดหนึ่ง ที่จะมาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ผมคิดว่าทางสื่อมวลชนก็จำเป็น เพราะว่าเรามีวิวัฒนาการใหม่ๆ มา สมัยก่อนไม่มีหรืออินเทอร์เน็ต ควรจะมีคณะกรรมการมาชุดหนึ่งที่จะมาปรับปรุงกฎหมายตลอดเวลา ดูว่ากฎหมายปัจจุบันครอบคลุมหรือไม่อย่างไร มีหรือยังถ้ายังไม่มีก็ร่าง พรบ. ขึ้นมาใหม่ ถ้ามีอยู่แล้วไม่ทันสมัยก็ให้ไปแก้ไข ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตลอดเวลา เช่นเดียวกับสื่อมวลชนเหมือนกัน มันก็น่าจะมีคณะกรรมการมาปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบต่างๆ ให้ทันสมัย แล้วก็รับความต้องการของผู้บริโภค รับความต้องการของผู้ผลิต และรับความต้องการของเจ้าของสถานี มารวมกันให้ว่าจะออกกฎหมายหรือกฎระเบียบอะไรให้มันทันสมัยมากยิ่งขึ้น กฎหมายเราตามไม่ทันเทคโนโลยี กฎหมายอินเทอร์เน็ตก็เพิ่งออกมาไม่ได้เท่าไร ต่อไปก็มีสื่อแปลกๆ ต่างๆ มาที่เราไม่เคยเห็น มี MP3 MP4 มันเป็นวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ทันสมัยสำหรับสื่อมวลชนทุกสาขา พรบ. สิ่งพิมพ์ตั้งแต่กี่ปีมาแล้วก็ปรับอยู่แค่นั้นนะ พิมพ์หนังสือไปก็ปรับอยู่สองพันบาท ยึดแท่นพิมพ์ แท่นพิมพ์เดี๋ยวนี้มันไม่เป็นแบบนั้นแล้ว มันเป็นแท่นพิมพ์ Mobile พิมพ์ที่ไหนก็ได้แบบนี้ เป็นต้น มันต้องปรับให้แพงให้ติดคุกให้มากกว่านั้น ...”

“... ยอมรับว่าตนเองไม่มีความชำนาญในเรื่องกฎหมายมากนัก โดยเฉพาะกฎหมายด้านการสื่อสารมวลชน แต่จากความคิดเห็นส่วนตัวแล้วมองว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อการควบคุมการทำงานของสื่อ เนื่องจากยังพบว่ามีกรรโชกเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสื่อมวลชนปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง ดังนั้นการทบทวนกฎหมายหรือเพิ่มมาตรการควบคุมการทำงานของสื่อจึงเป็นเรื่องที่สมควรกระทำ ...”

“... ควรใช้กฎหมายให้มันศักดิ์สิทธิ์ ยึดหลักนิติธรรมนิติรัฐ กฎหมายเขียนอย่างไรใช้อย่างนั้น กฎหมายใช้กับทุกคน เวลาที่จะลงโทษสื่อที่ละเมิดก็ควรจริงจัง ไม่ควรไปเยาะ

แยะควรจะมีระบบทำให้สื่อรับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองทำ ผมว่ามันอาจจะถึงเวลาที่กฎหมายควรจะมีการชัดใช้ค่าเสียหาย เมื่อก่อนนี้ใครด่าใครหมิ่นประมาทใครจะโดนชัดใช้ค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ แต่ความเสียหายแบบนี้จะพิสูจน์เป็นตัวเงินอย่างไร มันก็ยาก จึงควรจะมีวิธีคิดแบบความคิดของ Common law แต่มันก็นำมาใช้ได้ ทุกวันนี้บ้านเมืองมันเสื่อม ผมว่ากฎหมายมีส่วน หากจะปฏิรูปสื่อควรดูที่กฎหมายด้วย เช่น การบังคับใช้ เพราะเมื่อไม่มีนิติรัฐ นิติธรรม อะไรจะดีหรือไม่ดีก็แล้วแต่ ผู้อาวุโสพาไป ผู้นำกระเสพาไป สังคมเหมือนคนมีดบอด วิ่งตามแต่จะถูกชี้ไป ไม่มีอิสระที่จะคิด ทำไปโดยไม่รู้เรื่อง ...”

“... ตรงนี้ไม่ได้ดู แต่เรื่องที่ต้องการให้มีการปฏิรูป คือ เรื่องการการถือครองความเป็นเจ้าของกิจการสื่อของรัฐ กับเรื่องที่จะบอกว่าไม่ข้ามเส้น อย่าอ้าวๆ ปลุกปั่น ...”

7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเชื่อว่า หัวใจสำคัญของการปฏิรูปสื่อ คือ ความเข้มแข็งของภาคประชาชนที่จะมีวิจารณ์ญาณและรู้เท่าทันสื่อ

“... ขอย้ำอีกครั้งว่า การตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถือว่ามี ความสำคัญที่สุดต่อการปฏิรูปสื่อและการบริโภคสื่ออย่างมีคุณภาพ ข้อมูลข่าวสารเกือบทั้งหมดที่ออกมาจากสื่อมวลชนนั้น ล้วนมิได้ถูกตรวจสอบโดยหน่วยงานใดก่อน ดังนั้น จึงอาจมีข้อมูลที่เชื่อถือได้และเชื่อถือไม่ได้ ดังนั้น ภาคประชาชนควรมีวิจารณ์ญาณในการบริโภคสื่อให้มากที่สุด โดยประชาชนควรพึ่งพาตนเองให้มากกว่าการพึ่งพิงผู้อื่น นั่นคือ ตนต้องเป็นที่พึ่งแห่งตน ...”

ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเสนอว่า สื่อควรมีความรับผิดชอบในการเสนอข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น โดยต้องมีความเป็นกลางในการนำเสนอ และไม่ควรเน้นข่าวเชิงเร้าอารมณ์

“... ควรเน้นการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมจริงๆ มิใช่เป็นเรื่องที่เร้าความสนใจหรือมีคุณค่าในเชิงธุรกิจเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะเรื่องของการนำเสนอภาพข่าวความรุนแรงที่กระทบกระเทือนจิตใจผู้รับสารก็ควรหลีกเลี่ยง หรือการใช้คำพูดหรือปล่อยให้มีคำพูดหยาบคายปรากฏในเนื้อหาสื่อ ก็สมควรที่จะหลีกเลี่ยงด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ การนำเสนอข่าวสารที่ไม่เป็นกลางของสื่อเลือกข้างก็ต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม โดยสิ่งที่กล่าวถึงนี้แม้จะสร้างความน่าตื่นเต้นให้แก่ข่าวสารแต่ก็เป็นการล่อลวงล้าสิทธิด้านการรับรู้และความคิดของประชาชนด้วยเช่นกัน ...”

ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเสนอว่า การปฏิรูปสื่อจะประสบความสำเร็จต้องเริ่มจากผู้นำในสังคม นอกจากนี้ ต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มิใช่กำหนดโดยผู้มีอำนาจหรือจากชนชั้นปกครอง

“...ผมเชื่อว่าเวลาเราจะเปลี่ยนแปลงบริษัทเนี่ย เราต้องเปลี่ยนแปลงจากคนที่เป็นผู้บริหาร ยิ่งระดับสูงเท่าไร โอกาสที่จะประสบความสำเร็จก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ตรงนี้มันก็เป็นเรื่องสำนึกของคน การปลุกสำนึกของคน โดยเฉพาะคนที่อยู่ในตำแหน่งสูงๆ ไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง เรากำลังพูดถึงการปฏิรูปสื่อ ผมมีความสงสัยเสมอเพราะว่าการที่พูดถึงการปฏิรูปเนี่ย ในนั้นบ่งบอกว่าคนนึงทำหน้าที่เปลี่ยนแปลง มีคำถามเสมอว่า เอ๊ะ! ใครดีพอที่จะไปเปลี่ยนแปลง และคนที่เค้าถูกเปลี่ยนแปลงเนี่ยเค้าเห็นดีเห็นงามด้วยป่าวเนี่ย เค้าอยู่ในสถานะที่จะควรจะเปลี่ยนแปลงเอง ไม่ต้องรอให้คนภายนอกเข้ามาเปลี่ยนแปลง แล้วเมื่อไหร่ที่คนพูดคำนี้ผมสงสัยเสมอ ... จุดที่เราเรียกว่าปฏิรูปสื่ออย่าลืมว่าการเขียนมาตราที่มาจากพวก Elite ที่ตนคิดว่ามีสิทธิที่จะปฏิรูปสื่อ มันไม่ได้เกิดจากสื่อที่เค้าคิดว่าเค้าอยากจะปฏิรูปตัวเค้าเอง มันเป็นการ Force ลงมา ... การปฏิรูปกลุ่มสังคมนั้น มันต้องทำโดยมีส่วนร่วมทุกฝ่าย”

กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน

ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล มีทั้งสิ้น 22 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวเข็มพร วิรุณราพันธ์
ผู้จัดการแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.)
2. นางศรีดา ตัณฑะอธิพานิช
ผู้จัดการมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทยและโครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองออนไลน์
3. นางสาวสาลิ อ่องสมหวัง
กรรมการและผู้จัดการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค
4. นายฉัตรชัย เชื้อรามัญ
ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (คส.ดย.) และสำนักข่าวเด็กและเยาวชน “ขบวนตาส์ปประรด”
5. รศ. ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์
ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.)

6. ดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์
รองประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
7. นายประดิษฐ์ ประสาททอง
เลขาธิการมูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม)
8. นางอัญญาอร พาณิชพิ้งรัก
ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ (คฟส.)
9. นายวันชัย บุญประชา
ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
10. นายจอห์น อิงภากรณ์
ผู้ก่อตั้งประชาไท และ I law.com และอดีตนุติสมาชิก
11. รศ. ดร. วิลาสินี อดุลยานนท์
ผู้อำนวยการสำนักกรณรงค์และสื่อสารสาธารณะเพื่อสังคม
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
12. นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
ประธานกรรมาการที่ปรึกษามูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป
13. รศ. ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง
กรรมการมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ และอดีตนุติสมาชิก ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาสื่อ
สร้างสรรค์ และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550
14. นายศุภชีพ ดิษเทศ
นายกสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย
15. นายณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ
เลขาธิการมูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย
16. นางสาวนัยนา สุภาพิ่ง
ผู้อำนวยการมูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร และอดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
17. พญ. มาลินี สุขเวชชวรกิจ
ประธานสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร
18. นพ. วิชัย โชควิวัฒน์
ประธานกรรมาการบริหารสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
19. นายวิโรจน์ ตั้งวาณิชย์

อดีตนายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย

20. นายกิตตินันท์ ธรรมธัช

นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย

21. นายยลลดา เกริกก้อง สวณยศ

นายกสมาคมสตรีข้ามเพศแห่งประเทศไทย

22. นายอรุณฉัตร คุรุวาณิชย์

ประธานสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร

1. บทบาท ภาระ หน้าที่และเสรีภาพในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีบทบาทภาระหน้าที่แตกต่างกันไปตามภารกิจขององค์กร แต่มีลักษณะร่วมกัน คือ การทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะให้กับกลุ่มประชาชน กลุ่มผู้บริโภคและคนในกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน รวมทั้งกลุ่มคนชายขอบ เช่น กลุ่มหลากหลายทางเพศ กลุ่มผู้พิการ เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีเสรีภาพในการทำงาน และปราศจากการครอบงำโดยรัฐไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านแม้จะเชื่อว่ามีอิสระในการทำงาน แต่จากการสัมภาษณ์พบว่ามีอิสระในระดับหนึ่ง แต่ทิศทางหรือนโยบายขององค์กรยังถูกกำกับโดยรัฐอยู่ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งยอมรับว่าในการทำงานมีอิสระในการทำงานค่อนข้างมากภายใต้ขอบเขตที่ถูกควบคุมโดยรัฐ หรือโดยแหล่งทุน ในรูปแบบต่างๆ กัน

“... มีอิสระในการทำงานเต็มที่ปราศจากการครอบงำจากภาครัฐหรือภาคธุรกิจ ... ดำเนินงานโดยไม่อาศัยรายได้จากการโฆษณาจึงทำให้เป็นอิสระจากการครอบงำของภาคธุรกิจต่างๆ ...”

“... มีอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่โดยไม่ถูกครอบงำจากหน่วยงานใดของรัฐบาล หรือแม้กระทั่งจากเครือข่ายองค์กรความหลากหลายทางเพศด้วยกัน โดยแม้งานบางอย่างของทางสมาคมจะไปเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐบาล แต่หากองค์กรเหล่านั้นจะให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ก็ตาม ทางสมาคมก็ต้องขับเคลื่อนแผนงานด้วยตนเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น ทางสมาคมจึงถือว่าตนเองสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีอิสระเต็มที่ ...”

“... มีอิสระเต็มร้อยเพราะเป็นองค์กรประสานงานเชิงนโยบายเท่านั้น ... เป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันมากกว่า แต่ไม่ถูกควบคุมหรือครอบงำ ก่อนข้างอิสระ คือ เราทำงานร่วมกับหลายกระทรวง เช่น เรื่องผลักดันเรื่องรถเมล์ NGV เราก็ทำงานร่วมกับกระทรวงคมนาคม คือเกี่ยวข้องกับทุกกระทรวงและทำงานร่วมกันทุกกระทรวง ...”

“... เคยถูกครอบงำจากรัฐ แต่ถูกใส่ร้ายโดย E-mail ที่ส่งต่อเป็นลูกโซ่ว่าไม่เคารพต่อสถาบัน ใส่ร้ายว่าทำเว็บไซต์สถาบันแล้วก็เอารูปที่หมิ่นต่อสถาบันชัดเจนมาลงด้วยใน E-mail เสมือนเราเป็นคนทำรูปเหล่านั้น ตอนนั้นก็กำลังเตรียมฟ้องคนที่ส่งต่ออยู่ เพราะถือว่าการที่คนสามารถส่งข้อมูลเท็จเกี่ยวกับคนทำ E-mail นั้นโดยไม่รับผิดชอบ ...”

“... มีอิสระมาก ... การทำงานถูกกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมาย โดยนโยบายของรัฐบาล แต่ไม่ได้ถูกควบคุมในรายละเอียดหรือกระบวนการทำงาน ไม่ได้ถูกครอบงำ ...”

“... ก็ค่อนข้างมาก เพราะว่าเน็ดมันก็ไม่ได้มีการตรวจเซ็นเซอร์อะไรมากนัก ถึงจะมีพวกกฎหมาย เพราะฉะนั้นในแง่ของมูลนิธิ เป็นองค์กรที่ว่าเราไม่ได้เขียนอะไรที่ไม่ดี เป็น Content ทางด้านบวกอยู่แล้ว และเราค่อนข้างที่จะรู้เรื่องของกฎหมาย รู้เรื่องของผลกระทบด้านลบ และเราก็เป็นคนที่ให้ความรู้กับสังคมอยู่ว่า อะไรควรใส่ไม่ควรใส่ คลิปส่วนตัวได้มาเราก็ยังไปสอนเด็ก สอนคุณครูว่าลบทิ้งนะ ไม่ใช่ Forward ต่ออะไรพวกนี้ เพราะฉะนั้นแน่นอนเราก็จะไม่มีปัญหาเรื่องพวกนี้ ... ไม่ได้ถูกควบคุมหรือครอบงำจากรัฐ เพราะว่าเราเป็นองค์กรให้ความรู้ แล้วก็วิชาการค่อนข้างมาก แล้วเราก็ไม่ได้มีประวัติไปวิพากษ์วิจารณ์รุนแรง หรือไปเขียนอะไรที่มันเข้าข่ายที่ขัดรัฐธรรมนูญ ขัดอำนาจรัฐ ขัดกฎหมายอะไร เรื่องเสรีภาพหากไปละเมิดของใคร สร้างความเสียหายให้กับสังคม ประเทศอย่างไร มันก็เป็นความชอบธรรมที่รัฐจะเข้ามาควบคุม เพราะว่าพื้มองว่าอย่างหน้าที่ของรัฐ บางทีเขาต้องดูแลความสงบ เรียบร้อย ...”

“... มูลนิธิมีกรรมการซึ่งกรรมการมูลนิธิจะเป็นผู้ดูแลนโยบายหลักๆ วิธีคิด เขาก็จะคุมว่ามูลนิธิมีเป้าประสงค์ เป้าหมายหลักในการกำหนดเป้าประสงค์ เป้าหมาย เราก็จะไม่สามารถในการที่จะพามูลนิธิไปทำอะไรที่มันมากกว่านั้น และพื้เป็นผู้จัดการแผนงานสุขภาพครอบครัวให้กับ สสส. ด้วย การเสนอแผนงานสุขภาพครอบครัว สสส. ซึ่งถือว่าเป็นแผนงานหนึ่งของ สสส. เราก็ต้องเสนอเป้าประสงค์ เป้าหมายของเราชัดเจน ฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างเราก็ทำตามเป้าประสงค์ เป้าหมายตามที่ได้มีการอนุมัติในแต่ละส่วนไว้ แต่ส่วนตัว

อิสระ ... เราเป็น NGOs ไม่ได้อยู่ภายใต้ (การควบคุมหรือครอบงำโดยรัฐ) อยู่แล้ว ฉะนั้นก็จะมาจากเป้าประสงค์ของมูลนิธิที่จะทำ สสส.เองที่ไปเป็นผู้จัดการแผนงานของ สสส.สิ่งที่เกิดขึ้นคือสิ่งที่เราเสนอจะนั้นอาจจะไม่ใช่ สสส.เสนอเพียงฝ่ายเดียว เขาอาจจะบอกว่า Concept ประมาณนี้แต่เราเป็นคนคิดว่ากระบวนการทำงานคืออะไร ...”

“... ถ้าพูดถึงทางตรง อาจจะไม่ชัด แต่ถ้าพูดถึงทางอ้อม อาจจะมีบ้าง ถ้ามองว่า สสส. เป็นหน่วยงานของรัฐ และก็แหล่งทุน ซึ่งไม่อาจจะถึงแทรกแซง แต่ก็มีส่วนในการกำหนดทิศทางการทำงานว่าจะไปทางไหน ในแง่ของ สสส. เอง คำก็เป็นองค์กรอิสระ แต่ว่าคงไม่ใช่ลักษณะแทรกแซงโดยตรง แต่เป็นว่าดูทิศทางงานไหนที่จะเป็นโอกาสทางการเมือง โอกาสของภาครัฐที่จะเข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนก็จะเป็นทางอ้อมที่ไกลมากที่จะเข้ามาบีบบทบาทการทำงานของเรานั่น โอกาสทางการเมือง หรือโอกาสกำลังขับเคลื่อนเรื่องอะไร เอื้อหรือไม่เอื้อ คิดว่าน่าจะเป็นปัจจัยแบบไหนมากกว่า คิดว่าคงไม่ถึงขนาดแทรกแซงโดยตรง การตัดสินใจก็ยังคงอยู่ที่เรา ...”

“... เราพยายามที่จะทำให้องค์กรของเรามีความอิสระ วิธีการที่จะทำให้อิสระได้ก็คือว่าองค์กรนี้จะต้องไม่พยายามที่จะพึ่งพารัฐมากเกินไป ถ้าพึ่งพารัฐมากเกินไป เช่น เป็นองค์กรที่รัฐจัดตั้งขึ้นแล้วก็พึ่งพางบประมาณจากรัฐบาล เราก็จะขาดอิสระ องค์กรนี้พยายามที่จะพึ่งตัวเองนั่นก็คือว่า ค่าใช้จ่าย เราจะหาเงินกันเอง ...”

“... มีอิสระเต็มร้อยในการทำงาน ... จริงๆ เราค่อนข้างจะควบคุมรัฐด้วยซ้ำไป เพราะเราจะเป็นฝ่ายเรียกร้อง กำหนดว่ารัฐควรทำอย่างไรให้แก่คนพิการ เพียงแต่เราถูกจำกัดสิทธิ แต่เราเป็นฝ่ายขอสิทธินั้นๆ ต่อรัฐเอง เช่นทางภาคขึ้นสถานที่ต่างๆ เพื่อคนพิการฯ แต่รัฐทยอยให้แต่ก็ให้สิทธิมากขึ้นเรื่อยๆ ...”

2. เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ ได้แก่ เสรีภาพของสื่อในภาพรวม ส่วนความรับผิดชอบของสื่อประกอบด้วย ประเด็นสัดส่วนเนื้อหาสาระและความบันเทิงที่น่าเสนอในสื่อประเภทต่างๆ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งในสังคม

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยแบ่งเป็นสองกลุ่มๆ แรกเห็นว่าสื่อมวลชนไทยมีเสรีภาพแต่ขาดจริยธรรม บางท่านเห็นว่าเสรีภาพมากขึ้นเป็นลำดับและมากกว่าในอดีต รวมทั้งมีความกล้าหาญในการตรวจสอบและกล้าเปิดเผยข้อมูล ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าสื่อมวลชนไทยขาดเสรีภาพ เนื่องจากสื่อยังผูกติดอยู่กับการเมืองและแสวงหากำไรจากการดำเนินงานโดยผู้เป็นเจ้าของสื่อ บางท่านเห็นว่าข้อกฎหมายบางข้อทำให้จำกัดเสรีภาพของสื่อ เช่น กฎหมายความมั่นคง พรก.ฉุกเฉิน พรบ.คอมพิวเตอร์ และกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

“... สื่อมีเสรีภาพ แต่จรรยาบรรณอยากให้มีมากขึ้น และอยากให้ภาครัฐกระชับสื่อที่ไม่เหมาะสมให้แคบลง ภาครัฐจัดการได้แล้ว ...”

“...อิสรภาพทาง การทำงานของสื่อไทยก็ยังไม่ค่อย ... เรียกว่าต้องยอมรับว่าก้าวหน้าขึ้นเยอะแล้วนะ ก็ต้องขอชมเชย และสื่อของเรามีความกล้าหาญกล้าเปิดเผย ไม่ว่าจะป็นกรณีคุณทักษิณก็ดี กรณีของนักการเมืองหลายๆ พรรค หลายๆ คนก็ดี กล้าตีข่าวขึ้นมา ซึ่งทำให้สื่อเราปัจจุบันนี้กลายเป็นสถาบันขึ้นมาตรวจสอบอีกหนึ่งสถาบัน ... ประบมือให้นะ ซึ่งหลายๆ คนเขาจะด่าสื่อแบบว่าสื่อเป็นตัวดีข่าว สื่อเป็นตัวตอกลิ่มให้เกิดความแตกแยก สื่อเป็นตัวก่อปัญหา สื่อเป็นภัยสังคม โอเคตรงนั้นมันก็มีอยู่บ้างไม่เถียง แต่สื่อที่ทุกวันนี้ทำงานเป็นตัวตรวจสอบ ตรวจสอบคุณอภิสิทธิ์ ตรวจสอบใครต่อใครอย่างนี้ของประบมือเลย เราก้าวหน้าไปมาก ... อยากสื่อของเราพัฒนาให้ไกลกว่านี้ไปอีก ให้เท่ากับสื่อของอเมริกาเลย ค่าประธานาธิบดีได้ ค่าใครต่อใครได้ เราต้องไปอีก โดยเฉพาะเรื่องหมิ่นฯ กฎหมายข้อนี้จะต้องเอาออก ... ใน Web site กลับมีอะไรเยอะแยะขึ้นมา แสดงว่าสื่อกระแสหลักล้ำหลังกว่า Web site มันเป็นประชาธิปไตย มันเป็นความรู้สึกของประชาชน แต่สื่อยังเทิดพระเกียรติอยู่ แต่ใน Web site พุดไปถึงอะไรไปแล้ว เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็ต้องดูแลอารมณ์ของประชาชนให้ดีๆ ไม่ใช่ถึงวันหนึ่งรัฐบาลทำอะไรไม่ถูก ...”

“... การกำกับดูแลเชิงโครงสร้างตรงนี้มีน้อยมาก ตราบใดที่ยังไม่มีการจัดสรรสื่อ กสท. ยังไม่เกิด การจัดสรรสื่อยังกระจายตามแบบเก่าๆ ถ้ามองในโจทย์นี้เสรีภาพสื่อมันมีน้อย ถ้ามองโจทย์สื่อเป็นของรัฐก็ยังคงอยู่ภายใต้การครอบครองของรัฐ ถ้าเป็นสื่อเอกชนก็อยู่ภายใต้การครอบครองของเอกชนเป็นหลัก ... กลุ่มนายทุนเองก็ต้องเข้าสัมปทานจากรัฐอีกมันก็เชื่อมโยงเป็นทอดๆ สื่อชุมชน สื่อภาคประชาชนจะเรียกอะไรก็ตามมันก็ยังไม่ได้มีเสรีเต็มที่ แม้ว่า รธน.จะเอื้อให้เกิดสื่อพวกนี้ แต่ตราบใดที่โครงสร้างเชิงเจ้าของและการกำกับดูแลยังไม่ชัดเจน สื่อพวกนี้ก็ยังดูไร้เสถียรภาพอยู่ การแสดงออกจึงไม่ชัด มันก็มีการเปิดช่องให้ใช้ประโยชน์จากสื่อ ... ส่วนเสรีภาพในเนื้อหา การแสดงความคิดเห็น เปิด

เยอะนะเมื่อเปรียบเทียบกับหลายสิบปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะเป็นประเด็นทางการเมืองก็ตาม แม้ว่าสื่อจะโดนกำกับตรวจสอบอยู่ แต่สื่อมีเสรีภาพในการมีจุดยืนของตนเอง ชัดเจนว่าฉันอยู่ข้างไหน ... แต่เสรีภาพในเชิง Content และที่มีมาโดยตลอดไม่เคยหายไปเลยก็พวกเรื่องบ้านเทิง บริโภคนิยม เรื่องเสรีภาพที่เป็นเชิง Privacy พวก Personal สิทธิเสรีส่วนบุคคล อันนี้ดูเหมือนจะให้นานมากแล้วและไปผูกกับกระแสบริโภคนิยม คือ มันไปกันได้กับกระแสทุน จึงคลุมไปทั้งหมด เสรีภาพในการแสดงออกเนื้อหาที่ไปเกื้อหนุนกับทุนบริโภคนิยม มันไปด้วยกันอย่างดูไม่อยู่ เช่น ที่เราเห็นกันอยู่ในเรื่องเพศ บริโภคอย่างไรขีดจำกัด มันดูจะอ่อนด้อยเรื่องความรับผิดชอบของสื่อลงไปทุกทีในส่วนนี้ มันมีมากเกินไป เสรีภาพส่วนที่สาม คือ การประกอบวิชาชีพ ซึ่งกว้างนะในวิชาชีพนี้ ...”

“... เสรีภาพ มีปัญหาอยู่ 2-3 เรื่อง อย่างที่หนึ่ง คือ เจ้าของสื่อ อย่างที่สอง คือ รัฐบาล ผมหมายถึงรัฐบาลในนามธรรม ซึ่งรัฐบาลมีบทบาททั้งตรงและอ้อม ทางอ้อมแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ กระทำโดยอ้อมๆ หรือคนกลัวไปเอง คือ คนเซ็นเซอร์ตัวเอง ใครก็ตามให้สปอนเซอร์ก็จะหยุดพูด อันนี้ก็รวมถึงการซื้อรายการไม่เฉพาะซื้อโฆษณาแต่หมายถึงอยู่ข้างในเลย หมายถึงให้เงินสนับสนุนให้ทำเรื่องนี้ ซึ่งผมว่าก็คือการโฆษณาแฝง อันนี้ก็เลวร้าย โดยสรุปก็คือเรื่องผลประโยชน์ ตอนนี้มีปัญหามาก ปัญหาถัดไป แต่เล็กและพัฒนาดำเนินการคือวัฒนธรรมหรือความรู้ของคนทำรายการ ผมว่าเรื่องเล็กสามารถปรับได้แต่ถามว่ามีปัญหามั้ย ตอบว่ามี มันเป็นวัฒนธรรมของคนชักลัวด้วย และเป็นวัฒนธรรมที่ไม่แสวงหาความรู้จริง แต่อยากจะทำสื่อ ทำอย่างฉาบฉวย ทำรายการตามโปรดิวเซอร์ให้ถามไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ อันนี้เป็นภัยต่อเสรีภาพ เพราะพอตัวเองไม่มั่นใจก็ไม่กล้าเป็นตัวของตัวเอง จึงต้องฟังคนอื่น เสรีภาพก็ไปแล้ว ...”

“... คนที่มาเรียนเรียนคณะสื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ก็อยากเป็นดาราทีวีกัน อยาก จะเป็นนักข่าวกัน ไม่เข้าใจสาระในชีวิตคืออะไร นี่กว่าเงินคือสาระของชีวิต ชื่อเสียงเกียรติยศคือสาระของชีวิต พุทธเจ้าตรัสว่าชื่อเสียงยศศักดิ์เป็นเครื่องทำลายโมฆธรรมที่ร้ายแรงที่สุด ... สื่อกระแสหลักไม่มีทางที่จะปฏิรูปได้ เพราะสื่อกระแสหลักบวกอยู่กับการเมือง การเมืองกระแสหลักมันบวกอยู่กับโลกาภิวัตน์ โลกาภิวัตน์มันมีบรรษัทข้ามชาติ คุมโลกาภิวัตน์มันมีจักรวรรดิอเมริกันจักรวรรดิจีน จักรวรรดิจีนจักรวรรดิอเมริกันจะขัดกันอย่างไรก็ตาม แต่ในทางการเงินมันไปฮั้วกัน ในภูมิภาคนี้ก็มีสิงคโปร์เป็นตัวรองรับ ...”

“... เว็บประชาไทยก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นสื่ออิสระที่จะเปิดเสรีภาพสื่อ แต่เจอปัญหามากมายในที่สุดก็ถูกบล็อก เพราะฉะนั้นสิ่งที่เจอก็คือในประเทศไทยยังขาดเสรีภาพเรื่องสื่อ

โดยกฎหมายความมั่นคง พรก.ฉุกเฉิน พรบ.คอมพิวเตอร์ ซึ่งในพรบ.คอมพิวเตอร์เขียนไว้กว้างมากที่สามารถจับผิดสื่อได้ เช่น แคมีเนื้อหาในเว็บไซต์หรือในคอมพิวเตอร์ที่อาจจะทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือว่าข้อมูลที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงก็ถือว่ามีความผิด ณ วันนี้รัฐบาลใช้ พรบ.ความมั่นคง กฎการศึกษา พรก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พรบ.คอมพิวเตอร์ มาตรา 112 ทุกอย่างล้วนเป็นเครื่องมือที่รัฐสามารถใช้ปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความเห็น เสรีภาพของสื่อต่างๆ

ในระยะหลัง ไม่ว่ารัฐบาลไหนตั้งแต่รัฐบาลทักษิณมาจนถึงรัฐบาลอภิสิทธิ์มีการใช้อำนาจในการปิดกั้นเสรีภาพสื่อโดยวิธีการต่างๆ ในสมัยรัฐบาลทักษิณจะใช้อำนาจในทางเศรษฐกิจในการควบคุมสื่อปิดกั้นเสรีภาพสื่อ ใช้อิทธิพลของรัฐในการพยายามย้ายคนที่เขียนบทความคัดค้าน ในยุค คมช. จะอาศัยการบล็อกอิสระเสรีภาพทางอินเทอร์เน็ต มาถึงยุคปัจจุบันก็บล็อกมากขึ้นโดยอาศัยอำนาจตาม พรก. ซึ่งจริงๆ ไม่จำเป็นต้องใช้ พรก. ก็ได้ เพราะเขาสามารถมาบล็อกตาม พรบ. คอมพิวเตอร์อยู่แล้ว อีกส่วนหนึ่งก็คือว่าเป็นปัญหาขณะนี้ คือ เรื่องของการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ โดยกฎหมายนี้ผมไม่เห็นด้วย กฎหมายการหมิ่นต่อสถาบันก็ต้องถือว่าเหมือนกับการหมิ่นต่อบุคคลก็ต้องถือว่ามีความผิดแต่ว่าระยะหลังถูกใช้เป็นเครื่องมือของกลุ่มต่างๆ คือ เอาสถาบันมาโยงกับการเมืองแล้วก็เอามาเล่นงานคน เพราะฉะนั้นเสรีภาพสื่อขณะนี้ก็เป็นปัญหาอยู่ ถ้าสื่อมันตั้งคำถามต่อรัฐ เช่น ตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ในเดือนเมษา พฤษภาคม ...”

“... ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ สื่อมีสถานะเป็นเวทีของกลุ่มการเมืองมาก สื่อใหญ่ส่วนใหญ่ผูกติดกับการเมือง ผูกติดกับพรรคการเมือง ผูกติดกลุ่มการเมือง ผูกติดกับหน่วยงานรัฐทางการเมืองมากและเป็นปากเสียงในทางการเมืองค่อนข้างสูง ค่อนข้างเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองอย่างชัดเจน เขียวข้างใดข้างหนึ่งชัดเจน เป็นเชิงการค้าก็สูง เพราะฉะนั้นก็เลยค่อนข้างที่จะเรียกว่าดินร่นแสงงามหล้าอะไร ขณะเดียวกันมันผูกพันกันด้วยต้องอิงการเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อที่จะให้สภาพทางเศรษฐกิจต้องเป็นไปได้ด้วย เพราะฉะนั้นสิ่งที่หายไปคือความเป็นอิสระ ...”

สำหรับสัดส่วนเนื้อหาสาระระหว่างสาระและบันเทิง รวมทั้งเนื้อหาที่ขาดแคลนในสื่อมวลชนไทยนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ในสื่อมวลชนจะเป็นความบันเทิงมากกว่าสาระ นอกจากนี้เนื้อหาสาระที่น่าเสนออีกขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริง เนื้อหาไม่มีความรุนแรง เน้นการตอบสนองความพึงพอใจเชิงอารมณ์ เนื้อหาไปเปลือยไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน

รวมทั้งความเชื่อและไสยศาสตร์ที่มีมากขึ้น แม้แต่เนื้อหาในข่าวก็มีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้รายงานข่าวเข้าไปด้วย

เนื้อหาที่ยังขาดแคลนในสื่อมวลชน ได้แก่ เนื้อหาที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เนื้อหาที่ส่งเสริมสุนทรียะและปัญหา เนื้อหาสำหรับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายทางการตลาด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ และกลุ่มคนชายขอบ เช่น ผู้พิการ กลุ่มความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ เนื้อหาที่กระทบต่อกลุ่มทุนขนาดใหญ่ก็มักจะไม่ถูกนำเสนอ และเนื้อหาที่น่าเสนอในแต่ละสื่อก็ขาดความหลากหลาย ทั้งนี้เป็นเพราะคนทำสื่อขาดเป้าหมายในการสร้างเนื้อหาว่าต้องการเปลี่ยนแปลงอะไรในสังคม ส่วนอินเทอร์เน็ตนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักก็มีความเห็นตรงกันว่าเนื้อหาที่มีความหลากหลาย ทั้งมีสาระเป็นประโยชน์และไม่เกิดประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งแสดงความเห็นว่า ไม่สามารถแบ่งแยกเนื้อหาระหว่างสาระและความบันเทิงได้ เพราะในสาระมีความบันเทิงอยู่ด้วย ในทางกลับกันในความบันเทิงก็มีสาระอยู่ด้วย ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเห็นว่าแม้จะมีสัดส่วนรายการบันเทิงมากกว่าสาระก็ไม่น่าจะเป็นปัญหา เพราะด้วยสังคมไทยอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่น่ากังวลว่ารายการธรรมะกลับแทบไม่มีเลย และแม้ว่าจะมีบ้างก็อยู่ในช่วงเวลาออกอากาศที่ไม่ค่อยมีคนดู เช่น ในเวลา 4 นาฬิกา

“... ถ้าเป็นสื่อสาธารณะยอมรับไม่ได้ เพราะความเป็นสาธารณะมันเหมือนต้นน้ำ ป่าไม้ อากาศ ทุกคนใช้ร่วมกัน คือมันต้องมีสาระ มีปัญญา และปัจจุบันสื่อที่ใช้ปัญญานี้น้อยมาก และเราไม่ได้ปัญญาเลยจากสื่อสาธารณะ เราไม่ฉลาดขึ้นเลย สื่อไม่ทำหน้าที่ของตนเองในการนำเสนอข่าวสารข้อเท็จจริง สื่ออยู่ภายใต้ภาครัฐหรือกลุ่มธุรกิจแล้วมันก็ตอบโจทย์ไม่ได้แล้ว เพราะสื่อต้องเป็นสาธารณะจริงๆ วิทย์-โทรทัศน์ไม่ตอบโจทย์เลยไม่ทำให้เราฉลาดขึ้นเลย มันขึ้นอยู่กับภาครัฐและภาคธุรกิจเท่านั้น ขาดแคลนเนื้อหาที่ทำให้คนฉลาด เช่น เรื่องข้าว น้ำมัน ป่าไม้ ควรเจาะลึกรายละเอียดและนำเสนอให้ประชาชนรับรู้ ...”

“... โทรทัศน์จะมีเนื้อหาด้านความบันเทิงเยอะเกิน ไม่ค่อยมีสาระ ส่วนทีวีไทยมีเนื้อหาสาระดี แต่บางคนก็บอกมีมากเกินไป แต่ที่ว่าแบบบ้านเราควรจะมีสื่อแบบนี้ได้แล้ว เป็นสื่อที่สามารถนำกลับมาใช้อะไรได้ ส่วนช่อง 9 ก็เป็นช่องที่มีสาระบ้าง แต่เขามีชิทคอมที่แย่มาก ส่วนช่อง 3 กับช่อง 7 เป็นช่องที่มีสารถน้อย ช่อง 3 เขาคิดว่าเขามีสาระเรื่องข่าว แต่ช่อง 7 ก็ยังมีส่วนที่ดีโดดเด่นกว่าช่อง 3 คือเขามีรายการข่าวผู้เยาว์ มีการดูที่ดีให้ดู

เคยขอพบกับผู้ดำเนินการสถานีที่เป็นทหาร เขาก็มาคุยกับเรา พออีกปีก็เปลี่ยนไปอีกคน อีกปีก็เปลี่ยนไปอีก ปีสุดท้ายไปขอพบผู้ดำเนินการผลิตแต่ไม่ใช่เฉพาะรายการไสยศาสตร์แล้วแต่จะมีรายการที่วิพุลด้วย ซึ่งรายการนี้แต่งตัวไม่เหมาะสมและเอาเรื่องชาวบ้านมาพูด ซึ่งมันละเมิดสิทธิของเขาและมีหลายช่วงเวลามาก อีกรายการก็ Next station ของพรหมพรที่แต่งตัวไปมาก เราก็ได้เข้าไปคุยกับผู้ดำเนินการผลิตของเขา เขาก็คุยกับเราว่าเรื่องนี้บอรัทก็เคยคุยกันว่ารายการที่วิพุลนะไม่เอาได้ไหมแจ็กเกอร์ริน แล้วทางโน้น (ที่วิพุล) ให้เหตุผลมาว่าไม่ได้ เพราะเป็นลูกรักของผู้บริหาร แล้วที่วิพุลที่เป็นหนังสือมีรูปโป๊หลังปกเยอะมากด้วย ที่นี้มาถึงเรื่องของรายการที่เป็นไสยศาสตร์ที่เอาเทียนหยดน้ำมันรด คือผู้ดำเนินการผลิตบอกว่าจริงตอนที่เขาเสนอมาเป็นรายการประวัติศาสตร์ แต่ตอนนั้นมันไม่ใช่แต่เขายังไม่หมดสัญญาเลยทำอะไรไม่ได้ ส่วนละครก็เป็นละครไสยศาสตร์ คือ สรุปว่าช่อง 3 5 7 มีสาระน้อยมาก ช่อง 9 มีสาระบ้าง ช่อง 11 มีสาระด้านเดียวด้านรัฐบาล ช่องทีวีไทยมีสาระมากเกินไป

หนังสือพิมพ์มีเนื้อหาด้านบันเทิงมากเกินไป มีภาพผู้หญิงแต่งตัวไม่เหมาะสมมากเกินไปและให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองมากเกินไป ... วิทยูมีแต่ผลประโยชน์ทั้งนั้น มีเพลงบ้างมีรายการข่าวบ้าง ต้องดูว่าวิทยูใครจัด เช่น รายการเล่นข่าวทางวิทยู อย่างเนชั่นเล่าข่าวแบบเสียดสี แสดงความคิดเห็นมากจนเกินไป ส่วนช่องเพลงเน้นโหลดเพลงเล่นกิจกรรมเน้นโฆษณามากเกินไป แต่สถานีจุฬาฯก็จัดรายการได้ดี มีอาจารย์มาจัดให้ความรู้และมีสาระดี คือ มองว่าสื่อส่วนมากขาดแคลนจริยธรรมที่คำนึงถึงผู้ฟัง คือ ต้องคำนึงถึงผู้ฟังเป็นหลัก

สื่ออินเทอร์เน็ตมีทั้งเหมาะสมและไม่เหมาะสม เป็นสื่อที่มีความรู้มีเนื้อหาสาระให้ศึกษามาก แต่ที่ไม่เหมาะสมก็มีเยอะมากควบคุมยาก เช่น เป็นช่องทางทางการเมืองในสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การปั่นข่าว การสร้างข่าวต่างๆ มันเป็นช่องทางที่ปั่นกระแสได้หรือส่งเมลล์ต่อๆ กัน ว่าร้ายคนๆ หนึ่ง เราไม่รู้ว่าเขาคือคนร้ายใช้หรือไม่หรือแค่โดนแกล้ง ถึงกระทรวง ICT จะบอกว่ามีสายสืบอินเทอร์เน็ตก็เถอะ ...”

“... สื่อบันเทิงเยอะไปแล้วเป็นบันเทิงที่ไร้สาระ กลุ่มตลาดต้องการบันเทิง แต่ต้องเป็นบันเทิงที่มีสาระ แต่ผู้ผลิตของไทยทั้งสื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือสิ่งพิมพ์ไทยไม่กล้าฉีกแนวที่จะนำองค์ความรู้ใดก็ตามมาพัฒนาเป็นสื่อให้ดูน่าสนใจ ... หนังสือพิมพ์หัวสีไม่ได้กลั่นกรองเนื้อหาและมีมุมมองความคิดเห็นมากกว่าข้อมูล ... หมายความว่าคนเขียนจะกำหนดได้ว่าจะให้คนอ่านเป็นอย่างไร ต่อไปนี้หนังสือพิมพ์ก็จะได้สื่อสารข้อมูลแต่เป็นการสร้างข้อมูล นี่คือจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขด่วน แต่หนังสือพิมพ์ในเชิงธุรกิจ ผมว่ามันชัดเจนในมุมมองของเขา เนื้อหาชัดเจนและดี

โทรทัศน์มีเนื้อหาที่ควรปรับปรุงเยอะ คือการจัดเรียงลำดับไม่ Work คือในช่วงเวลาเดียวกันทุกช่องก็จะมีข่าว ผมถามว่าถ้าผู้ชมอยากดูข่าวในทุกช่วงเวลาเขาทำยังไง เขาถูกจำกัดสิทธิ ... ประเด็นร้อนๆ เท่านั้นที่จะถูกนำเสนอบนจอโทรทัศน์ ... ทีวีไทย สามารถเอารูปแบบเวทีสาธารณะเข้าไปใส่ได้ แต่ก็ยังเป็น NGOs มากไปไม่เป็นภาคประชาชนมากเท่าที่ควร ในส่วนของโฆษณาที่ถูกบรรจุไปในช่วงสี่โมงถึงสองทุ่ม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนดูมากที่สุด แต่ก็มีโฆษณาเยอะ ซึ่งเป็นการขายของเยอะแล้วก็มีเด็กดูโทรทัศน์ในช่วงนี้เยอะด้วย คือเราต้องถามว่าเราอยากให้เด็กโตขึ้นมาอย่างไรมากกว่าการขายของมากขึ้น

เนื้อหาบนอินเทอร์เน็ตมันเยอะมากจนมันไม่รู้ว่าจะอะไรเหมาะสมไม่เหมาะสม ถ้าหากผมทำเว็บได้ผมก็สามารถทำขึ้นมาได้ภายในเวลา 5 นาที จะเขียนอะไรลงไปก็ได้ มีคนมาปิดเว็บผมก็เปิดได้ถึงจะมีตำรวจบนอินเทอร์เน็ตก็ตาม ผมอยากให้มองอีกมุมว่าเรามาสร้างกระแสเอาเว็บดีดีออกมา PR (การประชาสัมพันธ์ – ผู้วิจัย) ดีกว่า คือมันมีผลวิจัยว่าคนๆ หนึ่งจะเปิดเว็บเพียงไม่กี่เว็บหรอก สี่ห้าเว็บที่เขาเปิดประจำ ทำยังไงให้เว็บประจำของคนไทยเป็นเว็บที่มีสาระ เพราะเว็บดีดีมักจะอยู่ไม่ค่อยได้และเนื้อหาดีดีเขามีเยอะแยะจัดประกวดแข่งขันมากหน่อย ไม่ใช่ไปจดจ้องกับการควบคุมเว็บที่ไม่เหมาะสมเพราะมันไม่สามารถทำได้ ...”

“... ชีวิตคนไม่ถึงหนึ่งในห้าหรือหนึ่งในแปดที่เราเรียนกับโรงเรียน ส่วนที่เหลือเรียนกับสังคมหรือสื่อ ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับสื่อและสังคม แต่เราไม่เคยใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ อันนี้คือปัญหา ผมคิดว่าหากให้ช่อง 3 ช่อง 7 อะไรก็แล้วแต่มาทำสาระ บอกว่ายากเพราะผลประโยชน์ ผมพูดอย่างนักเศรษฐศาสตร์ ระบบมันไม่ทำงาน ปกติอะไรที่มีประโยชน์ดีระบบตลาดมันจะเกียร์ไปด้านนั้น เพราะว่าอะไรที่มีประโยชน์ดีคุณก็สรรหาอยากได้ Supply ก็จะมี Incentive

แต่ว่าโลกของสื่อของบ้านเราระบบตลาดมันไม่ Work เพราะถ้าทำรายการสาระแล้วหา Sponsor ยากกว่าบันเทิง คนที่ Sponsor รายการสาระมักกลัวการเมือง ไม่ใช่เพียงคิดว่าคนไทยชอบแต่ละครละเมิง ตกกลางคืนคนทำและคนให้ Sponsor ต้องหนีไปทำอย่างอื่นหมดเพราะว่าหาเงินดีกว่า คนทำสาระบางครั้งอาจถูกรัฐบาลเล่นงาน สังคมว่า เพราะรายการสาระมักจะมีทั้งคนที่ได้และเสียประโยชน์เอาเป็นว่า 6 โมงถึง 4 ทุ่ม 75% หรือ 3 ใน 4 ต้องเป็นรายการสาระ ที่เหลือละครจะอยู่ช่วงไหนคุณก็ทำไป ผมคิดว่าเป็น Compromise ที่สุด ไม่งั้นแล้วรายการสาระไปอยู่ช่วง 5 ทุ่มหรือ 6 ทุ่ม หรือไม่ก็กลางวันซึ่งบ้าไหม ...”

“... คนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายทางการตลาด มันจะค่อยน้อยลงไปหรือหายไป อาจจะบอกว่าเด็กไม่ใช่ เพราะเด็กไม่ได้มีกำลังซื้อ ถึงแม้จะบอกว่าเค้าทำให้ผู้ใหญ่ซื้อให้เด็กหรือ

เปล่า ถ้ามองเฉพาะกลุ่มเป้าหมายก็คือกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่ของสินค้านั้นก็พออันนี้คือกลุ่มที่หนึ่งที่เรามองเชิงกลุ่มเป้าหมาย คือ ไม่ใช่กลุ่มผู้ซื้อ อาจจะเป็นเด็ก ผู้สูงอายุ ชนกลุ่มน้อย ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสในสังคม ก็ไม่ค่อยจะได้เป็นกลุ่มเป้าหมายของคนทำสื่อ

เป้าประสงค์ของการทำ Content ว่าจะไปเปลี่ยนอะไรในสังคม หลายเรื่องที่ถูกให้น้ำหนักน้อย เป้าประสงค์ที่จะนำไปสู่สังคมประชาธิปไตย ซึ่งไม่ใช่แค่คุณมีรายการข่าว รายการ Talk สังคมประชาธิปไตยจะหมายถึงการเปิดพื้นที่จริงๆ คำนึงถึงความรู้สึก Sensitive ต่างๆ การทำให้คนเกิดความรู้สึกคิดแบบประชาธิปไตยจริงๆ มันไม่ค่อยมี มันก็เชื่อมโยงไปสู่การสร้างสังคมพลเมือง Citizen society ก็ไม่ค่อยเกิด จะเกิดแต่สังคมบริโภคราถูกทำให้ดูเหมือนเป็นผู้บริโภคของสินค้าสื่อตลอด เป้าประสงค์ที่สาม นำไปสู่สังคมสุนทรีย์ะ เป็นสังคมที่งดงามประณีตลึกซึ้งสังคมแห่งปัญญาก็ไม่ค่อยเกิดและแม้แต่สังคมแห่งการอยู่ร่วมอย่างยอมรับเข้าใจกันก็ไม่ค่อยเกิด เรายังคงนำเสนออคติการตอกย้ำอคติภาพตัวแทนซ้ำๆ ของคนกลุ่มเดิม ...”

“... เราก็ยึดอเมริกาไว้เป็นแบบเดี๋ยวก็น่าจะเป็นแบบเขา ซึ่งอเมริกาเขามากกว่าเราทุกวันนี้ ... แต่สิ่งหนึ่งที่กำลังเป็นห่วงอยู่ ก็คือ ภาพของหลวงปู่ที่มานั่งเทศน์อยู่ในทีวีหายไประยะนึง มีเลยนะใน Prime time เลยนะ ตอนเช้าตอนเย็นหลวงปู่ออกมาเทศน์ต่อหน้าทีวี แล้วก็ออกวิทยุ ซึ่งภาพตรงนี้ประเทศไทยหายไป ยิ่งโตยิ่งแก้ยิ่งหายไป

เคเบิลทีวีก็หายไป ตกใจมีเคเบิลทีวีช่องหนึ่งของ TRUE Vision เป็นของธรรมกาย 24 ชั่วโมง ก็ตกใจเป็นพิธีกรรมมาก ไม่ได้สอนธรรมะเลย มีแต่สอนให้มีการมารวมสุมหัวกัน แล้วก็มาหักทลายกันว่าชาติก่อนเกิดเป็นอะไร แล้วก็มาทำบุญกันว่าจะได้ขึ้นไปบนสวรรค์ ทำบุญ 20,000 บาท คุณจะได้บ้านหลังนี้นะ บนสวรรค์จะได้วิมานแบบนี้ละ มี Catalogue ให้เลือกวิมานได้ด้วย คือไม่มีสื่อที่ออกมาว่ามาพูดถึงธรรมะกันอย่างเนื่อเป็นหนัง มีช่องสามธรรมะกลางใจตอนตีสี่ ... รายการที่มีเนื้อหาบ่อยมาก เราจะเบื่อบริษัทเราก็ต้องยอม เราก็ต้องยอมต้องมี AF เราต้องมี KPN เราต้องมี THE STAR อันนี้คือ วิญญาณของบริษัทใครก็ได้ ใครได้ สิ่งสำคัญไม่เอา ...”

“...ในภาพรวมคิดว่ายังไม่เหมาะสม อย่างเรื่องเด็กและเยาวชนเห็นว่ายังน้อยอยู่ สัดส่วนตัวพื้นที่ก็น้อยและในตัวพื้นที่ที่น้อยพอไปดูว่าเป็นกลุ่มไหน ก็พบว่ากระจุกตัวอยู่กับเด็กเมืองไม่ค่อยกระจาย แต่เป็นภาพของเด็กเมืองที่มีฐานะ แต่กลุ่มเด็กยากจนหรือกลุ่มเด็กพิเศษก็ยังน้อยอยู่ พอมาดูตัวรูปแบบก็มีแนวโน้มออกไปทางบันเทิง อย่างเคเบิลที่มีอยู่ 70-80 ช่องก็มีไปทางบันเทิง รูปแบบยังขาดเรื่องความหลากหลายที่จะตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายที่มีอยู่หลากหลาย ...”

“... CP มีใครโจมตีบ้าง 7-11 ทำลายร้านโชห่วยหมด ทำลายน้ำคั้นผลไม้ชาวบ้านหมดเลย Tesco Lotus ใครโจมตีบ้าง ผมไม่เห็นสื่อไหน โฆษณานะมันเป็นจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่มีใครโจมตีเสียข้างเสียเจริญบ้าง นั่นก็เป็นที่โปรดปราน CP ทำลายไก่ทำลายหมูทำลายสารพัด คนตาย 50,000 แจกไป 300 ถุง ออกข่าวเต็มเลยนี้มีสื่อที่ไหนเจาะเรื่องที่ผมพูดนี้บ้าง มีไหม ...”

“... ยากมากที่จะมาบอกว่าไม่ควรมีบันเทิง หรือว่าสาระมีน้อยไปมีเยอะกว่านี้ได้ไหม แท้ที่จริงแล้วนวนิยายก็มีสาระแต่เขาเล่าเรื่องด้วยวิธีอีกแบบหนึ่ง เพราะฉะนั้นมันก็เลยกลายเป็นเรื่องที่ว่าแต่ละคนจะเลือกเป็นหรือเปล่า หรือถูกสอนมาว่าเราในฐานะนี้เป็นบันเทิง แต่ว่าเดี๋ยวดูเสร็จเราจะคิดต่อว่าเขาให้สาระอะไร เพราะว่าทุกอันมันมี Mind set ถ้าเรียนมาทางสื่อสารจะเจอว่ามันจะแบ่งสาระเอาไว้ หรือแม้กระทั่งความบันเทิงก็คือให้ความเพลิดเพลินให้สาระ ...”

“... ปัญหาเนื้อหาสื่อไทยเป็นด้านบันเทิงมากกว่าสาระ เพราะอำนาจของสื่อยังไม่กระจายเต็มที่ ขณะนี้สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อของรัฐทั้งหมด แล้วในสื่อของรัฐเกือบทั้งหมดเป็นของทหารครึ่งหนึ่งในประเทศประชาธิปไตยทหารจะไม่มีสื่อของตัวเอง ขณะเดียวกันหากินโดยการให้เอกชนมาเช่า แล้วเอกชนก็เน้นเรื่องการหารายได้มากที่สุด เนื้อหา ก็จะเป็นเนื้อหาบันเทิงที่ประชาชนนิยมที่สามารถสร้างรายได้ให้โฆษณาได้ เพราะฉะนั้นเราไม่มี Balance ในสื่อรัฐ คือ ในประเทศที่มีสื่อที่เรียกว่ามีสุขภาพดี มันจะต้องมีองค์ประกอบของสื่อที่หลากหลาย

หนังสือพิมพ์ไทยขาดความหลากหลาย แต่ถือว่ามีสุขภาพดีกว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์ เพราะว่าหนังสือพิมพ์นั้นใครเป็นเจ้าของก็ได้ แต่ต้องมีเงินและมีหนังสือพิมพ์หลายเครืออย่างเช่น หนังสือพิมพ์เครือมติชนก็ถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ใช้ได้ในปัจจุบันนี้พอสมควรอย่างน้อยไม่ได้เอียงทางการเมืองไปข้างใดข้างหนึ่งมากเกินไป ในขณะที่บางฉบับเอียงเกินไป

โทรทัศน์ขาดทักษะในการทำรายการ รายการโทรทัศน์ในประเทศอังกฤษมีทั้งสาระและความบันเทิงอยู่ด้วยกัน คนทำรายการโทรทัศน์ไทยชินกับการผลิตรายการแบบนี้ แต่ว่าก็เริ่มดีและรายการสาระพอมิบ้าง แต่ต้องการพัฒนาด้วยรูปแบบใหม่ๆ ที่ไม่น่าเบื่อรูปแบบที่ดูได้ สื่อทีวีอะไรที่สร้างเงินได้รายการก็จะไปทางนั้น อะไรที่สร้างเงินไม่ได้จะออกอากาศยากมาก ...”

“... เนื้อหาในอินเทอร์เน็ตมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก โดยมีทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเนื้อหาที่เป็นโทษ ดังนั้นผลกระทบจากเนื้อหาในสื่อประเภทนี้จึงขึ้นอยู่กับ การเลือกใช้นโยบายของผู้บริโภค ประเด็นสำคัญคือการสนับสนุนให้มีการสร้าง Search engine ที่เป็นของคนไทยเอง การค้นหาข้อมูลของคนไทยส่วนใหญ่ยังต้องอาศัย Web site หรือ Search engine ของต่างประเทศ ดังนั้นเสนอให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนางาน Internet เพื่อการบริการสาธารณะให้มากยิ่งขึ้น ...”

“... มองว่าสัดส่วนเนื้อหาความบันเทิงมีมากกว่าเนื้อหาสาระ เพราะสื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่ยักนำเสนอเนื้อหาอะไรก็ตาม ที่เป็นการสวนกระแสความต้องการทางธุรกิจ ... สาระที่ซ่อนอยู่ในความบันเทิงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ และน่าจะเป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมกับการเผยแพร่ข้อมูลในสังคมไทย ... เนื้อหาข่าวสารส่วนใหญ่ในสื่อทุกวันนี้ต่างเน้นการนำเสนอเนื้อหาในแง่ลบที่ไม่น่าเป็นมงคล เนื่องจากสื่อต้องการเสนอขายความ น่าสนใจของข่าวเท่านั้น ... เรียกร้องให้สื่อนำเสนอข้อมูลให้รอบด้านตามความเป็นจริงโดยไม่ยึดติดกับผลประโยชน์เชิงธุรกิจ และอยากให้สื่อนำเสนอเนื้อหาที่เป็นคุณประโยชน์แก่การ ดำรงชีพให้มากขึ้น ...”

“... สื่อมวลชนมักจะนำเสนอเนื้อหาตามกระแสสังคมเสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านบันเทิง หรือสาระ จนทำให้รู้สึกว่าเนื้อหาในสื่อต่างๆ โดยเฉพาะในสื่อกระแสหลักแทบจะไม่มี ความแตกต่างกันเลย นั่นคือมีแต่เนื้อหาที่ไม่ค่อยเป็นประโยชน์ ... สิ่งที่ควรปรับปรุงคือทัศนคติ การทำงานของสื่อ ที่ควรที่จะพัฒนาในเชิงความคิดสร้างสรรค์ และควรหลีกเลี่ยงการเกาะกระแส ตามกัน ซึ่งจะทำให้เนื้อหาซ้ำซากจำเจและไม่มีอะไรแตกต่าง ... เนื้อหาทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์นั้นไม่มีความแตกต่างกัน เพราะต่างมุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกันนั่นคือการเกาะ กระแส อีกทั้งเนื้อหาในแต่ละสื่อก็เป็นการหยิบยืมไปมาระหว่างกัน ... การนำเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระเป็นสิ่งที่ดีสำหรับสังคมยุคใหม่แต่ในสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นมีความคิดเห็น จำนวนนับไม่ถ้วนปรากฏอยู่พร้อมกันซึ่งอาจมีทั้งผิดและถูก ดังนั้นความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในสื่ออินเทอร์เน็ตจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณา ...”

“... สื่อจริงๆ ควรจะทำหน้าที่ 4 อย่าง อันที่หนึ่งคือให้ข่าว สองคือให้ทัศนะและ ความเห็น สามคือให้ความบันเทิง สี่คือให้ความรู้ นี่คือนาทีของสื่อสี่อย่าง ปัจจุบันสื่อทำหน้าที่ข้อที่สี่น้อยไปหน่อย ความบันเทิงที่ให้ก็เป็นความบันเทิงที่ไร้สาระ ทำให้คนหยาบโลน มากขึ้น ... สื่อปัจจุบันให้ความสำคัญเรื่องความเร็ว ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์เขาเรียกว่า วรรณกรรมเร่งรีบ ไม่มีเวลาในการตรวจสอบเท่าที่ควร ปกติแล้วเวลาออกข่าวถ้ากระทบถึง

บุคคลหรือกระทบถึงองค์กรเขาต้องสอบถามผู้ที่ถูกกระทบแล้วลงคู่กัน แต่ทุกวันนี้มันมีแต่ลง อันนี้ก่อนแล้วค่อยให้อีกทีหลัง ... สื่ออินเทอร์เน็ตมีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูล จะมีข่าวคราวหรืออะไรเยอะแยะไปหมดไม่ได้ผ่านการตรวจสอบเพราะฉะนั้นข้อมูล อินเทอร์เน็ตต้องใช้วิจารณญาณในการบริโภค เพราะฉะนั้นจะต้องไม่ปล่อยให้ประชาชน บริโภคกันตามยถากรรม จะต้องเข้าไปดูแล ...”

“... สัดส่วนเนื้อหาในภาพรวมของทุกประเภทสื่อและทุกเจ้าของสื่อเหมาะสมแล้ว แต่ช่วงเวลากำหนดนำเสนอของสื่อโทรทัศน์ควรปรับปรุง เนื่องจากเวลาออกนิยามส่วนใหญ่ จะเป็นรายการบันเทิง ซึ่งรายการมีสาระน้อยมาก อะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต้องคอยดึง ความรู้มาในรายการ ส่วนบันเทิงที่ไม่สร้างปัญญาไม่นำมาทำรายการ ... หนังสือพิมพ์ ปัจจุบันมีเนื้อหาไปในด้านอาชญากรรม ความรุนแรง ภัยพิบัติ เนื้อหาที่สังคมไทยยังขาด คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ... เนื้อหาต่างๆ ที่ปรากฏบนสื่อ อินเทอร์เน็ตมีความไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะขาดการควบคุมที่รวดเร็วทันเหตุการณ์ มีทั้ง ความไม่เหมาะสมด้านเนื้อหา ละเมิดศีลธรรม และที่น่าเป็นห่วงคือภาษาไทย ที่มีการใช้ ถ้อยคำ หรือข้อความที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย เป็นคำแสลงหรือภาษาพูด ...”

“... บันเทิงมากไปสาระน้อย แล้วยังเอาข่าวที่มีเนื้อหาสาระไปอยู่ในช่วงที่ไม่ใช่ช่วง Prime time ช่วงที่คนไม่ค่อยดู ซึ่งควรปรับปรุง โดยพวกละครตบจูบมันมากไป ควรเอาพวก สารคดี เจาะลึกหลังข่าวมันให้คนดูในช่วงนี้เยอะๆ ... หนังสือพิมพ์มีเนื้อหาสองค่าย คือฝั่ง เจาะลึกทางด้านบันเทิง และอีกฝั่งจะพวกหัวขีวเป็นอาชญากรรมเยอะไป หนังสือพิมพ์ยัง ขาดแคลนเนื้อหาด้านเจาะลึกลงไปในแต่ละประเด็น ในหน้าหนังสือพิมพ์ควรจะเปิดหน้า หนึ่งมีนักเขียนดีๆ วิเคราะห์ข่าวแบบเจาะลึกลงไปในแต่ละข่าวนั้นๆ ... วิทยุโทรทัศน์มีสอง ค่าย คือ รัฐบาลกับของไทยทีวี พวกนี้มีเนื้อหาสาระใช้ได้ ส่วนอีกพวกก็เป็นของเอกชนที่มี สัดส่วนเนื้อหาทางด้านบันเทิงเยอะไปสารคดีน้อยไปขาดแคลนสารคดีและเรื่องที่เป็น Talk of the town ที่นำเสนอแบบเจาะลึก เช่นปัจจุบันมีเรื่องไปเซ็นต์ MoU ก็เอาพวกอาจารย์มา นั่งวิจารณ์ ซึ่งค่ายเอกชนก็ควรทำบ้าง ... ส่วน Internet มีความไม่เหมาะสมมาก ...”

“... บันเทิงเยอะไปอย่างช่อง 7 มีคนปากซึ่งไม่น่ามี ช่วงเช้าๆ ไม่ควรมีรายการที่มัน โหดร้าย ควรมีรายการดีๆ ให้เมล็ดพันธุ์ที่เติบโตได้อย่างมีสาระและวันเสาร์อาทิตย์ก็มีแต่ การ์ตูน แต่ทีวีไทยก็มีสารคดีกับรายการสอนภาษาอังกฤษก็ดีหน่อย แต่ส่วนมากก็จะมีแต่ การ์ตูน ซึ่งโลกมันถูกจินตนาการด้วยความคิดของเด็กว่าจะเก่งเหมือนการ์ตูน ถ้าต้องการ เปลี่ยนวัฒนธรรมให้เด็ก ควรเปลี่ยนรายการเช้าๆ ที่นั่งเล่าข่าวดาราคอนโน้นคนนี่ เป็น

รายการสำหรับเด็กที่มีสาระ และรายการไม่เหมาะกับเด็กก็ไปอยู่ช่วงดีๆ ที่เด็กไม่ดูตั้งแต่ช่วงห้าทุ่มเป็นต้นไป สื่อมีเรื่องดาราเยอะไปทำให้เด็กเรียนแบบ ... ภาษาเริ่มเพี้ยน ใช้แต่คำสั้นๆ จนคนไม่เข้าใจ หนังสือพิมพ์บางฉบับข่าวหน้าหนึ่งก็เอาข่าวฆาตกรรมมาโหมเกินไประยะ ถ้าไม่มีคนแนะนำเด็กก็จะดูแค่หน้าปกกับบันเทิง ขาดวิจารณญาณในการไตร่ตรอง

โทรทัศน์มีเนื้อหาไปในทางแตกแยกเยอะไป การเสนอข่าวกลายเป็นเรื่องเล่าข่าวให้มันๆ และคนก็ชอบด้วย แต่ก่อนต้องเป็นการเสนอข่าวแบบสองมุม คือควรนำเสนอข่าวแบบเปิดเวทีวิเคราะห์ข่าวมากขึ้น ในส่วนวิทยุมีการไหลดเพลง ขยายเพลงมากเกินไป มีความบันเทิงมากกว่าสาระ ยังขาดแคลนความรับผิดชอบต่อสังคมมากเลย ... เนื้อหาใน Internet ก็ยังเหมาะสมบ้าง แต่มีบางสื่อที่ควบคุมยากพวกสื่อทีวีทางอินเทอร์เน็ต อย่างลูกชายนายกทักษิณก็ยังทำ Voice TV ก็ยังควบคุมไม่ได้ ส่วนเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ก็มีอยู่เยอะก็ดีต่อเด็กในการค้นหาข้อมูล ...”

“... การสร้างให้เด็ก เยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครองมีการเรียนรู้ผ่านสื่อ ตอนนี้สื่อไม่ได้เป็นคนทำหน้าที่นี้เท่าไรไม่ว่าจะเป็นสื่อไหนก็ตาม ไปตอบสนองเรื่องความบันเทิงหรือว่าความสนุกของคนดูมากกว่า แต่ไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อทำให้คนเหล่านั้นเป็นคนที่มีประโยชน์ต่อสังคมอย่างไร

สื่อต้องสร้างการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนไปในตัว สื่อที่ดีจะต้องสอนประชาชนอย่าให้เชื่อเรา เหมือนนักเรียนต้องไปคิดต่อ วิเคราะห์ต่อ ต้องถกเถียงกับครูได้แต่ต้องถกเถียงแบบไม่ใช้อารมณ์ คุณไปเอาข้อมูลเพื่อมาหาความเห็นเพิ่ม สื่อทำหน้าที่จุดประกายข้อมูลเพื่อที่จะเห็นปรากฏการณ์ในสังคม สื่อต้องคิดว่าประชาชนทุกคนก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำให้สังคมดีขึ้นทั้งหมด ไม่ใช่หน้าที่บริโภคอย่างเดียว เป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยทั้งสังคม เพราะฉะนั้นสื่อต้องเราให้ประชาชนลุกขึ้นมามีการวิเคราะห์สิ่งที่เห็นข่าวให้ได้ หรือว่าไปหาข้อมูลเพิ่มเติมหรือว่าถกเถียงเพิ่ม มันจะทำให้รู้เท่าทันสื่อ รู้ทันข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น อาจจะเพิ่มบทบาทตรงนี้มากขึ้น เพราะที่ผ่านมาอาจจะมองว่าตรงนี้ไม่ใช่หน้าที่สื่อ แต่ไม่รู้ว่าเป็นหน้าที่ใครนะ ตอนนี้คิดว่าน่าจะเป็นหน้าที่ของสื่อ ...”

สำหรับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า สื่อมีบทบาทในการส่งเสริมความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ โดยวิธีการที่สื่อสามารถทำให้เกิดสงบเรียบร้อยและความมั่นคงได้ คือ สื่อต้องทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความเป็นกลาง นำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน และเป็นความจริง ไม่ใส่ความคิดเห็นของสื่อในข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งส่งเสริมมาตรฐานของวิชาชีพ แต่ยอมรับว่าบางสื่อมีการเลือกข้างอย่างชัดเจน และยังมีบทบาทในการสร้างการยอมรับหรือไม่ยอมรับผู้นำคนใดอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่าสื่อควรสร้างความมั่นคงของมนุษย์ มากกว่าการสร้างความมั่นคงแก่รัฐ โดยต้องให้เกิดความมั่นคงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอว่าสื่อมีหน้าที่ทำให้เกิดความมั่นคงแก่รัฐ โดยรัฐนั้นหมายถึงประเทศชาติ มิใช่หมายถึงรัฐบาล

“... ผมไม่อยากมองว่าเป็นความมั่นคงของรัฐ อยากให้มองว่าเป็นความมั่นคงของมนุษย์ รัฐคือพื้นที่เท่านั้นเอง ถ้าไม่มีกรณีเขาพระวิหาร กรณีภาคใต้ก็ไม่เกี่ยวกับรัฐ ตอนนี้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่ยังคงแค่ด้านเดียว คือ สังคม-สงเคราะห์ ยังไม่ดูเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เลย ความมั่นคงของมนุษย์มีทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ถ้าสื่อจะมีผลต่อความมั่นคงต่อมนุษย์ในประเทศไทยก็ต้องตอบโจทย์ตรงนี้ให้ได้ ต้องส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ให้มากขึ้น สื่อจะมีความมั่นคงต่อมนุษย์ก็ต้องใส่ข้อมูลที่มีสาระคุณภาพลงไปให้เกิดความภูมิใจในประเทศ กำหนดเนื้อหาให้ชัดเจนก็จะสร้างชาติได้ ...”

“... สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุน หรือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ... เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับคำว่าคุณธรรมมากที่สุด นั่นคือไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม สื่อจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นคุณธรรมด้วยการรายงานข่าวสารตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จากนั้นก็ให้สังคมส่วนใหญ่เป็นคนตัดสินใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นถูกต้องชอบธรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถโยงมาถึงเรื่องการสนับสนุนความมั่นคงของรัฐได้ว่า หากข่าวสารที่สื่อมวลชนรายงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงกล่าวคือใครถูกก็บอกว่าถูกใครผิดก็บอกว่าผิด ก็จะช่วยให้สังคมมีข้อมูลที่ต้องการใช้ในการตัดสินใจของปัญหาซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงของรัฐในที่สุด แต่หากสังคมได้รับข้อมูลในการตัดสินใจที่ผิดมติสังคมที่ได้มาก็อาจนำไปสู่ความระส่ำระสายของรัฐได้ ...”

“... เรื่องนี้เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนมากและจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมที่สุด ... หากสื่อปฏิบัติหน้าที่ตามหลักวิชาชีพอย่างจริงจังก็จะต้องรู้ว่าข่าวสารที่นำเสนอไปจะสร้างความแตกแยกให้กับสังคม และหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวสารทำนองนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ... สื่อมวลชนทุกแขนงโดยเฉพาะสื่อกระแสหลักย่อมมีบทบาทอย่างมากต่อการสนับสนุนความมั่นคงของรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นเหมือนตัวกลางในการประสานความเข้าใจระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ดังนั้นการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการสร้างความมั่นคงของรัฐและประเทศชาติ การที่สื่อต้องอาศัยความแน่วแน่ของสื่อในการทำงานตามหลักจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ซึ่ง

จะช่วยให้สื่อประพจน์ตัวอยู่ในกรอบ และทำงานโดยคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง ...”

“... หนังสือพิมพ์แยกสีชัด เลือกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในคอลัมน์ก็แยกสีชัดด้วย วิทย์ ไททัศน์ก็มีทั้งสนับสนุนและสร้างความแตกแยกในหมู่ประชาชน สำหรับความมั่นคงของรัฐ นั้น รัฐควรช่วยตัวเอง ไม่ใช่ต้องให้สื่อช่วย ภาครัฐต้องสร้างความมั่นคงและความโปร่งใสให้ตนเองสื่อมวลชนไม่มีหน้าที่นั้น ...”

“... หนังสือพิมพ์มีส่วนทั้งช่วยสนับสนุนและสร้างความแตกแยกอยู่แล้ว เพราะเป็น สื่อสาธารณะที่คนบริโภคมาก และเวลานำเสนอข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ สื่อก็ต้องเคารพ สิทธิส่วนบุคคลด้วย ปัจจุบันสื่อไม่เคารพสิทธิของเขาเลย ... หนังสือพิมพ์จะมีส่วนช่วย สนับสนุนความมั่นคงของรัฐได้แน่นอน แต่ตอนนี้เป็นการทำข่าวเพื่อธุรกิจส่วนมาก ไม่ สนับสนุนรัฐเท่าไร ... วิทย์ ไททัศน์มีส่วนทั้งช่วยสนับสนุนและสร้างความแตกแยกอยู่แล้ว เพราะแค่ทำเนื้อหาที่มีความขัดแย้งมันขายได้คนชอบด้วย ...”

“... มีส่วนช่วยสนับสนุนความมั่นคงของรัฐ โดยนำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ... นำเสนอความคิดเห็นจากทุกฝ่ายอย่างเป็นกลาง หรือจัดเวทีให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีโอกาส มาพูดคุยทำความเข้าใจกัน ...”

“... มีถ้าตั้งใจ เพราะต้องเรียกว่าหนังสือพิมพ์ที่ดีย่อมสนับสนุนความมั่นคงของรัฐ แต่ถ้าหนังสือพิมพ์ที่เป็นฐานน้ำเงิน เขาย่อมเขียนบทความที่เอนเอียงจนกระทั่งความมั่นคง ของรัฐเขาไปเซมา ...”

“... เป็นประเด็นถกเถียงเรื่องสื่อแท้สื่อเทียม โดยตัดสินที่มาตราฐานทางวิชาชีพ ดังนั้นในทางปฏิบัติต้องให้สภาวิชาชีพมาบอกว่าใครสื่อแท้สื่อเทียม ขณะนี้พรบ. คัมครอง เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญยังไม่ได้ออกมา แต่ต้องยอมรับว่าสื่อกระแสหลักมีปัญหาและเป็น ปัญหาใหญ่ เพราะความขัดแย้งทางสังคมใหญ่มากจนกลายเป็นตัวชี้ขาดว่ายอมรับใครไม่ ยอมรับใคร โดยไม่ใช่ตัวบรรทัดฐานที่สื่อมวลชนตั้งขึ้นมา แต่ชี้ขาดบนฐานว่าเป็นพวกเรา หรือไม่ ...”

“... เยอะเลยมีทั้งสนับสนุนและสร้างความแตกแยก เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งมี คนเขียนหลายสี หลายความเห็นแต่ละคอลัมน์เขียนไม่เหมือนกันหรอก ...”

“... เสนอข่าวทั้งสองด้านหรือข่าวที่เป็นความจริง เพราะสื่อมีพลังอำนาจค่อนข้างมากโดยเฉพาะสื่อยุคนี้เพราะว่ามันไหลเวียนกันได้หมด เทคโนโลยีมันถ่ายทอดถึงกันได้หมด นี่อันที่หนึ่ง อันที่สองก็คือเจ้าของค่ายเดียวเป็นได้ตั้งหลายสื่อ เพราะฉะนั้นความที่มันมีพลังอำนาจมาก คุณจะซุของดีหรือว่าคุณจะซุของเน่า เพราะฉะนั้นถ้าถามว่าสื่อจะทำให้ประเทศมันคงได้ไหมหรือสื่อจะทำให้สังคมแตกแยกมันก็ได้ทั้งนั้น เพราะว่าสื่อมันก็เป็นแค่ช่องทางในการที่จะเอาข่าวสาร เอาความคิดเห็น เอา Fact ทุกสิ่งทุกอย่างไปให้ประชาชน เพราะฉะนั้นอะไรที่คุณส่งมอบให้ประชาชนก็มีผลกับเขาทั้งนั้น แล้วคุณเลือกเสนอได้ คุณจะทำแบบนั้น เสนอ Fact ให้เท่ากันทุกฝ่ายแล้วให้ประชาชนใช้วิจารณญาณอันนั้นคือดีที่สุดที่สุด แต่ว่าอันนั้นมันใช้ได้กับประเทศที่คนเขาพัฒนาแล้วหรือเปล่า ...”

“... ที่จริงเขาจะเลือกเป็นฝ่ายไหนก็เรื่องของเขา เราไม่ต้องไปควบคุมตรงนี้ แต่ว่าจะอย่างไรให้เป็นมาตรฐานดีขึ้น นั่นก็คือ มีการตรวจสอบและทำให้ข้อมูลทุกด้านให้ครบ และก็ไม่มุ่งทำเรื่องร้ายแต่มุ่งส่งเสริมสิ่งดีๆ มากขึ้น คิดว่าน่าจะทำแค่นั้นแหละไม่ต้องส่งเสริมอะไรมากมาย ...”

“... หากสื่อจะต้องรักษาความมั่นคงของส่วนรวมหรือของประเทศชาติ ก็เห็นด้วยอย่างเต็มที่ แต่หากความมั่นคงของรัฐหมายถึงความมั่นคงของรัฐบาลนั้นไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เนื่องจากสื่อมวลชนไม่ได้มีหน้าที่ในการสนับสนุนความมั่นคงของรัฐบาล ในทางตรงข้ามถ้ารัฐบาลทำงานแย่หรือประพฤติมิชอบสื่อมวลชนก็มีหน้าที่ในการเปิดโปงความชั่วร้าย ดังกล่าว ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของทั้งสื่อภาครัฐและภาคเอกชน ...”

สื่อมวลชนกับบทบาทของการประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นเป็นสองกลุ่มๆ แรกเห็นว่า สื่อสามารถช่วยประสานความขัดแย้งในสังคมได้ในหลายวิธีการ นับตั้งแต่การนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามข้อเท็จจริง ตรงไปตรงมา และนำเสนอข้อมูลอย่างรอบด้าน ไม่นำเสนอเพียงความเห็นที่ขัดแย้งกันเท่านั้น แต่ต้องทำความจริงให้ปรากฏ มุ่งนำเสนอเนื้อหาเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน สื่อควรให้ความรู้ผู้บริโภคว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งธรรมดา ปลุกฝังค่านิยมให้ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้สื่อยังสามารถนำเสนอเนื้อหาในเชิงส่งเสริมความสามัคคี และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีจัดการกับปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่ใช้ความรุนแรง ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง

เห็นว่าปัญหาเกิดจากขาดมาตรฐานในการปฏิบัติงานด้านสื่อ ประกอบกับนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ ไม่ออกมาทักท้วงการทำงานของสื่อที่ไม่ถูกต้องตามมาตรฐานวิชาชีพ

แต่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า สื่อไม่ได้มีหน้าที่ในการประสานความขัดแย้งในสังคม หากแต่สื่อมีหน้าที่เพียงนำเสนอความจริงเท่านั้น และคนกลุ่มต่างๆ ควรทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด บางท่านเชื่อว่าความขัดแย้งในปัจจุบันเกินความสามารถของสื่อที่จะประสานได้ เนื่องจากเป็นความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างสังคม เป็นความขัดแย้งเพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างใหญ่ของสังคมไทย สิ่ง queสื่อทำได้คือการรายงานตามความเป็นจริงและอย่าเลือกข้าง

“... สื่อควรหาเหตุของปัญหามาตีแผ่ มานั่งคุยกัน สื่อเป็นตัวประสานโดยหาข้อเท็จจริงมานำเสนอ และจัดเวทีโต้แย้งกัน มานั่งคุยมานั่งวิเคราะห์กัน ...”

“... สื่อก็พยายามทำสื่ूपที่ส่งเสริมความรักความสามัคคี ลดอุณหภูมิความขัดแย้งลง เสนอข่าวสารอย่างมีข้อเท็จจริงก็จะลดความขัดแย้งได้ ...”

“... มีบทบาทมาก ขึ้นอยู่กับใครด้วยที่จะเป็นผู้ใช้สื่อและทำให้เกิดการยอมรับความปรองดอง ซึ่งสื่อไม่ใช่สื่อมวลชนอย่างเดียว แต่เป็น Social media หรือการตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อให้มีสื่อของตนเอง เช่น วิทยุชุมชน ที่ต้องนำมาใช้อีกทิศทางหนึ่ง เพื่อสร้างสันติ ซึ่งถ้าถามประชาชนจริงๆ เค้าน่าจะไม่ได้มองเรื่องปรองดอง เขาก็อาจจะมองว่าละครรุนแรงก็ยังมีอยู่ ซึ่งจริงๆ เป็นเรื่องเดียวกัน

ควรเอามิติที่สังคมจะอยู่ร่วมกัน เกิดความสมานฉันท์ มันจะแทรกเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวัน เอาเรื่องความรักนี้แหละ พอมีปัญหาแล้วเราจัดการอย่างไร ไม่ใช่ใช้วิธีความรุนแรงแก้ เป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดความเข้าใจกับคนที่แตกต่างกับเรา แล้วเราจะยอมรับได้อย่างไร

มองมิติที่เป็นวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นเดี๋ยวการเมืองก็มาใหม่ เดี่ยวแผนปรองดองก็เข้ามาอีกแล้ว แต่ชีวิตประจำวันของเราซึ่งไม่เคยเปลี่ยนแปลง แต่ทำไมเราไม่เปลี่ยนแปลงตรงนี้ให้มันซึมลึก สร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ที่เป็นเยาวชน เราต้องทำในลักษณะนี้ ในระดับชุมชนหรือโรงเรียนมีสื่ออะไรที่จะสร้างจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ ...”

“... เรียกร้องแค่สื่อนำเสนอข้อเท็จจริงให้ถูกต้อง ฝ่ายไหนคิดอย่างไรอย่างตรงไปตรงมา ครบถ้วนรอบด้าน ก็เป็นพระคุณอย่างสูง ตอนสื่อเลือกข้างทางการเมือง ถ้า

คณะนิเทศศาสตร์ให้สติกับคนว่าอะไรคือสิ่งที่ควรจะเป็น จะช่วยบรรเทาความขัดแย้งในสังคมได้ เช่นมีสื่อหนึ่งบอกว่าเราจะโค่นล้มรัฐบาล เพราะเป็นรัฐบาลโจรเราไม่จำเป็นต้องพึ่งความเห็นรอบข้างเพราะฝั่งนั้นคือโจร เช่นนี้ยอมรับได้หรือไม่ในทางนิเทศ-ศาสตร์ พูดถึงมาตรฐานการทำข่าวที่ถูกต้อง แต่ไม่ค่อยเห็นได้ยินเสียงคนในวงการนิเทศ-ศาสตร์ออกมาพูด คนที่ควรรู้คือคณะนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ เพราะอาจารย์เหล่านั้น สอนมาโดยตรง ควรรู้ว่าอะไรเป็นมาตรฐานที่สื่อควรทำไม่ควรทำ ท่านยึดแนวคิด ไม่ว่าตัวท่านเป็นสื่ออะไร เมื่อไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการต้องออกมาติง วิชาการปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ในการผลิตบัณฑิตและการ Set มาตรฐานว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ บริบทสังคมเปลี่ยนไป คนที่ไม่เชี่ยวชาญด้านนี้อย่างผมสงสัยอาจารย์ไปกลัวสื่อหรือไม่ ไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์จนกระแสหรือไม่ เมื่อสังคมขัดแย้งวิชาการเป็นหลักจะมีจุดยึด ถ้าสื่อเลือกข้าง นักวิชาการไม่เลือกข้างมีหลักยึดได้ ถ้าอาจารย์วิพากษ์การเมืองหารัฐบาลก็ฟังกันหมด ...”

“... สื่อจะต้องทำความจริงให้ปรากฏ ไม่ใช่เพียงแต่นำข้อมูลที่ขัดแย้งกันของแต่ละฝ่ายมานำเสนอเท่านั้น เนื่องจากแม้สื่อจะนำเสนอข้อมูลของแต่ละฝ่ายด้วยความเท่าเทียมเพื่อแสดงถึงความยุติธรรม แต่ก็อาจสร้างความสับสนให้แก่ผู้รับสารและอาจไม่นำไปสู่ข้อยุติ ดังนั้นการตีแผ่ความจริง จึงถือว่าเป็นวิธีที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายมากที่สุดในการที่จะช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้งมากขึ้น และช่วยให้ค้นพบหนทางยุติปัญหาได้ง่ายขึ้นด้วย ...”

“... สื่อมวลชนต้องทบทวนบทบาทของตนเองก่อนว่า ได้ปฏิบัติงานตามหลักคุณธรรมหรือไม่ หากสื่อมีคุณธรรมจริงๆ ก็จะไม่นำเสนอข้อมูลใดๆ ก็ตามที่จะทำให้เกิดความแตกแยกมากขึ้นและทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ...”

“... ความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่มีในทุกสังคม และความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ดี เพราะจะช่วยให้ทราบว่าผู้ที่ขัดแย้งกับเรานั้นยังไม่เข้าใจเราที่ตรงไหน ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนควรสอนให้ประชาชนรู้ว่า ความขัดแย้งโดยเฉพาะความขัดแย้งทางความคิดนั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ในทุกสังคมโดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย ซึ่งหากสื่อได้ช่วยสร้างค่านิยมเรื่องการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างให้แก่ผู้คนในสังคมปัจจุบัน ก็น่าที่จะช่วยลดความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ และยังอาจช่วยให้ผู้คนในสังคมไทยใจเปิดใจรับความต่างมากขึ้น โดยเฉพาะความแตกต่างและความหลากหลายทางเพศ ...”

“... สื่อมีบทบาทสำคัญ แต่ว่าเรื่องของการสร้างสมานฉันท์ เรื่องของการไปส่งเสริม สร้างสรรค์ทำให้เกิดความปรองดองอะไรต่างๆ ผมว่าเป็นเรื่องรอง คือหน้าที่สำคัญของสื่อ คือหน้าที่ต้องไม่สร้างความแตกแยก ต้องระมัดระวังในเรื่องความแตกแยก แต่ว่า ผมคิดว่า การไม่สร้างความแตกแยกเป็นเรื่องสำคัญกว่า ...”

“... สื่อมวลชนจะต้องไม่นำเสนอข้อมูลโดยตามความเห็นแต่ละฝ่าย ในทำนองโต้ตอบกัน แต่ควรจะเป็นตัวกลางให้มีการพูดคุยทำความเข้าใจกันมากกว่า ...”

“... สื่อไม่มีหน้าที่ แต่ละคนควรจะทำหน้าที่ของตนเอง ...”

“... มีหน้าที่เสนอข่าว ไม่ใช่ประสานความขัดแย้ง เสนอข่าวตรงๆ ไม่ใช่ข้อเท็จ เพราะประชาชนบางกลุ่มก็เชื่อตามที่สื่อนำเสนอโดยไม่รู้ว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไร ...”

“... ไม่สามารถ ต้องมองความจริง ความขัดแย้งนี้ประสานไม่ได้ ไม่เคยเห็นว่าจะสมานฉันท์ได้ แล้วสื่อทำยังไง สื่อก็รายงานตามความเป็นจริงแล้วจบ แล้วสื่อก็ทำตัวอย่าให้มีสีก็จบ แค่นี้เอง ทำไม่ถึงไม่ได้ แม้แต่พระพุทธเจ้ายังไม่ได้เลย ขนาดพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ แม่น้ำโรหิตีก็ั้นระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ ทางนี้คือ ศากยวงศ์ฝ่ายพ่อ ทางนั้นคือโกลิยวงศ์ฝ่ายแม่ แย่งน้ำในแม่น้ำโรหิตีไปทำนา ยกกองทัพมาแย่งน้ำ พระพุทธเจ้าเสด็จแล้วก็ห้ามญาติ แล้วห้ามได้ไหม ช่างกันต่อหน้าพระพุทธเจ้าแม่น้ำสายนี้เรียกว่าแม่น้ำสายเลือด *Even Buddha cannot united, cannot heal the conflict* แล้ว You เป็นใคร รอบนี้ความขัดแย้งในสังคมไทยไม่ใช่สีแดงกับสีเหลือง ไม่ใช่เป็นการช่วงชิงเก้าอี้นายกเท่านั้น มันเป็นการเขย่าถึงโครงสร้างสังคมในการเปลี่ยนโครงสร้างสังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้เมืองนอกพูดกันโครมๆ เลย เมืองไทยพูดไม่ได้ เพราะนักวิชาการคนไทยก็มองไม่เห็น นักวิชาการคนไทยเลยบอกประสานกันเถอะ เอามาพูดกัน ได้ไหม ไม่ได้ มันเป็นการเขย่าถึงโครงสร้างสังคม ...”

3. กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว

ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการทำงานด้านข่าวของสื่อมวลชนนั้น ผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความคิดเห็น ในประเด็นที่สื่อปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดุหมั่นและเกลียดชัง ตลอดจนการอ่านข่าวทางโทรทัศน์จะสามารถทดแทนการอ่านข่าวได้หรือไม่ และมีความจำเป็นมาก

น้อยเพียงใดที่จะต้องมีการรายงานข่าวรูปแบบอื่น นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวหรือไม่ รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อการอบรมหรือเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สื่อข่าวในการทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรง

ความเห็นต่อประเด็นการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดูหมิ่นและเกลียดชังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านเห็นตรงกันว่า สื่อมีพฤติกรรมดังกล่าว โดยมักนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรง ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิเด็ก รวมทั้งสื่อมักนำเสนอเนื้อหาในด้านไม่ดีและตอบสนองเชิงอารมณ์ เพราะหวังผลในทางสร้างความนิยมและเชิงธุรกิจ

อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า นอกจากสื่อนำเสนอเนื้อหารุนแรงหรือในด้านร้ายแล้ว โดยข้อเท็จจริงพบว่าการสื่อสารถูกจำกัดเสรีภาพ จึงเกิดการสื่อสารในเว็บไซต์ ซึ่งเป็นความคิดเห็นของคนในสังคมที่ไม่ได้เลือกข้าง เกิดความเคลื่อนไหวขึ้นต่อประเด็นทางสังคม รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับความรู้สึกของคนในสังคมด้วย การสื่อสารในเว็บไซต์ปัจจุบัน เป็นการต่อสู้รูปแบบหนึ่งคล้ายเหตุการณ์ 14 ตุลา ต่างกันที่ไม่ใช้อาวุธสงคราม หากแต่ใช้การต่อสู้ทางข้อมูลข่าวสารในสื่อใหม่ นอกจากนี้ ในความเป็นจริงบางสื่อมีการเลือกข้าง แต่หลายสื่อพยายามเป็นกลาง แต่ทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาล เมื่อตรวจสอบรัฐบาลก็ถูกประทับตราว่าเป็นสื่อตรงข้ามกับรัฐบาล

สำหรับวิธีการแก้ไขกรณีที่สื่อนำเสนอเนื้อหารุนแรง โหดร้าย หรือยุยงให้เกิดความแตกแยกนั้น ทำได้โดยสื่อต้องมีความรับผิดชอบ มีจรรยาวิชาชีพ ไม่มีอคติ ต้องกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร และพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการนำเสนอ ฝึกให้มีไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา – ผู้วิจัย) อีกทั้งยังต้องมีหน้าที่ยกระดับความคิดของคนในสังคมด้วย มีคำตอบสนองความต้องการของสังคมเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้ใช้ละครเป็นช่องทางในการสร้างการเรียนรู้ให้สังคมแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง นอกจากนี้ องค์กรวิชาชีพสื่อควรต้องมีการกำกับดูแลเรื่อง จริยธรรมอย่างเข้มแข็ง ไม่ใช่ปกป้องกันเอง และการปฏิรูปสื่อควรต้องเน้นการให้ความรู้ผู้บริโภคให้รู้เท่าทันสื่อ

“... สื่อเป็นของสาธารณะ ไม่มีสิทธิจะนำเสนอเนื้อหาที่ไม่กลั่นกรองก่อนว่าจะส่งผลต่อผู้รับสื่ออย่างไร เพราะฉะนั้นเนื้อหาที่รุนแรงหรือยุยง ไม่ควรนำมาออก ควรกลั่นกรองก่อนออกเสนอ ...”

“... สื่อต้องการที่จะขายข่าวอย่างเดียว ข่าวบางข่าวมีเนื้อหาที่รุนแรงก่อให้เกิดความแตกแยก แต่บางข่าวก็เสนอเนื้อหาที่รุนแรงโดยมีข้อเท็จจริงจริงๆ ข่าวที่ยุยงให้เกิด

ความแตกแยกจะเป็นสื่อที่เสนอข่าวเกี่ยวกับการเมืองส่วนมาก สื่อมวลชนเหล่านี้ต้องถามตนเองว่านำเสนออะไร มีข้อมูลความจริงสร้างประโยชน์แล้วหรือไม่ คนที่นำเสนอเนื้อหาที่รุนแรงเขาไม่มีจริยธรรม ...”

“... ขอแยกเป็นเรื่องของความรุนแรงและการยุยง ในเรื่องของความรุนแรงคือผมไม่อยากให้เมื่อเกิดเรื่องความรุนแรงใดๆ ก็ตามแล้วเอาเด็กมาแกล้งข่าว มันควรจะยุติเรื่องนี้ได้แล้ว เช่น มูลนิธิปวีณา เป็นการละเมิดสิทธิเด็ก ประเด็นที่สองคือ ความรุนแรงในการนำเสนอเนื้อหา คือเป็นเนื้อหาที่เกิดขึ้นจริง แต่นักข่าวน่าจะมี Sense ว่าทำยังไงให้คนรู้ว่ามันเกิดขึ้นจริงโดยไม่ต้องเอาภาพความรุนแรงไปยั่ว ถ้าเราเอาภาพยั่วหลายๆ รอบมันฝังใจ ไม่มีใครอยากดูศพ แต่ผมก็ไม่รู้ว่าหนังสือพิมพ์หรือทีวีจะกล้าฉีกแนวหรือเปล่า ภาพพวกนี้ไม่น่าพิศมัย ยิ่งดูยิ่งจิตตก ประเด็นความยุยง พุดยาก เราไม่รู้ว่าคุณข้อมูลที่แท้จริงคืออะไร ผมมองว่ามีสื่ออะไรบ้างที่นำเสนอแค่ความจริงเท่านั้น สื่อไหนจะกล้าทำอะไรที่ดีแม้รัฐ ประเทศไทยจะทำงานนั้นก็ได้ผมว่ามันมีคนที่ยอมให้เงินออกจากกระเป๋าเพื่อซื้อสื่อ และสื่อพวกนี้ก็จะไม่ยุยงเพราะเป็นของประชาชนจริงๆ สื่อที่ไม่ยุยงคือสื่อที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย พอเราเพิ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายๆ ฝ่ายสื่อจะไม่ถูกยุยง ให้นำเสนอข่าวที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ดึงให้เกิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเยอะๆ เพื่อให้ไม่มีคนใดคนหนึ่งควบคุมสื่อได้ ที่นี้ทุกอย่างก็จะกันไปตามจุดประสงค์ของสื่อมันๆ เพราะคุณเชื่อใครไม่ได้ ส่วนสื่อที่ยุยงก็ให้ตำรวจไปดูแลว่าอะไรที่มันข้ามจากยุยงไปเป็นหมิ่นประมาท ก็ให้ตำรวจดำเนินคดีไป ... สื่อมวลชนต้องมีจริยธรรมที่สูง แบ่งแยกระหว่างข้อมูลกับความคิดเห็นให้ได้ ในหนังสือพิมพ์ควรจะเขียนให้ชัดเจนเลยว่าอันไหนข้อมูลอันไหนความคิดเห็น หนังสือพิมพ์มีข้อกำหนดเหล่านี้ได้ไหม คนอ่านจะมีสิทธิตัดสินว่าจะเชื่ออะไร ...”

“... อันนี้เป็นส่วนที่ถูกวิจารณ์บ่อยอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นในส่วนข่าวหรือบันเทิง จะมีเรื่องความรุนแรงเยอะ วิจัยที่ออกมาพบว่าเด็กจะได้เห็นความรุนแรงเฉลี่ย 3 กว่าๆ ต่อชั่วโมง ตรงนี้ก็ชัดจะเห็นว่าข่าวเน้นการนำเสนอภาพความรุนแรงเข้าไปเข้ามา ตรงนี้น่ามาสู่เรื่องการกำหนดช่วงเวลา เพราะไม่ใช่ว่าเสนอความรุนแรงไม่ได้เลย แต่มันต้องมีช่วงเวลาความรุนแรงให้นำเสนอ เช่น เรื่องเพศ ต้องถูกจัดบล็อกของเวลา ...”

“... ยิ่งรุนแรงมากเท่าไรเรตติ้งก็ยิ่งขึ้นสูง มีเช็กซี่มากเท่าไรเรตติ้งก็สูงเท่านั้น เพราะฉะนั้นเหตุการณ์ราชประสงค์ สื่อชอบมากเลย ฆ่ากันมันยิ่งกัน สื่อรายงานหมดเลย แต่จะไม่รายงานสิ่งที่เป็นจริงเลย เพราะรายงานสิ่งที่เป็นจริงมันยากมันต้องเสี่ยงชีวิต มันต้องเข้าไปหาอีกฝ่ายหนึ่ง ต้องไปทำความรู้จักกับอีกฝ่ายหนึ่ง มีเหมือนกันที่เข้าไปทำอย่าง

นั้นแต่น้อยมาก ก็อ้างว่าเขาต้องรักษาชีวิตเขาซึ่งก็จริง เจาะลึกลงไปผมอยากจะถามมีใครบ้างที่เจาะลึกลงไป การเจาะลึกก็ต้องกลับมาเข้าใจตัวเองเรามีอคติขนาดไหน เราเปิดกว้างขนาดไหน เราให้โอกาสอีกฝ่ายขนาดไหน

สื่อมีความโลภเป็นเจ้าเรือนเพื่อจะหาเงินเยอะๆ มีความโกรธเป็นเจ้าเรือน ไม่ชอบใครด่า มีความหลงเป็นเจ้าเรือน เราทุกคนก็เป็น เพราะฉะนั้นต้องศึกษาเรื่องไตรสิกขา ศึกษาเรื่องศีลให้รู้จักว่าตัวเราปกติขนาดไหน สื่อทั้งหมดสอนไม่ให้เราปกติ เรื่องใครไปทำอะไร ถ้าเราเล่นเรื่องความปกติแล้วออกสื่อไม่ได้ สื่อจะพูดแต่เรื่องผิดปกติ ปกติไม่พูด สังคมมันวิปริต เพราะฉะนั้นต้องกลับมาเรื่องศีล เมื่อเป็นปกติแล้วเราเห็นทุกคนเป็นเพื่อน สื่อเหลืองเป็นเพื่อน สื่อแดงเป็นเพื่อน เราไม่เห็นด้วยเขาก็พยายามเจรจาทางคุยกัน เราไม่เห็นครับเห็นเป็นศัตรูหมดเลย ต้องแก้ อันนี้ จะแก้ได้ต้องมีสมาธิฝึกอบรมจิตใจให้เบิกบาน ให้ผ่องใสไม่เครียดตอนนี้สังคมสมัยใหม่มันต้องเครียดครับ มันต้องฝึกให้เป็นสมาธิปัญญา ถึงจะเกิด ปัญญาคือเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ต้องรู้จักกำจัดอคติสื่ออย่างให้ได้ปัญญา ถึงจะเกิดเห็นใหม่ ...”

“... สื่อมีส่วนสร้างความแตกแยกในสังคม ซึ่งต้องยอมรับว่าแก้ยาก ในแง่หนึ่งไม่ต้องการเนื้อหาของสื่อมีความรุนแรง ในอีกแง่หนึ่งไม่ต้องการให้สื่อยุให้คนขัดแย้งกันตีกัน คือการสอนให้คนเกลียดหรือโจมตีอีกฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ จะแก้ตรงไหนมันต้องแก้โดยการสร้างจรรยาบรรณสื่อ จริยธรรมสื่อที่เป็นที่ยอมรับแล้วก็ต้องใช้องค์กรวิชาชีพสื่อออกมาควบคุม เช่น องค์กรวิชาชีพสื่อโทรทัศน์ องค์กรวิชาชีพสื่อวิทยุ ต้องมีกรรมการควบคุมเรื่องจริยธรรมที่เข้มแข็งไม่ใช่ออกมาปกป้องกันเองแต่ต้องมาวิจารณ์ ต้องมาตัดสินชี้ว่าสื่อตัวนี้ถ้าเอียงสร้างความเกลียดชังให้ประชาชนได้รู้ตรงนี้ อีกส่วนหนึ่งก็คือใช้รูปแบบของกสทช. ให้ประชาชนสามารถร้องเรียนไปว่าสื่ออันนี้ทำผิดจริยธรรมสื่อยังไง คือ มันควรมีการกำหนดจริยธรรมชัดเจนหรือสัญญาที่ทำกับสื่อควรชัดเจน เพราะฉะนั้นละเมิดตรงไหนก็ควรชี้ให้ชัดรายการไหนเวลาไหน ...”

“... การนำเสนอของสื่อมวลชนบางกลุ่ม ถือว่าไม่มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งและการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในลักษณะดังกล่าว ยังผิดจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชนอีกด้วย เนื่องจากสื่อมวลชนควรมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในเชิงสร้างสรรค์ที่จะช่วยให้เกิดความสมัคปรสามัคคีเป็นหลัก แต่การที่สื่อนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรงและส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกในสังคม จะด้วยการเล็งผลหรือไม่เล็งผลก็ตามแต่ก็ถือว่าสื่อทำหน้าที่อย่างบกพร่องและสมควรที่จะได้รับการลงโทษ ทั้งในแง่ของสังคมและตามแนวทางของกฎหมาย ...”

“... การนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรงโหดร้ายทารุณ นำไปสู่พฤติกรรมกา
เลียนแบบ สื่อที่ดีควรทำตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง โดยเสนอข้อมูลข่าวสารทุกด้านและทุก
ฝ่าย ...”

“... โดยหลักทั่วไปคนที่มิใช่เป็นกลาง มีการศึกษามีความรู้ เขาไม่เห็นด้วยในการ
เสนอข่าวที่รุนแรง เพราะมันจะเป็นตัวอย่างแก่คนที่พบเห็น เช่น เยาวชนเด็กรุ่นใหม่? ไม่เคย
เห็นการยิงกัน การฆ่ากัน เขาก็จะไม่ต้องทำตาม เพราะฉะนั้นไม่เห็นด้วยกับการเสนอข่าว
รุนแรงควรเสนอแบบเรียบๆ ง่ายๆ ...”

“... มันมีความรุนแรงตั้งแต่ในเรื่องของปัจเจก การตบตี ฉกชิงวิ่งราว ข่าว
อาชญากรรม จนกระทั่งความรุนแรงทางการเมือง ทั้งหมดมันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง
ซึ่งควรจะมีภาพที่ดี แต่จะไม่มีเลยไม่ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงเราต้องยอมรับว่ามันมีจริงแต่มัน
ต้องพอดี เช่น ความรุนแรงที่มาฉายซ้ำมันไม่พอดี หมายความว่าภาพเหตุการณ์เดียวกันก็
ยัง Copy ภาพเหตุการณ์นั้นมาฉายซ้ำ เพียงแค่เกริ่นว่าเหตุการณ์ที่แล้วเป็นยังไงคนก็จำได้
แล้วว่ามันคืออะไร เช่น ช่องสามไปเอาภาพของผู้หญิงที่ข่มขืนแล้วถูกแฟนยิงหัวหน้า
ตุ๋นยาโรงงานแล้วมันจับภาพได้ ก็ฉายซ้ำอยู่นั่นละ ผู้หญิงเดินลงมาจากกรงยิงหัวไป! ล้มต่อ
หน้ายาม ตรงนี้ก็เอาภาพเดิมมาออกทั้งหมด อย่างนี้ไม่ได้ คือแค่คุณเอาภาพ CCTV
ออกมาให้เห็นผู้หญิงลงจากกรงก็ตัดแค่นั้น คนก็จะนึกภาพต่อได้เพราะว่าคนเคยเห็นภาพนั้น
มาแล้วครั้งหนึ่ง การฉายภาพความรุนแรงซ้ำๆ ว่ามันไม่เหมาะสม ไม่มีความพอดี ...”

“... มันไม่ดี กลายเป็นว่าการให้ข่าวแบบรุนแรงคนไทยกลับชอบ เพราะมันสะใจ ทำ
ยังงี้ถึงจะเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคข่าว คือ เรื่องยังงี้ถ้าสื่อเสนอไม่มีคนสนใจ และไม่มี
โฆษณาสนับสนุน เรื่องมันจะน้อยลง ...”

“... ทว่าโลกเป็นอย่างนี้ ข่าวร้ายๆ ลงฟรีข่าวดีๆ ลงเสียตังค์ แก่ไม่ได้เป็นธรรมชาติ ...
Web site ทุกวันนี้ก็เกิดได้ดิน ในยุคก่อนการต่อสู้จะลงได้ดิน ก็คือไปจับอาวุธสู้กันในป่าสู้
แบบบู๊ แต่ปัจจุบันนี้สู้แบบบุน ไม่ต้องยิง ไม่ต้องระเบิด ไม่จำเป็นต้องยิงลูกกระสุน เมื่อ
รัฐบาลที่ดี การปกครองที่โปร่งใสเนี่ยจะต้องอยู่บนดิน แสดงว่าเรายังบกพร่องอยู่ถึงต้องลง
ได้ดิน เพิ่งไปเช็ก Website มา ไม่เหลืองไม่แดง แต่เขารู้สึกกันอย่างนี้ มันมีฝ่ายตรงกลาง
เยอะมาก

แต่ต้องยอมรับว่าสื่อบางสื่อมีสี อันนี้ก็สู้กันไป บางที่สื่อไม่มีสีแต่สื่อตรวจสอบรัฐบาล พอสื่อตรวจสอบรัฐบาลๆ ก็โยนให้ไปเป็นสีสื่อก็ขวยสิ มีสองกรณีนะ กรณีหนึ่งสื่อมีสีจริงๆ อันนี้ไม่เถียง กรณีที่สองก็อ่านๆ ไปก็ไม่ได้มีสีนะ สื่อพูดตรงๆ แต่ทำไมอภิสิทธิ์ต้องเดือดร้อน แล้วสื่อก็ตรวจสอบถูกใจ ตอนนี้สื่อผะอืดผะอม เพราะการที่มีสีขึ้นมาทำให้สื่อจะถูกโจมตีทุกด้านเลย โจมตีว่ามีสีตลอดเวลา ทั้งที่ตัวเองพยายามจะไม่มีสีแล้ว แต่ก็ยังถูกโจมตีว่ามีสี ...”

“... น่าใช้ละครเป็นสื่อสร้างจิตสำนึกใหม่ สร้างวัฒนธรรมใหม่ เช่น ไม่ใช่ความรุนแรง มีตัวอย่างที่น่าสนใจ ที่จังหวัดชลบุรีมีโรงเรียนหนึ่งที่เสนอวิธีที่จะแก้ปัญหาไม่ใช่ความรุนแรง จะต้องอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น วัดหนึ่งที่มีคนเอาหมาไปปล่อยวัด และชุมชนก็เดือดร้อน หมาก็เป็นโรค กัดคน เทศบาลแก้ปัญหาโดยการเอายามาเบื่อหมา เป็นวิธีแก้โดยใช้ความรุนแรง

มีเด็กกลุ่มหนึ่งกับคนในชุมชนบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีแก้ ปัญหาอย่างนี้ แต่ก็ไม่อยากให้เด็กออกไปประท้วงที่เทศบาล เพราะจะเกิดการเผชิญหน้ากับกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับเด็ก เพราะเค้าคิดว่า เค้าเดือดร้อน หมามากัดลูกเค้า และก็มีเด็กที่คิดว่าจะไม่รอเทศบาลแก้ปัญหาให้ เค้าใช้วิธีหาอาสาสมัครจากเด็ก ให้มาทำทะเบียนหมาว่าตัวนี้สีอะไรเป็นโรคอะไร หาสัตวแพทย์ที่มีจิตอาสาทำหมันทุกตัว ดูแลหาคนเลี้ยงให้ ช่วยวัดดูแลหมา ทำทะเบียนไว้ทั้งหมด แทนที่จะใช้วิธีเดินประท้วง เด็กกลุ่มนี้ทำแบบนี้แล้วก็นำข่าว Post ใน Web site มีธุรกิจมาอ่านเจอแล้วชอบ จึงสนับสนุนเงินให้กับโครงการนี้ ข่าวแพร่ออกไปมีการสนับสนุนมากจนถึงจะตั้งโรงพยาบาลสัตว์ เทศบาลรู้ข่าว จึงต้องเปลี่ยนท่าทีมาร่วมโครงการด้วย มีการแก้ระเบียบไม่ฆ่าหมา แต่เข้ามามีส่วนร่วมจัดระเบียบ เด็กๆ ก็สรุปว่านี่คือสันติวิธี ที่ไม่ใช่ความรุนแรง แต่ลุกขึ้นมามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และไม่ต้องรออำนาจรัฐมาทำ และไม่ต้องเผชิญหน้า หมาไม่ถูกฆ่า มีส่วนร่วมในชุมชนและแก้ปัญหาจากการดำเนินชีวิตร่วมกันได้ จึงเป็นส่วนที่ทำให้เราคิดและเรียกร้องว่าถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องปรับวิธีคิดแบบนี้ ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้องอำนาจรัฐ และก็แก้ปัญหาไม่ได้ สื่อก็น่าจะขยายเรื่องนี้ให้เป็นกระแสของสังคม ...”

“... สื่อมวลชนเป็นเสมือนกับปูชนียวัตถุที่อาจจะมีความชอบหรือไม่ชอบ นิยมหรือไม่นิยม เข้าข้างหรือไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ จริงๆ แล้วสถาบันสื่อมวลชนก็ดำเนินการโดยมนุษยธรรมใดๆ นี่เอง อย่างไรก็ตามสื่อจะต้องมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันมิให้การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของตนเกิดการลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมากเกินไปจนนำไปสู่ความแตกแยกในสังคม ซึ่งหลักการปฏิบัติเพื่อลดความ

แตกแยกก็คือการพึ่งข้อมูลให้รอบด้านและการเปิดพื้นที่ให้มีการนำเสนอความจริง Truth มาตีแผ่ในพื้นที่สื่อ

สาเหตุของปัญหานี้เกิดจากการที่คนไทยส่วนใหญ่ยังชอบที่จะเห็นภาพความรุนแรงจากสื่อประเภทต่างๆ เป็นผลให้สื่อมวลชนต้องพยายามนำภาพความรุนแรงต่างๆ มาลงเพื่อสนองความสนใจของผู้ชมนั่นเอง ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ความคิดของคนในสังคมไทยยังไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร การปฏิรูปสื่อครั้งนี้อยากเรียกร้องให้เน้นทำเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้มากขึ้น เพื่อช่วยยกระดับความคิดของคนในสังคมไทยให้รู้ว่าการบริโภคข้อมูลข่าวสารที่ถูกดัดแปลงจากสื่อมวลชนนั้น ผู้บริโภคควรจะต้องทำเช่นไร ...”

ประเด็นของการเล่าข่าวทางโทรทัศน์ จะสามารถทดแทนการอ่านข่าวได้หรือไม่นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่าไม่สามารถทดแทนได้ เนื่องจากการเล่าข่าวมีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้เล่าข่าวด้วย ซึ่งอาจกลายเป็นปัญหาสำหรับผู้บริโภคบางกลุ่มที่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นข้อเท็จจริง อะไรเป็นความคิดเห็นของผู้เล่าข่าว นอกจากนี้ยังสามารถโน้มน้าวใจผู้ชมให้คล้อยตามความคิดเห็นของผู้เล่า และเป็นการกำหนดวาระข่าวสารให้กับผู้ชมอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งเห็นว่าการเล่าข่าวเป็นวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ช่วยให้ผู้ชมเพิ่มเติมทำให้ผู้ชมมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น แต่ต้องระวังว่าผู้เล่าจะไม่สอดแทรกความคิดเห็นไปลงในข่าว ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าการเล่าข่าวหรือการอ่านข่าวไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เพราะทั้งสองวิธีก็ล้วนแต่แทรกความคิดเห็นเข้าไปด้วยเช่นกัน

ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่า การเล่าข่าวไม่ใช่การรายงานข่าว หากแต่เป็นความบันเทิงรูปแบบหนึ่ง ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเห็นว่า นอกจากการเล่าข่าวแล้ว การให้ผู้ชมส่งข้อความขนาดสั้น (SMS) ให้ปรากฏบนหน้าจอโทรทัศน์ เป็นการเน้นธุรกิจมากเกินไป และลดอนสิทธิในการบริโภคข้อมูลข่าวสารของผู้อื่น

“... ไม่ได้ ข่าวคือความจริงแล้วคุณมีสิทธิอะไรไปเติม คุณมีสิทธิอะไรแสดงความคิดเห็น มีสิทธิอะไรไปผูกมัดคน ...”

“... ไม่สามารถทดแทนได้ เพราะการเล่าข่าวส่วนใหญ่จะสอดแทรกความเห็นของผู้เล่าด้วย ซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง และผู้เล่าข่าวอ่านไม่ได้ทุกประเด็นเพราะเล่าไปก็หัวเราะไปแต่เดิมนี่มันตามทีตนเองรู้สึก ...”

“... จริงๆ แล้วก็ต้องบอกกับผู้รับสื่อว่ามันไม่ใช่ข่าว แต่เป็นเหมือนกับบันเทิงอย่างหนึ่ง เพราะเอาความเห็นของผู้เล่าเข้าไปด้วย เอาข้อมูลมาย่อย แต่มันไม่ใช่ข่าวต้องทำความเข้าใจและเหมือนกับจัดประเภทว่าแบบนี้ไม่ใช่ข่าวนะ แต่มันสามารถเข้าถึงกลุ่มคนชาวบ้านที่ต้องการความง่ายเป็นวัฒนธรรมที่รวมบันเทิงเข้าไว้ด้วย แต่เราต้องทำให้เค้าเข้าใจว่ามันเป็นความเห็นด้วยไม่ใช่ข่าวทั้งหมด แต่ปัจจุบันเค้าคิดว่ามันเป็นข่าวทั้งหมด จึงต้องทำให้เค้าเข้าใจด้วย ...”

“... ไม่ต่างกันมากเพราะคนเขียนข่าวก็ใส่ความคิดเห็นเข้าไปเหมือนกัน ไม่ต่างกันมาก ...”

“... ไม่ได้เพราะคนเล่าข่าวจะเอาความรู้สึกตนเองมาใส่ พยายามชักจูงคนให้คนเริ่มเชื่อถือตาม เขาไม่มีสิทธิทำอย่างนี้ ...”

“... ไม่ได้ทั้งหมดอาจจะได้สัก 30% มันถูกเลือก Highlight ข่าวนั้นมาแล้ว และการเลือกมาจากเค้าเรียกว่า Hot protection ของทาง บก. ของคนทำรายการ ถึงแม้คนทำรายการเข้าใจตลาด บางครั้งเลือกได้ถูกใจตลาดจริงๆ ขณะเดียวกันมันกลายเป็นการ Set agenda ให้สังคมชัดเจนมาก เรื่องบางเรื่องมันถูกหยิบขึ้นมาโดยผู้เล่าข่าวที่ Popular เห็นขึ้นมาจริงๆ อย่างน้อง Hero น้อง Bible ... โดยสังคมนี้ให้ถูก Set agenda ซึ่งถูก Select มาแล้วให้สังคมเสพ แต่ในอีกแง่หนึ่งมันยังมีอีกตั้ง 70% อาจจะตกหายไปจากโอกาสในการรับรู้ของคนอาจจะทำให้วัฒนธรรมในการเสพสื่อของคนไทย มันอาจจะเปลี่ยน มันเริ่มเปลี่ยนไปเยอะแล้วเสพผ่านการดูการฟัง Scan ในมือถือ คือมันไม่ลงลึก ต่อไปนี้คนไทยส่วนใหญ่ก็จะกระซิบความจริงแบบเป็นช่วงๆ ท่อนๆ กระซิบเป็น SMS เป็น Twit เป็นอะไรอย่างนี้ ซึ่งพอมันไม่ปะติดปะต่อมันไม่ลึกน่าจะทำให้ลำบากในการรับรู้ความจริง ... คือไฉน ใ้รู้อะไร ไฉนเหมือนกับถูกหลอกว่ากำลังรู้สิ่งที่เป็นเหมือน Real time ฉันทันทีเร็วพอๆ กับที่กอง บก. ก็ได้รับข่าวนี้ ทุกคนรู้สึกเหมือนเรามีอำนาจทันที ... ต่อให้เรารู้มันเร็วขึ้นผ่านช่องทางใหม่ๆ ทั้งหลายมันก็ถูก Select แล้วอยู่ดีอะไรที่นักข่าวภาคสนามเห็นและจะเลือกส่งมาให้เรา ...”

“... ได้บ้าง สมมติคนที่เล่าข่าวเขาจะเล่าว่าวันนี้มีประเด็นห้าประเด็น เขาก็จะเล่าห้าประเด็นนั้นแต่แทรกความคิดเห็นลงไปและใช้เวลากับข่าวเหล่านั้นเป็นเวลานาน แต่คนอ่านข่าวเขาก็อ่านห้าประเด็นนั้นไปแต่จะได้เนื้อหามากกว่าคนเล่าข่าว คือ มันเป็นเรื่องปริมาณกับคุณภาพ เพราะฉะนั้นคนเล่าข่าวจะเน้นปริมาณเสริมความคิดเห็นลงไป แต่คนอ่าน

ข่าวจะอ่านข่าวโดยจะมีปริมาณเนื้อหาข่าวที่มากกว่า จึงบอกว่าสามารถทดแทนได้บ้าง แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ ถ้าคนที่เล่าข่าวมีอคติกับบางคนหรือบางเรื่อง เราจะถูกชี้นำไปให้เชื่อตามนั้น ...”

“... การเล่าข่าวทางโทรทัศน์ถือเป็นเรื่องของ Style ที่แต่ละช่องหรือสถานีจะสร้างให้มีความแตกต่างกันเพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่การนำเสนอข่าวสารของตน ซึ่งสิ่งนี้ถือว่าพอยอมรับได้ตราบใดที่การเล่าข่าวนั้นไม่ลำเอียง หรือมีการสอดแทรกความเห็นส่วนตัวลงไปมากเกินไป ... ข้อเสียที่เห็นชัดเจน ดูจะเป็นการทำหน้าที่หรือบทบาทในการกำหนดประเด็นสาธารณะ โดยรายการเล่าข่าวได้คัดเลือกข่าวสารที่คิดว่าคนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ สำคัญและชื่นชอบ เช่น กรณีของคุณฟิล์มและคุณแอนนี่ ซึ่งเสนอข่าวได้ตลอดทั้งสัปดาห์ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัว ทำให้ข่าวสารสำคัญสำหรับประชาชนหรือคนส่วนใหญ่ในเรื่องอื่นๆ ถูกกลดหรือให้ความสำคัญน้อยลง ...”

“... ตนเองชอบแนวทางการรายงานข่าวด้วยการเล่ามากกว่าการอ่าน ข้อดีของการเล่าข่าวนั้น ผู้อ่านข่าวได้ให้ความคิดเห็นในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งหากผู้ชมมีวิจารณญาณที่เหมาะสมแล้วก็คิดว่าไม่มีอะไรต้องเป็นห่วง เพราะจะทราบว่าเป็นแค่ความคิดเห็นส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ข้อเสียก็คือหากผู้ชมไม่มีวิจารณญาณที่ดีแล้วก็อาจจะเชื่อหรือคล้อยตามความคิดเห็นของผู้เล่าข่าวโดยไม่ทันคิดถึงหลักความมีเหตุผล ซึ่งเรื่องนี้จะปัญหาเมื่อผู้อ่านข่าวคนนั้นวิเคราะห์ข้อมูลผิดพลาด หรือมีจิตใจที่เป็นอคติและไม่เป็นกลาง ดังนั้นเรื่องเล่าข่าวจึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอยู่เพราะในสังคมนั้นมีคนที่ด้อยวิจารณญาณมากกว่าจึงอาจคล้อยตามความคิดเห็นจากข่าวได้ ...”

“... การเล่าข่าวดีกว่าสามารถทดแทนการอ่านข่าวได้ เพราะมีอรรถรสมากกว่า คนรับสื่อจะได้เนื้อหามากกว่า ถ้าเขาเล่าข่าวอย่างตรงไปตรงมา เพราะเขาสามารถแทรกความรู้ที่เขาได้สะสมมาเล่าให้ฟังทำให้คนฟังเข้าใจข่าวนั้นมากขึ้น ...”

“... เป็นวิธีที่ช่วยให้คนสามารถติดตามข่าวได้โดยสะดวก ไม่ต้องไปซื้อหาหนังสือพิมพ์อะไรเยอะเยอะ แล้วทุกวันนี้ก็กลายเป็นที่นิยมทั่วโลก ผมไปอังกฤษดู BBC ก็มีการอ่านข่าวเล่าข่าวเหมือนบ้านเรา มันเป็นโลกสมัยใหม่ที่ทุกอย่างมันรีบร้อน มันไม่มีเวลาที่จะติดตามและข่าวก็เยอะเกินกว่าที่เขาจะตามไหว ก็ต้องอาศัยความสะดวกเหล่านี้ ก็ต้องเป็นหน้าที่ที่การเล่าข่าวแบบนี้ ต้องมีความรับผิดชอบในเรื่องการกลั่นกรองและ Comment ต่างๆ ทั้งหลายในข่าว แล้วก็ต้อง Comment อย่างรับผิดชอบ ...”

“... การนำเสนอเนื้อหาข่าวกับเนื้อหาบันเทิงในปัจจุบันนั้น เป็นสิ่งที่แทบจะแยกกันไม่ออก กล่าวคือการนำเสนอข่าวก็พยายามที่จะสอดแทรกความเป็นบันเทิงเข้าไป และรายการบันเทิงก็พยายามนำเสนอในรูปแบบของข่าวมากขึ้น ซึ่งการ Cross กันของเนื้อหาสองประเภทก็อาจทำให้ผู้ชมแยกไม่ออกมาอันไหนคือข่าวอันไหนคือบันเทิง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของข่าวด้วย ...”

“... วัฒนธรรมการเล่าข่าวช่วยสร้างฐานของคนให้มาสนใจดูข่าว แต่ปัญหาที่ตามมาคือใส่สีตีไข่ ต้องกลับมาที่มาตรฐานวิชาชีพ เล่าข่าวเป็นเพียงรูปแบบที่ไม่ได้เป็นปัญหา ...”

“... ขอประณามอีกอันหนึ่ง ประเทศไทยเรา ก็คือสื่อไปจับมือกับพวกโทรศัพท์มือถือ แล้วก็ให้เปิดขึ้นมาแล้วก็ขายเวลาของโทรศัพท์ (ให้คนส่ง SMS ขึ้นหน้าจอโทรศัพท์) อันนี้ขอประณาม มันไม่ได้ทำให้คนดูเกิดอะไรขึ้นมา ไม่ได้เกิดประสิทธิภาพของการเสพสื่อขึ้นมา มันจะเมิดสิทธิมนุษยชนของฉัน สิทธิมนุษยชนมีสองเรื่องนะ หนึ่งสิทธิในการเสพสื่อ สองสิทธิที่จะปฏิเสธการยัดเยียดสื่อ ... มันเริ่มลามปาม เริ่มหาเงินเยอะเกินไปสื่อนี้ ... รายการเล่าข่าวขอลดนะ การเล่าข่าว การวิเคราะห์ข่าว คุณภาพของ นักวิชาการไทยที่ไปนั่งพูดไม่ถึง ของเมืองนอกเอา Professor มาพูด อู้หู ตักดวงความรู้้อเลยนะ แต่พอมานั่งฟังนักวิชาการไทยบอแบ่ ห่วงคุณภาพ ตอนนี้นั้นยังเก่งกว่าพวกเป็นนักเรียนรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์อีกนะ นักวิชาการของเราเป็นอะไรไม่วิเคราะห์แบบขุดคุ้ย นักวิชาการของเรายังไม่เจ๋ง มีเจ๋งก็คือนิธิ เอียวศรีวงศ์ คุณธีรยุทธ บุญมี อย่างนี้นานๆ ไม่พูด พูดทีสะท้อนไปหมด ...”

เมื่อถามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก ถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการรายงานข่าวในรูปแบบอื่น นอกเหนือจากการเล่าข่าวหรือไม่ ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า ควรมีการวิเคราะห์ข่าว การรายงานแบบเชิงสืบสวนสอบสวน การรายงานข่าวแบบเจาะลึก ตลอดจนการรายงานแบบดั้งเดิม คือ การอ่านข่าว

“... ข่าวเจาะ ข่าวที่หาข้อมูลเชิงลึก Investigative journalism ควรมีมากขึ้น ...”

“... รายการข่าวแบบวิเคราะห์ ควรมีอย่างยิ่ง ...”

“... อยากให้มีรายการวิเคราะห์ข่าวเพิ่มมากขึ้นจากเดิม และนักวิเคราะห์ก็ต้องมีความรู้ในการดำเนินรายการด้วย ...”

“... ผมมองว่าการไปเจาะลึกประเด็นปัญหาของสังคม ในแต่ละกรณีๆ ไปน่าจะทำได้ เช่น เจาะลึกกรณีขายยาเถียง นักข่าวก็สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเอามาตีแผ่ นักข่าวสามารถทำได้ดีกว่าคนทั่วไป ทำเป็นกรอบไปเลย เดือนนี้คุณจะทำเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลคุณก็ไปเจาะลึกในเรื่องนี้เลย ผมว่ามันน่าทำมากกว่าเล่าข่าว ...”

“... การแข่งขันในตลาดมีมาก แต่ไม่สามารถผลิตเนื้อหาที่มีคุณภาพสูง ข่าวเจาะลึกมีน้อย นักข่าวเป็นมืออาชีพแค่นั้น มีการตรวจสอบสมดุกรอบด้านครบถ้วนหรือไม่ ประเด็นไม่เป็นข่าวมีมาก ดูเหมือนว่าตลาดยังทำหน้าที่ผลิตไม่ได้ ทั้งๆ ที่ควรจะมีความสืบสวนมากขึ้น ข้อจำกัดไม่ได้อยู่ที่ Demand ทั้งหมด เป็นปัญหาเรื่อง Supply ด้วย ทำไมข่าวเหมือนกัน ลอกกัน ตอนนี้อย่างนี้แล้วนักข่าวก็กินหรือเปล่า ไม่มีข้อจำกัดอะไร ยกเว้นเรื่องอ่อนไหว ถ้าไม่เกี่ยวกับสถาบัน ข่าวทุจริต โครงสร้างสังคม ปฏิรูปประเทศ สื่อช่วยทำให้คนเข้าใจโครงสร้างสังคมหรือไม่ คนทำข่าวคนทำรายการเข้าใจหรือไม่ว่าเศรษฐกิจไทยไม่เป็นธรรม นี่ก็กิน เข้าใจแล้วนำเสนอให้คนเข้าใจในรูปแบบที่นำเสนอได้หรือไม่ก็กิน คณะนิเทศศาสตร์ผลิตคนที่มีกินหรือไม่ กินในความหมายของผมคือ ความรู้ความสร้างสรรค์และทักษะ ก็ไม่รู้ตกต่ำจนน่าใจหายเขียนประโยคไม่เป็นภาษาไทยที่ถูกหลักภาษาภาษาอังกฤษร้อยละแปดสิบเขียนผิดหมด ให้สัมภาษณ์ไป ก็อายที่ตัวเองให้สัมภาษณ์ เมื่อไปอ่านในหนังสือพิมพ์ว่าไอ้หมอนี่พูดอะไรได้โง่ขนาดนี้ ...”

“... สื่อวันนี้อยู่ภายใต้อคติ 4 อย่าง คือ อคติเพราะรัก อคติเพราะเกลียด อคติเพราะกลัว และอคติเพราะหลง ปัจจุบันสื่อทำข่าวเชิงสืบสวนน้อยเกิดจากอคติเพราะความกลัว อย่างเช่นข่าวความรุนแรงเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา สื่อไทยไม่มีการทำข่าวเชิงสืบสวน มีแต่นักข่าวต่างประเทศและไม่ตั้งคำถามพื้นฐานที่ควรถาม แต่ตั้งคำถามกับอะไรที่ขายได้ดี อคติแปลว่าทางไปที่ผิด คติแปลว่าทางไป อค แปลว่าผิด อคติทางที่ผิดมันมี ครอบครัวจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม โดยมากไม่รู้ตัว เราทำเพราะเรารัก ถ้าเราเป็นสื่อเหลือง สื่อแดงก็ทำผิดหมด ถ้าเราเป็นสื่อแดง สื่อแดงก็ถูกหมด สองเพราะเกลียดเพราะเราเกลียดสื่อแดง สื่อแดงทำอะไรก็ผิดหมด อีกอย่างก็กลัวเชื้อสูงแต่ไม่ได้เลยกลัว

อันที่สงสารที่สุด คือหลง หลงคือไม่รู้เลยที่ล้าคัปัญคือไม่รู้ ซึ่งอคติทุกวันนี้ซับซ้อนมากขึ้น เข้าใจได้ยากขึ้น ... ที่อคติซับซ้อนขึ้นเพราะโครงสร้างทางสังคมอยู่ดิธรรมและรุนแรง เพราะโครงสร้างของสังคมแต่ก่อนเรียบง่าย ดังนั้นสื่อก็ต้องเรียนรู้เท่าทันความซับซ้อน

เหล่านี้ที่เรียกว่าโครงสร้างทางสังคมอันยุติธรรมและรุนแรง แต่สื่อไม่เข้าใจก็เสร็จเลย แต่ ณ วันนี้ หน้าทีของสื่อคือต้องขายได้ จริงๆ ในปรัชญาของสื่อไม่มี ...”

“... ที่ควรอย่างยิ่ง คือ การวิเคราะห์ข่าว หรือข่าวที่เป็นประเด็นทางสังคมนำมา วิเคราะห์เพราะจะทำให้ผู้บริโภคสามารถติดตาม แต่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเป็นหน้าที่ ของผู้บริโภค ...”

“... ควรมียุทธการวิจารณ์ข่าวที่เป็นเรื่องแบบ *Talk of the town* ในทุกๆ วัน เพราะมี เรื่องใหม่ๆ มาเรื่อยๆ ...”

“... รายการที่เสนอข่าวที่เป็นข้อเท็จจริง ไม่ใช่เล่าข่าวตาม *Producer* เขียน ...”

ความจำเป็นในการอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้สื่อข่าวในการทำงานภายใต้ สถานการณ์ที่มีความรุนแรง ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นสอดคล้องกันว่ามีความจำเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อ ความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน และเพื่อคุณภาพของผลงานที่มีความถูกต้องเที่ยงตรง โดยผู้สื่อข่าว ต้องมีความเชี่ยวชาญ ไม่ควรให้ผู้สื่อข่าวที่ยังไม่มีประสบการณ์ทำงานในสถานการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้ องค์กรวิชาชีพสื่อควรเป็นผู้จัดการฝึกอบรมมากที่สุด ซึ่งอาจได้รับการสนับสนุนโดยสถาบันการศึกษา ด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์

“... ควรอย่างยิ่ง ควรอบรมเพื่อให้คนที่ทำมีความพร้อม ดูแลตนเองอย่างไรใน สถานการณ์ที่เกิดการดูแล ...”

“... จำเป็น นักข่าวเข้าไปในพื้นที่บางพื้นที่มันต้องเก่ง เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น เพราะฉะนั้นนักข่าวหน้าใหม่ยังไม่ควรเข้าไป ...”

“... ทักษะทางวิชาชีพยิ่งต้องแน่นขึ้น เพราะว่าทุกอย่างมันเร็ว และต้องเป็นคนที่ มี *Databank* ดีมาก นักข่าวปัจจุบันมันเป็นแบบที่เรียกว่า *Messenger* หรือ *Spot reporter* ไม่ได้แล้วละ ต้องเป็นคนรู้ว่าจะ *Access* ข้อมูลได้ที่ไหนตลอดเวลา เป็นคนที่เล่นอยู่กับ *Information* เยอะมาก ต่อให้คุณจะ *Real time* ส่งข่าวไวกี่ตาม แต่คุณต้องรู้ว่า คุณจะ *Search* ข้อมูลเหล่านี้ได้ที่ไหน กระบวนการสอนทางด้าน *Journalism* มันต้องสอนเรื่อง ฐานข้อมูลเรื่องการเล่นกับข้อมูล การเป็นนักวิเคราะห์ข้อมูล แคนักข่าวอย่างเดียวไม่พอ

เป็นนักเขียนอย่างเดียวไม่พอ ต้องเป็นนักวิเคราะห์ถามข้อมูลจากทุกแหล่งและทำได้เร็วแล้วที่สำคัญ

ยิ่งเทคโนโลยีสูงยิ่งต้องเป็นคนที่มีความรู้สูงมาก นั่นหมายความว่าสาขาทางด้าน Journalism ยิ่งต้องปรับตัวเยอะ คือนอกจากสอนอย่างที่ผ่านมาแล้วต้องคิดว่า จรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคม การมี Professional code of conduct ต้องสูง มัน วงการวิชาชีพเองก็ต้องมีทีมพี่เลี้ยงหรืออาจจะต้องมีสถาบันการ Training ของตัวเองที่ชัดกว่านี้ ... ทุกองค์กรน่าจะต้องมี Training ของตัวเองและก็เป็น Training ที่รับต่อมาจาก สถาบันการศึกษา จริงๆ แล้วคณะนิเทศศาสตร์ทุกสถาบันควรจะต้องให้ทุนการศึกษา กับ สื่อมวลชน ...”

“... ต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยีกับความเป็นกลางของนักข่าวด้วย พอไปอยู่ตรงนั้นแน่นอนว่าบางคนก็มีทัศนคติส่วนตัวจึงเป็นเรื่องหนึ่งที่ต้องตรวจสอบ และ ทำความเข้าใจให้ชัดเจน ...”

“... ควรมีการอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีประสบการณ์ และมีการ ฝึกภาคปฏิบัติโดยจำลองเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์เมื่อเกิดขึ้นจริงได้โดยไม่ตื่นตระหนก ...”

“... ควร เพราะประเทศไทยไม่ชินกับเรื่องเหล่านี้ นักข่าวต่างประเทศเขายังไม่ต้อง หลบหลังทหารเลย ...”

“... เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการอบรม หรือเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานใน สถานการณ์ที่มีความรุนแรง เพื่อจะช่วยให้ นักข่าวทราบว่าภายใต้สถานการณ์อันตรายนั้น ควรปฏิบัติกรรายงานข่าวอย่างไรให้มีความปลอดภัย แม้กรรายงานข่าวที่ถูกต้องเที่ยงตรง จะสำคัญเพียงใด แต่ความปลอดภัยในการทำงานย่อมมีความสำคัญเป็นลำดับแรกและ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นกับนักข่าว ทางผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบก็ควรจัดให้มีระบบชดเชยที่ เหมาะสมเพื่อชดเชยให้กับครอบครัวของนักข่าวเหล่านั้นด้วย ...”

“... เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่ต้องทำงานภายใต้ สถานการณ์ความรุนแรงทุกประเภทจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกอบรมทักษะที่เหมาะสม แต่ ทั้งนี้การฝึกอบรมดังกล่าวควรเป็นโปรแกรมที่เปิดอบรมให้กับนักข่าวบางกลุ่มที่มีความ เหมาะสมเท่านั้น ควรมีการคัดเลือกเฉพาะนักข่าวที่มีความเหมาะสมกับการทำข่าวใน

สถานการณ์ความรุนแรงเท่านั้น จากนั้นจึงจัดฝึกอบรมทักษะให้แก่คนกลุ่มนี้ ซึ่งจะช่วยให้
องค์กรข่าวกลุ่มคนที่มีความเหมาะสมที่สุดและเป็นการประหยัดงบประมาณในการ
ฝึกอบรมด้วย ...”

“... ด้วยอย่างยิ่งว่าควรจะมีการฝึกอบรมทักษะการทำข่าวภายใต้สถานการณ์ความ
รุนแรงให้แก่นักข่าวที่จะต้องปฏิบัติงานเหตุการณ์ความไม่สงบต่างๆ โดยเชื่อว่าหากขาดการ
ฝึกอบรมทักษะหรือเป็นการอบรมในลักษณะที่ผิวเผินไม่ได้มาตรฐาน ก็เท่ากับส่งนักวิชาชีพ
สื่อไปเสี่ยงตายในสนามรบ ...”

“... ควรได้รับการอบรมแน่นอนเพราะการออกสนามมันก็เหมือนไปเผชิญอันตราย
เอาตัวเองไปตาย ควรเตรียมพร้อมมีการอบรมก่อนว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อออกไป
ปฏิบัติแล้วจะเจออะไรบ้าง ...”

“... อันนี้แน่นอน ต้องมีการอบรม ต้องมีมาตรการในการป้องกันตัว แต่ก็น่าสังเกต
ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์รุนแรง นักข่าวที่สามารถทำข่าวได้ดีมาก สามารถจะได้ข่าวลึกเหมือน
นักข่าวอัลจาซีรา แล้วเขาก็ไม่เจออะไรเลย นักข่าวของเขาเป็นนักข่าวมืออาชีพ เขาศึกษา
ก่อน เขามีข้อมูลพอสมควร เขารู้ว่าควรจะไปอยู่ตรงไหนที่สามารถจะได้ข่าวได้ดี
ขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงไม่มาก ...”

“... ควรนะ เพราะเป็นการเตรียมพร้อม ...”

“... ต้องมี ไม่ใช่สุมสีสุมห่าเข้าไป ไหว้พระเอา หมอบๆ อะไรแบบนี้ไม่เอา เห็นตอน
แรกไม่หมอบเลยนะ พอตายก็มีคานๆ กันบ้าง มันเหมือนทุกงาน คือ มันต้องมี Code of
conduct ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องของทำให้ความรู้ การบังคับใช้ว่ามันทำกันจริงจังแค่ไหนหรือว่า
พอมีเรื่องค่อยทำไปทีเหมือนเรื่องอื่นๆ ...”

4. ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ

ประเด็นเกี่ยวกับความคุ้มครอง สวัสดิภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ
ประกอบด้วย ปัญหาที่ผู้บริโภคว่าสารประทบตราสื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางที่ไม่สอดคล้องกับ
ความเห็นของผู้บริโภคข่าวสารว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามและวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความ
คุ้มครองสวัสดิภาพและสวัสดิการที่เหมาะสม

สำหรับประเด็นปัญหาที่ผู้บริโภคข่าวสารประทับตราสื่อที่น่าเสนอข่าวสารไม่สอดคล้องกับความเห็นของตนว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าเป็นทัศนคติของผู้บริโภคที่เลือกข้างแล้ว วิธีการแก้ปัญหาสามารถทำได้โดยสื่อต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้วยความเป็นกลาง ก็จะสามารถช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้มาก

“... มันเป็นทัศนคติคน สื่อแก้ลำบาก คือคนเลือกที่จะเชื่อ มีอคติไปเรียบร้อยแล้ว ไม่ต้องแก้แล้ว แต่ถ้าสื่อเสนอความจริงอยู่แล้วก็ไม่ต้องแก้ไขอะไรเสนอแต่ความจริงไป ...”

“... เป็นความคิดของคนที่จะเชื่อ เพราะฉะนั้นสื่อควรนำเสนอแบบไม่เลือกข้าง สื่อควรนำเสนอว่าในต่างประเทศเขาก้าวข้ามเรื่องขัดแย้งอย่างไรหรือเสนอข้อเท็จจริงมากที่สุด ลึกที่สุด ...”

“... ผมคิดว่าแยกอะไรคือ Fact อะไรคือความเห็นได้ ... เป็นความเห็นของผู้พูดถ้าแยกตรงนี้ได้ก็โอเคคนดูก็รู้อย่าง ...”

“... แยกแยะให้ได้ว่าอันไหนคือข้อมูล อันไหนคือความคิดเห็น แต่ถ้าสื่อระบุตัวตนว่าเป็นสื่อของสีไหนเชียร์ใครแล้วก็ต้องยอมรับให้ได้ ปัญหามันเกิดจากหลักการกับเทคนิค ถ้ายอมรับว่าเชียร์ใครก็ต้องยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นให้ได้ แต่ก็ต้องแยกแยะข้อมูลกับความคิดเห็นออกจากกันให้ได้ไม่ว่าจะเชียร์ใคร ผมว่าไม่ผิดนะถ้าคนจะมองอีกสื่อว่าเป็นพวกตรงกันข้าม มันเป็นไปได้ว่าคนจะคิดเหมือนกัน ถ้าคนไม่ยอมรับว่าคนคิดเห็นไม่เหมือนกันคุณก็อยู่ร่วมกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นสื่อควรจะนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างเสนอข้อมูลที่หลากหลาย ...”

“... สื่อประเภทใดก็ตามที่น่าเสนอข้อมูลหรือโน้มน้าวให้ผู้คนแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางความคิดนั้นบางครั้งไม่ถือว่าเป็นสื่อมวลชน แต่องค์กรเหล่านั้นเป็นเสมือนค่ายทางความคิดมากกว่า สื่อมวลชนก็เปรียบเสมือนเป็นปุถุชนที่มีอาจจะเลือกรักชอบหรือโจมตีบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุดความคิดใดก็ได้ ดังนั้น สังคมจึงต้องเข้าใจธรรมชาติของสื่อด้วย ...”

“... เป็นเรื่องปกติที่มนุษย์เราชอบที่จะรับฟังข้อมูลที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความคิดของตน ในทางตรงข้ามก็จะปฏิเสธและหลีกเลี่ยงการเปิดรับข้อมูลจากแหล่ง ข้อมูลใดๆ ก็ตามที่เสนอความเห็นคัดค้านกับความเชื่อของตนเอง เรื่องนี้เป็นห้วงการทำหน้าที่ของสื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อเคเบิลทีวีและจานดาวเทียมที่มักแสดงตนเป็นสื่อเลือกข้างอย่างชัดเจน

แม้จะเป็นสิทธิในการสื่อสารแต่ก็ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งเพราะข้อมูลที่เสนอนั้นสร้างความแตกแยกได้ง่ายมาก ...”

“... ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการที่ผู้รับสารเห็นว่า สื่อที่นำเสนอข้อมูลไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองนั้นเป็นฝ่ายตรงกันข้าม ทั้งนี้มองว่าการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้นต้องเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยจะให้ทุกคนคิดและเห็นด้วยกับเราในทุกเรื่องย่อมเป็นไปได้และในทำนองเดียวกันเราจะเห็นด้วยกับคนอื่นทุกเรื่องย่อมเป็นไปได้เช่นกัน ดังนั้นต่างฝ่ายควรเปิดพื้นที่ให้อีกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยไม่ไปปิดกั้นหรือไปตีตราว่าข้อมูลเหล่านั้นมาจากฝ่ายตรงข้าม เพราะไม่แน่ว่าข้อมูลที่ได้รับมาใหม่อาจทำให้เราเห็นแง่มุมบางอย่างที่เรามองข้ามไปได้ ...”

“... คุณนำเสนอแบบไหน แล้วถ้าคุณนำเสนอแล้ว แต่ถ้ามันออกมาแล้วคนเข้าใจอย่างนั้นคุณก็ต้องเปลี่ยนแล้วละ ก็คือเป็นไม่เป็น ถ้าคุณไม่เป็นแต่เสนอแบบนี้แล้วทำให้คนมองได้ก็แสดงว่าคุณก็ต้องเปลี่ยนวิธี เปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเพื่อ Clarify ตัวเอง โดยให้อีกฝ่ายตรงข้ามหรืออะไรก็ว่าไป ...”

“... เป็นธรรมชาติของสื่อ เขาต้องมีจุดยืน อุดมการณ์ของเขา ผมว่าสื่อมวลชนเขาก็ต้องเข้าข้าง อย่างสื่อของรัฐที่เป็นรัฐสวัสดิการ แต่สื่อเสรีเช่นหนังสือพิมพ์ก็เป็นเรื่องระหว่างผู้อ่านกับสื่อว่า ถ้าหากคนอ่านไม่อ่านสื่อก็ต้องปรับตัว คนอ่านมีเครื่องมือสำคัญก็คือการที่เราจะไม่อ่าน ...”

“... ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นเช่นนั้น แต่สื่อมวลชนเองก็ไม่ควรมีความประเพณีที่ชวนให้สงสัย เช่น การนำเสนอข้อมูลในทิศทางเดียวกันซ้ำๆ หรือต่อเนื่อง แต่ควรจะนำเสนอข้อมูลจากทุกฝ่ายให้สมดุลกัน ...”

“... เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ได้ข้อมูลด้านเดียว เลือกที่จะเชื่อข้อมูลเพียงด้านเดียว สื่อควรจะรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม เรียกร้องให้สื่อเป็นอิสระจากนักการเมืองอย่างแท้จริง เพราะการที่สื่อนำเสนอข่าวเพียงด้านเดียวส่วนหนึ่งก็มาจากนักการเมือง ...”

“... กทช. ควรจัดการควบคุมดูแลอย่างจริงจัง และสื่อก็อย่านำเสนอเนื้อหาที่โหดร้ายหรือยุยงเกินไป เสรีภาพของสื่อเยอะเกินไป ...”

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า ควรให้การคุ้มครองสวัสดิภาพและจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชน เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่ต้องเสี่ยงภัย และแม้ว่าอาชีพดังกล่าวจะมีอุดมการณ์ของการเป็นสื่อสาธารณะ แต่ก็ต้องให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานในแต่ละสถานการณ์เพื่อความเหมาะสม และเน้นเรื่องจรรยาวิชาชีพสื่อ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเห็นว่าค่าตอบแทนสื่อมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของผู้ปฏิบัติงาน สื่อหากมีระดับค่าตอบแทนมากขึ้นก็จะได้ผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานด้านสื่อมากขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นสอดคล้องกันว่าผู้ที่ควรต้องมีบทบาทสำคัญในการให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพและสวัสดิการ คือ องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อ แต่มีผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่า เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยรัฐควรดูแลด้านสวัสดิการของผู้ปฏิบัติงานสื่อ

“... ควรได้รับความคุ้มครองภายใต้เครื่องหมายของจรรยาบรรณ และสวัสดิการที่เหมาะสมก็ต้องไปคุยกันเองกับสมาคมวิชาชีพเขา ควรคุยกับเอง ...”

“... สื่อจะลงภาคสนามมีความเสี่ยงอยู่แล้ว ควรได้รับความคุ้มครองจากตำรวจ ไม่ให้นักข่าวได้รับอันตราย แต่ถ้าอันตรายมากก็ไม่ต้องเข้าไปทำข่าวหรอก ในส่วนสวัสดิการไม่อยากพูดมันขึ้นอยู่กัสมาคมวิชาชีพสื่อไปคุยกัน ...”

“... สมควรได้รับการคุ้มครองอยู่แล้ว และสวัสดิการก็อยู่ที่สมาคมเขาว่าทำเพื่อเงินหรือทำด้วยใจ แต่ต้องให้สวัสดิการที่คนทำด้วยใจเขาอยู่ได้ ...”

“... ไม่ค่อยรู้ว่าเค้าให้กันอย่างไร แต่ถ้าของรัฐก็พอรู้ เช่น ช่ง 11 หรือ อสมท. ผมคิดว่ามันอยู่ในระบบราชการก็ดี ทุกอย่างต้องทำตามระเบียบราชการ แต่พอทำตามระเบียบก็มีปัญหา พวกนี้ก็หาเศษหาเลย ไร้ค่าญเวลาทำงานกับพวกนี้ จะต้องถูกหาเศษหาเลยอย่างที่ไม่ค่อยอยากจะรับรู้ เช่น เอาคนมาเบิกเบี้ยเลี้ยงเพราะเราทำรายการตอนกลางคืน จริงๆ แล้วรัฐเค้าก็มีให้ แต่เค้าบอกว่ามันน้อยไม่พอ พอเราให้จำนวนคนก็มากกว่าที่ทำการ ต้องออกต่างจังหวัด เค้าก็บอกว่าต้องมีคนไปถ่ายรูปทำฟิอาร์ ก็ขอเบิกเบี้ยเลี้ยง เช่น ถ่ายรูป แต่ทำไปทำไมต้องขอ 2 คน ซึ่งคุณจะไปอะไรกันนักหนา แต่เราก็พูดไม่ได้ ไปแค่เมืองชลในตัวเมือง เค้าก็ขนไปกัน 20-30 คน ปกติผมใช้ 11 คนก็พอแล้ว แต่ไปที 25-30 คน แล้วบอกว่ารถเดินทางกลับตอนกลางคืนไม่ได้ รถคันหนึ่งหลาย 10 ลำน จึงต้องจัดที่

พักให้พร้อมอาหาร พอเราจัดให้ก็ขอไปพักบางแสน นี่คือการหาเศษหาเลย ซึ่งเราก็กินใจที่เงินเดือนน้อยแต่ก็ไม่ถูกต้อง ...”

“... อันนี้เขามีสมาคมของเขาเอง ต้องดูแลกันเอง ซึ่งเขาดูแลได้ดีนะ สื่อเนี่ยไม่ต้องไปห่วงเขา เพราะเขาทำของเขาเอง แล้วเขาก็มี Power ด้วย ...”

“... คำตอบแทนเท่าที่ทราบก็ไม่ค่อยสูงนัก ต้องพิจารณา ต้องมี Guidebook แนะนำการปฏิบัติแต่ละสถานการณ์ รวมทั้งเพิ่มจรรยาบรรณด้วย เช่น การรายงานข่าวในภาวะความขัดแย้งทางการเมือง แต่ละสื่อต้องมี Guidebook ของตัวเอง อันที่สามการฝึกปฏิบัติของสื่อตลอดเวลา ซึ่งจะทำด้วยองค์กรวิชาชีพหรือองค์กรสื่อเองก็ได้ อีกอันหนึ่งคือเรื่อง Sensibility ที่หลายสื่อไม่ค่อยจะมี เช่น การส่งนักข่าวหญิงหน้าตาดี ๆ ไปประกบนักการเมือง แสดงถึงการไม่มี Sense หรือความละเอียดอ่อนเรื่อง Gender ซึ่งมันอาจจะไม่ใช่เรื่องจริยธรรมโดยตรง แต่มันเป็นเรื่องที่อ่อนไหว ซึ่งเรื่องนี้สื่อเองสามารถทำได้เลย เพียงแต่คุณมีความละเอียดอ่อนกับเรื่องเหล่านี้

รวมถึงเรื่องการคุ้มครองปกป้องการถูกฟ้องร้อง องค์กรสื่อควรเข้ามาคุ้มครองตรงนี้ ไม่ใช่ปล่อยให้ไปตายดาบหน้า หรือเค้าเขียนอะไรผิดก็โยนความคิดให้เค้าทันที รู้สึกว่าคุณสมควรที่จะพูดไว้ว่าต้องไม่ให้ บก. หรือ บก.บห. เป็นผู้รับผิดชอบทางกฎหมาย ต้องเป็นองค์กรสื่อทั้งองค์กร มันดูบีบมากขึ้น ประเด็นสุดท้ายเรื่องสัดส่วน คงไม่ใช่ประเด็นผู้หญิงหรือผู้ชายเอามาตัดสิน แต่ถ้าให้ผู้หญิงอยู่ในตำแหน่งบริหารก็ช่วยให้มองเห็นประเด็นอีกด้านได้ เช่น การให้สื่อเข้าถึงประเด็นความละเอียดอ่อน ผู้หญิงและครอบครัวได้มากขึ้น ...”

“... เรื่องความปลอดภัย ความคุ้มครองสวัสดิภาพ ตอนที่ดูข่าวหากเป็นนักข่าวจากบริษัทสื่อใหญ่ๆ เค้าก็จะมีเสื้อเกราะหมวกกันน็อค แต่พวกจนๆ หน้อยก็จะมี จิ้งจอกจะเป็นลักษณะช่วยเหลือกัน มีของกองกลาง ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเป็นสื่อใหญ่ มีความสามารถหาเครื่องป้องกัน แต่พวกโนเนมก็จะมีอะไรป้องกัน ต้องเตรียมพร้อม ซึ่งไม่เฉพาะแต่สถานการณ์การเมืองอาจเตรียมรับกับสถานการณ์ภัยธรรมชาติและภัยมนุษย์ เช่นสารเคมี บางครั้งนักข่าวอาจขาดความรู้ในตัวสถานการณ์ หรือบริบทแวดล้อม ...”

“... เรื่องเงินเดือนเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ สถิติคนดูฟรีทีวีน้อยลง อ่านหนังสือพิมพ์น้อยลง ฟังวิทยุน้อยลง แต่สื่อใหม่ยังไม่สามารถทำรายได้ ดังนั้นเงินเดือนจึงไม่สามารถขึ้นได้ นอกจากกรรมกรข่าวบางรายที่เป็น Superstar การที่เงินเดือนต่ำมาก

สัมพันธ์กับคุณภาพ จะให้คนมีกินมารับเงินเดือนน้อยใครจะมา ดังนั้น คนในสื่อจะไม่รู้กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ ถ้าอยากได้คนมีกิน ค่าตอบแทนต้องได้มาก ...”

“... เรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่องค์กรเคยทำการเรียกร้องในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น ... คือการให้มีระบบสวัสดิการและสวัสดิภาพที่เหมาะสม แก่กลุ่มคนที่ต้องทำข่าวในสถานการณ์ความไม่สงบ อย่างเช่น เสือเกราฯ หมวกนิรภัย ประกันภัยและเบี้ยเลี้ยงพิเศษอื่นๆ ซึ่งเรื่องนี้สนับสนุนเต็มที่ หากไม่เหลือปากว่าแรงสมาคมนักข่าวควรจะมีบทบาทเป็นผู้นำในการผลักดันเรื่องนี้ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมองว่าเป็นองค์กรที่รับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชนโดยตรง ...”

“... เห็นด้วยหากจะมีการปรับค่าตอบแทนและสวัสดิการให้แก่สื่อสารมวลชน แต่มองว่าต้องปรับเป็นกรณีๆ ไปตามปัจจัยแวดล้อมและเงื่อนไขที่เหมาะสม เนื่องจากนักข่าวต้องปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นค่าตอบแทนหรือสวัสดิการต่างๆ ที่นักข่าวจะได้รับควรพิจารณาจากความเสี่ยงของการทำงานของแต่ละสายข่าว อย่างไรก็ตามเรื่องนี้อาจเป็นเรื่องที่ตกลงกันได้ยาก เนื่องจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนนั้นก็มีทั้งที่เป็นลูกจ้างของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจและเอกชน ดังนั้นหากรัฐจะเข้ามาแบกรับทั้งหมดก็อาจจะไม่เหมาะสม เพราะยังมีสื่ออีกบางประเภทที่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมทั้งหมด เสนอให้มีการกำหนดระบบค่าตอบแทนหรือสวัสดิการที่เป็นมาตรฐานขึ้นมาแล้วให้องค์กรสื่อไปบริหารจัดการกันเอง วิธีนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบอาชีพนักข่าวมาก เพราะจะช่วยให้พวกเขาได้รับผลตอบแทนที่ตนเองพอใจ และเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เลือกทำงานกับองค์กรข่าวที่เสนอค่าตอบแทนและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการมากที่สุด ...”

“... การทำงานของนักข่าวภายใต้สถานการณ์ความเสี่ยงนั้นมีความแตกต่างกันไปตามกรณีและมองว่าการทำงานในลักษณะนี้นั้นเกิดขึ้นไม่บ่อยมากนัก ดังนั้นการปรับระดับเงินเดือนหรือกำหนดสวัสดิการให้แก่บุคลากรในอาชีพนี้ ควรคิดแบบเป็นกรณีๆ ไป สนับสนุนการเพิ่มค่าตอบแทนของการทำประกันภัยให้แก่นักข่าวมากกว่า เพราะจะเป็นหลักประกันให้พวกเขาปฏิบัติงานได้อย่างมั่นใจมากยิ่งขึ้น ...”

“... มันต้องมี ไม่ใช่สும்สืสุมห่าเข้าไป ไหว้พระเอา หมอบๆ ไปแบบนี้ไม่เอา เห็นตอนแรกไม่หมอบเลยนะ พอตายก็มีคลานๆ กันบ้าง มันต้องมี Code of conduct ในการ

ปฏิบัติงานมันต้องมี ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องของความรู้การบังคับใช้ว่าทำกันจริงจังแค่ไหน หรือว่าพอมีเรื่องค่อยทำไปทีเหมือนเรื่องอื่นๆ ...”

“... แน่นอนว่าในฐานะที่เป็นสื่อก็มีความเสี่ยงสูง อันนี้ก็เป็นที่ที่ของรัฐบาลจะต้องทำให้บ้านเมืองมีชื่อเสียง ต้องทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะคนที่อยู่ในความเสี่ยงก็ต้องใช้มาตรการอะไรต่างๆ ในการป้องกันที่จะเกิดเหตุร้ายมากกว่าที่จะไปตามจับหลังจากที่เกิดเหตุร้ายแล้ว ...”

“... ควรมีให้ทั้งสวัสดิการและการคุ้มครองสวัสดิภาพ เพราะเสี่ยงอันตรายในการทำข่าวในสถานการณ์ที่เกิดความรุนแรง ส่วนสวัสดิการที่เหมาะสมนั้น ภาครัฐควรเข้ามาดูแล ...”

“... ควรได้รับสวัสดิการเทียบเท่ากับค่าเฉลี่ยของอาชีพอื่นๆ บวกกับค่าประสบการณ์และค่าเสี่ยงภัย ...”

“... ควรได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพแน่นอน โดยเฉพาะทำงานอย่างนี้เสี่ยงอันตรายควรคุ้มครอง แต่ในเรื่องเงินเดือนก็ต้องขึ้นอยู่กับนายจ้าง เจ้าของสื่อที่จะจ่ายตามสมควรของเขา ขณะที่ทำงานด้านสื่อควรจะมีเงินออมเมื่อเกษียณจะได้แต่ใช้เงินออมนั้น แต่ในส่วนเบี้ยอันตราย ควรมีของสมาคมสะสมเงินไว้ให้คนที่เกิดอันตรายขณะปฏิบัติงานนั้น ...”

5. จรรยาวิชาชีพของสื่อมวลชน

ทางด้านของจรรยาแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ประกอบด้วย วิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงโหดร้ายในสังคม รวมทั้งแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อที่ละเมิดจรรยาวิชาชีพ ตลอดจนสถานการณ์การร้องเรียนในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหานี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า วิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงโหดร้ายในสังคมนั้น สื่อควรตรวจสอบตนเองและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคล ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของสื่อไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบได้ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง

เสนอว่าปัญหาจรรยาวิชาชีพสื่อจำเป็นต้องพิจารณาทั้งสังคม โดยทำให้ทั้งสังคมตระหนักและ
ความสำคัญกับจริยธรรมทุกระบบ เมื่อนั้นจะแก้ปัญหาจริยธรรมสื่อได้

“... ตรวจสอบทั้งบุคคลและรัฐบาล สื่อสามารถทำได้ แต่จะทำได้ในขนาดไหน ขึ้นกับจิตสำนึกของสื่อด้วย สื่อต้องไป Study กฎหมายดีๆ เพราะกฎหมายเขาจะมี Limit ... นักข่าวการเมืองต้องจรรโลงความซื่อตรงเอาไว้ ต้องซื่อตรงต่อแผ่นดิน ตรวจสอบคนที่ กุม ชะตาของประเทศชาติไว้ ต้องเอาความซื่อตรงเข้าไปวัดเหมือนไม้บรรทัดเข้าไปวัดเลยส่วน เศรษฐกิจก็ต้องดูความเป็นธรรมของการกระจายรายได้ ... มัน Touch กับคุณธรรมด้วยนะ ต้องมีศีลธรรม It's a moral thing ...”

“... อย่างกรณีของเด็ก มันมีความชัดเจนว่าควรจะทำยังไง สิทธิส่วนบุคคลมันคือ อะไร ควรจะเซ็นเซอร์โดยการคิดว่าควรนำเสนออะไรหรือไม่ ...”

“... สื่อควรเซ็นเซอร์ตนเองก่อนนำเสนอข่าว แต่ว่าแล้วสื่อทำได้ไหม ...”

“... สื่อควรตรวจสอบตนเองก่อนออกนำเสนอ ต้องดูก่อนว่าสิ่งที่คุณทำมันทำลาย ใครหรือเปล่า ถ้าทำลายใครลงขอโทษก็ลงขอโทษนิดเดียว ...”

“... เราแยกไม่ออกกับระบบสังคมโดยรวม ระบบจริยธรรมของสังคม ซึ่งตอนนี้นั้น ไม่ใช่ภาคสื่อ แต่มันทุกภาค เราเอาเงินหรือทำอะไรเป็นตัวนำ มันเหมือนกับไปทำลายระบบ จริยธรรมของสังคมทั้งหมด สื่อก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าเราเปลี่ยนจริยธรรมของสื่อ เราคงไม่สามารถมองไปที่ตัวสื่ออย่างเดียว ต้องมองที่กรอบจริยธรรมของสังคม มาตรฐาน ต้องเกิดขึ้นทุกระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมือง ระบบศาล อะไรต่างๆ ลงไปถึงวิถีชีวิต มัน จะต้องสร้างมาตรฐานของสังคม และถ้าสื่อไม่เป็นไปตามมาตรฐาน สื่อก็ต้องถูก ตรวจสอบ ถูกบีบ ถูกตั้งคำถาม เพราะฉะนั้นตัวที่เป็นหัวหน้าใหญ่ เป็นตัวอย่างของทุน ก็จะต้องอยู่ไม่ได้ในสังคมที่มีกรอบที่เข้มแข็ง เพราะฉะนั้นถ้าเราไปมองสื่ออย่างเดียวว่า คุณต้องมี จริยธรรม แต่การเมืองกลับมาใช้สื่อเป็นเครื่องมือ มีได้โตะ มีการค้ากับธุรกิจสื่อ มันก็ไม่ใช่ ระบบที่จะอยู่ได้ ...”

“... การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในสื่อเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น โดย ทางแก้ไขก็คือ การผลักดันให้สื่อตระหนักถึงควมมีคุณธรรมในการดำเนินวิชาชีพของตน และทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ...”

“... เมื่อก่อนเวลาที่จะเสนอข่าวต้องมีเช็ค ไม่ใช่มั่วๆ ใส่ไปแล้วมาแก้ข่าวกัน เพราะฉะนั้นแม้แต่สื่ออินเทอร์เน็ตก็คงปฏิเสธไม่ได้ ที่จะบอกว่าเปิดเว็บไซต์มีคนโพสต์ เข้ามา 30 ความเห็นแล้วตรวจไม่ทัน เพราะถ้าพูดอย่างนั้นก็อย่ามาทำ เพราะคุณปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องดูแลเซ็นเซอร์ตัวเอง ถ้าคิดว่าดูแลยากก็ควรมีกฎ กติกา มารยาทไว้เป็นข้อตกลง ...”

“... ทุกวันนี้เขาไม่ทำกัน Hopeless คิดว่าเราต้องมุ่งส่งเสริมในทาง Positive ทำอย่างไรให้นักข่าวสัมภาษณ์ให้รอบด้าน ทำอย่างไรให้มีการตรวจสอบการทำงานบ้านมากกว่านี้ แล้วก็อย่าไปเน้นเรื่องที่มีนหือหว่า แล้วก็ทำอย่างไรให้มันลดอิทธิพลจากรัฐกิจ การครอบงำทาง รัฐกิจ ให้ทำหน้าที่สื่อ ...”

“... สื่อควรเซ็นเซอร์ตนเอง สภาวิชาชีพวิทยุ หนังสือพิมพ์ ต้องจริงจังต่อ จรรยาบรรณคิดเพื่อสังคมมากกว่าธุรกิจ และประชาชนจะเป็นคนตัดสินใจเอง ...”

“... สื่อที่ดีดูได้ที่หัวหน้ากองบรรณาธิการที่เขาจะสามารถเซ็นเซอร์ได้ว่าข่าวไหนควร ออก ข่าวไหนไม่ควรออก หัวหน้ากองบรรณาธิการควรมีวิจารณญาณมีจริยธรรมสูง ในการ เซ็นเซอร์ โดยคำนึงถึงจริยธรรมและความสงบสุขในสังคมเป็นหลัก ...”

“... ควรเป็นนโยบายของสื่อทุกประเภทที่จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของ ข้อมูลพอสมควรก่อนที่จะนำเสนอต่อสาธารณชน และควรจะต้องถามตัวเองทุกครั้งก่อนการ นำเสนอว่าถ้าสมมุติเราเป็นบุคคลในเรื่องนั้นเราจะรู้สึกอย่างไร ...”

สำหรับแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อที่ละเมิดจรรยาวิชาชีพนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ เสนอว่าควรเปิดให้มีช่องทางในการร้องเรียนให้มีความหลากหลายและสะดวกมากยิ่งขึ้น และการ รวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการร้องเรียน รวมทั้งการพยายามสร้างให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพิ่ม มากขึ้นในแต่ละกรณี ตลอดจนการพยายามส่งเสริมสื่อดีให้มีมากขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านตั้งข้อสังเกตว่า วิธีการร้องเรียนในปัจจุบันมีอยู่แล้ว หากแต่ต้องให้ ความคุ้มครองแก่ผู้ที่จะร้องเรียนให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการร้องเรียน น่าจะเป็นประเด็นสำคัญ

เนื่องจากประชาชนทั่วไปมักไม่กล้าร้องเรียนสื่อมวลชน ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่า หากสื่อมีจริยธรรมที่เข้มแข็งก็就不用ละเมิดข้อบังคับ และการร้องเรียนสื่อก็จะลดน้อยลงไปด้วย

“... ประชาชนทั่วไปไม่กล้าร้องเรียนสื่อหรอก เพราะเคยมีพิธีกรคนหนึ่งพูดออกทีวีว่าใครมีเรื่องอะไรบอกเรา (เราหมายถึงสื่อ – ผู้วิจัย) เราจัดการได้เรามีอำนาจ มันน่ากลัวมาก แนวปฏิบัติในการร้องเรียน คือ กระบวนการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนคนที่ร้องเรียนได้รู้ว่าขั้นตอนแต่ละขั้นทำอะไรให้ชัดเจน ประชาชนทุกคนเข้าใจ เขาก็จะสามารถร้องเรียนสื่อได้ ...”

“... ต้องมีกลุ่ม มีสมาคม เช่นที่วัดพระบาทน้ำพุนำเสนอศพคนตายไปเผยแพร่ แต่คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิก็เอาไปฟ้องร้อง ถ้าเราเป็นประธานมีพวก เราก็สามารถร้องเรียนได้ง่ายขึ้น ...”

“... การร้องเรียนควรมีช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย และเป็นหน่วยงานกลาง เช่น สมาคมสภาวิชาชีพ เพราะการร้องเรียนสื่อโดยตรงอาจจะไม่ได้รับความสนใจ หรือไม่ได้รับการตอบสนอง ...”

“... จริยธรรมของสื่อไทยเป็นปัญหาใหญ่รองลงมาจากนักข่าวไม่มีกึ๋น ถ้าจริยธรรมวิชาชีพแข็ง คนมีความภูมิใจ ระมัดระวังต่อการหมิ่นเหม่ข้อบังคับ ...”

“... ช่องทางในการร้องเรียน สามารถร้องเรียนไปยังเครือข่ายองค์กรที่อยู่ใกล้ที่สุด หรือจะร้องเรียนมายังสมาคมโดยตรงโดยผ่านทางโทรศัพท์ โทรสาร หรืออีเมล ...”

“... วิธีการร้องเรียนมันมี แต่วิธีการดูแลคนร้องเรียนมันสำคัญกว่า อยากให้รัฐบาลมาให้ชัดเจนว่าการคุ้มครองคนมาร้องเรียนทำอะไร เพราะจะมีคนมาร้องเรียนมากถ้าเขารู้ว่า จะได้รับการคุ้มครอง ... เรามีวิธีการจัดการกับการร้องเรียนคือสร้างให้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น เปิดกว้างให้ประชาชนเขามาพูดคุยกันมากขึ้น สังคมก็จะสนใจข้อร้องเรียนของเรา ...”

“... ตอนนี้ มี กทช. คณะกรรมการสิทธิผู้บริโภคสื่อ คือ มีหลายช่องทางและสามารถร้องเรียนที่นี่ได้ ...”

ทางด้านของสถานการณ์การร้องเรียนในปัจจุบันนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับเรื่องร้องเรียนในลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มักได้รับการร้องเรียนเกี่ยวกับความรุนแรง โป๊เปลือย โฆษณาแฝง การลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนร้องเรียนความไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งมักจะพบในกลุ่มครอบครัว เด็กและเยาวชน และกลุ่มคนชายขอบ เช่น ผู้พิการ และกลุ่มหลากหลายทางเพศ

“... เรื่องสื่อมีเนื้อหาไม่เหมาะสม และบางครั้งก็เปิดประเด็นเรื่อง SMS หรือ โฆษณาแฝงที่ไม่ต้องการรับสื่อพวกนี้ แต่ไม่เข้าใจเทคโนโลยี พอสื่อพวกนี้เข้ามาไปกดเข้าก็เสียเงิน หรือเรื่องที่มีเนื้อหารุนแรง โป๊ ก็จะมีเรื่องร้องเรียนพวกนี้เข้ามาเยอะ เครือข่ายเค้าจะ Take action เลย คือ แจ้งไปยังผู้ผลิต หรือเจ้าของสื่อ เจ้าของสินค้า จะมีบ้างที่ตอบสนองและไม่ตอบสนอง แต่เครือข่ายก็จะใช้สื่ออื่นด้วยเพื่อเป็นช่องทางร้องเรียน เช่น โทรศัพท์ บางครั้งก็ร้องเรียนไปยังหนังสือพิมพ์และก็พบทางตันเหมือนกัน เพราะหลายเรื่องที่ไม่มีการรับผิดชอบหรือไม่มีการเยียวยาเลย ดังนั้น จึงมีการมานั่งคุยกันว่า เราควรจะมีการทำทะเบียนเรื่องการฟ้องร้องว่า ได้รับการตอบสนองการเยียวยาอย่างไร หรือสร้างมาตรฐานขึ้นมาในสังคม ...”

“... มีโทรมาแจ้งเรื่องละคร ตอนนี้มีฉากไม่เหมาะสม ตอนนี้เด็กไม่ควรดู ลิดรอนสิทธิความเป็นผู้หญิง เราก็จัดการกับข้อร้องเรียน คือ เราก็จัดเวทีหลังละครจบว่าฉากไหนไม่เหมาะสมบ้างประชาชนมาถกเถียงกัน เปิดเวทีสาธารณะ ถ้าเป็นสื่อสื่อพิมพ์ก็ส่งจดหมายไปยังสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ แต่ส่วนใหญ่จะทำหนังสือออกไปมากกว่าถ้ามีข้อร้องเรียน ...”

“... สิ่งที่เราทำได้คือคุยกัน ประจักษ์กันส่งต่อกัน และฝากนักข่าวไปเล่นต่อ ...”

“... ก็มี แต่ก็ไม่ได้ถึงกับร้องเรียน มูลนิธิไม่ได้มีอำนาจตามกฎหมาย แต่เน้นให้ความรู้พ่อแม่ User เรื่องอินเทอร์เน็ตมีด้านมืดมีภัยมีหลอก มีเว็บไม่ดีอะไรยังไง เสร็จแล้วก็มีพ่อแม่หรือเด็กถามว่าเจอนั้นเจอนี้แล้วจะทำยังไงจะแจ้งที่ไหน เราก็เลยเป็นตัวกลางประสานกับกระทรวง ICT, Webmaster เพื่อให้เขาลบหรืออะไร ส่วนพวกลามก พนัน ขยายยาคุม คือ Content ที่ผิดกฎหมาย เราก็จะส่งต่อไปให้ตำรวจ คือ หน้าที่เราบับแจ้งแล้วก็ดูว่าใช่ ไม่ใช่ แล้วอันไหนที่ประสานเอกชนเราก็ทำเลย แต่อันไหนที่แบบว่าทั้ง Web ผิดกฎหมายเราก็ส่งให้ตำรวจ แต่เราก็ไม่ได้ตามนะว่าตำรวจจะทำหรือไม่ทำเพราะถือว่าจบหน้าที่ของเรา ...”

“... มีมาน้อยมาก จะมีคนพิการถูกข่มขืน ถูกลิดรอนสิทธิ จะทำงานบางอย่างแต่ราชการไม่ยอมรับ เช่น จบนิติแต่ไปเป็นอัยการหรือผู้พิพากษาไม่ได้ ซึ่งเราจัดการกับข้อร้องเรียนโดยประชุมกันและเสนอเรื่องร้องเรียนไปยังที่นั่นๆ เพื่อพิจารณา ...”

“... เรื่องที่มีการร้องเรียนเข้ามามากที่สุดหนีไม่พ้นเรื่องความไม่เป็นธรรมในสังคมที่คนกลุ่มเพศที่สามทั้งหมดต้องเผชิญอยู่ และการขาดสิทธิทางเพศที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง จนทำให้คุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้ไม่อยู่ในระดับมาตรฐาน ...”

6. การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและการตรวจสอบการทำงานของสื่อ นั้น แบ่งได้เป็นประเด็นย่อยดังนี้

- ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ
- การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ
- แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)
- กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ
- การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ
- การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)
- ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

6.1) ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นสอดคล้องกันว่า มีความจำเป็นในการกำกับดูแลสื่อ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าในการทำหน้าที่ของสื่อจะมีความรับผิดชอบ ไม่ละเมิดจริยธรรมแห่งวิชาชีพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าสื่ออยู่ภายใต้กฎหมายอยู่แล้ว หากมีการกำกับดูแลสื่อจะกระทบต่อเสรีภาพของสื่อ

สำหรับรูปแบบของการกำกับดูแลนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นแตกต่างกันในหลากหลายรูปแบบ แต่มีความสอดคล้องกันอยู่ประการหนึ่ง กล่าวคือ องค์กรวิชาชีพสื่อจะต้องเป็นผู้กำกับดูแลการทำงานหน้าที่ของสื่อ ส่วนในรายละเอียดจะมีความแตกต่างกันไปในสามลักษณะหลักๆ ได้แก่ (หนึ่ง) องค์กรวิชาชีพสื่อกำกับดูแลร่วมกับองค์กรผู้บริโภค หรือองค์กรภาคประชาชน (สอง) องค์กรวิชาชีพกำกับดูแลร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม เช่น รัฐ ประชาชนผู้บริโภค และนักวิชาการ

สาม) องค์กรวิชาชีพพร้อมทั้งรัฐ โดยรัฐทำหน้าที่เพียงการออกกฎหมายเพื่อให้บังคับเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทุกท่านเห็นตรงกันว่ารัฐไม่ควรเข้ามากำกับดูแลสื่อ

ส่วนสื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการกำกับดูแลทำได้ยาก เพราะเทคโนโลยีไม่เอื้อให้ควบคุมได้ วิธีการที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ คือ การทำให้ผู้บริโภครู้เท่าทันสื่อสารมวลชนและสื่อสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ผู้ให้บริการร่วมตรวจสอบสื่อสมัยใหม่กันเอง

“... จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเนื้อหาที่สื่อนำเสนอออกไปนั้น อาจมีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง หรือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การกำกับดูแลสื่อควรเป็นหน้าที่ขององค์กรวิชาชีพสื่อด้วยกันเองในเบื้องต้น เช่น สมาคมหรือสภาวิชาชีพ ส่วนหน่วยงานอื่นก็ให้เป็นไปตามกฎหมายที่มีอยู่เดิม สื่อใหม่ค่อนข้างควบคุมยาก เพราะมีปริมาณมากไม่มีหน่วยงานใดที่ดูแลได้ทั่วถึงและทันเวลา ฉะนั้นจึงควรเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่พบเห็นจะต้องแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และหน่วยงานที่ได้รับแจ้งจะจึงมีการตอบสนองอย่างทันท่วงที ...”

“... ปัญหาของเราๆ ยังไม่สามารถแบ่งคลื่นความถี่อย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งจริงๆ ผมมองว่าจะต้องมี 4 หรือ 5 ส่วน ถ้าผมเลือกได้ไม่มีสื่อรัฐเลย ควรมีสื่อสาธารณะเป็นส่วนหนึ่ง ส่วนที่สองต้องเป็นสื่อธุรกิจเอกชนอันนี้แบบบันทึกก็ได้เนาะ อันที่สาม คือ สื่อท้องถิ่น อันที่สี่ก็อาจจะเป็นสื่อเอกชนที่เป็น Un-toxic เช่น เครือข่ายคนพิการทางที่วิวิทย์ของตัวเองได้ วิทย์สำหรับคนพิการก็ได้ คือผมมอง 4 ส่วน สาธารณะเป็นส่วนรวม สื่อเอกชนแบบไม่หวังกำไรก็อาจเป็นของมูลนิธิเครือข่ายต่างๆ เป็นกลุ่มสาธารณะประโยชน์ เป็นสื่อที่มีสาระแต่ไม่ได้เป็นของรัฐ อีกส่วนหนึ่งก็เป็นสื่อเอกชนสื่อธุรกิจมันต้องมีสัดส่วนที่พอเหมาะ แล้วก็ต้องมีสื่อชุมชน สื่อท้องถิ่น สื่อชุมชน สื่อสาธารณะ ถ้าเราไม่มีสัดส่วนตรงนี้ภาคราชการกับภาคธุรกิจก็จะครอบงำสื่อ

ในต่างประเทศคุมเข้มอยู่สองเรื่อง คือ เรื่องเด็กและเซ็กส์เด็ก เพราะมันคือการละเมิดโดยเฉพาะการละเมิดเด็ก ในโรงเรียนและสถาบันควรสอนการบริโภคสื่อ

สื่อต้องกำกับกันเอง ถ้าไม่สำเร็จเราอาจจะต้องตั้งองค์กรกำกับสื่อที่เป็นอิสระจะไม่นับต่อรัฐบาล คือ อาจจะมีองค์กรกำกับสื่อแต่จะกำกับเฉพาะในด้านจริยธรรมอย่างเดียว แต่ไม่ขึ้นกับนายกฯ หรือสำนักนายก คือ เป็นองค์กรที่มีตัวแทนสื่อด้วยอาจจะเอาจริงของรัฐบาล

อาจจะเป็นองค์กรอิสระแบบหนึ่งก็ได้ ที่เป็นองค์กรดูแลด้านจริยธรรมสื่อ แต่ต้องมีความน่าเชื่อถือว่าไม่เข้าไปแทรกแซงสื่อในแง่ของทางการเมือง ...”

“... สิ่งแรกที่ยากให้ปฏิรูป คือ การเปลี่ยนแปลงความเป็นเจ้าของสื่อ การจัดการเรื่องเจ้าภาพว่าใครที่จะเป็นเจ้าของของทรัพยากรคลื่น ณ วันที่มีอยู่ ในส่วนที่ไม่จำเป็นรัฐน่าจะส่งคืนเพื่อให้มีการจัดสรรกันใหม่ แต่เดิมรัฐผูกขาด เมื่อรัฐผูกขาดรัฐก็ใช้เพื่อพูดควบคุมสั่งสอนประชาชน เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรียกร้องปฏิรูปในครั้งนี้ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนมีสิทธิได้ใช้สื่อ เมื่อบอกว่ามีจำกัดรัฐก็ต้องปล่อยมือเพราะว่ามันมีของอยู่แค่นี้ ถ้ามันถูกจับจองหมดแล้วคนใหม่บอกว่าเข้ามาไม่ได้ถูกปิดกั้นอันนี้ก็ต้องมีการขยับที่

การควบคุมเนื้อหาเป็นเรื่องที่ต้องมีประชาคมที่เป็นคนอ่าน เป็นองค์กรที่สำรวจตรวจสอบว่าจะเมิดสิทธิผู้บริโภคอะไรอย่างไร คือ อยากจะให้มันเป็นลักษณะการใช้ความรับผิดชอบของฝ่ายที่ทำสื่อกับฝ่ายผู้บริโภคที่ใช้ความรับผิดชอบในการอ่าน ผู้บริโภคเป็นคนกำกับอยู่แล้ว โดยผู้บริโภคจะไม่ซื้อ ขณะที่รัฐมีกฎหมายตัวใหญ่ก็คืออาชญากรรมถ้าเกิดเรื่องของการล่อลวง การฉ้อฉล การกระทำผิดนำไปสู่การทำร้ายร่างกาย การทำอันตรายถึงชีวิต

สื่ออินเทอร์เน็ตแตกต่างจากสื่อเก่า มันไม่อยู่ในสถานที่ที่จะควบคุมได้ง่ายๆ ทำให้กระบวนการเปลี่ยนไปในการสื่อสาร ดังนั้นถ้ามันมีอะไรที่มันเกินเลยก็ต้องเรียนรู้ว่าจะใช้มันอย่างไร เพราะว่าสื่อมันมีข้อที่ยากจะใช้เพื่อค้ากำไร อยากจะทดลอง โดยไม่ได้นึกถึงคนอื่น ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นคือประชาคมที่จะใช้สื่ออินเทอร์เน็ตก็จะต้องวางแนวของตัวเองซึ่งเราจะเห็นการตรวจสอบกันเองอยู่ในตัว ส่วนเรื่องอาชญากรรม การหลอกลวงรัฐสามารถควบคุมกำกับดูแลตรงนี้ได้ ...”

“... เห็นด้วยว่าควรจะมีการกำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นการป้องปรามมิให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพอย่างเกินขอบเขตหรือใช้เพื่อสนองความต้องการของผู้มีอำนาจบางกลุ่มหรือบางคน หน่วยงานที่จะเข้ามากำกับสื่อน่าจะมาจากตัวแทนของแต่ละฝ่ายในสังคมอย่างครบถ้วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการจึงจะได้รับการไว้วางใจจากสังคม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีสื่อมวลชนอยู่มากมายหลายแขนง ทั้งสื่อของภาครัฐ สื่อภาคเอกชนและสื่อภาคชุมชน แต่ละสื่อมีเป้าหมายในการดำเนินงานแตกต่างกัน ดังนั้นสื่อแต่ละประเภทควรที่จะกำกับดูแลด้วยแนวทางที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม ... ควรจะมีการกำหนดข้อกำหนดหรือข้อตกลงอะไรบางอย่างขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลสื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อเคเบิลทีวีและจานดาวเทียม ...”

“... จำเป็น ให้สมาคมวิชาชีพเขาดูแล ภาครัฐบาลก็คอยกำกับให้เป็นไปตามนโยบายก็เพียงพอ แต่ต้องไม่อิสระต้องขึ้นอยู่กับใครที่หนึ่ง แคกำกับให้เป็นไปตามนโยบาย รัฐบาลก็เพียงพอ อย่าง กทช. ก็ได้ และให้ปฏิบัติไปตามกฎหมายตามตัวหนังสือ ... สื่ออินเทอร์เน็ตที่เสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม กทช. ต้องคอยควบคุม และไม่ควรออกรายการสด ควรตรวจสอบเนื้อหาในรายการก่อน ควบคุมก่อน และเรื่องการใช้ภาษาควบคุมครอง ภาษาไทยให้เป็นภาษาหลักในสื่อทุกอย่างๆ ให้คนภูมิใจภาษาเรา ...”

“... แน่นนอน ไม่นั้นสื่อจะเป็นอิสระจนกระทั่งเป็นอันตรายกับรัฐได้ เพราะฉะนั้นสื่อควรมีสมาคมและสมาคมก็ต้องมีข้อบังคับทางวิชาชีพตนเอง ถ้าสมาชิกคนไหนละเมิดกฎ ข้อบังคับจะถูกประณามและไล่ออก สมาคมวิชาชีพสื่อมีจรรยาบรรณสื่อบังคับและมีขอบเขตในการกำกับดูแล คือ ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดในจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อ ควรมีมาตรฐานเป็นธรรมและใครไม่ควรละเมิดได้ ...”

“... ทุกอย่างมันต้องมีการกำกับดูแล แต่การกำกับดูแลนั้นจะต้องไม่ใช่รัฐ เรายังมีคนที่กำลังดูแลสื่อเวลานี้คือบริษัทต่างๆ ที่อาจารย์จอนเขาพยายามทำไว้ไทยที่ยังไม่สำเร็จ ให้เลือกสภาผู้ดูแลสมา 100 คนคอยออกเสียงก็ยังไม่สำเร็จ เพราะรูปแบบเอาอย่างฝรั่งมา แต่ของเราคนที่กำลังกำกับดูแลใครได้ต้องฝึกให้กำกับดูแลตัวเองก่อน ต้องฝึกให้มีความกล้าหาญทางจริยธรรมกล้าพูดความจริง คนเหล่านี้ในเมืองไทยทำได้ไม่เกิน 10 คน ...”

“... สื่อต้องกำกับตัวเอง และขณะนี้สภาการหนังสือพิมพ์ยกมาตรฐานวิชาชีพ โดยการกำกับสื่อด้วยกันเองอยู่ แต่มีปัญหาสองเรื่อง หนึ่งการเป็นสมาชิกโดยความสมัครใจ ดังนั้นสื่อไหนมีปัญหาว่าดำเนินตามข้อบังคับหรือไม่ เกิดการลงเอย หรือบางสื่อลาออก เป็นความอ่อนแอจากข้อจำกัดโดยโครงสร้างที่ทำให้เป็นการสมัครใจ และสองถ้าจะมีการดำเนินการวินิจฉัยว่าสื่อไหนนำเสนอไม่ถูกต้อง ทำได้คือการตักเตือนหรือให้สื่ออื่นช่วยออกข่าวเป็นพลังทางสังคม แต่ไม่สามารถลงโทษได้ ไม่มีสภาพบังคับ

การกำกับดูแลกันเองของสื่อมีข้อจำกัด ถ้ากำกับแบบที่เป็นอยู่โดยไม่มีกฎหมายเกี่ยวข้อง ข้อจำกัดยังคงอยู่ แต่ถ้าออกกฎหมายอย่างสหภาพนายความจะมีจุดอ่อนรัฐเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย ดังนั้นทางสายกลางคือการกำกับดูแลร่วม ไม่ได้มีกฎหมายให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซง หน่วยงานวิชาชีพเป็นผู้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ เพราะรัฐไม่รู้ว่ามีมาตรฐานวิชาชีพคืออะไร แต่ใช้กฎหมายเข้ามาช่วย หนึ่งให้มีสมาชิกภาพภาคบังคับสื่อที่เป็นหนังสือพิมพ์ทุกฉบับต้องเป็นสมาชิกโดยกฎหมายอัตโนมัติ เมื่อมีการจัดแจ้งการพิมพ์ และ

องค์กรวิชาชีพถ้าได้ส่วนแล้วพบว่า มีความผิดไม่สอดคล้องมาตรฐานวิชาชีพ มีบทลงโทษ และใช้อำนาจตามกฎหมายให้เกิดสภาพบังคับบทลงโทษเกิดผลจริง

ควรจะมีสภาการวิชาชีพสื่อสารมวลชนแทนที่จะมีหลายสภาการเหมือนอย่างวันนี้ โดยคณะกรรมการอาจใช้วิธีการรวมของสภาวิชาชีพในขณะนี้ ซึ่งคงยังไม่เกิดในสองสามปีนี้ ...”

“... องค์กรสื่อที่ต้องมีความเป็นอิสระ แต่ที่ผ่านมาองค์กรวิชาชีพมีปัญหาไม่สามารถกำกับดูแลสื่อขนาดใหญ่ได้ กรรมการมีการลาออกเหมือนกัน เพราะคิดว่าไม่สามารถจัดการตนเองได้ พวกสมาคมวิชาชีพเองก็มองว่า ต้องอาศัยพลังจากพวกเรารับสื่อด้วยที่จะแสดงความเข้มแข็ง จะ Boycott หรือประท้วง ต้องมีวิธีการที่ทำให้สื่อเองรู้สึกได้รับผลกระทบ ถ้าเค้าไม่รู้สึกได้รับผลกระทบ ก็จะไม่ปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมามีการรับสื่อเสียงแผ่ว พอร้องเรียนไป เค้าก็จะมองแค่เสียงของกลุ่มคนเล็กๆ เป็นพวกกลุ่มคนซ้ำๆ มันไม่ใช่ภาพของกลุ่มคนรับสื่อที่มีกระบวนการเข้มแข็ง มีอิทธิพลต่อการขายของเค้า หรือมีอิทธิพลต่อสินค้าที่เป็น Sponsor ให้เค้า ถ้าเรารวมพลังเป็นเครือข่ายและมีการเชื่อมโยงให้เห็นผลจริงๆ ก็ น่าจะเป็นไปได้”

ควรจะมีองค์กรระดับชาติที่ได้รับการยอมรับ คือ กสทช. ในเรื่องของการสร้างมาตรฐานหรือกลไกที่จะกำกับดูแล พร้อมทั้งเรื่องการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งต้องมีกติกาหรือกฎเกณฑ์การกำกับดูแล อีกส่วนหนึ่ง คือ ส่งเสริมภาคประชาสังคม ให้มีความเข้มแข็งขึ้นมาทำหน้าที่กำกับดูแล อันนี้ก็เป็นการทำงานจากภาคสังคม ซึ่งคิดว่าเป็นจุดอ่อนไม่มีการรวมกลุ่ม

สถาบันวิชาการแม้ว่าจะไม่ได้ทำหน้าที่กำกับดูแลโดยตรง แต่การทำหน้าที่วิจัย หรือมอนิเตอร์ให้ข้อมูลที่เป็นกลางว่ากำลังจะไปทางไหน หรือเบี่ยงเบนไปทางใด หรือควรจะไป ในทิศทางที่ควรจะเป็น หรือให้ความรู้การพัฒนากลไกตรงนี้ให้เข้มแข็ง ...”

“...จริงๆ แล้วต้องไปด้วยกันระหว่างการตรวจสอบกันเอง องค์กรกำกับดูแลและภาคประชาชน การเฝ้าระวังสื่อกับการตรวจสอบสื่อจะต้องเติบโตด้วยตัวมันเอง ถ้าพูดถึงการเฝ้าระวังสื่อ ตอนนี้ในแง่วิชาการหรือเครือข่ายภาคประชาสังคมแอดที่ฟค่อนข้างมาก และถ้าพูดถึงทำเป็นระบบเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อกับเครือข่ายครอบครัว เมื่อปีที่แล้วมีการให้รางวัลด้วยตรงนี้ดีขึ้น แต่ต้องกลายเป็นสถาบัน คือ ไปอยู่ภายใต้กฎหมายผู้บริโภคที่กำลังเข้าสู่สภายุ มีมาตราว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสื่อ และตั้งสถาบันนี้ขึ้นมาเลย แต่ควรเป็นองค์กรอิสระกึ่งสถาบันอยู่ได้ กสทช. หรือกึ่งสถาบันวิชาการสื่อของสังคม อันนี้จะเชื่อมโยงกับสถาบันวิชาการ ซึ่งจะสำเร็จได้ฝ่ายเฝ้าระวังสื่อต้องมี Feedback Loop มีช่อง

ต่อตรงกับองค์กรสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ องค์กรวิชาชีพ ชัดมาก ว่าต่อตรงไปยังใคร เกิดอะไรขึ้น และต้องต่อไปยังฝ่ายนโยบายด้วย เช่น กสทช. ...”

“... จำเป็น คณะกรรมการควรมาจากหลายฝ่าย โดยมีคนเท่าๆ กัน กระบวนการตรวจสอบต้องให้คนเกิดปัญญาก่อนทุกเรื่อง คนเข้าใจก่อนว่าสื่อคืออะไร ต้องเปิดโอกาสให้คนฉลาดขึ้น ... สื่อใหม่มันยากมาก แต่สื่อเก่าเอาให้รอดก่อน ...”

“... การกำกับดูแลการทำงานของสื่อจะต้องมีเพื่อรับประกันว่าสื่อจะทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การทำงานของสื่อมวลชนจะต้องมีเสรีภาพอยู่เสมอ ดังนั้นการกำกับดูแลต่างๆ จะต้องไม่ไปกระทบกระเทือนถึงเสรีภาพในการทำงาน การกำกับดูแลควรจะเป็นการผสมผสานกันระหว่างองค์กรวิชาชีพกับองค์กรผู้บริโภคที่จะต้องร่วมมือกัน หากเป็นเรื่องการกำกับดูแลมาตรฐานวิชาชีพก็ปล่อยให้สภาวิชาชีพสื่อเป็นผู้จัดการควบคุมตนเองภายใน แต่ถ้าเป็นการจับตาดูการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนก็ให้ถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้บริโภคในการที่จะเฝ้าระวังเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันสื่อ การกำกับดูแลแบบผสมผสานนี้น่าจะมีความเหมาะสมและชอบธรรมที่สุด และจะป้องกันปัญหาการแทรกแซงสื่อของรัฐบาลได้ ที่น่าเป็นห่วง คือ สื่อใหม่ประเภทต่างๆ ยังไม่ได้มีแนวทางในการกำกับดูแลอย่างชัดเจน กลุ่มคนที่เข้ามาเป็นเจ้าของสื่อใหม่โดยเฉพาะทีวีเคเบิลและดาวเทียมนั้น เกือบทั้งหมดเป็นองค์กรธุรกิจที่อาจจะมิได้ให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณของสื่อมวลชนมาก ...”

“... ถ้าดูแลตัวเองได้ดีก็ไม่ต้องกำกับ แต่มองว่าไม่ดูแลกันเอง ควรต้องมีการกำกับดูแล คือ อย่างน้อยไม่ได้มีเพื่อจับผิด แต่ควรจะมีเพื่อ Guide line ที่เป็น Standard เดียวกัน เพราะว่าบางอย่าง เช่น อินเทอร์เน็ตดูเลยากและยังไม่มีมาตรฐาน ...”

“... สื่อเรียกร้องอิสระ ถ้าไม่อยากให้ใครกำกับดูแลก็ควรจะทำกับดูแลตนเอง แต่ที่ผ่านมาไม่สามารถดูแลตัวเองได้ จึงควรมีองค์กรสาธารณะมากำกับดูแล โดยมีคนจากหลายสาขาวิชาชีพมาร่วมกัน ต้องถ่วงน้ำหนักซึ่งกันและกันอย่างพอดีและเป็นอิสระ เช่น มีภาครัฐก็ต้องมีผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ มีหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคหรือหน่วยงานอื่นๆ แต่ต้องมีปริมาณเท่าๆ กัน และหน่วยงานนี้ต้องดูแลเองเป็นหูเป็นตาเอง ดูเรื่องที่ไม่เหมาะสมของสื่อเอง ไม่ใช่รับเรื่องจากคนร้องเรียนเท่านั้น ต้องไม่อยู่ภายใต้ภาครัฐแต่ได้รับเงินสนับสนุนต่อเนื่อง สำหรับสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตมีกฎหมายอยู่ใครที่ทำผิดกฎหมายก็ดูแลไป วิทยุ

ชุมชนเคเบิลทีวีจานดาวเทียม ภาครัฐต้องหาวิธีการดูแลที่ดีกว่านี้ตรวจสอบอย่างจริงจังเข้มแข็งมากขึ้น ...”

“... การกำกับดูแลสื่อเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างแน่นอน เพราะหากไม่มีการกำกับดูแลที่เหมาะสมแล้ว สื่อก็อาจจะนำเสนอข้อมูลที่ไม่เหมาะสมหรือตกเป็นเครื่องมือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ต้องการใช้สื่อเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แนวทางหรือนโยบายในการกำกับดูแลสื่อทั้งหมดนั้น ควรที่จะอยู่ภายใต้ต้นนโยบายร่วมระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน หากปล่อยให้รัฐเป็นผู้กำกับดูแลแต่เพียงฝ่ายเดียว ก็จะเกิดข้อกล่าวหาได้ว่ารัฐครอบงำสื่อและใช้สื่อมวลชนเพื่อดำรงรักษาความมั่นคงของรัฐบาล หากปล่อยให้ภาคเอกชนควบคุมดูแลกันเองก็จะกลายเป็นการทำงานที่อยู่ภายใต้ผลประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป ดังนั้นจึงอยากให้สื่อทุกประเภททั้งของรัฐและเอกชน อยู่ภายใต้มาตรฐานการกำกับดูแลแบบเดียวกันจากคณะกรรมการ ซึ่งแต่งตั้งมาจากตัวแทนของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาควิชาการและภาคสื่อมวลชน ...”

“... มีอยู่แล้วในโครงสร้าง ทำหลักการมันให้ชัด ดูแลคนที่กำกับดูแลสื่อด้วย และที่สำคัญคนกำกับดูแลสื่อต้องมีอำนาจในการสั่งการ เตือน ถ้าไม่เชื่อสั่งปิดได้ไหม หรือทุกอย่างต้องรอการเมืองอย่างเดียว ถ้าต้องรอก็ไม่จำเป็นต้องมี ในเชิงหลักการทุกอย่างมีอยู่แล้วแค่การกำกับดูแลต้องมีอำนาจที่ชัดเจน มีความกระฉับในกระบวนการทำงานและไม่ให้อยู่ภายใต้การเมืองเท่านั้นเอง ส่วนการกำกับดูแลสื่อใหม่นั้นยาก แต่มีทิศทางอยู่ คือ ทำอย่างไรให้เนื้อหาตอบสนองกับคนใช้งาน ดูจริยธรรมและแยกแยะระหว่างข้อมูลกับความคิดเห็นให้ได้ ...”

“... สื่ออยู่ได้หลักเกณฑ์ มีกฎหมายต่างๆ กำกับดูแลเขาอยู่แล้ว ถ้าจะไปควบคุมสื่อมันก็จะไปกระทบกับสิทธิเสรีภาพจะมีปัญหา เพราะฉะนั้นจะต้องส่งเสริมสื่อในเรื่องสิทธิเสรีภาพที่ถูกต้อง ทิศทาง ปรัชญาการทำข่าว เสนอข่าว ประเด็นความเห็นอย่างมีจรรยาบรรณวิชาชีพ จะแก้ปัญหาได้เยอะ คือ ไปใช้มาตรการทางกฎหมายมันไม่ได้ผล ใช้ส่งเสริมคือมุ่งผลอย่าไปมุ่งใช้อำนาจ สำหรับการกำกับดูแลสื่อใหม่ต้องอยู่ใต้กฎหมาย เชื่อว่าสื่อจำนวนมากหล่อหลอมต่อการทำผิดกฎหมาย อย่างเว็บบอร์ดหรือเคเบิลทีวีหรือวิทยุชุมชนที่ละเมิดกฎหมาย ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น กลไกของรัฐต้องเข้าไปดูแล ...”

6.2) การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน มีความเห็นแบ่งเป็นสองฝ่ายๆ หนึ่งไม่ยอมรับการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ ขณะที่อีกฝ่ายแม้จะยอมรับได้ เนื่องจากหลีกเลี่ยงยากและมีข้อดีในด้านการลงทุน และการส่งเสริมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น แต่ก็แสดงความเป็นห่วงว่าจะเกิดการครอบงำเศรษฐกิจ ครอบงำสื่อและครอบงำความคิดของผู้บริโภคได้ รวมทั้งเนื้อหายังขาดความหลากหลายอีกด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่าน เสนอให้กำหนดขอบเขตที่จะเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อได้มากน้อยเพียงใด และการทำให้ผู้บริโภค รู้เท่าทันสื่อจะเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้ปัญหาลดน้อยลงได้

“... ไม่เห็นด้วยกับการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ ยังมองไม่เห็นทิศทางของการปฏิรูปเรื่องนี้มากนัก เนื่องจากเสียงของกลุ่มคนที่ออกมาต่อต้านในเรื่องนี้ยังเบากว่าเสียงของกลุ่มคนที่เป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อมาก ...”

“... ไม่เห็นด้วย ไม่ยอมรับตั้งแต่แรกแล้ว ข้อดีในฐานะเจ้าของกิจการคือหาข่าวที่เดียวออกสื่อได้หลายช่องทาง แต่ข้อเสียในมุมมองผู้บริโภคมองว่าเสียเปรียบเต็มที่ คือดูโทรทัศน์กับอ่านหนังสือพิมพ์มันก็คือข่าวเดียวกัน จริงๆ แล้วสื่อไม่ได้มีเยอะ ถ้ายอมให้สื่ออยู่ภายใต้กลุ่มคนไม่กี่คน กลุ่มคนเหล่านั้นก็มีสิทธิทำลายประเทศได้ และเวลาที่เขาทำอะไรไม่ดีขึ้นมา สื่อเล็กกว่าก็ไม่กล้าทำอะไร อย่าง ASTV กับผู้จัดการเป็นสื่อที่มีทิศทางไปในทางเดียวกันอย่างชัดเจนเลย ...”

“... การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อในปัจจุบันนั้นถือเป็นความชอบทำ (มิได้หมายถึงความชอบธรรม) ของแต่ละคนที่เป็นเจ้าของสื่อ นั่นคือหากพวกเขามีสื่ออยู่ในมือแล้วพวกเขาชอบทำอะไรก็จะทำอย่างที่ตนเองต้องการ หากสื่อ นั้นคิดจะทำอะไรก็ตามที่อยู่ภายใต้หลักคุณธรรม เนื้อหาที่สื่อ นั้นนำเสนอออกมาก็จะมีมาตรฐานและเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม แต่หากสื่อ นั้นชอบทำอะไรก็ตามที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของหลักคุณธรรม ก็เป็นหน้าที่ของผู้ชมที่จะต้องตระหนักได้ว่า สื่อประเภทนี้เกิดขึ้นมาเพื่อนำเสนอความคิดที่เป็นของสื่อฝ่ายเดียว การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่ยอมรับได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับ ความชอบทำของบรรดาผู้เป็นเจ้าของสื่อว่า ได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารอยู่บนหลัก ความชอบธรรมมากน้อยแค่ไหน ...”

“... คนที่มาครอบครองสื่อก็ต้องการผลประโยชน์ในธุรกิจ เพราะฉะนั้นถ้าคิดในฐานะประชาชนเรายอมไม่ได้ เป็นการครอบงำสื่อครอบงำความคิด ยอมรับไม่ได้แต่กระบวนการเข้าไปจัดการยาก ...”

“... ดูเหมือนสถานการณ์มันจะหลีกเลี่ยงยาก เพราะโดยตัวเทคโนโลยีหรือสื่อเองไม่สามารถแยกได้ สถานการณ์ในอนาคตแบบนี้จะเกิดขึ้น ทั้งกับภาคธุรกิจหรือภาคประชาชนเอง อีกหน่อยก็จะมีสื่อของภาคประชาชนก็น่าจะเป็นปัญหาเดียวกัน และก็มีการหลอมรวมของเทคโนโลยี ในแง่ Content มันก็รวมกันจะแยกก็ลำบาก แต่เราควรทำเกณฑ์หรือกลไกการตรวจสอบที่รัดกุม

ข้อดีคือมันคุ้มค่า หากนำสื่อตรงนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ในต่างประเทศใช้สื่อเพื่อการศึกษาจะ Interactive มาก เช่น ไม่ใช่แค่ดูโทรทัศน์ แต่สามารถเชื่อมโยงไปยังอินเทอร์เน็ต มีการใช้สื่อเสียง แต่ข้อเสียเป็นเรื่องของการครอบงำ ดังนั้นจึงต้องพูดถึงเรื่องกฎระเบียบที่จะต้องดูแล ในมุมมองผู้บริโภคก็ควรไปเพิ่มระดับของการเท่าทันสื่อ ...”

“... โดยธรรมชาติของสื่อสมัยใหม่ต้องมีลัทธิมีเดียอยู่แล้ว หนังสือพิมพ์ไหนไม่มีเว็บไซต์จะอยู่ยากเพราะจะเสียรายได้ ถ้าดูสื่อสาธารณะในต่างประเทศตอนนี้คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยดูโทรทัศน์เท่าไร จะเข้าถึงทางอินเทอร์เน็ต ชอบรายการไหนจะดาวน์โหลดไม่มาเปิดทีวีดู เพราะฉะนั้นคำว่าข้ามสื่อมันมีสิ่งที่น่าสนใจคือการสร้างอาณาจักร โดยเฉพาะอาณาจักรทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นในระดับโลก และแม้แต่ประเทศไทยถ้าสื่ออยู่ในมือของคนไม่กี่คน อันนี้น่าเป็นห่วง น่าจะต้องมีกฎหมายควบคุมการมีอำนาจทางสื่อเศรษฐกิจในวงการสื่อมากเกินไป สื่อประเทศใดจะมีสุขภาพดีได้ต้องมีความหลากหลายและมีการถ่วงดุลกัน トラバドที่มีกลุ่มธุรกิจหรือกลุ่มคนเข้ามาควบคุมสื่อเป็นเส้นใย อันนั้นเป็นอันตรายต่อเสรีภาพสื่อด้วย ...”

“... ต้องระวังการมีอิทธิพลครอบงำ ควรจะต้องมีกฎเกณฑ์ว่าจะป็นเจ้าของได้มากน้อยแค่ไหน แต่หลักการใหญ่ๆ คือ ต้องไม่ยอมให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามาครอบงำ ควรจะมีการแข่งขันกัน ขณะเดียวกันก็ต้องมีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ...”

“... ถ้ากฎหมายไม่ได้คุมก็เป็นสิทธิของเขา แต่เรื่องที่ไม่ได้อิงกฎหมายก็คือเรื่องของจริยธรรมหรือความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้าไม่มีตรงนี้คือจบ คุณมีหลายสื่อก็มีข้อดีในเรื่องข้อมูลไหลเวียนได้ ลงทุนคุ้ม แต่มีข้อสังเกตเป็นได้ว่าคุณมีช่องทางในการที่จะพูดหรือใส่อะไรในหัวของผู้ใช้ได้มากขึ้น เจ้าของเดียวกันหรือแหล่งเดียวกัน เช่น สื่อนี้เขาพูดเหมือนสื่อ

นี้เลย ผู้ใช้สมัยนี้ต้องเข้าใจธรรมชาติของสื่อไม่ใช่ว่าทุกอย่างที่เจอเชื่อได้หมด ต้องมี
วิจรณญาณมากกว่าเดิม ไม่ใช่ว่ามีข้อมูลเยอะรวดเร็วทันใจแล้วหยิบใช้ได้เลย คือต้องเท่า
ทันมากกว่าเดิม ...”

“... กิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อใน
ปัจจุบันเปลี่ยนไป เขาจำเป็นต้องมีสื่อที่หลากหลายไว้ใช้เพื่อการดำเนินธุรกิจ ข้อดีคือทำให้
ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้ ข้อเสียคืออาจทำให้เกิดการผูกขาดสื่อ เกิดการครอบงำทาง
ความคิด มีอิทธิพลในการชักจูงผู้บริโภคทั้งในทางบวกและทางลบ ...”

“... มองในแง่โลกธุรกิจก็ต้องยอมรับเพราะเขามีทุนเยอะ เป็นเจ้าของได้ทั้งวิทยุ
โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เพราะทั้งหมดเป็นการใช้ทุน ข้อดีคือสื่อเหล่านั้นถ้าเป็นสื่อที่สุจริต
และตรงไปตรงมากับประชาชนก็จะขยายงานได้เยอะ ข้อเสียคือถ้าเจ้าของชื่อนั้นเอนเอียงไป
ทางการเมืองจะเกิดผลเสีย เพราะเขามีสื่อหลายสื่อ และอิทธิพลของทุนนิยมด้วย ถ้าเจ้าของ
ทุนเกิดซื้อสื่อเหล่านี้และใช้สื่อเป็นเครื่องมือ ผลคือเสียงที่ออกมาถูกย้อม สื่อถูกย้อม เช่น
เราซื้อหนังสือพิมพ์สองค่ายในประเด็นเดียวกันยังเขียนไม่เหมือนกัน ...”

“... การข้ามสื่อเป้าหมายคือการค้าละส่วนใหญ่ ทำให้ขายโฆษณา แจกใบปลิว ลด
แลกแจกแถมได้และก็ประหยัดในการใช้ข้อมูลเดียวกันในหลายๆ สื่อ แต่ถ้าองค์กรนั้นทำ
เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีต่อสังคมก็เป็นประโยชน์ ข้อเสียคือสามารถที่จะแพร่กระจายข้อมูลที่เราไม่
ความเชื่อ ความคิดหรือเพื่อโน้มน้าวสังคมอย่างไรในสื่อหลายๆ อันที่เข้าถึงประชาชน มัน
ขึ้นอยู่กับข้อมูลตรงนั้นมากกว่า เพื่อการค้า เพื่อทำลายสังคม เพื่อประโยชน์ของสังคมแค่
นั่นเอง ถ้าเพื่อประโยชน์ของสังคมที่ว่าก็ดีนะเพราะสื่อมันคือเครื่องมือ เราก็สามารถใช้
ประสิทธิภาพของมันได้อย่างเต็มที่ ...”

“... มีทั้งข้อดีข้อเสียของมันอยู่ทั้งสองอย่าง คือ ถ้ามีการผูกขาด คนมีอำนาจจำนวน
น้อย ซึ่งสังคมประชาธิปไตยเป็นไปไม่ได้ต้องเฉลี่ย จะมีข้อดีสำหรับผู้ประกอบการเช่น
ต้นทุนต่ำ อาจะบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะควบคุมการผลิตได้ตั้งแต่ต้นจนจบ
แต่ว่าพอมาเจอเรื่องสิทธิเสรีภาพต้องมีเนื้อหาที่หลากหลายก็จะกลายเป็นปัญหาทันที อยู่
ที่ว่ามองจากมุมไหน การเป็นกิจการข้ามสื่อไม่เฉพาะเอกชนอย่างเดียว ภาครัฐก็เป็น
เจ้าของข้ามสื่อ รัฐได้สร้างตัวอย่างที่ชั่วร้ายเอาไว้ กรมประชาสัมพันธ์ก็ผูกขาดวิทยุโทรทัศน์
กองทัพก็มีทั้งวิทยุโทรทัศน์ อสมท. ก็มีทั้งวิทยุโทรทัศน์ และมีสัดส่วนสูงทั้ง 3 หน่วยงาน มี

ตัวอย่างมาก่อนหน้านี้แล้ว เพราะฉะนั้นเราคุยเรื่องพวกนี้อาจจะต้องพูดกันอย่างเปิดอก ตรงไปตรงมาว่าจะจัดการกับสิ่งเหล่านี้อย่างไร ...”

“... ไม่น่าจะเกิดผลเสียมากเป็นการต่อยอดธุรกิจ ข้อมูลส่วนใหญ่อาจจะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เสริมข้อมูลเพื่อเติมเต็มกันได้ ทำให้เสนอข้อมูลได้ชัดเจนมากขึ้น แต่ข้อเสีย คือถ้าโดนครอบงำโดยหน่วยงานอะไรก็ตาม ก็จะทำให้สื่อทั้งสองประเภทร่วมกันรุม และช่วยกันเบี่ยงเบนประเด็นเนื้อหาไปได้ ซึ่งเป็นข้อควรระวังสำหรับการทำสื่อสองประเภทจากบริษัทเดียวกัน ...”

“... การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ เป็นสิทธิทางการสื่อสารที่ไม่ควรถูกปิดกั้น แต่ต้องพิจารณาด้วยว่าเนื้อหาที่นำเสนอไปนั้นถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ มีคุณธรรมหรือไม่ และสร้างความแตกแยกให้กับสังคมหรือไม่ โดยถ้าเนื้อหาที่นำเสนออยู่นอยู่บนหลักการของความจริงและสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่สังคม การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อหรือเป็นเจ้าของสื่อเดียวกันไม่มีความแตกต่างกัน ผู้รับสื่อเองจะต้องมี วิจารณญาณในการรับสื่อจากหลายช่องทาง รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นและต้องเปิดใจรับฟังข้อมูลจากหลายๆ สื่อ ...”

“... พอรับได้ การทำภาคธุรกิจต้องดูว่าเป็นธุรกิจเชิงสังคมหรือไม่ และต้องทำ CSR ให้สังคมเห็นและยอมรับ ข้อเสียก็คือจะมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งสามารถชักนำข่าวสารให้เป็นไปในทางที่เขาอยากให้เป็นได้ เช่น เคเบิลทีวี ASTV, PEOPLE CHANNAL หรือเคเบิลที่ทางกระทรวงต่างๆ จัดทำขึ้นเอง มีกระบอกเสียงอยู่กับตนเอง วันไหนอยากให้ประชาชนเข้าใจอะไรก็ใส่ไปหรือเบี่ยงเบนประเด็นก็สามารถทำได้ อันนี้อันตรายมาก ...”

“... ก็ไม่แปลกนะ เพราะว่าเราอยู่ในลัทธิทุนนิยมเสรี เราก็จะเป็นแบบอเมริกา เมื่อเราเลือกแล้วสื่ออยู่ในมือนายทุน เราผ่านรัฐบาลที่ถือปืนมา แล้วรัฐบาลที่ถือไมโครโฟนมาประชาธิปไตยไง ซึ่งไม่ได้แล้ว ต่อไปนี้คุณต้องมีรัฐบาลที่เป็นนายทุนเข้ามาแล้วแหละ ต้องมีรัฐบาลที่มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับทุนนิยมขึ้นมา ก็เราอยากจะเป็นทุนนิยมแต่เราก็กลัวทุนนิยม ยึดอยู่ตรงนี้ เราของคนอย่างคุณทักษิณรอมานหลายสิบปี แต่เราก็ไม่ถึงว่าพอคุณทักษิณมาแล้วเขาจะมีปัญหา ถ้าเราัวแต่มีวิสัยทัศน์แบบระบบ Royalist แบบเครือญาติอยู่ แล้วเมื่อไหร่คุณจะไปสู่ทุนนิยม ...”

6.3) แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)

ผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทุกท่านสนับสนุนให้มีการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor) โดยผู้ที่ตรวจสอบสื่อไม่ควรเป็นรัฐ โดยจะเป็นหน่วยงานใดนั้นมีความเห็นหลากหลาย ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอว่าภาคประชาชนควรเป็นผู้ตรวจสอบ บางท่านเห็นว่าควรจัดตั้งในรูปคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์กรอิสระ บางท่านเห็นว่าควรเป็นสถาบันวิชาการ หรือการร่วมกันทำในหลากหลายกลุ่ม โดยอาจจะรวมกันอยู่ในองค์กรอิสระเดียวกัน หรือแยกกันทำให้มีความหลากหลาย

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่า ควรเพิ่มกติกาสำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อว่าต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนด้วย บางท่านเสนอว่าผู้ที่ตรวจสอบสื่อควรเป็นคนกล้าหาญ มีหลักการและหนักแน่นมั่นคงในการทำหน้าที่ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งไม่เห็นด้วยที่จะมีการตรวจสอบสื่อเพราะสื่อควรเป็นอิสระ หากสื่อกระทำผิดก็ให้ดำเนินคดีตามกฎหมาย อีกท่านหนึ่งเห็นว่าการตรวจสอบสื่อเป็นวิธีการที่รัฐจะเข้ามากำกับการทำงานของสื่อ แม้จะตั้งเป็นองค์กรอิสระก็ตาม

“... ต้องมีคณะกรรมการขึ้นมา ที่จะ Post monitoring ไม่ใช่ Censor อาจจะตั้งไปอยู่กับ กสทช. เพราะเป็นองค์กรอิสระและสร้างกฎระเบียบ ผมไม่รู้ว่าจะกฎหมายใหม่ที่ กสทช. มีอำนาจ Monitor อยู่แล้วและเค้ามีอำนาจลงโทษใหม่ ถ้าอินเทอร์เน็ตแล้วไม่ลงโทษก็ยังดีกว่าไม่ทำ คือถ้าไว้ออกมาสังคมก็ฟ้องได้ แต่ถ้าจะให้ดีที่สุดคิดว่า กสทช. ร่วมกับรัฐบาลต้องมีการ Monitoring ต้องทำ Public Hearing หรือตกลงกันก่อนว่า Standard จะมีอะไรบ้าง ห้ามอะไร ส่งเสริมอะไร เป็นกติกาสังคม จะประกาศเป็นสำนักนายกหรือจะเป็นประกาศของ กสทช. ถ้ามีบทลงโทษด้วยก็ยิ่งดี เพิ่มกฎอีกข้อคือคนทำจะต้องไม่มีผลประโยชน์ ต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่ทำ ...”

“... Media monitor ในแง่วิชาการหรือเครือข่ายภาคประชาสังคมค่อนข้าง Active มาก ตรงนี้ต้องกลายเป็นสถาบันไปอยู่ภายใต้กฎหมายผู้บริโภคที่กำลังเข้าสู่สภาอยู่ และมีมาตรการว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสื่อ และก้ตั้งสถาบันนี้ขึ้นมาเลย แต่ควรเป็นองค์กรอิสระก้สถาบันอยู่ได้ กสทช. หรือก้สถาบันวิชาการสื่อมีเดียของสังคม ...”

“... เห็นด้วย องค์กรที่ควรรับผิดชอบคือ องค์กรอิสระ ต้องเป็นองค์กรที่เฝ้าระวังเองด้วย เป็นหูเป็นตาเองด้วย อย่างองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่มีอยู่ก็ควรเป็นหูเป็นตาและเฝ้าระวังไปพร้อมกัน ...”

“... เห็นด้วย อะไรที่ส่งผลต่อสาธารณะต้องมีการตรวจสอบ องค์กรที่รับผิดชอบคือ ภาคประชาชน ...”

“... ควรให้สถาบันวิชาการหรือองค์กรวิชาชีพเป็นผู้ทำ ไม่ใช่เป็นของรัฐ มีเดียมอนิเตอร์เป็นได้หลายรูปแบบ บางที่เหมือนเป็น NGOs เป็นองค์กรที่ทำแบบไม่แสวงกำไร เพื่อต้องการเพิ่มคุณภาพสื่อ ถ้าตั้งใจจะทำหน้าที่มอนิเตอร์จะต้องไม่มีผลประโยชน์ เช่น จะต้องไม่มีเงินจากบริษัทเอกชนหรือจากพรรคการเมืองไหน มันต้องเป็นเงินที่บริสุทธิ์ที่ไม่ไปคลุกฝุ่น อาจจะเป็นเงินที่ขอจากรัฐก็ได้ คือจริงๆ ต้องการเห็นรัฐมีกองทุนสนับสนุนองค์กรที่ทำสาธารณประโยชน์โดยไม่แสวงกำไรอยู่แล้ว ...”

“... Media monitor ในสังคมไทยทำหน้าที่ได้ดี โดยเฉพาะในแง่ของการเฝ้าระวังสื่อ อย่างไรก็ตาม ส่วนสำคัญที่อยากเห็นที่สุดในเรื่องนี้คือการมีส่วนร่วมที่มากขึ้นของผู้บริโภค โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบรวมถึงสื่อมวลชนเองจะต้องสร้างความตื่นตัวให้กับผู้บริโภคในเรื่องของการรักษาสติของตนเองด้านการบริโภคข่าวสาร รวมถึงต้องจัดให้มีกลไกบางอย่างที่เปิดโอกาส หรือสนับสนุนให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังสื่อด้วย เช่น การเฝ้าติดตามหรือสุ่มตัวอย่างรายการวิทยุชุมชน รายการวิทยุโทรทัศน์ หรือรายการเคเบิลทีวี รวมถึงการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นและมุมมองจากผู้บริโภค การมีส่วนร่วมของผู้บริโภคทั้งหมดจะทำให้กระบวนการตรวจสอบสื่อมีพลังมากยิ่งขึ้น ...”

“... เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการตรวจสอบสื่อ จะทำให้การทำงานของสื่อมวลชนมีคุณภาพและความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น แต่ผู้ที่มีหน้าที่ตรวจสอบสื่อไม่ควรมาจากภาครัฐหรือผู้ประกอบการ แต่ควรมาจากภาคประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะเป็นการสร้างอำนาจให้แก่ประชาชนในการควบคุมสื่อได้โดยตรงซึ่งจะทำให้เนื้อหาตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของสังคม ...”

“... เห็นด้วยกับหลักการแต่ควรใช้คำว่าเฝ้าระวังมากกว่าคำว่าตรวจสอบ องค์กรที่เฝ้าระวังควรเป็นองค์กรวิชาชีพสื่อ ...”

“... บางเรื่องต้องตรวจสอบ เรื่องความมั่นคงและเรื่องทีละเม็ด องค์กรที่ตรวจสอบคือสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคที่มีอยู่แล้ว ...”

“... การตรวจสอบสื่อเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและสมควรกระทำ โดยเฉพาะการตรวจสอบโดยตัวแทนจากภาคประชาชน แทบจะไม่เห็นบทบาทของภาคประชาชนหรือองค์กรอิสระในการตรวจสอบการทำงานของสื่อในปัจจุบันเลย การจัดเวทีสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องต่างๆ มักจะทำเหมือนกับเป็นงานหน้าฉากที่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้ระบายหรือรับฟังความคิดเห็นแล้ว แต่ข้อมูลจากความคิดเห็นจากประชาชนเหล่านั้นกลับไม่ได้รับการนำไปใช้ประโยชน์ใดๆ เลย สุดท้ายนโยบายต่างๆ เกือบทั้งหมดก็เกิดขึ้นจากการตกลงกันของผู้มีอำนาจเท่านั้น ดังนั้นจึงอยากเห็นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการตรวจสอบสื่อซึ่งเป็นประโยชน์ของประชาชนโดยตรง ...”

“... ถ้ามีหน่วยงานที่จะ Monitor ก็เห็นด้วยว่าดี แต่ที่มีอยู่ไม่รู้ทำงานได้ผลดีแค่ไหน เพราะไม่ค่อยเห็นผลที่เป็นข่าวออกมามากเท่าใดนัก หรือสร้างความตระหนักได้มากนัก นานๆ โผล่มาทีหนึ่งเนื่องจากจะเป็นงานแบบ NGOs ซึ่งไม่ใช่หน่วยงานของรัฐที่จะตรวจติดตามประเมินว่าหน่วยงานหรือผลงานหน่วยงานภาครัฐ Work หรือไม่ Work สำหรับองค์กรที่ดูแลน่าจะมีตัวแทนมาจากหลายๆ ฝ่าย คือทำในรูปของ Committee มีตัวแทนจากประชาชน เอกชน ภาครัฐ ผู้ประกอบการ เพื่อไม่ให้มีแค่คนของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ไม่ให้โดนแทรกแซงหรือครอบครองได้ ...”

“... Media monitor ควรใช้เงินของ สสส. ในการซื้อเครื่องมือแต่ให้คนอื่นไปทำ เพราะว่าไม่ต้องการให้ สสส. เป็นองค์กรที่ใหญ่โต ให้องค์กรภายนอกทำ ทุกวันนี้โฆษณาเกินกว่าที่กำหนด ออกรายการที่รุนแรงผิดกฎหมาย เรามีข้อมูลเหล่านี้อยู่แต่ว่าผ่านมาก็ผ่านไปรัฐบาลไม่ได้เอาจริง รัฐบาลเมากับปัญหาเฉพาะหน้าไม่มีเวลาทำเรื่องสร้างสรรค์ และนอกจาก Media monitor แล้ว สสส. ยังส่งเสริมสื่อออนไลน์ที่ดีเพื่อเพิ่มพื้นที่ให้ประชาชนสามารถมีทางเลือก ทุกวันนี้ถ้าไม่มีทางเลือกก็จะไปเจอสื่อที่ร้าย ให้เพิ่มสื่อดีเข้ามา ...”

“... คนที่จะไปตรวจสอบต้องมีหลักที่แน่น ต้องกว้างมาก คือต้องมองว่าอันนี้เกินอันนั้นไม่เกิน เรามีคนอย่างนี้หรือยังในสังคมในหน่วยงานมีอย่างจี้รัง ไม่ค่อยมี บางทีมีก็ไม่ค่อยได้ทำเพราะนักการเมืองทำ ...”

“... เห็นด้วย องค์กรมันมีอยู่แล้ว แค่เพิ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตรวจสอบให้มากขึ้น อย่าให้เป็นแค่ผู้แทนของภาคประชาชน เพราะว่าผู้แทนไม่รู้ทุกเรื่อง การหาข้อมูลจากคนทั่วไปควรจะเกิดขึ้นได้แล้ว ...”

“... รัฐไปบอกให้ตั้งขึ้นมาแล้วเป็นหน่วยอิสระเป็นไปไม่ได้ ก็คือรัฐควบคุมมันแหละแล้วรัฐจะควบคุมอย่างที่คุณบอกนั่นแหละ เราสองคนคุยกันรัฐจะมายืนยันฟังบอกว่าเรื่องนี้ชี้ตอออกเรื่องนี้ห้ามพูด เรื่องนี้เอาพลาสเตอร์มาปิดไปเลย คุณยอมรับได้ไหม ...”

“... ไม่ เพราะสื่อควรเป็นอิสระ แต่ในกรณีที่สื่อทำผิดก็มีกฎหมายกำกับ องค์กรสมาคมวิชาชีพสื่อเองที่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสื่อ ...”

6.4) กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักก็ความเห็นสอดคล้องกันว่า ความสำเร็จในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการได้รับข้อเท็จจริงจากสื่อ การคุ้มครองชื่อเสียง ความเป็นส่วนตัว และสิทธิส่วนบุคคล รวมทั้งให้ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสื่อ ตลอดจนการให้ความรู้ผู้บริโภคในการรับรู้สิทธิของตนเอง และวิธีการในการร้องเรียนหากผู้ละเมิด

“... ควรได้รับการคุ้มครองทางด้านชื่อเสียง เกียรติยศ ในการนำเสนอข่าวไม่ใช่เรื่องที่สามารถจะคว่ำขวาก็ไม่ควรเอาเราไปลงข่าว ...”

“... กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสื่อ ควรมีหลักการเหมือนการคุ้มครองผู้บริโภคทั่วไป โดยเน้นในเรื่องข้อเท็จจริงและการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ...”

“... มีคณะกรรมการคุ้มครองด้านสิทธิส่วนบุคคลและคนที่ถูกคุ้มครองควรรู้ว่ามีการคุ้มครอง ปัญหาคือจะทำให้เขาเข้าใจได้อย่างไรและก่อนออกรายการควรเซ็นเซอร์ทุกอย่างก่อนออก ...”

“... รัฐไม่ควรทำมีเดียมอนิเตอร์ เพราะรัฐทำแล้วบอกว่ามีปัญหาต้องเข้ามาแทรกแซงก็จะเป็นประเด็น ถ้าให้คนอื่นทำเห็นด้วยแต่ไม่ควรให้หน่วยงานเดียวเป็นผู้ทำ ทั้งวิชาการและประชาสังคมต้องช่วยกันมอนิเตอร์ โดยทำเป็นเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน เพราะบางเรื่องเป็นเรื่องท้องถิ่นเป็นของชุมชน ไม่จำเป็นต้องมีดอกไม้ดอกเดียวช่วยกันบาน ส่วนเงินสนับสนุนถ้ามีงบประมาณมาช่วยเป็นเรื่องดี แต่ไม่คิดว่าต้องตั้งกองทุน เช่น ไปขอสนับสนุนจาก กสทช. ที่มีกฎหมายกำหนดไว้ ...”

“... ประชาชนจะทำหน้าที่นี้ได้ต้องรวมตัวกันเป็นองค์กร และต้องทำงานในฐานะของความรู้ คือมีความรู้พอเพียงและมีกลไกที่จะติดตาม มีข้อเสนอว่าอะไรที่ไม่ดี Media

monitor ต้องมีกลไกที่มีคุณภาพพอเพียง ไม่ใช่เป็นความรู้สึกส่วนบุคคล ต่างคนต่างทำคงจะไม่ได้ผล ...”

“... โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบขององค์กร หรือคณะกรรมการที่มาจากแต่ละภาคส่วนของสังคม ...”

“... การคุ้มครองผู้บริโภคที่ดีที่สุดก็คือการที่ผู้บริโภคได้คุ้มครองตนเอง รวมถึงการจัดส่งตัวแทนประชาชนเข้าไปตรวจสอบการทำงานของสื่อตามสมควร แนวทางนี้น่าจะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคข่าวสารที่ดีที่สุด ...”

“... ต้องทำให้เกิดเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคทั่วประเทศในการติดตาม เช่น การโฆษณาเกินจริงหรือการโฆษณาที่เป็นเท็จหรือการโฆษณาที่หลอกลวง การโฆษณาสินค้าและบริการในปัจจุบันมีความแนบเนียนมาก จนบางครั้งคนดูไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นเรื่องจริงหรือเป็นเพียงการโฆษณา ภาคธุรกิจควรคำนึงถึงการคุ้มครองผู้บริโภคด้านนี้ให้มากขึ้นทั้งงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน กลายเป็นการทำงานประชาสัมพันธ์หรือสร้างภาพลักษณ์ของบริษัท ...”

“... ประชาชนไม่มีความรู้ด้านสิทธิของตนเอง สิทธิที่เขาจะรับรู้จะได้แค่ไหน หรือพอรับรู้แล้ว เห็นด้วยไม่เห็นด้วย ชอบใจไม่ชอบใจ มีสิทธิที่จะร้องเรียนหรือไต่ถามแค่ไหน โฆษณาหลังๆ นี้ ละครมีการแทรกโฆษณามากเกินไปในทุกๆ เรื่อง ซึ่งมันเยอะเกินไป ถามว่าพอเขาดูอย่างนี้แล้วเขารู้สึกรำคาญ มีสิทธิที่จะร้องเรียนไหม หรือรู้สึกว่เสียประโยชน์จากตรงนี้หรือเปล่า หรือจะไปแจ้งได้ที่ไหน เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้วกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคควรจะมีตั้งแต่การให้ความรู้กับเลย ...”

“... ต้องมีสิทธิในการรับรู้ รับรู้ข่าวๆ นั้นต้องโปร่งใสด้วยไม่มีการยัดเยียดข่าว ...”

“... คุ้มครองให้ได้รับข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง คุ้มครองให้มีสภาพร่างกายและอารมณ์ที่พร้อมจะรับข่าวและวิเคราะห์ข่าว วิเคราะห์ข้อมูลได้ ...”

“... ควรคุ้มครองผู้บริโภคที่โดนผลกระทบจากสื่อ ความเสียหาย การถูกละเมิดทุกเรื่องที่เกิดจากสื่อ เมื่อได้รับเรื่องร้องเรียนแล้วขั้นตอนแรกต้อง Take care เขาก่อน แล้วหา

ความจริง หาวีธีการจะอย่างไรต่อไปได้บ้าง เจรจา ฟันฟูสภาพจิตใจ ต่อรอง และต้องให้ความรู้กับผู้บริโภคต่อไป ...”

“... มีคณะกรรมการที่มาจากหลายส่วนและต้องเป็นอิสระ มีหน้าที่รับเรื่องให้ความคุ้มครองผู้บริโภคทุกเรื่อง กลไกนี้ต้องทำงานและประชาชนต้องรู้ว่ามียกลไกนี้ ...”

6.5) การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะเพิ่มบทบาทของภาคประชาชน ซึ่งนอกเหนือจากการเพิ่มบทบาทในการร่วมกำหนดเนื้อหาของสื่อแล้ว ยังควรมีบทบาทในการกำกับดูแลและเฝ้าระวังสื่อด้วย นอกจากนี้ การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนยังต้องทำให้ผู้บริโภคมีความรู้เท่าทันสื่อ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อเป็นเพียงประเด็นย่อยเท่านั้น ประเด็นปัญหาหลักอยู่ที่การแก้ปัญหาคำการเป็นเจ้าของสื่อ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสใช้ประโยชน์และเข้าถึงสื่อต่างๆ

ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า การเพิ่มบทบาทให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสื่อนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงในสังคมไทย เพราะนายทุนเจ้าของสื่อจะไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม และนายทุนสื่อจะตอบสนองต่อตลาดที่มีผู้บริโภคจำนวนมาก ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเชื่อว่าประชาชนยังไม่พร้อมที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสื่อ

“... เห็นด้วย คือ ประชาชนต้องรู้ก่อนว่าสื่อเป็นเรื่องของสาธารณะ และต้องทำให้ประชาชนรู้ว่าสื่อเป็นของประชาชนและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแลสื่อ ...”

“... ทุกวันนี้ทำกันอยู่แล้ว อย่าง TPBS มีสภาผู้ชม มีกลไกที่จะกำหนดเนื้อหา ก็พยายามอยู่ แต่ว่าข้อจำกัดคือมีช่องเดียว ไม่พอ ...”

“... ประชาชนที่ร่วมกันเป็นกลุ่มองค์กรเขามีช่องทางอยู่แล้วในการนำเสนอข้อมูลเครือข่ายต่างๆ ก็มีช่องทางอยู่แล้ว ปัญหาคือจะจัดการสื่ออย่างไรให้เหมาะสมในช่วงเวลาต่างๆ ...”

“... เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหาในสื่อมวลชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความต้องการที่แท้จริงของคน

กลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยการเคลื่อนไหวของสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทยเป็นการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาในสื่อมวลชน โดยทางสมาคมต้องการที่จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของคนในสังคมเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของกลุ่มคนเพศที่สามทั้งหมด ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การแก้ตัวบทกฎหมายที่จะช่วยให้คุณภาพชีวิตของกลุ่มคนเพศที่สามดีขึ้น ...”

“... ปัจจุบันภาคประชาชนแทบไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาในสื่อเลย การทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ก็มักจะไม่ได้นำความคิดเห็นที่รวบรวมได้ไปใช้ประโยชน์ สุดท้ายกลุ่มผู้มีอำนาจเบื้องบนหรือเจ้าของสื่อก็ยังเป็นฝ่ายกำหนดเนื้อหาในสื่อตามต้องการ หนทางที่เป็นรูปธรรมที่สุดคงหนีไม่พ้นการที่จะต้องมียูทูปอยู่ในมือเองหรือเป็นส่วนหนึ่งของสื่อบางประเภท โดยไม่รอรับแต่เพียงการร้องขอข้อมูลจากสื่อกระแสหลักแต่เพียงอย่างเดียว ...”

“...ดี น่าจะมีตั้งนานแล้ว ...”

“... ไม่ใช่แค่กำหนดเนื้อหา แต่ร่วมกำหนดมาตรการในการดูแลหรือเฝ้าระวัง อยากให้ประชาชนมีวิจารณ์ญาณในการเลือก สื่อไม่ว่าจะเป็นเว็บไซต์หรืออะไร ส่วนหนึ่งเขาก็ต้องยังอยู่บนพื้นฐานธุรกิจ มีลูกค้ามีคนสนใจ เพราะฉะนั้นอันไหนที่เสนอไม่ดี ไม่จริง หรือไม่เหมาะสมก็อย่าไปซื้อ เราก็หาอะไรที่มันดีกว่า ก็น่าจะเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยในการผลักดันให้ผู้ประกอบการทำในสิ่งที่ดีที่ถูกที่เป็นประโยชน์ของสังคม ...”

“... เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะทุกวันนี้เนื้อหาสื่อถูกกำหนดโดยผู้สนับสนุน หรือเจ้าของผู้ประกอบการเสียเป็นส่วนใหญ่ ...”

“... ดีในแง่ของความหลากหลาย คือ ผู้บริโภคทุกคนสามารถบอกเป้าประสงค์ ของตัวเองได้ว่าคืออะไร แต่เชื่อว่าแต่ละคนมีความหลากหลายเยอะแยะไปหมด อยากรู้เรื่องเกษตร เกษตรอินทรีย์ เราก็อยากรู้เคมีเหมือนกันทำไมเคมีไม่มี บางอย่างกลุ่มผู้บริโภคจะมองในมุมที่ฉาบฉวยฟุ่มเฟือย การให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมไม่รู้ว่าเหมาะหรือไม่แต่โดยส่วนตัวเห็นว่าไม่เหมาะกับสังคมไทย แต่คนในสังคมไทยส่วนใหญ่อาจจะบอกว่าเหมาะก็ได้ ...”

“... ถ้าทำได้จริงๆ ก็ก็ดี เพราะกฎหมายมันออกโดยคนที่รู้เรื่อง แต่ใครจะเป็นคนเอาเรื่องเหล่านี้ให้ประชาชนรู้ว่าเขาเป็นเจ้าของสื่อร่วมกัน คนไทยพอไม่ใช่เรื่องตนเองก็ไม่ใส่ใจ ทำยังไงให้คนรู้ว่าสื่ออยู่ใกล้ตัวมาก และสื่อเป็นของพวกเขา ...”

“... คุณจะทำหนังสือพิมพ์หรืออะไรคุณต้องมีสตางค์ต้องมีทุน ต้องมี Know-how ต้องมีการบริหาร แล้วใครทำ นายทุน ไม่เห็นสื่อประเทศไหนที่ประชาชนลุกขึ้นมาทำ ไม่มี ไม่มีสื่อไหนในโลกนี้ที่เป็นกลางจริงๆ ไม่มี เป็น Ideal เป็นอุดมคติ เป็นความฝัน ยอมรับความจริงเถอะ อย่ามาอีกย้อกันเลย ... ผู้บริโภคก็ต้องทำตัวให้มีกินมากขึ้น อย่างวันหนึ่งมั่วแต่มาลัยสามชาย ดูวนิดา แต่ไม่ว่ากันเพราะเป็นอารมณ์ของสังคม แต่อยากจะทำให้พัฒนาจากอารมณ์ที่ดี อารมณ์ที่เราถูกกล่อมเกลามาดีแล้วให้พัฒนาขึ้นมา สนใจเศรษฐกิจบ้าง สนใจการเมืองบ้าง สนใจศาสนาบ้าง สังคมไทยทั้งระบบต้องยกฐานะขึ้นมาใหม่ เพราะมาตรฐานต่ำเหลือเกิน ระบบความคิดความอ่าน วิทยาการเรามาเน้นวิจารณ์การเมือง แต่ละคนเที่ยวพูดอยู่นั่น เปิดไปเจอช่องไหนก็เราต้องสมานฉันท์ รู้ทั้งรู้อยู่ว่ามันสมานฉันท์ไม่ได้ ไม่มีใครให้คำตอบได้ พูดอีกทำไมเสียเวลาเปลืองไฟ

“... มีความจำเป็นมากขึ้นทุกขณะ ยิ่งตอนนี้ที่เราผ่านวิกฤติการเมืองมาจะเห็นว่าสื่อมีอิทธิพลมาก สามารถที่จะสร้างสถานการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ ทั้งในด้านความรุนแรงหรือการรับรู้ เมื่อสื่อมีอิทธิพลขนาดนี้ เราควรทำเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบสื่อ หรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อ ตอนนี้อย่างไรก็เห็นความสำคัญ แต่ยังไม่มีการทำอะไร ...”

“... ความจริงอยากมีผู้แทนเข้าไปนั่งมีส่วนร่วม แต่ด้วยความที่เขาเป็นเอกชนเขาจะให้เขาเข้าไปหรือ ถ้าเราไปบอกว่าคุณมีละครน้ำเน่ามากไปเขาจะเชื่อเราหรือ เพราะแฟนเขาก็มีอีกกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ด้วย ...”

“... การเพิ่มบทบาทแก่ภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาในสื่อมวลชนนั้นถือเป็นประเด็นย่อยประเด็นหนึ่งเท่านั้น เรื่องสำคัญที่สุดที่ต้องนำมาพูดคุยเพื่อหาแนวทางปฏิรูปเป็นลำดับแรกก็คือเรื่องการเป็นเจ้าของสื่อ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่และหากได้รับการแก้ไขแล้วก็จะช่วยให้แก้ไขปัญหาคืออื่นๆ ได้ง่ายขึ้น เช่นโทรทัศน์หลายช่องได้รับสัมปทานในราคาถูก แต่ขายช่วงเวลาในราคาที่แพงมากหรือการขายโฆษณาในรายการต่างๆ และยังไม่มีกรปรับให้สื่อทุกประเภทเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือองค์กรชุมชน องค์กรสาธารณประโยชน์มีโอกาสในการใช้และเข้าถึงในส่วนแบ่งร้อยละ 20 ...”

6.6) การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การจัดกลุ่มผู้ชมในปัจจุบันยังเป็นเพียงการเริ่มต้นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการแนะนำผู้ดูผู้ชมเท่านั้น เนื่องจากไม่มีการให้คำอธิบายเพิ่มเติม และยังไม่มียุทธศาสตร์การติดตามประเมินผล จึงทำให้การจัดกลุ่มผู้ชมในปัจจุบันยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์อันแท้จริงได้ หากจะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ควรใช้มาตรการดังกล่าวควบคู่กับการกำหนดช่วงเวลาในการออกอากาศ และต้องเพิ่มช่องทางให้การตอบสนอง ให้สามารถส่งต่อข้อมูลไปยังผู้กำหนดนโยบาย เพื่อให้สื่อสามารถแก้ไขและดำเนินการอย่างถูกต้องเหมาะสมได้

“... ได้ผลน้อย เพราะคนที่ต่าจ้องโทรทัศน์แล้วอ่านเรตติ้งเขาก็ไม่รู้ ไม่ห้ามว่าเรื่องนี้เด็กไม่ควรดู แต่เด็กก็นั่งดูอยู่ ไม่มีการห้ามอย่างจริงจัง ...”

“... ล้มเหลว ไม่เชื่อว่าทำได้เพราะคนไทยไม่มีระเบียบวินัย อันนั้นทำเพื่อสนองทฤษฎีของนักวิชาการ ที่จริงต้องจัดในเชิงโครงสร้าง คือ ปรับเวลาการฉาย กำหนดเวลาในการออกอากาศให้เป็นเวลาที่สอดคล้องกับสภาพ เช่น รายการที่เด็กไม่ควรดู ก็ไปอยู่ดีๆ การจัดเรตติ้งเวลานี้จะมีสักกี่คนที่มองแล้วรู้ว่าเป็นรายการอะไร รู้แล้วก็ไม่ว่า ทีวีระดับ การจัดเรตติ้งที่ทำให้เกิดผลได้ ต้องติดตามว่าหลังจากนั้นเกิดอะไรขึ้น เราจะต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรยังไง ต้องมีฝ่ายที่ศึกษาติดตามจริงๆ แล้วก็ปรับปรุงแก้ไขให้มันเหมาะสม ...”

“... อย่างน้อยก็มีสัญลักษณ์ เรียกว่าเงื่อนไขการใช้สัญลักษณ์กำกับในระดับหนึ่ง ซึ่งทุกช่องพยายามปฏิบัติตาม ปัญหาใหญ่ของ Rating ก็คือไม่มีเวลากำกับ หลายๆ ประเทศที่ใช้ Rating จะมีเงื่อนไขเวลาเป็นตัวกำกับ เมื่อไหร่ Rate ๑ ต้องหลัง 4 ทุ่ม Rate ๑.13 หรือ ๑.16 อาจจะต้องหลัง 4 ทุ่มหรือหลัง 3 ทุ่มอะไรก็ว่าไป ไม่ใช่มาตั้งแต่ 6 โมงเย็นจริงๆ แล้ว Rating คือโปรแกรม Classification ความหมายของมันคือการจำแนกประเภทรายการเวลาต้องไปด้วยกันถึงจะเรียกว่า Rating ทุกวันนี้ไม่เรียกว่า Rating อย่างน้อยได้เริ่มแล้วเป็น Innovation หนึ่งในสังคมไทยที่จะคืนอำนาจให้ผู้ชม นอกจากเรื่องนี้แล้วต้องมีเงื่อนไขเวลาและต้องมีช่องทางในการ Feedback ด้วย ถ้าพบว่าช่องนี้ละเมิด Rating แบบนี้บ่อยๆ ก็เก็บเอาไว้ว่าเกินกี่ครั้ง จะมีวิธีการดำเนินการยังไงต่อ ...”

“... ไม่ได้ผล ควรปรับปรุงโดยทำเครื่องมือต่างๆ ส่งไปตามโรงเรียนให้เข้าใจมากขึ้น เกี่ยวกับเรตติ้ง หรือเริ่มจากสถาบันครอบครัวก่อนที่ค่อยแนะนำเด็ก ...”

“... เป็นแค่จุดเริ่มต้นเท่านั้น ขั้นตอนต่อไปคือการเรียนรู้ และควรจัดเวลาให้เหมาะสมด้วย นั่นคือผลประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้น แค่จัดเรตติ้งแต่ไม่ดูช่วงเวลาก็ไม่เกิดประโยชน์ ...”

“... กระบวนการจัดเรตติ้งล้มเหลว คือไม่มีการติดตาม จัดแล้วก็เท่านั้น ไม่มีการอธิบายเพิ่มเติม ไม่มีกระบวนการต่อเนื่องเลย ...”

“... ยังไม่ได้ผล แค่เริ่มให้คนรู้จักเท่านั้น ควรดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจัง และให้ความรู้แก่ประชาชนมากกว่านี้ ...”

“... ไม่ได้ผล เพราะพี่ก็ยังนั่งดูกับลูกหลานเหมือนเดิม คนรู้จักก็นั่งดูเหมือนเดิมจริงๆ ระบบเรตติ้งที่เราทำมาไม่ได้มีว่ มาจากหลักการของหลายๆ ประเทศและก็ปรับให้เข้ากับประเทศเรา แต่ที่ใช้ไม่ได้ผลเพราะการบังคับใช้ คือไปขึ้นทีวีแล้วถามว่ามีประชาชน ก็คนที่เบอร์เซนต์ที่เข้าใจว่านี่คืออะไร ถึงจะเข้าใจแล้วตรวจติดตามอย่างไร ประเมินอย่างไร หรือสื่อที่มีผลกระทบด้านลบลดน้อยลงหรือเปล่าจากระบบเรตติ้ง ...”

“... ไม่ได้ผลทีเดียว แต่จัดไว้ก็ดี หลายๆ ประเทศก็จัด แต่ของเรายังจะต้องพัฒนาอีก มีไว้แหละดี ไม่ใช่ไม่ดี ...”

“... ผลลัพธ์ไม่ทราบว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด แต่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการจัดกลุ่มผู้ชม เพราะสามารถเตรียมตัวในการชม หรือในการอธิบายให้ผู้ร่วมชมได้ ...”

“... ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ทำการปฏิสัมพันธ์กับรายการได้ในแบบทันที การจัดทำเรตติ้งในต่างประเทศ ดำเนินการผ่านทางกล่องเชื่อมต่อับเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ ปัญหาในเรื่องการจัดเรตติ้งนี้ ควรจะต้องขอความร่วมมือไปยังสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับสัมปทานคลื่นความถี่หรือมีช่องของตนเองทั้งรัฐและเอกชน ให้ความสำคัญในการจัดสรรเวลาหรือพื้นที่ในสื่อให้กับรายการที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะมากขึ้น นอกจากนี้การทำเรตติ้งควรมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การจัดเรตติ้งเกี่ยวกับเนื้อหาของรายการทีวีที่ไม่มีความรุนแรงและไม่มีการทำร้ายผู้หญิง ซึ่งจะช่วยให้เนื้อหาในสื่อมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ของธุรกิจโฆษณา ...”

6.7) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ เนื่องจากผลการดำเนินงานใดๆ ของสื่อ สามารถสร้างผลกระทบต่อสังคมได้อย่างกว้างขวาง ใบอนุญาตจะเป็นหลักประกันให้สื่อทำงานอย่างมีความรับผิดชอบ บางท่านเสนอให้กำหนดอายุของใบอนุญาต โดยหน่วยงานที่จะออกใบอนุญาตนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีข้อเสนอที่แตกต่างกัน บางท่านเสนอให้องค์กรวิชาชีพสื่อเป็นผู้ออกใบอนุญาต บางท่านเสนอให้รัฐเป็นผู้ออกใบอนุญาต บางท่านเสนอให้เป็นองค์กรอิสระโดยคณะกรรมการต้องประกอบด้วยหลายภาคส่วนร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มหนึ่งเห็นว่าใบอนุญาตไม่สามารถเป็นหลักประกันว่าสื่อจะปฏิบัติงานได้อย่างมีความรับผิดชอบ ขณะที่บางท่านเกรงว่าจะทำให้เกิดการเข้ามาแทรกแซงการทำงานสื่อโดยภาครัฐ

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า การให้องค์กรวิชาชีพเป็นผู้ออกใบอนุญาตนั้น อาจเกิดปัญหาเช่นเดียวกับองค์กรวิชาชีพอื่นบางองค์กร ซึ่งเจตนารมณ์ของการมีองค์กรวิชาชีพเพื่อควบคุมมาตรฐานวิชาชีพและปกป้องผู้บริโภค แต่องค์กรวิชาชีพบางองค์กรกลับปกป้องผู้ประกอบการวิชาชีพตนเอง ดังนั้น หากจะให้องค์กรวิชาชีพเป็นผู้ออกใบอนุญาต ต้องให้องค์ประกอบของคณะกรรมการในองค์กรวิชาชีพมีความหลากหลาย และให้สัดส่วนภาคประชาชนมากกว่าผู้แทนองค์กรสื่อ

“... ใบอนุญาตจำเป็น การได้มาก็จำเป็น การถอดถอนก็จำเป็น หน่วยงานที่ออกใบอนุญาตคือหน่วยงานอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้รัฐบาล สื่อเป็นเรื่องอันตรายของการเมือง หน่วยงานของรัฐควรแค่ให้ความรู้เท่านั้น แต่อย่าเขาไปยุ่งเกี่ยวกับการออกใบอนุญาต ...”

“... จำเป็น เป็นลักษณะใบประกาศที่บ่งบอกว่าผู้ประกอบการวิชาชีพเชี่ยวชาญอะไร และอยู่ภายใต้จรรยาบรรณวิชาชีพด้วย หน่วยงานวิชาชีพควรเป็นผู้ออกเอง ...”

“... จำเป็น เพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าคุณเป็นสื่อมวลชนตัวจริง ควรผ่านการทดสอบและสัมภาษณ์ก่อนได้รับใบประกาศ ควรมีช่วงอายุต้องไปสอบใหม่ทุก 2 – 3 ปี หน่วยงานที่เป็นผู้ออกคือกรมประชาสัมพันธ์ เพียงแต่คนคัดกรอง (กรรมการ – ผู้วิจัย) ต้องมีหลายส่วนเข้าไปอยู่ด้วยกัน ...”

“... เรื่องใบอนุญาต ถ้าลองปล่อยเสรีมันก็มีปัญหาอย่างที่เราเห็น แต่พอนั้นก็จะเป็นอาณาจักร และก็เป็นเรื่องของการผูกขาด ...”

“... ประกาศนียบัตรก็ดี หรือว่าปริญญาก็ดี มันไม่ได้ตอบโจทย์ รู้สึกว่ามันเป็นส่วนเกิน ไปดูเนื้อหาไม่มีอะไรเลย พูดภาษาไทยให้ชัดเท่านั้นเอง ประหลาดๆ มัน มัน มัน มาตรฐานที่กำหนดออกมาไม่ใช่เนื้อหา เนื้อหาจริงๆ ไม่ได้มีการคุยให้รู้เรื่องว่าควรจะคุมจุดไหน ...”

“... ระบบใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพถือเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและสมควรจะนำมาใช้ในอนาคตถ้าเป็นไปได้ โดยให้เหตุผลว่าการทำงานของสื่อมวลชนก็ต้องอยู่ภายใต้หลักจรรยาบรรณทางวิชาชีพเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตคน เช่น แพทย์ หรือทนายความ ดังนั้นหากสื่อกระทำผิดแล้วได้รับโทษเฉพาะที่บัญญัติไว้ตามกฎหมาย ต่อเมื่อพ้นจากช่วงเวลารับโทษสื่อนั้นก็สามารถกลับมาสร้างความผิดได้อีกครั้ง แต่หากมีระบบใบอนุญาตที่สามารถถอดถอนสิทธิในการทำงานได้ก็น่าจะเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยให้สื่อปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเรื่องนี้ไม่น่าจะเป็นที่คัดค้านของสื่อเพราะสื่อย่อมต้องปฏิบัติตามหลักวิชาชีพอยู่แล้ว สำหรับหน่วยงานที่สมควรเป็นผู้ออกใบอนุญาตหรือยึดใบอนุญาต ไม่ควรเป็นบุคคลที่มาจากฝ่ายรัฐบาลเพียงอย่างเดียวแต่ควรประกอบด้วยคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่าย ซึ่งจะเป็นใครบ้างนั้นจะต้องมีการคุยรายละเอียดในเรื่องนี้เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เหมาะสม ...”

“... ระบบใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพสื่อ น่าจะเป็นสิ่งที่ดีและช่วยแก้ปัญหาของสื่อมวลชนไทยได้หลายอย่าง อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ยังต้องผ่านการเจรจาพูดคุยกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดว่า หน่วยงานใดควรจะเป็นผู้รับผิดชอบในการออกใบอนุญาต ซึ่งโดยส่วนตัวเสนอว่าคณะกรรมการในหน่วยงานดังกล่าวน่าจะคัดเลือกมาจากทุกฝ่ายในสังคมมากกว่าการใช้อำนาจของรัฐอย่างเดียว ...”

“... จำเป็น แต่ควรประเมินและทำการสอบใหม่ทุกปี ควรจะมีการ Review น่าจะมีการตรวจประเมินและสอบใหม่ หรือมีการเลื่อนขั้นให้มันสูงขึ้นถ้าคุณทำดีมากขึ้น ถ้าทำงานดี ประวัติดี ข่าวดี ไม่เคยมีเรื่องผลประโยชน์ ก็ให้ Certificate เขาเพิ่ม ซึ่งไม่ใช่แค่ใบประกอบวิชาชีพธรรมดา แต่อาจจะเป็นนักข่าวดีเด่น เป็นกำลังใจให้เขา ไม่ใช่ว่าสอบครั้งเดียวแล้วก็จบ คุณก็ถือใบนั้นไป แล้วจรรยาบรรณคุณเปลี่ยน ซึ่งควรจะมีการยึดใบอนุญาตได้ หรือไม่ก็ให้สอบใหม่ หน่วยงานที่ดูแลถ้าไม่อยากให้มีการฮั้วกัน ก็ต้องมาจากหน่วยงานที่

หลากหลาย เพราะว่าคนที่เกี่ยวข้องกับข่าวมีตั้งแต่ผู้ใช้ รัฐบาล ผู้ประกอบการ เอามาเพื่อ ถ่วงดุลเป็นรูปแบบที่ค่อนข้าง General อยู่แล้วในการที่จะเลือกตั้งกรรมการที่ มาจากหลาย หน่วย ...”

“... เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อป้องกันผู้ฉวยโอกาสแอบอ้าง และแสดงความรับผิดชอบต่อ ข่าวที่น่าเสนอ หน่วยงานที่ออกใบอนุญาตควรเป็นองค์กรวิชาชีพภายใต้กฎหมายหรือ ภายใต้การกำกับของรัฐบาล ...”

“... ถ้าจะมี สภาวิชาชีพต้องระวัง เพราะสภาวิชาชีพขณะนี้ ยกตัวอย่างแพทยสภา โดยหลักการแล้วต้องคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน แต่ทุกวันนี้กลายเป็น Union มาจากการเลือกตั้ง ก็เลยกลายเป็นสภาของแพทย์ โดยแพทย์ เพื่อแพทย์ ไม่ใช่เพื่อประชาชน ฉะนั้นถ้าจะทำก็ต้องระวังตรงนี้ การจะมีใบประกอบวิชาชีพเพื่อที่จะให้การทำงานมี มาตรฐานวิชาชีพ ขณะเดียวกันต้องควบคุมจรรยาบรรณวิชาชีพที่เข้มแข็ง แต่ต้องมี องค์กรวิชาชีพที่ดูแลวิชาชีพเหล่านี้ให้สามารถคุ้มครองประชาชนได้อย่างแท้จริง ทุกวันนี้ ไม่ใช่ สภาวิชาชีพของเราผิดแล้ว อังกฤษเขาเปลี่ยนแล้ว แพทยสภาของเขามีแพทย์เพียง หนึ่งในสามและมีประชาชนสองในสามถึงจะคุ้มครองประชาชน ก็ให้เขาทำเป็นสภาวิชาชีพ สื่อ แต่สภาวิชาชีพนั้นจะต้องมีประชาชนเป็นเขตอำนาจ ...”

“... จำเป็นต้องมี และกรมประชาสัมพันธ์ควรเป็นผู้ออก และต้องจริงจังเช็คกันเอง ด้วย ลงโทษกันอย่างจริงจัง ...”

“... จำเป็นมาก เพราะวิชาชีพสำคัญพอๆ กับครู ต้องมาทำหน้าที่การสื่อสารให้ ความรู้กับสังคม ดังนั้นหากทำไม่ได้หรือไม่ดี ก็ควรมีการยึดใบอนุญาตหรือถอดถอน ควรจะ ออกเป็น พรบ. ที่กำหนดกติกา กระบวนการ มาตรฐานการให้ใบอนุญาต แต่สำคัญภาค สังคมต้องมีส่วนร่วม ...”

“... ควรมีมาตรฐานบางอย่าง เช่น อ่านภาษาไทยที่ชัดเจน แต่เราจะไม่เขียนมากจน ผู้ประกอบวิชาชีพต้องอยู่ภายใต้ภาครัฐ หน่วยงานที่ออกใบอนุญาตควรเป็นหน่วยงานผสม ระหว่างรัฐกับเอกชน ...”

“... ยังไม่แน่ใจว่าระบบใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพจะสามารถช่วยพัฒนาวงการ สื่อสารมวลชนไทยได้ เนื่องจากมองว่าแม้ใบผู้ประกาศฯ ของกรมประชาสัมพันธ์ก็ยังไม่ สามารถพิสูจน์ว่า คนที่มีใบดังกล่าวจะสามารถพูดภาษาไทยได้ชัดกว่าคนที่ไม่มี อย่างไรก็ตาม

ตาม สิ่งหนึ่งที่จะทำให้วิชาชีพสื่อสารมวลชนพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ สื่อจะต้องกล้าหันมาเล่นงานกันเอง ด้วยการกล้าเปิดเผยกันเองว่าผู้ประกอบการวิชาชีพคนใดหรือกลุ่มใดปฏิบัติงานด้วยความมีขอบ ...”

“... การมีใบประกอบวิชาชีพทุกวันนี้สื่อแต่ละฉบับทำอยู่แล้ว โดยเป็นลักษณะว่าเป็นลูกจ้างของบริษัทใด สื่อใดเขาก็จะมีบัตรประจำตัวของคนทำงานในองค์กร ประเทศไทยมี License นักวิทยุโทรทัศน์คือการสอบใบผู้ประกาศ ...”

“... วิชาชีพนี้ไม่จำเป็นต้องรับใบอนุญาตในระดับบุคคลและตัวองค์กร ยกเว้นวิทยุโทรทัศน์ เพราะเป็นช่องทางให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซง แต่กรณีวิทยุโทรทัศน์ต้องมีใบอนุญาตเพราะใช้คลื่นความถี่ที่มีจำกัดไม่เช่นนั้นรบกวนกัน ...”

“ตอนนี้พอรัฐไม่มีอำนาจคือพูดง่าย ๆ ถูกกดดันให้ถอยไป ก็ยังหันมาถามอยู่คืออยากได้ไหม รัฐอยากได้ที่จะได้คุมว่าใครมีสิทธิพูด ถ้าฉันเราสองคนคุณพูดเป็น แต่ดิฉันบอกให้เป็นไปตลอดชีวิตแล้วให้ดิฉันพูดคนเดียวใครจะยอม รัฐบอกฉันจะพูดคนเดียวเธอเป็นไป ถ้าเธอไม่ได้รับอนุญาตให้พูด ทุกวันนี้เขาก็ให้ใบอนุญาตนักข่าวต่างประเทศอยู่แล้วถ้าไม่พูดจาทางการเมืองในทางที่เขาเอ่อระบู่ไว้เขาก็ถอนใบอนุญาตนะ ถอนวีซ่า ถอนหนังสือเดินทาง ปิดไม่ให้หนังสือพวกนั้นเข้ามาขาย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการเมืองทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการควบคุมของรัฐก็ยังเข้มงวดอยู่เหมือนเดิม เรื่องวิพากษ์วิจารณ์การเมืองไม่มีเรื่องอื่น ...”

6.8) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายในปัจจุบันมีเพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองสื่อและผู้บริโภค หากแต่ปัญหาหลักอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านกลับเห็นว่ากฎหมายยังมีไม่เพียงพอ โดยสิ่งที่ควรออกกฎหมายเพิ่มเติม คือ ประเด็นเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสื่อ และกฎหมายที่จะใช้กำกับดูแลสื่อสมัยใหม่และการนำเสนอเนื้อหาของกลุ่มคนชายขอบในสังคม

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มหนึ่งเห็นว่ากฎหมายบางฉบับ บางมาตราควรได้รับการแก้ไข ประกอบด้วย กฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เนื่องจากมักถูกนำมาใช้เป็นประเด็นการต่อสู้ทางการเมือง จึงควรปรับให้มีลักษณะเดียวกันกับการหมิ่นบุคคล นอกจากนี้ พรบ. คอมพิวเตอร์ ที่ถูกนำมาใช้ปิดเว็บไซต์ ซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญ รวมทั้งแก้ไขวิธีการปฏิบัติ เช่น พรบ.

คอมพิวเตอร์ ให้ตำรวจต้องขออนุญาตจากศาลก่อน ทั้งนี้เพื่อให้ศาลคานอำนาจตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติศาลกลับออกหมายค้นให้โดยอัตโนมัติ เป็นต้น

“... จริงๆ กฎหมายที่มีอยู่ก็ค่อนข้างครอบคลุมอยู่แล้ว ควรมีการปรับหรือให้นิยามเพิ่ม แม้แต่ พรบ. คอมพิวเตอร์ที่ออกมา ถามว่าใช้ได้แค่ไหน ยังมีประเด็นเรื่องของการตีความ เรื่องการบังคับใช้ อย่างมาตรา 14 ที่บอกว่าผู้ใดนำเข้าเนื้อหาที่ทำให้สังคมแตกตื่นเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อธุรกิจ ไม่จำเป็นเลย เพราะกฎหมายอาญาก็มี คือ มีคนพยายามที่จะเอามาตรานี้ไปใช้ไปตีความว่า นี่คือนำเข้าเข้าข่ายเป็นพิษภัยต่อความมั่นคงเป็นเรื่องของการตีความและการบังคับใช้ ควรจะร่างใหม่ให้ดีกว่าเดิม ...”

“... กฎหมายที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ เพราะเป็นการควบคุมที่ปลายเหตุ ควรมีขั้นตอนอื่นๆ ที่จะแก้ไขเยียวยาก่อนที่จะมีการดำเนินคดี ...”

“... กฎหมายกำกับดูแลสื่อที่มีใช้อยู่ยังไม่พอ และยังคงตามหลังความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารอยู่มาก ...”

“... ต้องปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนของกฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี และจานดาวเทียม ซึ่งยังคงเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ เสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายเรื่องสิทธิของกลุ่มคนเพศที่สามด้วย โดยไม่ยากให้กฎหมายคุ้มครองและรับรองเฉพาะความเป็นเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น แต่อยากให้การรับรองสิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 30 ได้รับรองสิทธิของความเป็นอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลด้วย แต่กฎหมายลูกกลับไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดเลยที่จะรับรองสิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศจริงๆ ...”

“... กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเพียงพอต่อการกำกับดูแล แต่ที่ยังเป็นปัญหาเนื่องจากกฎหมายเหล่านั้นไม่ได้ถูกนำมาบังคับใช้อย่างจริงจังและเหมาะสม ปัญหาของประเทศไทยไม่ได้อยู่ที่การขาดกฎหมายแต่อยู่ที่การขาดผู้บังคับใช้กฎหมาย ...”

“... กฎหมายของประเทศไทยเยอะมาก ดุหมัดที่หนึ่งคือหลักการแล้วใช้อย่างใดเทคนิคหรือวิธีการ ...”

“... เพียงพอ กฎหมายที่มีอยู่ทำให้ได้ก่อนเถอะ ...”

“... จริงๆ ไม่เพียงพอถ้าสามารถเพิ่มขึ้นได้จะดี แต่ต้องดูข้อเท็จจริงว่ามีช่องโหว่ตรงไหนบ้างที่ปฏิบัติกันมา ...”

“... ยังไม่เพียงพอ เรื่อง กสทช. ควรทำให้ชัดเจน ...”

“... ในต่างประเทศคุมเข้มอยู่สองเรื่อง คือ เรื่องเด็กและเซ็กส์เด็ก กฎหมายหมิ่นประมาทควรจะใช้ แต่ว่าในประเทศไทยต้องระวังเรื่องการหมิ่นสถาบัน ซึ่งต้องให้อยู่ในระดับเดียวกันกับการหมิ่นบุคคล คือ คนต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขียนในอินเทอร์เน็ต แต่บนพื้นฐานต้องมีเสรีภาพ ...”

“... สื่อกับราชวงศ์ไทยนี่ปิด เพราะมีกฎหมายมากันอยู่ ทำให้เมื่อนักวิชาการอยากจะรู้มากขึ้นสื่อต้องลงใต้ดิน เมื่อสื่อลงใต้ดินก็ไปเจอข้อมูลบางอย่างแล้วก็เอาขึ้นมาเป็นการต่อสู้ทางการเมืองไป ซึ่งตรงนี้ไม่ควร ไม่เป็นประโยชน์ต่อราชวงศ์ กลับทำให้ต้องมีการปิดสื่อ เอ๊ะ! ราชวงศ์ไม่โปร่งใสรีเปล่า ราชวงศ์แอบทำอะไร รีเปล่า เกิดเรายก กฎหมายข้อนี้ก็มีคำว่าภัยสังคมขึ้นมา ทำให้ราชวงศ์เป็นสาเหตุของการเกิดภัยสังคม เกิดกลุ่มคนที่ผิดกฎหมายขึ้นมา ซึ่งไม่ดีต่อการสมานฉันท์ ยิ่งทำให้เกิดการแตกแยก อยากจะเห็นสื่อในอนาคตพูดได้ทุกประเด็น เพราะในสังคมประชาธิปไตยมองต่างมุมได้ มองต่างมุมที่ต่างกันได้ ทุกแง่ทุกมุมต้องได้หมดตั้งแต่ข้างบนถึงข้างล่างต้องโปร่งใส ก็ต้องพัฒนาให้เป็นอิสระเสรีมากขึ้น ให้เป็นนกน้อยในไร่ส้มมากขึ้น นกบินได้ทุกที่ ไม่ใช่บินแล้วถูกฉีด DDT ใส่มันก็ตาย ...”

“... พรบ. กสทช. ถ้าออกมาจะแก้ปัญหาต่างๆ ได้มาก แต่ตัวที่มีปัญหาในทางบังคับใช้ คือ พรบ.คอมพิวเตอร์ บางมาตรามีปัญหา เช่น การเข้าไปตรวจค้นต้องขออนุญาต แต่ปรากฏว่าศาลออกหมายค้นแบบอัตโนมัติ ทั้งๆ ที่มีอำนาจศาลไว้เพื่อถ่วงดุล ...”

“... พรบ. ควบคุมการกระทำผิดคอมพิวเตอร์ คือ ควบคุมอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันกลายเป็นใช้แทนกฎหมายอาญาใช้เพื่อปิดเว็บ แต่รัฐธรรมนูญเขียนห้ามปิดสื่อ กฎหมายเล็กๆ มักจะใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญโดยใช้กฎหมายเล็กๆ มาปิดสื่อเป็นการหลอกกัน ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ...”

7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มนี้บางท่าน มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อในประเด็นที่สำคัญ คือ สื่อควรพัฒนาวิธีการหาข้อมูลและใช้ข้อเท็จจริงในการทำงานมากขึ้น อย่าเน้นเพียงการพัฒนาในเชิงเทคนิคและอุปกรณ์เท่านั้น นอกจากนี้ รัฐควรสนับสนุนสื่อทางเลือกเพิ่มมากขึ้น เช่น สื่อคล้าย BBC ที่นอกจากจะได้รับเงินสนับสนุนจากผู้ชมแล้ว ยังได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐสภา มิใช่รัฐบาล หรืออาจมีการตั้งกองทุนสนับสนุนการดำเนินงาน

กลุ่มการเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจภาคเอกชน

ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มการเมือง กฎหมาย และองค์กรภาคเอกชน มีทั้งสิ้น 12 คน ประกอบด้วย

1. นายสุรนนท์ เวชชาชีวะ
อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (กำกับดูแลสื่อของรัฐ)
2. ดร. มั่น พัทธโนทัย
แกนนำพรรคมาตุชนนำพรรคมาตุภูมิ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
3. นายสมศักดิ์ ปรีศนันท์กุล
อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง
4. นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ
อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง
5. นางสาวรสนา โตสิตระกูล
วุฒิสมาชิก และประธานคณะกรรมการการศึกษา ตรวจสอบเรื่องการทุจริต และเสริมสร้างธรรมาภิบาล วุฒิสภา
6. นางสุกัญญา สุดบรรทัด
วุฒิสมาชิก
7. นายคำณูญ สิทธิสมาน
วุฒิสมาชิก
8. นายสมชาย แสงวงการ
วุฒิสมาชิก และอดีตนายกสภามาคมวิทย์และโทรทัศน์ไทย
9. นายศักดิ์ กอแสงเรือง
นายกสภาทนายความ

10. นายทองใบ ทองเปาด์

ทนายความแม่ไก่ไซไซ

11. นายธนา เขียวจรรย์

รองประธานเจ้าหน้าที่บริหารกลุ่มกลยุทธ์องค์กร

บริษัท โทเทิล แอนด์ เซลล์ คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน)

12. นางวิไล เคียงประดู่

ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการส่วนงานประชาสัมพันธ์

บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)

1. บทบาท ภาระ หน้าที่และเสรีภาพในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีบทบาทภาระหน้าที่แตกต่างกันไป หลายท่านมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับสื่ออย่างใกล้ชิด ทั้งโดยฐานะของแหล่งข่าวหรือในฐานะของผู้อาศัยสื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะกลุ่มนักการเมืองและกลุ่มองค์กรธุรกิจ ขณะที่บางท่านมีหน้าที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับการทำงานของสื่อ กล่าวคือ หน้าที่โดยตรงคือการเป็นแหล่งข่าว และหน้าที่โดยอ้อมคือการรับเรื่องราวร้องเรียนเกี่ยวกับสื่อ และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมแก่สื่อ ส่วนด้านเสรีภาพในการทำงานผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมดเห็นตรงกันว่ามีเสรีภาพค่อนข้างมากถึงมากที่สุด แม้ว่าบางท่านจะถูกควบคุมการทำงานจากหน่วยงานอิสระหรือภาครัฐอยู่บ้าง แต่ในมุมมองของการสื่อสารถึงผู้บริโภคนั้น ถือว่ามีอิสระไม่ถูกควบคุมโดยรัฐ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มอื่นๆ ที่การตีความคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนมากยังตีความเสรีภาพอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายหรือเงื่อนไขทางธุรกิจ จึงพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมดเห็นว่ามีเสรีภาพในการทำงาน

“... ดูแลเรื่องธรรมาภิบาลให้เป็นรูปธรรม คือ กฎหมายนั้นก็มียอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าในทางปฏิบัติอาจไม่มีรูปธรรมในการปฏิบัติ แต่ละคนก็ปฏิบัติไปตามความเคยชินของตัวเอง แล้วก็ถูกร้องเรียนว่ามีการดูเผิน เมื่อมีการร้องเรียนเราก็ต้องเชิญเขาเข้ามาคุย ซึ่งการพูดคุยก็น่าจะเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้เขาเกิดความเข้าใจ แล้วก็ได้นำข้อเสนอแนะไปปฏิบัติไปว่าควรจะปฏิบัติกันเพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาถูกร้องเรียนในภายหลังอีก เราก็เสนอแนะสิ่งที่เขาควรจะทำเพื่อไม่ให้ไปละเมิดกฎหมายว่ากันไปแทรกแซงเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งในรัฐธรรมนูญบัญญัติห้ามไว้ และห้ามในการเซ็นเซอร์ แต่ก็เข้าใจนะว่าเส้นแบ่งระหว่างการไปเซ็นเซอร์แทรกแซงเนื้อหาเกี่ยวกับการที่เราต้องการให้รายการนั้นไม่ใช่ออกไป

ในทางที่ละเมิดสิทธิของคนอื่น บางครั้งมันเป็นเส้นแบ่งที่บางที่ไม่ชัดเจน แล้วถ้าสมมติว่าเราไม่ได้กำหนดกรอบ ทิศทางการทำงานหรือ Outline กรอบวิธีการในการที่คนจะปฏิบัติไว้ก่อน ก็จะกลายเป็นการใช้ดุลยพินิจของแต่ละบุคคล ที่เขาจะคิดว่าอันนี้ดี อันนี้ไม่ดี ... ถ้าเป็นเรื่องธรรมาภิบาลเราก็สามารถให้คำแนะนำกับหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงานโดยตรงเลย ถ้าเกิดว่าเราคุยกับผู้อำนวยการสถานีแล้ว เขาไม่ปฏิบัติเราก็บอกกับทางรัฐมนตรี ซึ่ง ส.ว. ก็จะมีอำนาจหน้าที่ในการตั้งกระทู้ได้ให้รัฐมนตรีมาตอบ ...”

“... โดยหน้าที่ๆ คุณดูแลอยู่ทุกวันนี้ คือ ในด้านกลยุทธ์องค์กรและประชาสัมพันธ์ ซึ่งก็คงเกี่ยวข้องโดยตรงกับสื่อ ... มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นแหล่งข่าวและเป็นผู้เล่นหลักในอุตสาหกรรม ถ้าถามว่ามีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อหรือไม่ เราคงมีส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำธุรกิจปัจจุบัน คือ การให้ข่าวโดยเป็นแหล่งข่าวที่ดี และเข้าร่วมในงานสัมมนาต่างๆ ที่สื่อจัดขึ้น รวมถึงงานของสมาคมสื่อ ส่วนที่เรายังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมแบบ Active คือการพัฒนาสื่อมวลชนในเชิงโครงสร้างและแนวทางในระยะยาว เพราะตรงนั้นสื่อมวลชนก็ทำหน้าที่ตรงนั้นเองอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา New media โดยเรากลายเป็นส่วนหนึ่ง กลายเป็นสื่อเอง ซึ่งอาจจะไม่ชัดเจนนัก แต่เราก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็นบรรณาธิการในสื่อ New media เพราะว่าเราเป็นตัวผ่านของ Content เราก็มีระบบ Censor ที่ไม่ได้มีใครควบคุมเรา แต่เราก็ต้องควบคุม SMS ที่ระคายเคืองคนหรือ SMS ผิดกฎหมายอนาจาร พวกนี้เราก็ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการเล็กๆ อยู่เหมือนกันใน New media หรือ SMS, New media อย่างอื่น เช่น Social media เราก็เริ่มมีส่วนในฐานะเจ้าของเว็บไซต์จัดทำ Campaign ที่เป็น Social มีส่วนที่เราเป็นเจ้าของ Content เอง ...”

“... อิสระมากถึงมากที่สุดในส่วนของโทรคมนาคม ... ในการควบคุมโดยหลักการเราควรจะถูกกำกับดูแลโดยคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีความกดดันในการกำกับดูแลเรื่อง Content ว่าอันไหนเผยแพร่ได้ อันไหนเผยแพร่ไม่ได้ ดังนั้นในปัจจุบันเราถูกควบคุมโดยภาพรวมมากกว่า โดยเราถูกควบคุมโดยกฎหมายภาครัฐทั่วไป เช่นห้ามเผยแพร่ภาพลามกอนาจาร ห้ามทำลายความมั่นคง ซึ่งอยู่ภายใต้ พรบ. การกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ของ ICT ...”

“...มีกฏกติกาภาครัฐที่ควบคุมเราอยู่ แค่ว่า ถ้าเราทำตามภายใต้กฏกติกานั้นได้เราสามารถมีสภาพทำงานได้เต็มที่ภายใต้กฏกติกาที่วางไว้ โดยที่เขาจะไม่มาลงรายละเอียดแล้วควบคุมหรือครอบงำเรา ตรงนี้ยังอยู่ในข่ายที่เรียกว่ามีอิสระ ... โดยเฉพาะในแง่ของการ

เป็นตัวกลาง เป็นสื่อตัวหนึ่งที่ถ่ายทอด ส่งข้อมูล หรือ Content ต่างๆ ไปยังผู้บริโภคเรามีอิสระเต็มที่ ...”

2. เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ ผู้วิจัยได้แยกเป็นประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ ได้แก่ เสรีภาพของสื่อในภาพรวม ส่วนความรับผิดชอบของสื่อประกอบด้วย ประเด็นสัดส่วนเนื้อหาสาระระหว่างสาระและความบันเทิงที่นำเสนอในสื่อประเภทต่างๆ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งในสังคม

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนมากเห็นตรงกันว่า สื่อมวลชนไทยมีเสรีภาพมากถึงมีเสรีภาพมากเกินไป โดยผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าสื่อหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากถูกควบคุมด้วยความเป็นเจ้าของสื่อโดยรัฐและอำนาจทุนทางธุรกิจ โดยเฉพาะการควบคุมและแทรกแซงสื่อด้วยอำนาจทุน เป็นสิ่งที่น่ากังวลมากกว่าการควบคุมด้วยรัฐ เพราะมองเห็นได้ไม่ชัดเจนและทำให้สื่อขาดเสรีภาพโดยสื่อจะงดเว้นการนำเสนอเนื้อหาที่กระทบต่อกลุ่มทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานของสื่อ หรือนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนที่สนับสนุนสื่อ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าอำนาจทุนภายนอกองค์กรสื่อ ไม่สามารถครอบงำผู้ปฏิบัติด้านสื่อได้ หากผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อเองถูกครอบงำและควบคุมโดยผู้บริหารสื่อเองต่างหาก อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าสื่อมวลชนไทยปัจจุบันถูกกลืนเสรีภาพอย่างมาก โดยสื่อมวลชนไทยถูกแทรกแซงในลักษณะต่างๆ เช่น การขอความร่วมมือ การปิดเว็บไซต์ เป็นต้น

นอกจาก อำนาจรัฐและอำนาจทุนที่ควบคุมสื่อแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าข้อกฎหมายบางข้อ เช่น พระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นกฎหมายให้อำนาจรัฐครอบคลุมมากเกินไป จนทำให้สื่อต้องพิจารณางดเว้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารบางประเด็นด้วยตนเอง

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า การที่สื่อมีเสรีภาพเป็นผลดีต่อประเทศ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องคู่มากับเสรีภาพของสื่อ คือ ความรับผิดชอบ เพราะหลายครั้งที่สื่อละเมิดสิทธิของผู้อื่น ขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริง และเมื่อพบว่าสื่อกระทำผิดก็มักจะไม่แสดงความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมเพียงพอ นอกจากนี้ สื่อยังมีบทบาทในการสร้างความรุนแรง โดยการนำเสนอเนื้อหาที่รุนแรงและละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

“... สื่อไทยมีเสรีภาพเยอะมาก คือ คำว่าสื่อมวลชนบ้านเราถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ใช้ไม่ได้ อย่าไปใช้คำพูดนี้ใช้ไม่ได้ สื่อมวลชนบ้านเรามีเสรีภาพมาก ผมไม่มีความรู้สึกที่สื่อมวลชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอ สื่อมีเสรีภาพอยู่ในเกณฑ์มาก การที่สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนมาก มันก็ดีว่าน้อย เพราะว่าเราเป็นประชาธิปไตย และระบบของโลกปัจจุบันมันต้องการข้อมูลในการตัดสินใจในทุกๆ เรื่อง ดังนั้น การที่สื่อมีสิทธิเสรีภาพมาก ทำให้ข้อมูลหลากหลายก็จะเป็นประโยชน์ แต่ในท่ามกลางสิทธิเสรีภาพที่มากนั้นคุณภาพของสื่อต้องเป็นของคู่ขนานกัน มันจะไม่มีประโยชน์เลยที่สิทธิเสรีภาพมีมาก แต่คุณภาพของสื่อต่ำ ยิ่งสิทธิเสรีภาพมากเท่าไร คุณภาพของคน คุณภาพของสื่อ ต้องสูงตามไปด้วย คือ ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมถึงจะได้ประโยชน์ ซึ่งตอนนี้ระดับยังไม่ คู่ขนานกันเท่าที่ควร ยังมี Gap อยู่ ระดับของคุณภาพยังมีช่องว่างกับระดับของสิทธิเสรีภาพ คุณภาพกับเสรีภาพต้องไปด้วยกัน ถ้าคุณจะเรียกร้องเสรีภาพ คุณภาพคุณก็ต้องทันกับเสรีภาพคุณ เพื่อเป็นการคุ้มครองส่วนรวมคุ้มครองประเทศคุ้มครองประชาชน หลักอยู่ตรงนี้ ...”

“... ผมยังมองไม่เห็นเลยว่าเดี๋ยวนี้สื่อไม่มีเสรีภาพ ผมว่า Over ไปด้วยซ้ำไป มีใครไปห้ามไหม มีใครไปจับปากคุณสฤยุทธ์ได้ไหม มีใครไปห้ามไทยรัฐได้ไหม มีเสรีภาพไหม ผมว่ามันมีจนกระทั่งเกิน ...”

“... สื่อมีเสรีภาพสูงมาก เพราะเหตุว่าสื่อใช้เสรีภาพจนบางครั้งเกินเลยไป จะเห็นว่าขณะนี้สื่อมักจะอ้างความเป็นสื่อ ความเป็นฐานันดรของสื่อ อ้างความอิสระ อ้างเสรีภาพของสื่อ มักจะเสนอหรือรูปแบบของการนำเสนอบางส่วนไม่ได้คิดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือฝ่ายตรงข้ามกับผู้เสียหาย บางครั้งการนำเสนอไปในเชิงธุรกิจเน้นการขายเน้นยอดขาย ผลงานรวดเร็วแข่งกันจนกระทั่งมันขัดต่อเรื่องของการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง ... เพราะการแข่งขัน การแย่งชิงพื้นที่แย่งชิงหัวข่าว การรับผิดชอบต่อผู้อื่นส่วนนี้ให้ความสำคัญน้อย พอเกิดเรื่องที่เกิดพลาดมักจะไม่แสดงความรับผิดชอบที่ถูกต้องครบถ้วน บางทีก็ชี้แจงก็เลียงๆ เอา บางทีไม่ครบ ซึ่งเมื่อมีเสรีภาพมันต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อ ...”

“... สื่อหนังสือพิมพ์มีอิสระเต็มที่แต่ส่วนสื่อวิทยุโทรทัศน์ไม่มีอิสระ เพราะคลื่นอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ดังนั้น สื่อโทรทัศน์จะมีวิธีการ Censor ตัวเองตั้งแต่ต้น ดังนั้น ปัจจุบันจะไม่มีข่าวสืบสวนสอบสวนทางทีวีเลย ทั้งๆ ที่นักข่าวโทรทัศน์จริงๆ แล้วก็มีศักยภาพ สมัยก่อนมีรายการตามล่าหาความจริงของอาจารย์สมเกียรติ อ่อนวิมล มีการวิเคราะห์ข่าวต่างประเทศของอาจารย์วิชัย สมัยนี้ดีไซน์ข่าว Edutainment กลายเป็นการ

แสดงข่าว ผมเรียกเป็นการแสดงข่าว มีกระพี้มากกว่าแก่นนะขึ้นไปเรื่อยๆ ยิ่งดูยิ่งโง่งนะผมใช้คำนี้เลย แล้วเชื่อเถอะอันตรายน่ากลัวมากเลย ...”

“... สื่อปัจจุบันเสรีภาพสูงถ้าเทียบกับยุคก่อนที่จะมีการยกเลิก ปร.42 สมัยพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ในสมัย สมช. มีพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์แทนพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2478 ฉะนั้นโดยเสรีภาพของสื่อสูงขึ้นว่าเดิมมาก แต่เป็นเสรีภาพจากอำนาจรัฐคือ ยุคก่อน เป็นยุคระบอบเผด็จการหรือกึ่งเผด็จการ การปิดหนังสือพิมพ์ การยึดแท่นพิมพ์ เคยเห็นมาแล้ว การจับกุม คensor เคยเห็นมาแล้ว แต่แผลใหญ่ของปัจจุบันคือ เมื่อเป็นอิสระจากอำนาจรัฐแล้ว สื่อเป็นอิสระจากอำนาจทุนหรือไม่ นี่เป็นปัญหาของยุคสมัย ซึ่งประเทศไทยก็แปลกที่ประชากรกว่า 60 ล้านคน แต่คนอ่านหนังสือพิมพ์ที่ขายดีที่สุดก็พิมพ์วันละหนึ่งล้านฉบับมานาน และหนังสือพิมพ์ก็ขายราคาต่ำกว่าต้นทุน ดังนั้นหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อที่อยู่ออยู่ได้ด้วยการโฆษณาสินค้า รายได้จากการโฆษณาสินค้าก็เป็นกลุ่มทุน ...”

“... ในระบอบประชาธิปไตย อยากจะรู้ว่ามีความประชาธิปไตยมากน้อยแค่ไหน ให้ดูที่สื่อ สื่อมีเสรีภาพในการแสดงออกในการแสดงความเห็นให้ประชาชนรับทราบได้มากน้อยแค่ไหน มันก็เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น ผมคิดว่า มันเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเสรีภาพของสื่อคือเสรีภาพของประชาชน ... ความรับผิดชอบของสื่อมันต้องมีควบคู่ไปกับเสรีภาพ ไม่ใช่ว่ามีเสรีภาพแล้วไร้ขอบเขต ในระบอบประชาธิปไตยจริงๆ เขาก็เคารพความคิดเห็นของประชาชนด้วย การจะเสนอข่าวสารใดเขาต้องเคารพประชาชนด้วยว่า ประชาชนจะได้รับผลกระทบจากการนำเสนอของสื่อได้มากแค่ไหน ประชาชนบริโภคสื่อไปแล้วได้อะไรจากสื่อ ต้องไม่ลืมว่าสื่อ คือ การศึกษาอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นการให้การเรียนรู้กับประชาชนด้วย ฉะนั้น สื่อต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่จะทำให้กับสังคม สิ่งที่จะกับประชาชนนั้น เป็นยาพิษ หรือยาบำรุงสมอง หรือยาบำรุงกำลัง ดังนั้น สื่อต้องมีวิจารณญาณ ต้องมีวิญญาณของความเป็นสื่อ ... ผมไม่อยากเหมารวม ทุกสังคมมีทั้งคนดีและไม่ดี สื่อก็เหมือนกัน มีทั้งสื่อที่เป็นสื่อด้วยจิตวิญญาณ และสื่อที่เคลือบมาด้วยธุรกิจ เอาธุรกิจบังหน้า ในเบื้องหลังก็เป็นธุรกิจซึ่งก็มี อันนี้เราก็ต้องยอมรับ ซึ่งในเบื้องหลังเราก็ต้องให้สื่อจัดการกันเอง การที่จะทำให้ภาพของสื่อเป็นฐานันดรที่สี่เป็นที่ยอมรับของสังคมได้ สื่อต้องรู้จักตัวเองต้องพิจารณาตัวเอง ...”

“...จริงๆ ต้องบอกว่า สมัยก่อนเราจะมองชัดเจนว่าสื่อถูกแทรกแซงโดยองค์กรของภาครัฐ เช่น มีการ Censor ยิ่งในยุคที่เป็นเผด็จการเขาก็สามารถที่จะปิดสถานีคุณ ปิด

สำนักพิมพ์ ปิดโรงพิมพ์ อะไรพวกนี้ หรือเอาบทความคุณ เนื้อหาข่าว มา Censor ก่อนที่คุณจะตีพิมพ์ แต่วันนี้กฎหมายไม่ให้อำนาจนั้นอีกแล้ว แต่ก็ไม่ได้แปลว่าสื่อจะมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่ เพราะเวลานี้เราอยู่ในยุคที่เป็นทุนนิยม เพราะฉะนั้นสื่อแม้จะไม่ถูกครอบงำโดยอำนาจรัฐ คือ รัฐมีอำนาจน้อยลงในการครอบงำ แต่อำนาจทุนจะมีโอกาสในการครอบงำมากกว่า ซึ่งมาจากวิธีการตัด Sponsor ตัดเงินอุดหนุนรายการ หรือแม้แต่การที่ให้เงินอุดหนุนนักข่าวหรือสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุ ทีวีทั้งหลาย เพื่อให้ลงข่าวในสิ่งที่เขาอยากให้ลง ถือว่าเป็นการแทรกแซงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งน่ากลัวกว่าแบบเดิม เพราะสื่อจะ Censor ตัวเอง มีนักข่าวบางคนบอกว่าทุกวันนี้เราไม่ใช่ Watch dog แล้ว เรากลายเป็น Circus dog คือ กลายเป็นหมาละครสัตว์ ก็จะกระโดดไปตามที่คนสั่งให้คุณกระโดด หรือให้คุณหมุนตัว ให้คุณทำอะไร เมื่อก่อนเราคิดว่ารัฐใช้อำนาจในการเข้ามาบังคับคุณไม่ให้คุณทำ วันนี้รัฐมีอำนาจน้อยลงในการที่จะใช้อำนาจมาบังคับคุณ แต่ว่าคุณมีอำนาจมากกว่า แล้วก็มากกว่าในลักษณะที่แยบยล

เวลานี้รัฐสั่งการได้ แต่ไม่ใช่แทรกแซงโดยปิดสำนักพิมพ์คุณ เอาเข้าไปล่ามตัวแท่นพิมพ์ อะไรแบบนี้ เดี่ยวนี้รัฐบาลไม่กล้าทำแบบนั้น ส่วนกรณีการปิดสถานีส่งสัญญาณดาวเทียม การบล็อกเว็บไซต์ข่าวต่างๆ คือ เขาบล็อกได้ในแง่ที่ว่า เป็นความมั่นคงของรัฐ หรือใช้สื่อเหล่านี้ไปในเรื่องของการยุยงให้เกิดความแตกแยก สร้างความรุนแรงพวกนี้ รัฐก็มีอำนาจอยู่เหมือนกัน แต่ก็มีขั้นตอน กฎหมายชัดเจน แต่ไม่ใช่ว่า วันดีคืนดีไม่ชอบใจจะมาปิดโดยใช้ดุลยพินิจ เรื่องของดุลยพินิจจะลดลง ดุลยพินิจลดบทบาทลงไปแล้ว แต่อำนาจทุนจะเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นให้สื่อมีโอกาสใช้ดุลยพินิจของตัวเองในการจะเสนอข่าวหรือไม่เสนอ แต่ว่าเสนอหรือไม่เสนอก็โดยที่มีอำนาจทุนเป็นตัวกำกับดูแลคุณอยู่ ...”

“... ต้องแยกสื่อครับ ผมคิดว่าเสรีภาพหรือการต่อสู้ของสิ่งพิมพ์ มันเลยขีดจำกัดของการมาถกกันแล้ว วันนี้สื่อมวลชนในหลักลักษณะที่เป็นสื่อทางการพิมพ์ แล้วเป็นสำนักพิมพ์ใหญ่ หรือสำนักพิมพ์เล็กแต่มีชื่อเสียง หรือมีจุดยืนของตัวเองนั้น ผมว่ากระเทยยาก แต่ถ้าเค้าจะเลือกเชียร์ก็เป็นเรื่องของเค้า ในความรู้สึกของผม ผมว่ามันเป็นเสรีภาพของเค้า ผมว่าตรงนั้นกระเทยยากถึงจะมีความพยายามที่จะ Lobby บ้าง แต่รัฐบาลไหนก็เป็น และที่ผมพูดก็คงไม่ใช่ที่ไทยอย่างเดียว ที่ทำเนียบขาวก็คงมีการโทร Lobby บ้าง

แต่ถ้าถามถึงสื่อที่เป็นวิทยุโทรทัศน์ โดยโครงสร้างมันทำให้ไม่มีเสรีภาพ แม้กระทั่งเคเบิลทีวีบางช่อง รัฐบาลมีอำนาจมากในการที่จะต่อหรือไม่ต่อสัญญา ให้หรือไม่ให้สัมปทาน การจะให้ผลประโยชน์อื่นๆ จนกระทั่งทำให้ตรงนั้นไม่มีเสรีภาพ ... วิทยุชุมชนและต้องบอกว่ารวมถึงสิ่งพิมพ์ท้องถิ่น หรือสื่อของกลุ่มเสื้อแดงในประเภทสิ่งพิมพ์ด้วยอำนาจรัฐบาลที่มีอยู่และอำนาจจากพระราชกำหนด อันนี้กลายเป็นอำนาจ

ครอบจักรวาลที่เค้า (รัฐบาล) ใช้ได้ เมื่อถามว่ามีเสรีภาพหรือไม่ ก็ตอบว่าไม่มีในวิทยุโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ที่ไม่สิ่งพิมพ์หลัก แม้กระทั่งสิ่งพิมพ์หลัก ถ้าถามว่ามีเสรีภาพหรือไม่ ตอบว่ามีแต่อย่างจำกัด เช่น ผมคุยกับ บก. เค้าก็ Censor ตัวเอง ถ้าไม่มีพระราชกำหนด เค้าคงลงไปแล้ว รูปบางรูป คลิปบางคลิป เค้ายังไม่สามารถเผยแพร่ได้ เพราะยังมีพระราชกำหนด ดังนั้น เสรีภาพในวิทยุไม่มี ถ้าสิ่งพิมพ์มีแต่มีจำกัด

ถ้าเลยไปอินเทอร์เน็ตไม่มีเลย โดยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตนั้นมี (เสรีภาพ - ผู้วิจัย) คุณสามารถแสดงความคิดเห็น โพสต์ข้อความได้ แต่การที่ไล่ปิดเว็บไซต์เป็นหมื่นเลย ปิดกระทู้ บล็อกเว็บ บล็อกกระทู้ เว็บไซต์ถูกปิดอย่างประชาติ แต่มันไม่ใช่เรื่องเว็บไม่ใช่หรือเป็นเรื่องของการส่งความคิดเข้ามา ส่งกระทู้เข้ามาในเว็บ แต่ไปปิดเค้า สุดท้ายเค้าต้อง Censor ตัวเองเพื่อให้เค้าอยู่ได้ โดยปิดเว็บบอร์ด อย่างนี้ต้องบอกว่าไม่มีเสรีภาพ ... หากผมอยากฟังปราชัยของเสื้อแดง ทำไมผมต้องบายพาสไปครึ่งโลกแล้วกลับเข้ามาใหม่เพื่อดูปราชัยจากอินเทอร์เน็ต ถึงทุกวันนี้เริ่มรู้แล้วเสื้อเหลืองก็สุดขั้ว เสื้อแดงก็สุดขั้ว หากคุณรักเสื้อแดง รักเสื้อเหลือง คุณก็น่าจะพูดเชิงสร้างสรรค์ แต่หากเริ่มแบบด่าพ่อล่อแม่คนก็จะเริ่มรู้เองว่ามันไม่ดี ...”

“... สื่อเป็นธุรกิจ ดังนั้น ชัดจำกัดของธุรกิจ ต้องกำไร มีขาดทุน ต้องมีผู้สนับสนุน ดังนั้นชัดจำกัดมันอยู่ตรงนี้ ทุกคนก็ต้องเลือกแสวงหาแนวทางกำไร เมื่อเลือกแสวงหาแนวทางกำไรสิทธิเสรีภาพมันจะถูกจำกัดด้วยชัดจำกัดในเชิงธุรกิจ ฉะนั้นมันก็ต้องมีความเกรงอกเกรงใจกันในระดับหนึ่ง ที่ทำให้เสรีภาพในการเสนอความคิดเห็นถูกชัดจำกัด ซึ่งเป็นชัดจำกัดจากทางบริษัท และอีกกรณีหนึ่งเจ้าของดีตรงไปตรงมา แต่นักข่าวใช้อิทธิพลส่วนตัวไปข่มขู่เขาบ้าง จะเปรียบเทียบมันเป็นบางฉบับ เราจะนึกออกนะว่าฉบับนี้ข้างบนเหนือกว่าข้างล่าง ฉบับนี้ข้างล่างเหนือกว่าข้างบน แต่ละฉบับจะมีโครงสร้างการทำธุรกิจที่แตกต่างกันในแต่ละฉบับ ดังนั้นจะเหมาะแข่งไม่ได้ว่าภาพรวมมาจากบริษัทหรือมาจากลูกจ้าง แต่ควรแยกแยะเป็นกรณีๆ ไป

การครอบงำสื่อด้วยโฆษณาจากหน่วยงานรัฐ ผมยังไม่ค่อยเห็นชัดเจนว่าไปแทรกแซง ในปัจจุบันผมไม่ค่อยเห็นนะ ผมว่าวันนี้ทำได้ยากเรื่องการเข้าไปแทรกแซงที่ถึงขนาดที่ว่าต้องรายงานข่าวนี้ไม่ทำข่าวนี้ต้องเขียนอย่างนี้ไม่เขียนอย่างนี้ ผมไม่ค่อยเห็นนะ แต่ผมเห็นในลักษณะที่ว่าชอบใจไม่ชอบใจมากกว่า อย่างมากก็ลักษณะขอกัน ฉะนั้นผมถึงบอกวันนี้ผมไม่ค่อยเห็นคำว่าแทรกแซงมากในสื่อ คือ เนื่องจากสังคมมันเปิด มันมีสื่ออยู่ชัดหนึ่ง คือ มันไปเยอะกว่านี้ไม่ได้

การที่หน่วยงานรัฐจะไม่ให้สปอร์นเซอร์สื่อ ไม่ถือว่าเป็นการแทรกแซง แต่ถือว่าเป็นธุรกิจ ผมไม่ได้เข้าไปกำหนดว่าผมให้คุณหรือผมไม่ให้คุณ แล้วคุณห้ามมาด่าผมนี่ ผมไม่ได้

มองไปถึงขนาดว่าเป็นการแทรกแซง เป็นเรื่องของการชอบหรือไม่ชอบมากกว่า ไม่มีใครหรอกที่กล้าทำแบบว่า ผมให้คุณมากแล้วคุณห้ามค่าผมมากไม่มี ดังนั้น จึงไม่ได้มองถึงขนาดว่าไปใช้กลไกของรัฐเข้าไปแทรกแซง มันไม่ถึงขนาดคำว่าแทรกแซง แต่ว่ามีอำนาจต่อรองในบางระดับ แต่ยังไม่ถึงกับว่าไปแทรกแซง ...”

“... ต้องตั้งคำถามขึ้นมาว่า สื่อมีเสรีภาพจากอำนาจทุนหรือเปล่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่บริษัทที่เป็นรัฐวิสาหกิจอย่าง ปตท. มีเงินมหาศาลในการที่จะลงโฆษณาในสื่อ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เมื่อมันเกิดกรณีที่ว่ามีคนคัดค้าน ปตท. เช่น สว. รสนา เห็นว่าการกำหนดราคาน้ำมันในประเทศไทยไม่มีธรรมาภิบาล สื่อต้องจะเกรงใจ ปตท.หรือเปล่า เพราะรับโฆษณามาจาก ปตท. นี่คือการนี้ตัวอย่าง และยังมีอีกหลายต่อหลายกรณีที่กลุ่มทุนใหญ่มีงบประมาณในการลงโฆษณากับสื่อ มีอิทธิพลต่อเจ้าของสื่อหรือคนทำสื่อ ทางตรงและทางอ้อม นี่ก็แปลว่าสื่อก็ไม่ได้มีเสรีภาพอย่างจริงแท้แน่นอนเรื่องเสรีภาพจากอำนาจรัฐ ผมว่ามันเปิดกว้างขึ้นเยอะ แม้ว่าจะมีไม่เต็มร้อยในหลายๆ กรณี แต่สิ่งที่ต้องตั้งคำถามคือ สื่อมีเสรีภาพจากอำนาจทุนจริงหรือเปล่า ถ้าสื่อไม่มีเสรีภาพจากอำนาจทุนจริงๆ แล้ว ประชาชนโดยทั่วไปก็ไม่ได้มีเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อย่างกว้างขวางและอย่างเสรี อันนี้ผมว่ามันเป็นปัญหาใหญ่ ถ้าจะมีการปฏิรูปสื่อ ...”

“... วันนี้ผมไม่พอใจ ไม่สบายใจ คือ เรื่องของการจัดโครงสร้างของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งวิทยุโทรทัศน์ ปัจจุบันการผลิตนั้นเป็นส่วนสำคัญ แต่ตอนนี้ปัจจัยการผลิตไม่ได้อยู่ในมือของประชาชน ไม่ได้อยู่ในมือของคนที่จะเสนอ สถานีโทรทัศน์มีทั้งหมด 6 แห่ง ช่อง 3 และช่อง 9 อยู่ที่ อสมท เป็นของรัฐทั้งสิ้น จะเข้าอย่างไรก็ตามก็เป็นของรัฐ ช่อง 5 กับ 7 เป็นของกองทัพบก ช่อง 11 อยู่กรมประชาสัมพันธ์ ส่วนสถานีวิทยุ 526 แห่งอยู่ในมือรัฐ 526 สถานี แกมอยู่ในมือกองทัพครึ่งหนึ่ง อยู่ในมือตำรวจ ทหารเรือ ทหารอากาศ กรมประชาสัมพันธ์ อสมท. เบ็ดเสร็จแล้ว 80 - 90 เปอร์เซนต์อยู่ในมือหน่วยงานที่เป็นหน่วยงานความมั่นคง อยู่ในมือธรรมศาสตร์มี AM อยู่คลื่นหนึ่ง จุฬามี FM คลื่นหนึ่ง เกษตรมี AM สี่คลื่น โครงสร้างเช่นนี้ไม่ได้ใช้เพื่อการพัฒนาความคิดความรู้ของประชาชนจากโครงสร้างที่เป็นอยู่ไปพัฒนาเสรีภาพก็ได้ ...”

“... แม้ว่าจะมองว่าสื่อมีเสรีภาพมาก แต่สื่อก็ยังถูกครอบงำโดยเป็นการครอบงำจากนายทุน การครอบงำสื่อ มีทางตรงทางอ้อม ซึ่งต้องยอมรับว่าสื่อเป็นธุรกิจที่ใช้ทุนเยอะ แม้สื่อจะมีรัฐธรรมนูญคุ้มครองว่าผู้ประกอบการไม่สามารถไปแทรกแซงความเป็นอิสระของ

ฝ่ายข่าวหรือกองบรรณาธิการได้ แต่โดยตรง โดยอ้อมก็มีบ้างเหมือนกัน เมื่อเกิดข้อเท็จจริงขึ้นว่าบางฉบับเสนออย่างนี้ ฉบับที่เห็นว่าไม่น่าเสนอเพราะเห็นว่ามันถูกต้องไม่สมควรก็ถูกเจ้าของเรียกไปว่าอย่างนี้เราก็สู้เขาไม่ได้แบบนี้เป็นต้น การกำกับโดยสภากาชาดหนังสือพิมพ์หรือหน่วยงานของรัฐในบางโอกาสทั้งหลายต้องยอมรับว่าแต่เดิมเราไม่มี แต่สมัยก่อนปฏิวัติก่อนปฏิรูปมันมี ไซ้บบประชาสัมพันธ์ของราชการ กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและใช้ตรงนี้ไปครอบงำ ถ้าไม่ร่วมมือก็ตัดงบประมาณ ...”

“... เดียวนี้มันมากเกินไปผมว่ามันเสรีภาพมากเกินไป เห็นไหมเหล่านักราย เขาพยายามจะห้ามเหล่านักรายไม่ให้ออกทางทีวี แต่วันนี้เป็นไง วันนี้เหล่านักรายออกทางทีวีได้แล้ว แล้วใครบีบคุณ จะปฏิรูปยังงั้นเนี่ย ถ้าจะปฏิรูปสื่อก็ต้องปฏิรูปคนทำสื่อ ถ้าคนทำสื่อแข็งแล้วอย่างนี้ไม่ถูกนะ ไม่ทำ แล้วมีคนบอกว่า ไม่ทำ ต้องออกไปนะ ใครไล่? ไซ้ไหม (ผู้บริหารสื่อเป็นคนไล่นักข่าวออก - ผู้วิจัย) เราคนทำเนี่ย คือ เราพยายามต่อสู้เรียกร้องเสรีภาพเพื่อใคร (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายถึงเสรีภาพสื่อที่มีการเรียกร้องกัน เป็นการเรียกร้องเพื่อนายทุนของสื่อเองมิใช่ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ) For whom ไซ้ไหม ...”

“... สื่ออินเทอร์เน็ตน่ากลัว เพราะไม่สามารถควบคุมได้ ใครคิดอยากทำอะไรทำ เพราะนี่คือเสรีภาพ นี่คือเสรีทุกอย่าง ถ้าคนเรามีจริยธรรมมันก็ไม่เป็นไร เพราะถ้ามีจริยธรรมมันก็ควบคุมกันได้ มันจำเป็นจะต้องมีการควบคุมบ้าง แต่ถ้ามันเสรีภาพก็บอกควบคุมมากจำกัดเสรีภาพก็ไม่ว่าจะบอกว่ายังไง จริงๆ แล้วพระพุทธเจ้าก็จำกัดเสรีภาพอย่าฆ่านะ ถ้าทำตามศีลห้าได้สังคมจะมีความสุขมาก ที่จริงท่านสอนมาดี แต่เราทำได้ไหมมันก็แยตรงนี้ ...”

“... สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนของเราถูกลดทอนไปอย่างน่าวิตก คือ จากเดิมเราเป็นหนึ่งในเอเชีย ตอนนี้อยากเป็นไปอยู่ลำดับที่เท่าไรไม่รู้ แม้แต่ประเทศอื่นๆ ยังมองว่าขณะนี้สื่อประเทศไทยถูกลดทอนสิทธิเสรีภาพ และปัจจุบันสื่อไทยถูกแทรกแซงในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โดยการขอความร่วมมือ หรือ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ต ก็อาจจะมีการปิดเว็บไซต์ แสดงให้เห็นว่าสื่อของเราถูกลดทอนสิทธิเสรีภาพ ซึ่งตรงนี้นั่นคือตัวอุปสรรคที่สำคัญ ดังนั้นการปฏิรูปสื่อได้ รัฐจะต้องยกเลิก คอช. และให้สิทธิเสรีภาพกับสื่อก่อน เนื่องจากรัฐไม่ได้ให้สิทธิเสรีภาพกับสื่ออย่างที่พูด ขณะเดียวกันยังไม่แน่ใจว่ารัฐบาลจะปฏิรูปสื่อเพื่ออนาคตหรือย้อนกลับไปหาอดีต ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง ...”

ส่วนประเด็นสัดส่วนเนื้อหาระหว่างสาระและความบันเทิงที่น่าสนใจในสื่อประเภทต่างๆ นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า โดยรวมแล้วสื่อของไทยมีสัดส่วนเนื้อหาด้านบันเทิงมากกว่าสาระ ยิ่งไปกว่านั้นเนื้อหาที่เป็นสาระยังเป็นเนื้อหาที่ถูกนำเสนอด้านเนื้อหาที่ประชาชน “อยากรู้” โดยไม่สร้างสมดุลกับเนื้อหาสาระที่ประชาชน “ควรรู้” ซึ่งเป็นบทบาทและความรับผิดชอบของสื่อที่จะต้องนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวด้วย และแม้ว่าสัดส่วนเนื้อหาบันเทิงจะมีมากกว่าเนื้อหาเชิงสาระ แต่เนื้อหาเชิงสาระที่มี โดยเฉพาะการรายงานข่าวนั้น ควรมีการทบทวนการวิธีการทำงานและรูปแบบการนำเสนอใหม่

หากเปรียบเทียบระหว่างสื่อ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อหนังสือพิมพ์มีสัดส่วนของสาระมากกว่าบันเทิง แต่สื่อวิทยุโทรทัศน์กลับมีสัดส่วนบันเทิงมากกว่าสาระ ขณะที่สื่ออินเทอร์เน็ตไม่แตกต่างไปจากสื่อหนังสือพิมพ์และวิทยุโทรทัศน์ เพราะเนื้อหาที่น่าสนใจส่วนใหญ่เป็นการผลิตซ้ำ ส่วนสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น แม้จะมีเนื้อหาข้อมูลข่าวสารหลากหลาย แต่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่า กลับถูกใช้เพื่อการชี้นำผู้รับสารให้เป็นไปตามสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการ และผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตยังขาดความรับผิดชอบในการนำเสนอเนื้อหา อีกทั้งไม่มีการควบคุมโดยองค์กรวิชาชีพ ดังนั้น ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตควรต้องมีกฎร่วมกันในการใช้งาน

ส่วนเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่ายังขาดแคลนอยู่ในสื่อมวลชนปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุหรือโทรทัศน์ แม้กระทั่งอินเทอร์เน็ตก็ตาม สิ่งที่ขาดหายไป คือ การรายงานข่าวแบบสืบสวนสอบสวนหรือการรายงานข่าวแบบเจาะลึก การวิเคราะห์และสืบหาข้อมูลในแนวลึกและข้อมูลข่าวสารที่สำคัญในส่วนภูมิภาคและข่าวต่างประเทศ โดยปัจจุบันสื่อมักเน้นการรายงานและแข่งขันที่ความเร็วในการนำเสนอเท่านั้น และไม่ทำหน้าที่ของผู้สื่อข่าว หากแต่ทำหน้าที่เหมือนพนักงานรับส่งเอกสาร ขณะที่เนื้อหาบันเทิงเพื่อมุงการตลาดกลับเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเข้าใจว่าที่สื่อนำเสนอเนื้อหาดังกล่าว เพราะสะท้อนถึงวัฒนธรรมของสังคมไทยที่สนใจเนื้อหาเชิงสังคมมากกว่าเนื้อหาทางการเมืองและเศรษฐกิจ

“...เนื้อหาโดยรวมข่าวสารข้อมูลทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของเว็บไซต์ ทวิต หรือ วิทยุเป็นเนื้อหาที่คนอยากรู้ กับเนื้อหาที่คนควรจะรู้ ซึ่งตอนนี้คิดว่าประเทศไทยสามารถทำได้เกิน หรือเยอะ หรืออาจจะเยอะเกินไปด้วยซ้ำในการตอบสนองสิ่งที่คนอยากรู้ เช่น ความบันเทิง แต่เนื้อหาที่คนควรจะรู้มีน้อย ซึ่งถ้าน้อยก็คงต้องทำบาลานซ์ เพราะการทำเนื้อหาที่คนควรจะรู้ในโลกทุนนิยมบางทีมันทำไม่ได้ ซึ่งก็ควรจะบาลานซ์ แต่แน่นอนในโลกเนื้อหาที่คนควรจะรู้มันควรจะเพิ่มขึ้น ควรจะสอดแทรกมากขึ้น รายการอะไรก็ตาม เจ้าของคอน

เท็นต์ เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ หรือเจ้าของสื่อที่ทำบ้านเทิงเยอะๆ แล้วพออยู่ได้ จะต้องพิจารณาเนื้อหาที่คนควรจะรู้ลงไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมืองไทยน่าจะยังน้อย โดยสัดส่วนน่าจะคงยังน้อยเกินไป โดยภาพรวมควรปรับปรุงสาระเพิ่มขึ้น แต่ก็เข้าใจในความอยู่รอดถ้าทำเนื้อหาที่คนควรจะรู้อย่างเดียวนั้นอยู่ไม่ได้ แต่ถ้าพออยู่รอดได้แล้ว มีขนาดใหญ่พอแล้ว ก็ควรจะเริ่มเพิ่มสัดส่วนเนื้อหาที่คนควรจะรู้ลงไปด้วยความรับผิดชอบ อันนี้คงไม่มีกฎหมายบังคับ แต่เป็นความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่า โดยเฉพาะสื่อใหญ่ๆ ...”

“... ควรต้องปรับปรุงสัดส่วนเนื้อหาบ้านเทิงกับสาระ จริงๆ ต้องบอกว่าเดี๋ยวนี้ เด็กวัยรุ่นไม่ค่อยมีใครสนใจฟังข่าวสารบ้านเมือง ฟังก็ฟังแบบว่าเล่านิดๆ หน่อยๆ และสนใจแต่เรื่องข่าวชาวบ้าน เรื่องฟิล์ม เรื่องแอนนี่ บรู๊ค แต่เรื่องที่เป็นปัญหาบ้านเมืองไม่ค่อยมีใครสนใจมากเท่าไร เพราะหนักหัวเกินไป เพราะฉะนั้นคนก็จะไปดู AF ไปโหวต ไปนั่นไปนี่มากกว่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ในทางประเทืองสติปัญญาของสังคมก็คิดว่ำน้อย แต่ว่าเป็นเรื่องที่ผู้ประกอบการได้กำไร เพราะทำข่าวชาวบ้านคนก็ชอบดู ความบันเทิง คนก็ชอบอยู่แล้ว เกมโชว์ ละคร เรื่องบันเทิงอื่นๆ ซึ่งน้อยมาก ถ้าเราไปดูอย่างช่องที่เป็นธุรกิจเลย ที่จะเป็นสารคดีดีๆ ของต่างประเทศ ซึ่งอาจต้องซื้อในราคาแพง หรือทำสารคดีของเราเองก็ต้องลงทุนมาก เพราะฉะนั้นก็จะไม่ค่อยมีคนทำ ฟรีทีวีก็จะเป็นบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ ข่าวสารบ้านเมือง หรือข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่ดีๆ เราก็ทำน้อย อย่างทีวีไทย อาจเป็นอันหนึ่งที่เขาเพิ่งเริ่มต้น อย่างน้อยที่สุดก็มีพื้นที่สำหรับคนจากภาคส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ ที่จะพื้นที่ในการสื่อสารเรื่องของเขา ซึ่งพื้นที่ของคนชายขอบเหล่านั้นไม่มีทางได้มาสื่อสารในที่วิธุรกิจพวกนี้เลย เป็นเรื่องของการมีโอกาสของคนชายขอบในการที่เขาจะมีเครื่องมือในการสื่อสารหรือเครื่องมือในการสื่อสารกับคนส่วนใหญ่ในประเทศ ให้มารู้ปัญหาของเขา ซึ่งน้อย

บันเทิงเป็นเรื่องที่ได้กำไร เป็นเรื่องที่ทำง่าย ลงทุนน้อย คุณจะทำสารคดีกับคุณทำละคร อันไหนใช้เงินมากกว่ากัน แล้วเวลาทำสารคดีดีๆ ลงทุนมากยังไม่รู้เลยว่าคนจะชอบหรือไม่ เพราะว่า เหมือนกับเราให้กินอาหารบางอย่างมากๆ แล้วคนกินบะหมี่สำเร็จรูปนานๆ จนคนคุ้นเคยกับรสชาติของบะหมี่สำเร็จรูป คุณไปกินบะหมี่ปกติ คุณอาจจะรู้สึกไม่อร่อยก็ได้ เหมือนคุณไปดูสารคดี สารคดีต้องมีวิธีนำเสนออย่างดีที่จะทำให้คนสนใจ แต่ละครตบตีกัน คุณเห็นแต่ละครสามีตบตีกัน นางร้ายนางอิจฉา อย่างนี้ตลอด คนมันจะคุ้นกับเรื่องพวกนี้ การตบตีพวกนี้ก็จะสะท้อนเข้าไปอยู่ในชีวิตของคนในการแก้ปัญหาด้วย สิ่งเหล่านี้สื่ออาจจะไม่ได้สนใจ เพราะว่าเราก็ผลิตไปอย่างนั้นขอเพียงให้ได้สตาจก็พอ

ข่าวเว็บไซต์ อย่างเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ ก็ไม่ค่อยได้ต่างกับกับเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ ก็ทำแบบเดียวกัน คือมีในเว็บไซต์แล้วก็มาพิมพ์ในหนังสือพิมพ์อีก ก็จะเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น คือ เหมือนกับว่าเรามีสื่อหลายประเภท แต่ว่าเนื้อหาอย่างเดียวกัน และ

เว็บไซต์หลายๆ อันอย่างทีบอก เดียวนี้เป็น Social media เป็น Social network เพราะฉะนั้น Social network เหล่านี้เป็นช่องทาง เป็น Channel ในการที่จะสื่อสาร ส่งสาร ไปถึงผู้บริโภค แต่ก็ยังอยู่ในลักษณะแบบเดิม คือข่าววิเคราะห์ ข่าวเจาะลึก Investigate ต่างๆ เหล่านี้ ยังมีน้อยเกินไปที่จะทำให้คนสามารถได้ข้อมูลในเชิงลึก ข้อมูลที่เขาเชื่อถือได้ เจาะลึกบางอย่างก็เจาะลึกมั่วๆ จงใจให้ข้อมูลเพื่อที่จะสร้างอะไรบางอย่างขึ้นมา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ในเชิงของข่าวทั้งหลายเราต้องบอกว่า สื่อมวลชนเป็นตัวนำทิศทางการพัฒนา เป็นตัวนำสติปัญญาของ หรืออะไรก็ตามที่จะมาทำร้ายประชาชน จะมีสื่อเป็นตัวการที่จะต่อสู้ในเรื่องนี้ ...”

“... ผมคิดว่าก็เหมือนเดิม ในสื่อสิ่งพิมพ์มีทางเลือก ซึ่งอันนี้ผมก็ตั้งใจทำให้สามารถบอกเอ่อฉันชอบรัฐบาลฉันอ่านอันนี้ ไม่ชอบรัฐบาลฉันอ่านหนังสือพิมพ์นี้ คุณมีทางเลือกครับ คุณอยากรู้สองด้านคุณต้องซื้อหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับไม่มีปัญหานะครับ ในหนังสือพิมพ์ Mainstream นะ ถ้าอย่างสื่อแดงอะไรนะก็ยังมีปัญหาอยู่นะครับ แต่ว่าวิทยุ โทรทัศน์ไม่มีความสมบูรณ์ โดยเฉพาะเรื่องความคิดเห็น ในเนื้อข่าวเนี่ยก็จะเห็นอยู่เหมือนกัน เพราะว่ารัฐเป็นเจ้าของ รัฐมีอำนาจเหนือ มีอิทธิพลเหนือ ก็จะถูกจำกัด ... มันไม่มีความสมดุล ซึ่งมันเกิดขึ้นกับทุกรัฐบาลนะถามว่ามันมีความสมดุลมันมีปัญหาเยอะไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องปัญหาการใช้อำนาจ แต่มันเป็นธรรมชาติวิวัฒนาการ ...”

“... วัฒนธรรมของเราก็จะไปในทางบันเทิง อันนี้ไม่มายด์ จะมีมากหรือน้อย แต่เรื่องสื่อข่าววันนี้ ซึ่งน่าจะมีการปฏิรูปขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ให้จัดให้มันดีขึ้น ...”

“... สื่อมันก็แยกแยะอีกนะ สื่อไหนต้องการเสนอเรื่องการเมืองเขาก็เสนอเรื่องการเมือง สื่อไหนต้องการเสนอเรื่องสังคมเขาก็เสนอเรื่องสังคม ต้องการนำเสนอเศรษฐกิจ ดังนั้นสื่อนี้ก็แยกกันชัดเจนอยู่แล้ว ...”

“... หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาไปในเชิงการแข่งขันกันเพื่อไม่ให้ตกข่าว ก็คือมันเป็นการอวดพเตทข่าวของเมื่อวานว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างแต่ที่ขาดมากๆ คือ เนื้อหาที่เป็นการวิเคราะห์เจาะลึก หรือว่าการทำหน้าที่สื่อมวลชนในด้านลึกในเชิงข้อเสนอแนะ และมีความลุ่มลึกทางด้านการวิเคราะห์หรือการทำวิจัยหรือข้อมูลสนับสนุน มากกว่าเป็นข้อมูลแค่เพื่อป้องกันการตกข่าว คือ ตอนนี้นี้หนังสือพิมพ์มีปริมาณเยอะ แต่คุณภาพต่อเนื่องน้อยเกินไป มีปริมาณครบทุกเรื่อง มีทุกอย่าง ไม่ตกข่าวแน่นอน แต่คุณภาพน้อยเกินไป และที่สำคัญหนังสือพิมพ์ไทยขาดเยอะเลยในเรื่องของความเป็นรูปธรรมนอกประเทศ คือ เราไม่ค่อยมีข่าวเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งที่เราเป็นพลเมืองของโลก ตัวอย่างเช่น ข่าว อ่อง

ซาน ซูจี เล็กมากเลยเมืองไทย อองซานซูจีเป็นเรื่องใหญ่ที่เราตัดกันเป็นเฮดไลน์นิวส์กันทั่วโลก เมืองไทยไปอยู่ข้างตรงไหนก็ไม่รู้เล็กมาก ทั้งที่เป็นเรื่องยิ่งใหญ่ระดับโลก หรือว่าประเทศอื่นเขาเป็นอย่างไร พัฒนาการเป็นอย่างไรแทบจะไม่มี แนนอนตลาดก็อาจไม่ยากรู้มากนัก แต่คิดว่าหนังสือพิมพ์ทีวีก็มีหน้าที่สนใจความเปลี่ยนแปลงของโลกด้วย

โทรทัศน์ซึ่งคิดว่าหนักกว่าหนังสือพิมพ์ เพราะโทรทัศน์ทำตอบสนองความต้องการผู้เพื่อเรตติ้ง ดังนั้นจะออกไปทางบันเทิงเสียเป็นส่วนมาก ดังนั้นเราจึงขาดแคลน 1. คือขาดแคลนเนื้อหาที่เป็นประโยชน์มีสาระ หรือว่าเนื้อหาที่ทันเหตุการณ์ อาจจะมีบางช่องที่พยายามทำข่าวทันเหตุการณ์แต่หลาย ๆ ช่อง ถ้ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นในประเทศไทย แม้แต่ในช่วงที่เรามีเรื่องกันบนถนน ยังฉายละครอยู่เลยไม่มีใครทำหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม ไม่พูดถึงสิ่งที่ขาดแคลนมาก คือการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่จะไปอยู่ตอนดึกๆ หรือว่าแทบไม่มีเลยเรื่องวิเคราะห์ข่าวต่างประเทศ ความเป็นไปของเศรษฐกิจโลก หรือเหตุการณ์การเมืองของโลกแทบไม่มีเลย คือจะแคบมากในส่วนของโทรทัศน์เมืองไทย การนำเสนอข่าวสารสาระของโทรทัศน์ไทยเป็นไปในด้านเดียว แนนอนมันจะมีโทรทัศน์ทางเลือกอยู่บ้างอย่างไทยพีบีเอส หรือทีวีดาวเทียม แต่ผมว่ามันยังเล็กเกินไป ทีวีดาวเทียมเองก็เป็นบันเทิงเสียเยอะ เหตุผลหลักคือเขายังตั้งตัวไม่ได้ถ้าไปทำสารคดีจริงจัง ผมคิดว่าคนที่น่าจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมมาก ๆ คือทีวีที่ทำไรเยอะๆ ก็น่าจะมีเวลาที่ทำเนื้อหาที่คนควรรู้บ้างไม่ใช่ทำเฉพาะสิ่งที่ควรอยากรู้อย่างเดียว

เนื้อหาสาระบนสื่ออินเทอร์เน็ตยังไม่เหมาะสม ผมคิดว่าสื่อมวลชนซึ่งเป็นสายหลักอย่างเช่นวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ มีองค์กรกำกับดูแลพอสมควรมีสมาคมนักข่าว มีกรอบจรรยาบรรณ มีการควบคุมกันในวิชาชีพ แต่สื่ออินเทอร์เน็ตไม่มี สามารถเขียนอะไรก็ได้โดยไม่รับผิดชอบต่อสภาพลามกอนาจาร คือยังไม่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อควบคุมสื่ออินเทอร์เน็ต ถึงแม้จะมีสมาคมอินเทอร์เน็ต แต่ยังไม่ได้ลงไปถึงคอนเท้นต์ คือเป็นการพูดหลักการกว้างๆ เท่านั้นเอง ผมว่าในแง่ดี คือ เสรีภาพ แต่เสรีภาพก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ผมไม่เห็นด้วยที่จะให้รัฐบาลออกกฎควบคุมเยอะๆ แต่คนที่ทำสื่ออินเทอร์เน็ตต้องมีกฎที่ใช้ในวิชาชีพตัวเองดูแลกันเองได้ ...”

“... เนื้อหาสื่อวันนี้เป็นเชิงพาณิชย์ ฉะนั้นสื่อเขาก็ต้องทำอะไรที่เขา Survive อะไรที่มันแบบคนชอบอ่าน ทำไมข่าวแอนนี่ การที่ผิวเมียมันทะเลาะกัน นี่ยกตัวอย่างนะ มันเป็นเรื่องที่ผิวเมียทะเลาะกัน มันเป็นเรื่องของเชิงพาณิชย์ที่สังคมชอบ บ้านทรายทอง วนิดา ก็สังคมชอบมันก็เป็นอย่างนี้ สื่อนี้บางทีก็สะท้อนบุคลิกของสังคมด้วย บุคลิกสังคมเป็นแบบไหน เราอย่ามาเปรียบเทียบกันนะ สื่อของอเมริกาบุคลิกเขาก็สังคมหนึ่ง สื่อของไทยบุคลิกก็อีกสังคมหนึ่ง อย่างอเมริกาเขาไม่มีบ้านทรายทอง เขาไม่มีผู้พันประจักษ์ เขามีแต่วอล

สตรีท ฉะนั้นข่าวเศรษฐกิจต้อง Lead ใหม่ บ้านเราไม่มีวอลสตรีท เรามีชายพจน์ ปรินา มีวนิดา คือ Culture มันไม่เหมือนกัน จุดบอบบางของสังคมมันแตกต่างกัน ...”

“... ไม่เหมาะสมอยู่แล้ว เพราะว่าในลักษณะเนื้อหาที่เป็นสาระยังมีน้อยอยู่ ถึงแม้จะมีเยอะขึ้นก็จริง แต่ถ้าเทียบสัดส่วนกับประเทศอื่นๆ ตรงนี้น่าจะเป็นโอกาสอันดีที่จะเพิ่มเติมเพิ่มพูนความรู้ของคนในสังคมผ่านสื่อเหล่านี้ แต่ปัจจุบันอาจเป็นเพราะเรื่องภาวะ การแข่งขันต่างๆ การใช้ประโยชน์ตรงนี้น้อยอยู่ ... ส่วนใหญ่หนังสือพิมพ์บ้านเราเป็นเทรดิชันัลคุณภาพมีเพียงไม่กี่ฉบับ เพราะฉะนั้นในภาพรวมของสื่อหนังสือพิมพ์จะไปในแง่ของความสนใจของคน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของอาชญากรรม บันเทิง การเมือง ในเรื่องเศรษฐกิจ แต่ถ้าเรามองในส่วนที่เรายังขาดอยู่ก็ในเรื่องของการให้ความรู้ บทความที่เป็นประโยชน์ การเปิดโลกกว้างให้กับคนในสังคม และที่สำคัญการหล่อหลอมความเป็นชาติที่มองว่าควรเพิ่มเติม

ถ้าเป็นวิทยุ แนนอนโครงสร้างไม่ต่างกัน แต่จะว่าต่างก็ต่างกัน คือว่า วิทยุโทรทัศน์เมนคือเรื่องเอ็นเตอร์เทนเมนต์ แต่สิ่งพิมพ์เมนคือความสนใจของคน เพราะฉะนั้นในส่วนที่ขาดเช่นเดียวกัน คือ ขาดในส่วนของการให้ความรู้ ขาดในส่วนของการหล่อหลอมความเป็นชาติ เช่น วัฒนธรรม แนวคิด การปลูกฝังวิถีคิดตรงนี้ไม่ว่าสื่อใดๆ ในบ้านเรายังมีน้อยมากที่จะพูดถึง หรือชี้นำสังคมหรือหล่อหลอมสังคม

ข่าวที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ก็เป็นเรื่องของข่าว โดยผู้อ่านข่าว นำข่าวตรงนี้โดยส่วนใหญ่กว่า 80% ทำหน้าที่เป็นเมสเซนเจอร์ ฉะนั้นเห็นเหตุการณ์แล้วก็นำมาเล่า ซึ่งจริงๆ การทำข่าวมันมีมากกว่านั้นอันนั้นเป็นเบสิคของการทำข่าว แล้วทำถูกต้องแล้วเพราะต้องนำพาสิ่งที่เข้ามาให้คนเห็น แต่ส่วนหนึ่งที่น่าจะเพิ่มเติมในแง่ของการนำเสนอข่าวคือข่าวในเชิงวิเคราะห์ บ้านเราน้อยมาก เช่น หนึ่งเหตุการณ์แต่ละช่องมีการวิเคราะห์ก็จะสามารถมีแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป

แต่วันนี้เราเปิดดูทีวีดูข่าว ทุกช่องเหมือนกันหมด ยกตัวอย่างเช่น ข่าวที่เป็นฮอตฮิตของวันนี้มี 2 เรื่อง หนึ่งเป็นเรื่องของศพทารกเด็ก สองเรื่องของวิกเตอร์บูต คำถามก็คือในแง่ของการวิเคราะห์ข่าวก็คือนำเรื่องของทารกที่เจอวันนี้ เขานำเสนอในแง่มุมของการสัมภาษณ์คนโน้นคนนี้ว่าออกมาเป็นอย่างไร ทำไมเกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้น แต่ถ้าว่าในการวิเคราะห์ภาพใหญ่ๆ ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มันสะท้อนแง่มุมใดบ้างในสังคมไทย แง่มุมด้านกฎหมาย แง่มุมด้านวัฒนธรรม แง่มุมด้านวิทยาศาสตร์ อะไรต่างๆ เหล่านี้มันไม่ได้ถูกวิเคราะห์ออกมาเป็นองค์รวมว่าข่าว 1 ชิ้นนี้มันมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมในเรื่องไหนบ้าง และมันสะท้อนบริบทสังคมนะ วันนี้ในทิศทางไหน หรือแม้กระทั่งข่าววิกเตอร์ บูต มีวิเคราะห์อันไหนหรือไม่ที่ออกมาว่าทำไมต้องส่ง ไม่ส่งเกิดอะไรขึ้น และมันเกี่ยวข้องกับ

อะไรบ้างเศษของวิกิเตอร์บูต เพื่อให้ความรู้ ยกตัวอย่าง เช่น วิกิเตอร์บูตเป็นผู้ร้ายข้ามแดน ถูกจับได้ และการกระทำนั้นทำที่ไหน ทำที่ประเทศไทยเรื่องอะไร แล้วประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างไร แล้วถ้าเกี่ยวข้องกับประเทศไทยแล้วมีกฎหมายหรือกฎระเบียบของโลกต่อเรื่องนี้มีอะไรบ้าง เพื่อให้เห็นว่ารัฐบาลไทยนั้นกำลังทำอะไร เพราะคุณกำลังทำในนามของคนไทยทุกคน เพราะฉะนั้นสิทธิอันหนึ่งคนไทยควรต้องรู้ ซึ่งอันนี้คนไทยไม่รู้ ไม่เข้าใจว่าทำไมรัสเซียถึงไม่ยอม ทำไมเรื่องออกมาแบบนี้ ถามว่าคนที่ไม่เคยศึกษามาก่อนในเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศจะเข้าใจหรือไม่ ก็จะไม่เข้าใจอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นก็จะเป็นโอกาสอันดีถ้ามีการวิเคราะห์ข่าวตรงนี้แล้วสร้างองค์ความรู้ไปในคราวเดียวกัน เพราะฉะนั้นข่าวลักษณะนี้ยังคงไม่มี มีแต่ข่าวที่ทำหน้าที่เป็นเมสเซนเจอร์

เนื้อหาต่างๆ ที่ปรากฏบนสื่ออินเทอร์เน็ต ในภาพรวมคิดว่าเหมาะสม เพราะต้องยอมรับว่าในโลกของอินเทอร์เน็ตมันขึ้นอยู่กับผู้เสพ ถ้าผู้เสพต้องการเสพสาระมันก็มีสาระเยอะมากทั้งลึกและไม่ลึกแล้วประมวลได้ แต่ในขณะเดียวกันถ้าผู้เสพเน้นสาระที่เป็นเอ็นเตอร์เทน มันก็จะเป็นโลกของเอ็นเตอร์เทนทั้งนั้น ประเด็นถัดมาแล้วอะไรที่ไม่เหมาะสม มีหรือไม่ต้องบอกว่ามี การใช้โลกของอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือประกอบอาชญากรรม เป็นเครื่องมือทำผิดกฎหมาย เพราะฉะนั้นทางแก้คืออะไร มันก็ต้องทำให้เกิดการควบคุมเป็น 2 ทาง ควบคุมอย่างเป็นทางการ ตัวบทกฎหมายต่างๆ ข้อบังคับต่างๆ ที่เข้าไปควบคุมเนื้อหา หรือไปป้องกันในเรื่องของอาชญากรรม อีกอันหนึ่งเป็นเรื่องของการสร้างกฎบัตรที่ไม่เป็นทางการนั่นก็คือ กฎของแต่ละคนในสังคมในเรื่องของความแข็งแรงทางปัญญาและความรู้ที่จะไปเข้าถึง แล้วมีวิจารณ์ญาณบอกกับตัวเองได้ว่าอันนี้เป็นอาชญากรรมหรือไม่ใช่อาชญากรรม ..."

"... ความจริงเรามีสิ่งดีๆ เหมือนกัน สื่อไทยก็มีคุณภาพแต่มันก็พากับบันเทิงมากเกินไปอย่างทุกวันนี้ ข่าวดารา ไม่รู้มันได้ประโยชน์อะไรแก่ประชาชน แอนนี่เนี่ยให้ประโยชน์อะไรแก่ประชาชน ข่าวดาราทุกวันนี้ เอาจริงๆ มีแต่แย่งผัว แย่งเมีย แล้วเราดูละครทีวีกรี๊ดๆ สาวไทย ละครไทยต่างแย่งสามี ภรรยา แย่งคู่รักกัน แย่งสมบัติกันทั้งนั้น มันก็เป็นอย่างนั้นตลอด อย่างหนังสือพิมพ์ถ้าทำแข่งมันก็ไปไม่ได้ มันควรจะมีย่างกฎหมายที่น่ารู้ หรือเรื่องสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน แต่ส่วนใหญ่จะไม่

เราบอกว่าจะส่งเสริมประชาธิปไตย ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แต่ว่าข่าวอย่างนี้ยังน้อยมาก หรือเราส่งเสริมเรื่องที่บอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง แต่ว่าเราส่งเสริมหรือเปล่า ตรงนี้ที่เป็นปัญหา คือสื่อต่างๆ ก็อยู่ได้ด้วยการโฆษณาสินค้า ดังนั้นเขาต้องเล่นเรื่องอย่างนี้ ถ้าเล่นเรื่องที่ไม่โฆษณาสินค้าแล้วมันก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรกับเขา ... ซึ่งเนื้อหาสื่อในส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาคยังมีน้อย มีเหมือนกันแต่อยู่ในหน้าสิบเอ็ดหรืออะไร ข่าวภูมิภาคน้อย

มาก เพราะหนังสือพิมพ์ลงแต่เรื่องกรุงเทพ ลงแต่เรื่องการเมือง หรือลงแต่เรื่องเหตุการณ์ บางทีดูแล้วรู้สึกที่บ้านเมืองมันจะระเบิดอยู่แล้ว มีระเบิดทุกวัน อย่างข่าวเสื้อแดงนี่ก็โอ้ย อะไรไม่รู้ ...”

“... ต้องยอมรับว่าสื่อโทรทัศน์เดี๋ยวนี้มีความรวดเร็วมาก เกิดขึ้นนาทีนี้ไม่เกินหนึ่ง ชั่วโมง ข่าวก็รู้ไปทั่ว เป็นข่าวประมาณ 2-3 บรรทัด เพียงแต่ว่าคนก็รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นแต่ว่ามันไม่ใช่รายละเอียดที่เกิดขึ้น ผมว่าสังคมปัจจุบันมันเป็นสังคม เรื่องราวที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องราวที่เป็นแบบขาวหรือดำ ถูกหรือผิด ชอบหรือไม่ชอบ แต่มันมีระดับของสีที่แตกต่างกัน จากขาวไปสู่ดำและมีรายละเอียดของเรื่องราวมาก และสื่อที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ทำตรงนี้น้อย เพราะว่าสื่อโทรทัศน์อาจเกรงว่าจะเป็นปัญหาการเมืองจะไปกระทบกับฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ นี่คือภาพรวม ...”

การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งในสังคมผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อมีส่วนทั้งการทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ โดยในสถานการณ์ปกติสื่อเองมักนำเสนอข้อมูลข่าวสารในด้านความขัดแย้ง หรือด้านลบ เพราะสื่อมีความเป็นเชิงธุรกิจด้วย และยิ่งในในช่วงที่ผ่านมาเกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม สื่อเสนอข้อมูลข่าวสารที่สร้างความแตกแยกมากยิ่งขึ้น โดยการนำเสนอเหตุการณ์และบทสัมภาษณ์ได้ตอบไปมาระหว่างสองฝ่าย ซึ่งสังคมไม่ได้ประโยชน์จากเนื้อหาดังกล่าว เกิดปรากฏการณ์สื่อเลือกข้างเกิดขึ้น

นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีสื่อรับจ้าง หรือนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อตอบสนองของกลุ่มคนบางกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ให้สื่อ แต่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าคงไม่มีสื่อใดที่ต้องการสร้างความแตกแยก อาจจะเป็นเพียงบางคนเท่านั้น จึงไม่ควรเหมารวมว่าสื่อจงใจทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า ความแตกแยกนั้นขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนให้คำแนะนำด้วย หากรัฐบาลเป็นผู้ให้คำแนะนำ ความแตกแยกก็จะหมายถึงการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้ง หรือไม่ก่อประโยชน์ให้รัฐบาล

สำหรับวิธีการแก้ปัญหาความแตกแยกที่เกิดขึ้นนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มหนึ่งเห็นว่า ควรให้ความรู้ผู้รับสารและผู้รับสารเองก็ต้องมีการตรวจสอบสื่อด้วย เนื่องจากไม่สามารถอาศัยการแก้ปัญหาโดยสภาการหนังสือพิมพ์ได้ ทั้งนี้เพราะสภาการหนังสือพิมพ์จะดำเนินการใดๆ ได้เฉพาะสื่อที่เป็นสมาชิกเท่านั้น และสื่อที่มักจะทำให้เกิดความแตกแยกได้ง่าย คือ สื่ออินเทอร์เน็ต แม้ว่าจะมี

กฎหมายควบคุม เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท แต่สื่อเองก็ควรพิจารณาเส้นขีดกันระหว่างธุรกิจและความรับผิดชอบในการทำหน้าที่สื่อ ไม่ควรมองเพียงเชิงธุรกิจเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า การที่สื่อเลือกข้างนั้นเป็นเพราะสื่อมีข้อมูล และชี้ให้สังคมรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด ซึ่งผู้รับสารสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอสมควรเชื่อหรือไม่

ส่วนบทบาทของสื่อในการประสานความขัดแย้งนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นว่า สื่อมีบทบาทไม่มากนัก แม้จะมีผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า สื่อไม่แสดงให้เห็นความพยายามที่จะเข้ามาประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านเห็นตรงกันว่า สิ่งที่สื่อจะช่วยให้ได้ คือ การสืบหาความจริงมารายงาน มิใช่การนำเสนอความเชื่อของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม และสื่อพึงระลึกเสมอว่านอกเหนือจากความรวดเร็วและการแข่งขันในการรายงานสถานการณ์แล้ว สื่อยังต้องมีความรับผิดชอบ แม้จะเป็นเสรีภาพแต่ก็ต้องเป็นเสรีภาพภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติด้วย

“... ทุกวันนี้โทษสื่ออย่างเดียวไม่ถูก แต่ไม่โทษสื่อเลยก็ได้ ทุกวันนี้มีสื่อรับจ้างเกิดขึ้นในสื่อกระแสหลัก ผมยืนยันว่าสื่อไม่รับผิดชอบต่อการทำหน้าที่นะครับ อาจจะมีส่วนใหญ่ยังทำหน้าที่อยู่ สื่อได้ถูกแบ่งข้างไปเรียบร้อยแล้ว แบ่งข้างด้วยความคิด แบ่งข้างอีกแบบหนึ่ง คือ แบ่งข้างด้วยการเข้ามาอำนวยความสะดวกให้ ผมใช้คำนี้เลยนะ ในรัฐบาลคุณทักษิณเข้ามาอำนวยความสะดวกให้สื่อสารมวลชนหลายคนจนเสียหายนะครับ พวกที่สาม คือ พวกรับจ้าง รับจ้างมาทำลายบ้านทำลายเมือง แล้วก็มาเขียน บางคนก็ดูว่าน่าเชื่อถือ หรือบางคนก็ไปรับงานมาแล้วก็มาแจกให้สื่อบางคน อันนี้ผมพูดทั้งสองฝ่ายนะฮะ ... ผมไม่เห็นว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในด้านการประสานความขัดแย้งในสังคม ดังนั้นปัญหาที่ถูกมองว่าเป็นแดงเป็นเหลือง จึงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ...”

“... ในช่วงที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูงมีการร้องเรียนมาเยอะ ซึ่งเราต้องให้ข้อมูลข้อเท็จจริงให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้นว่ามีสื่อเลือกข้าง สื่อสี ฉะนั้นผู้บริโภคก็ต้องให้ความสำคัญตรวจสอบกันเองด้วย ตรงนี้ก็เป็นธรรมชาติในเมื่อการเมืองเองก็มีสื่อเอง หรือสีต่างๆ ก็มีสื่อเอง ถ้าเราให้ความรู้ผู้บริโภคก็จะดีขึ้น เพราะเราไม่สามารถที่จะไปห้ามได้ แล้วในส่วนของสภากาหนดังสื่อพิมพ์ก็มีข้อจำกัดว่า สามารถดำเนินการเฉพาะที่เป็นสมาชิกของสภากาหนดังสื่อพิมพ์เท่านั้น และบางครั้งเมื่อมีการให้ดำเนินการเขาก็ขอถอนตัวลาออกก็มี เช่น เรื่องกีฬา มีความเห็นว่าบางฉบับนำเสนอเรื่องการส่งเสริมมวย ส่งเสริมการพนัน ก็ทำให้วัตถุประสงค์เปลี่ยน

สื่อมีบทบาทในการสนับสนุนหรือสร้างความแตกแยกกับประชาชนบ้าง เพราะการนำเสนอที่ไม่ใช่สร้างสรรค์หรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม แต่เน้นความหวือหวา เน้นการพาดหัวที่ตื้นตื้น ถ้าเป็นปัญญาชนหรือผู้ที่มีความรู้ไม่มีผลเท่าไร แต่ถ้าเป็นเยาวชน เป็นกลุ่มภูมิภาค เขาอ่านแล้วเขาเชื่อ เขาเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ ความรุนแรงน้อยก็กลายเป็นรุนแรงมาก ความรุนแรงมากก็กลายเป็นรุนแรงที่สุด ... ถ้าสื่อเสนอข่าวด้านบวก ซึ่งเสนอข่าวด้านบวกมากๆ ถ้าเราทำดีมักจะไม่เป็นข่าว เหมือนอย่างที่เขาพูดกันว่า ถ้าถูกสุนัขกัดไม่เป็นข่าว ถ้ากัดสุนัขเป็นข่าว ทำให้สังคมเห็นว่า คนนี้ทำดี คนนี้เป็นประโยชน์ช่วยผู้อื่น คนนี้ช่วยส่วนรวม อย่างนี้ก็จะเกิดผลด้านบวกมากขึ้น แต่ถ้าเกิดจากหน้าหนึ่งเนี่ย ด้านบวกจะน้อยมาก หน้าหนึ่งเป็นข่าวร้าย ค่อนข้างเยอะ

สื่อจะช่วยประสานความขัดแย้งในสังคมได้ โดยสื่อต้องไปตามหาความจริง แม้ว่า จะอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งสามารถที่จะค้นหาความจริงได้ นำเสนอสิ่งที่ถูกต้อง ตรวจสอบความเป็นจริงได้ ต้องไปตามความจริงอย่าไปตามความเชื่อ ถ้าสื่อตามความเชื่อก็หมดแล้ว ไม่ได้ค้นหาความจริง ...”

“... การที่สื่อเลือกข้างนั้นเป็นวิวัฒนาการของสังคม คือ ทฤษฎีของสื่อที่เลือกข้าง เขาก็ถือว่าเขาเมื่อมีองค์ความรู้มีข้อมูลต่างๆ เมื่อเห็นถูกผิด เขาก็ชี้ถูกผิด แต่มันก็ไม่ได้มี องค์ประกอบอย่างเดียว มันก็มีความหลากหลาย ในที่สุดประชาชนจะตัดสินใจเองถ้าเชื่อใน วิจารณ์ญาณของแต่ละคน คิดว่าการที่สื่อเลือกข้างไม่เป็นผลในการนำเสนอข่าว ...”

“... สื่อมวลชนนำเสนอข่าวภายใต้ความเชื่อว่ามีอิสรภาพในการนำเสนอ โดยที่ ผู้อ่านหรือผู้รับสารจะต้องตัดสินใจเอง แต่เขาสัมมทบทวนหนึ่งไปว่าอิสรภาพต่างๆ ในการ นำเสนอจะต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบและกฎหมาย คำว่ารับผิดชอบต่อมันเป็นหัวใจสำคัญ ถ้าคุณรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ข่าวนั้นเรื่องแบบนี้ควรจะนำเสนอในแง่มุมไหน สื่ออาจไป มุ่งเรื่องของความเร็วและการแข่งขันกัน แต่ขาดคำว่าอิสรภาพภายใต้ความรับผิดชอบ เพราะอย่าลืมว่าคุณเป็นคนไทย คุณต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติด้วย เหมือนกัน ...”

“... สื่อไม่มีเจตนา คือ คนไทยทุกคนไม่มีใครที่อยากจะเป็นคนสร้างความแตกแยก ในสังคมหรอก คนไทยทุกอาชีพทุกคนก็ต้อง Survive สื่อก็เป็นอาชีพหนึ่ง สื่อก็เป็นธุรกิจหนึ่ง ฉะนั้นเขาก็ต้อง Survive ฉะนั้นการนำเสนอข่าวอะไรเขาก็ต้องเลือกที่จะต้องนำเสนอข่าว อะไรที่เขาขายได้ เขาจะมานั่งทนทุกข์ทรมาน กินอดยากปากแห้งขาดทุนเพราะนำเสนอข่าว อะไรที่ไม่อยู่ในวาระของสังคมที่จะสนใจ เขาก็ต้องเลือกที่จะนำเสนอข่าวที่อยู่ในสังคมที่มี

“... ไม่ได้เป็นผู้สร้าง การที่คนได้รับข่าวสารมากๆ จากข้างใดข้างหนึ่งเข้าก็ไป ไม่ใช่คิดว่าเพราะเขาถูกล้างสมอง แต่คิดว่าการเสนอข่าว เสนอภาพ อันนี้ทำให้คนมันคิดเอง มากกว่าที่สื่อจะไปครอบเขา ...”

“... เท่าที่ทำอยู่ใช้ได้แล้ว ไม่ถึงกับเสียการเสนอภาพ เสนอข้อเท็จจริงต่างๆ ก็ถือว่าโอเค ในช่วงที่ดูมาในช่วงที่มีเหตุการณ์นองเลือด เหตุการณ์ความวุ่นวาย ก็ต่างคนต่างพยายามเข้าถึงข่าวให้มากที่สุด ส่วนใครจะคิดอย่างไรมันคิดแตกต่างกันไปได้ ...”

“... ทุกวันนี้มีสิ่งที่เรียกว่าความจริง หรือข้อเท็จจริงจำนวนมากที่สื่อไม่ได้นำเสนอ ซึ่งเราอาจจะเห็นได้จากข้อเรียกร้องจากสื่อแดงซึ่งสื่อเองก็ไม่ได้นำเสนอ สาเหตุมาจากสื่อมองว่าอาจจะปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคง หมายถึงรัฐบาล ซึ่งก็มีข้อมูลหลายอย่างที่สื่อไม่ได้นำเสนอ ... ภาพรวมสื่อเสนอข่าวในลักษณะสร้างความแตกแยก ตีกันไปมาโดยที่สังคมไม่รู้ใครถูกใครผิด มีการสัมภาษณ์โต้ตอบกันไปมา เหมือนกับยุ้งให้แตกแยกกัน โดยที่สังคมไม่ได้ประโยชน์อะไร เพราะข้อมูลที่ได้เป็นเพียงผิวเผินเท่านั้น หากการวิเคราะห์เจาะลึกได้น้อยมาก จึงไม่น่าแปลกใจว่าสังคมนี้อุดมไปด้วยข่าวสาร แต่กลับไม่ได้อะไรจากข่าวสารเหล่านั้น

เมื่อก่อนสื่อมีความเป็นกลาง เนื่องจากมีสื่อเพียงไม่กี่สื่อ หนังสือพิมพ์มีเพียงไม่กี่ฉบับ โทรทัศน์ก็มีไม่กี่ช่อง การนำเสนอข่าวก็เสนอไม่มาก แต่ตอนนี้คนแตกออกไปเป็นกลุ่มๆ ดังนั้น เมื่อสื่อฉบับหนึ่งคิดว่าฉันเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง แต่กลุ่ม ก บอกว่าไม่เป็นกลาง สื่อเล่มนี้เข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วน ข ก็รู้สึก ว่า สื่อฉบับนี้ ข้างของตนเองเป็นพวกเดียวกับตน ส่วนตัวคิดว่าประเด็นความเป็นกลางนั้นหมายถึงสื่อต้องมีคุณธรรม แต่คิดว่าในปัจจุบันนี้ มันเป็นเรื่องยากสำหรับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน

อีกเหตุผลหนึ่ง คือ ทุกวันนี้สื่อมวลชนชอบเข้าข้างเลือกข้าง ซึ่งการเลือกข้างก็ทำให้เกิดความไม่เป็นกลางขึ้น ... ตรงนี้อาจเป็นเรื่องยาก ยังไม่เห็นความพยายามที่สื่อจะเข้ามาประสานความขัดแย้ง ยังเห็นแต่สื่อนำเสนอแค่เพียงเสนอผิวเผินไม่มีวิเคราะห์ให้ความเห็นให้เหตุให้ผลของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชน ดังนั้นจึงมองไม่เห็นตรงนั้นว่าสื่อจะเข้ามาประสานความขัดแย้งได้อย่างไร ยกเว้นแต่ว่าสื่อจะเข้ามานำเสนอความเคลื่อนไหวที่ให้มีการจัดสัมมนาเสวนาในเชิงจริยธรรมให้สังคม และประชาชนได้รับทราบมากขึ้น ซึ่งในจุดนี้หากทุกสื่อร่วมกันเชื่อว่าจะสามารถประสานความเข้าใจให้ประชาชนได้รับทราบ ...”

3. กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว

ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการทำงานด้านข่าวของสื่อมวลชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่สื่อปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณ และมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดูหมิ่นและเกลียดชัง ตลอดจนการอ่านข่าวทางโทรทัศน์จะสามารถทดแทนการอ่านข่าวโดยผู้อ่านข่าวได้หรือไม่ และมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องมีการรายงานข่าวรูปแบบอื่น นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวหรือไม่ รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อการอบรมหรือเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สื่อข่าวในการทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงนั้น

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดูหมิ่นและเกลียดชัง ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งแสดงทัศนะว่า การที่สื่อนำเสนอเนื้อหาความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม ทำให้สังคมมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเห็นว่าเนื้อหาในสื่อมวลชนปัจจุบันมีความจริงเพียงร้อยละ 25 เท่านั้น กลายเป็นสังคมเข้าสู่กลียุคและทำให้เกิดความแตกแยกและความรุนแรง จนถึงขนาดที่การทำร้ายถึงชีวิต กลายเป็นสิ่งที่สังคมรู้สึกเฉยเมย นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า การที่สื่อเลือกข้างในช่วงเหตุการณ์ความรุนแรง ทำให้นำเสนอข้อมูลไม่เป็นกลาง และเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมขึ้น ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า สื่อมวลชนในปัจจุบันไม่ค่อยทำหน้าที่ประสานความขัดแย้งในสังคม ตรงกันข้ามกับสร้างเงื่อนไขให้เกิดความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น

สำหรับแนวทางที่สื่อจะสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่วิชาชีพได้ นั้น เพียงสื่อทำหน้าที่นำเสนอความจริงรอบด้านและมีความรับผิดชอบเท่านั้นก็สามารถสร้างความมั่นคงในสังคมได้แล้ว ซึ่งที่ผ่านมาหลายสื่อนำเสนอความจริงเพียงครึ่งเดียว และสื่อโทรทัศน์แทบไม่แสดงบทบาทในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐเลย ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเสนอว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้หากสังคมสร้างวัฒนธรรมของสื่อขึ้นมาในทางสร้างสรรค์ เช่น วัฒนธรรมในการออกสื่อต้องไม่ใช้ภาษาหยาบคาย เพราะการใช้ภาษาหยาบคายจะนำไปสู่ความรุนแรงได้ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเห็นว่าต้องสร้างคุณภาพให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์รู้เท่าทันแหล่งข่าวด้วย

“... หนังสือพิมพ์มีอำนาจในการนำเสนอความจริงเพียงครึ่งเดียวได้ ก็คือยุยง ปลุกปั่นหรือว่าขึ้นได้ต่อสังคม ดังนั้น ถ้าหนังสือพิมพ์จะสนับสนุนความมั่นคงของรัฐ จะต้องนำเสนอความจริง และรับผิดชอบต่อสาธารณชน ซึ่งก็จะเป็นหนังสือพิมพ์ในอุดมคติ แต่ก็ไม่ใช่

รู้จะขายได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามก็ต้องให้ความเชื่อมั่นน้อยลง หรือว่าให้ความจริงครึ่งหนึ่ง มั่นน้อยลง หรือว่าการใส่ไข่เพื่อใส่ความอีกข้างหนึ่งมันน้อยลง ... โททส์แนบไม่มีบทบาทอะไรเลยซึ่งเป็นความเรื่องที่น่าเสียดายเพราะโททส์แนบมีการแพร่กระจายในวงกว้าง อาจจะ มีบางช่องเท่านั้น แต่มีโททส์แนบส่วนใหญ่มีส่วนน้อยมากในการสนับสนุนเรื่องความมั่นคง ของรัฐ ควรจะต้องมีบทบาทมากกว่านี้ ก็หวังว่า กสทช. น่าจะมีระเบียบหรือข้อบังคับอะไรที่ เปลี่ยนโททส์แนบให้รับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น เพราะตอนนี้โททส์แนบช่องหลักๆ มีความ คล่องตัวในการทำงานอยู่แล้ว น่าจะมีเวลาทำในเรื่องแบบนี้ แต่เพราะว่าไม่มีใครคุมเขา เขาก็เสนออะไรที่คนอยากรู้ ไม่ได้ทำเรื่องที่คุณควรรู้ ...”

“... สื่อมีหน้าที่บอกข่าวสารให้ประชาชนทราบใช้ใหม่ บอกข่าวสารตามความเป็นจริง คงจะไม่เบรคสื่อว่าสร้างความขัดแย้งให้สังคม แต่ก็มีส่วนถ้าจะเพลาส่วนนี้ลงก็จะดี ส่วนสื่อสร้างความมั่นคงของรัฐนั้น นานๆ จะเห็นที่ ...”

“... ควรต้องสร้างวัฒนธรรมในการออกสื่อ อย่างเช่นเรื่องของการพูดเรื่องของ จริยธรรมต่างๆ เรื่องของความให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันนี้กำหนดด้วยกฎหมายไม่ได้ เพราะ ออกทีวีด่าพ่อล้อแม่รัฐบาล ไม่มีเหตุผลและใช้คำหยาบ มันทำให้เกิดความรุนแรง ไม่ว่าเรื่อง คำพูดหรือไรก็ตาม เพราะฉะนั้นถ้าไปออกทีวีก็ต้องรู้ว่ากติกา มารยาทมันคืออะไร แล้วสังคม อเมริกาก็มีนะ นักการเมืองฝรั่งหลุดคำหยาบมาสังคมประณามเลย ...”

“... เคยได้ยินคำว่ากลียุคใหม่ โดยตามศัพท์แล้ว กลียุค มาจากความหมายว่า 1 ใน 4 ความหมายของคำว่ากลียุคมาจากแนวคิดว่ายุคของเราที่สัมพันธ์กับเรื่องของความความ จริงมีอยู่ 4 ยุค สัตยายุคเป็นยุคที่มีความจริงครบถ้วน 100% หรือ 4 ส่วน และยุคที่ความ จริงเหลือ 3 ส่วน เรียกว่าไตรตายุค แล้วก็ทวาปยุค คือ ยุคที่ความจริงเหลือครึ่งหนึ่ง 50% กลียุคคือยุคที่ความจริงมีแค่ 1 ใน 4 ซึ่งก็คือยุคนี้ ยุคที่เหลือ 1 ใน 4 แสดงว่ามีความเท็จถึง 75% แล้วน่าจะแปลกว่า กลียุคมาเกิดขึ้นในยุค Information society ซึ่งแสดงว่าสื่อคือตัว ปล่อยข้อมูลออกไป

โดยเฉพาะสื่อมวลชนของเราเวลานี้ ของเราเป็นสื่อ Mass communication เป็น สื่อสารที่ออกมาสู่คนส่วนใหญ่ และมันเป็นสื่อสารทางเดียว เพราะฉะนั้น สื่อสารทางเดียว เป็นสื่อที่มีความจริงแค่ 1 ใน 4 และมีความเท็จถึง 3 ใน 4 หรือ 75% มันจะทำให้เกิดอะไร ขึ้น ก็จะทำให้เกิดมิกสัจญ์ ซึ่งโดยรูปศัพท์แปลว่าสัจญะ หรือ สัจญา หรือความคิดของเรา ว่า คนอื่นเป็นเนื้อเป็นสมันฆ่าได้ ไม่บาป ในยุคหนึ่งที่บอกว่าฆ่าคอมมิวนิสต์ได้ไม่บาป ก็มา จากสื่อที่เขาให้ จำได้ไหม สื่อสมัยก่อนที่มีแค่ เขาเรียกอะไร กรมกรวิกร กรมประชาสัมพันธ์

ใช้ใหม่ สมัย 6 ตุลา ที่สื่อปั่นและ Manipulate ความคิดคน ทำให้คนในสมัยนั้น ประชาชนโดยทั่วไป คิดว่ากลุ่มนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นพวกฉวยโอกาส พวกแก กำลังจะมาทำร้ายบ้านเมือง ข่าได้ จะเห็นภาพที่คนเอาคนไปแขวนคอไปเผาทั้งย่าง คนที่ยืนดูนั้นยืนดูด้วยความเฉยเมย นี่เกิดขึ้นจากการที่เราใช้สื่อสร้างความเกลียดชัง และเราพร้อมที่จะเห็นคนอื่นฆ่าได้โดยที่เราไม่สะทกสะเทือนเลย

เวลานี้ก็เหมือนกัน เวลาสิ่งที่น่ากลัวที่สุดของสังคม คือ เราทำให้คนแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย และถ้าอีกฝ่ายหนึ่งถูกฆ่าเราก็รู้สึกเฉยเมยมาก เวลาสื่อเหลืองถูกฆ่าตอน 7 ตุลา ฝ่ายสีแดงไม่ว่าจะเป็นคนที่อยู่ในรัฐสภาหรือประชาชนที่อยู่ข้างนอกก็รู้สึกเฉยเมย สะใจ สนับสนุน สื่อแดงถูกฆ่าตอนนี้ก็อาจจะมีความรู้สึกแบบเดียวกันก็ได้ คือรู้สึกเฉยเมย ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่น่ากลัวและเกิดขึ้นจากสื่อ

เมื่อก่อนเคยร้องเรียน ทำไมหนังสือพิมพ์ชอบเอาภาพผู้หญิงถูกข่มขืน ถูกฆ่าปาดคอมาลงหนังสือพิมพ์ ซึ่งคุณไม่ได้รับผิดชอบต่อครอบครัวของคนนั้น และที่จริงมันเป็นภาพอุจาด เดียวนี้ก็ยังเหมือนเดิมหนังสือพิมพ์ชอบอะไรแรงๆ ต้องมีอะไรที่สะเทือนอารมณ์ แต่ส่วนใหญ่ไปในเรื่องของอาชญากรรม เรื่องของความรุนแรงที่ปรากฏบนหนังสือพิมพ์ เพราะไม่อย่างนั้นคุณก็มีความรู้สึกว่าคุณจะขายไม่ได้คุณก็ขายข่าวโดยการเอาสิ่งเหล่านี้ ความรุนแรงมันสะกดคนมากกว่า

สมมติคุณเอาภาพเด็กที่ได้รางวัลโอลิมปิกมาขึ้นหน้าหนึ่ง ไม่มีทางเลย พาดหัวตัวไม่ เด็ก 4 คนได้โอลิมปิกเหรียญทอง คุณจะทำหรือ แต่ถ้าพาดหัว ผู้ชาย 4 คนยุ่งกับแอนนี่ บุรีดี รับรองคุณพาดหัวเลย ทั้งที่คนเหล่านี้อยู่ในวงการสื่อ แต่คนเหล่านี้ไม่เคยว่าคุณข่มขืนจิตใจผู้หญิงคนหนึ่ง เวลาที่คุณไปว่าผู้หญิงคนหนึ่งไปยุ่งกับผู้ชาย 4 คน แต่เวลานี้ 4 คนนั้นเราไม่รู้หรือว่าใคร แต่ได้ผู้ชายที่มาข่มขืนจิตใจผู้หญิงผ่านสื่อ ผู้ชายทั้งนั้นเลย มากกว่า 4 คนอีก เคยมีใครวิจารณ์ไหม ไม่เคยเห็นมีใครลุกขึ้นมาวิจารณ์กันเองเลย สื่อมีใครใหม่ที่จะลุกขึ้นมาพูดว่าไอ้ผู้ชายทั้งหลายก็คนไม่รู้ที่ไปเล่นงานผู้หญิงคนหนึ่งกับลูกของเขา คนแบบนี้เหมาะสมไหม มันไม่ใช่ไปข่มขืนในทางร่างกาย แต่เป็นการข่มขืนทางจิตใจ ซึ่งคนส่วนใหญ่มองไม่เห็นว่ามันรุนแรงสื่อเองก็พอใจในการขายข่าว แต่คุณไม่ได้รู้ว่าคุณกำลังร่วมมือสร้างความรุนแรงในการข่มขืนน้ำจิตน้ำใจของคน ...”

“... ในช่วงที่มีเหตุการณ์การเมือง ผมคิดว่าหนังสือพิมพ์มีส่วนในการสร้างความแตกแยกพอสมควร หลายๆ หนังสือพิมพ์ก็เลือกข้างชัดเจน แน่นนอนพอเลือกข้างชัดเจนมันก็จะเกิดความลำเอียงทางความคิดโดยการนำเสนอข่าวเพื่อทำให้เกิดความแตกแยก ก็คือคนที่สนับสนุนข้างนั้นก็เชื่อหลายๆ อย่างความจริงก็ถูกบิดเบือน คนที่ไม่สนับสนุนข้างนั้นก็

เกิดความโกรธอีกข้างหนึ่งว่าทำไมถูกใส่ร้ายก็เกิดการแตกแยก ทุกด้านไม่ใช่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ...”

“... ถ้ามองภาพรวมของสื่อยังหวังได้ ค่าเฉลี่ยกันก็ต้องถือว่าไม่ F เกิน C แต่ก็ยังไม่ใช่ A ถ้าเอา C เป็นค่าเฉลี่ยนะ C+ แต่ว่ามีบางฉบับ F ก็มีเป็นเพราะ Agenda ที่ชัดเจน บางฉบับมันเป็นสงครามตัวแทนที่ชัดเจนเกินไป พอเห็นปั๊บก็รู้เลยว่าสื่ออะไร ดูได้ชัดได้ แต่ไม่ใช่แบบว่าเห็นแล้วรู้เลยว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้สื่ออะไร Lead ข่าวอย่างนี้เพื่อใคร อะไรอย่างนี้ในเห็นได้ชัด อย่างนั้นผมถือว่า F ...”

“... เห็นข้อมูลที่ซ้ำๆ บ่อยๆ เรายังเก็บมาคิด การซ้ำ ซ้ำข่าว ซ้ำการนำเสนอ ผมยอมรับนะว่าผมค่อนข้างเชื่อสื่อ สื่อมีบทบาทในการชี้นำสังคม เช่น สมมุติว่าการเมืองคนหนึ่งถ้าสื่อมีการนำเสนอข่าวในทางที่ดีอยู่เรื่อยๆ ก็จะมีภาพเป็นบวก คนไหนถูกนำเสนอในภาพที่ไม่ดีอยู่เรื่อยๆ เขาก็จะมีภาพเป็นลบ ฉะนั้นพอคนไหนถ้ามีภาพเป็นลบแล้วไม่โกงก็โกง คนไหนที่มีภาพเป็นบวกนะโกงคนก็ไม่คิดว่าโกง นี่คืออิทธิพลของสื่อละ คือเหมือนกับสังคมจะเชื่อ ค่อนข้างจะเชื่อ คือ คล้ายเราบางทีก็เหมือนกับเราดูละครบ้านทรายทอง วนิดา คนติดกันตรึม มันก็เป็นอิทธิพลของสื่ออย่างหนึ่ง ฉะนั้นมันก็มีพระเอกนางเอกในดวงใจก็จากการที่สื่อนำเสนอ ฉะนั้นภาพลักษณ์มันถูกกำหนดด้วยบทบาทของสื่อเยอะพอสมควร เพราะสื่อมีอิทธิพลต่อความเชื่อถือของสังคม ฉะนั้นสื่อถึงต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของตนเอง เราเชียร์ใครสังคมก็เชื่อ เราตำใครสังคมก็เชื่อ เพราะว่าสถิติเสรีภาพของเรามันเยอะเหลือเกิน ฉะนั้นคุณภาพของสื่อจึงสำคัญ

อย่างบางคนนักสร้างภาพอย่างเดียว แต่เบื้องลึกนี้ไม่ใช่อย่างนั้นเลยไง ไอ้คนนี้ก็ลอยนวลอยู่ในสังคม เพราะถูกสร้างภาพมาเป็นอะไรอย่างนี้ คือ สื่อจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจไม่รู้ สื่อเองอาจจะได้ข้อมูลที่ผิดๆ จากคนนี้ได้ แล้วหมอนี่มันสร้างภาพจนหลอกสื่อก็ได้ เราก็ไม่รู้ไง สื่อเองอาจจะไม่มีเจตนาก็ได้ แต่ก็ถูกคนนี้นั้นหลอก หลอกว่ามันเป็นคนดีแล้วก็หลงรักแล้วก็เชื่อ แล้วก็นำเสนอทางที่ดี ไอ้หมอนี่เลยกลายเป็นภาพดี เพราะสื่อเองก็อาจจะถูกหลอก หมอนี่ไม่ได้ให้ข้อมูลให้ข้อเท็จจริง ผมถึงบอกคุณภาพไง คุณภาพในการกลั่นกรองว่าไอ้คนนี้เป็นอย่างนี้ มันสำคัญ ผมมองว่าคุณภาพนะ มันเป็นเรื่องของคุณภาพของคนในการที่เราจะกลั่นกรองอะไร บางคนกรองได้ลึก บางคนกรองได้ไม่ลึก บางคนต้องดูกันนานๆ ถึงจะอ่านกันขาด ...”

“... หนังสือพิมพ์สร้าง Conflict ด้วยเนื้อหา ทำให้เกิดการแตกแยก โดยการเป็นผู้ตั้งคำถาม แล้วให้คนสองกลุ่มตอบคำถามในมุมเดียวกัน เสมือนเป็นการให้ทั้งสองฝ่าย ไม่

สามารถที่จะกล่าวถึงในด้านอื่น ขณะเดียวกันเนื้อหาที่นั้นยังไม่มีบุคคลอื่นเข้ามาเป็นตัวช่วยเสริมต่อการประกอบการตัดสินใจในเชิงข้อมูลอ้างอิงได้ เพื่อช่วยให้เนื้อหาสมดุลย์ไม่เอียงไปมิติใดมิติหนึ่ง พื้นที่ข่าวยังเป็นพื้นที่จำกัดให้กับผู้ที่เสียหายมากกว่าการเปิดโอกาส จึงทำให้กลุ่มคนนำไปใช้เป็นเครื่องมืออ้างอิงต่อใช้เป็นข้อมูลบอกฝ่ายตนให้มีน้ำหนัก ต่อการเลือกยืนในแนวคิดเดียวกันได้

วิทยุโทรทัศน์ก็ไม่ต่างกัน มีบทบาทคล้ายกับหนังสือพิมพ์ อย่างเช่น การมีข้อจำกัดเวลานำเสนอ การให้ภาพเข้าไปเข้ามา การให้อารมณ์ภาพ การย่อเนื้อหา การสรุปจับประเด็น ถึงแม้ว่าจะมีการนำเสนอถ่ายทอดเสียง ประกอบภาพก็ตาม แต่เนื้อหายังไม่ครบถ้วน อาจจะตกบางส่วนบางเนื้อหาไป เพราะโดยหลักข่าววิทยุโทรทัศน์ก็จะเน้นการสรุปประเด็น และใช้ภาพเสียงมาเป็นตัวประกอบ เพื่อบอกถึงประเด็นนำเสนอ ซึ่งถ้ามีการนำเสนอรอบด้านมีมิติมีเนื้อหาอื่นประกอบเสริม จะช่วยเสริมความเข้าใจต่อผู้บริโภคกับเนื้อหาได้

ทั้งหนังสือพิมพ์และวิทยุโทรทัศน์สามารถสนับสนุนความมั่นคงให้แก่วิธีได้ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นกลาง และให้เนื้อหาที่สอดคล้องตรงในด้านผลดีผลเสียกับสิ่งที่เกิดขึ้น โทรทัศน์เองควรจะเพิ่มรายการหรือจัดช่วงเวลาในการที่จะเสริมสร้างความสามัคคี ความสุข ความปรองดอง อย่างเช่น การสอดแทรกในละคร การสอดแทรกไปในช่วงข่าว การผลิตรายการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย ด้านสิทธิ ซึ่งถ้ามีสิ่งเหล่านี้สอดแทรกหรือทำความเข้าใจจนประชาชนพอมีองค์ความรู้จะทำให้รู้จักแยกแยะรู้เท่าทันต่อสื่อมากขึ้น ...”

“... หนังสือพิมพ์มีโอกาสทำได้เยอะ เพราะคุณเป็นเจ้าของของสิ่งพิมพ์ก็เลือกเสนอแต่สิ่งที่ดีๆ ไป สังคมใครจะมาเถียงคุณ คุณทำสิ่งที่ดีงามใครจะมากล้าด่าคุณ อย่างเรื่องข่าวดารา ข่าวส่อเสียดข่าวชู้ชบิบ อย่างนี้ถ้ามาดูข่าวหน้าสังคมจะมีแต่เปลี่ยนผิวเปลี่ยนเมียตลอดเวลา สังคมได้อะไร ไทยรัฐกับเดลินิวส์วันอาทิตย์ก็มีรูปโป๊หน้าหนึ่ง ซึ่งความจริงแล้วเขาไม่จำเป็นต้องมีแบบนั้นเลย ยิ่งใครก็ซื้ออยู่แล้ว หนังสือพิมพ์สามารถเสนอสิ่งที่ดีงามให้ประชาชนได้ สื่อทุกอย่างสามารถนำเสนอสิ่งที่ดีงามให้สังคมได้ ถ้ามีสำนึกที่ดี แต่ว่าทำไมไม่ทำแบบนี้ สื่อสามารถสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุขได้เพราะทุกคนรู้อยู่แล้วคนต้องอ่านสื่อ ดูทีวี ฟังวิทยุ ถ้าคุณเสนอสิ่งที่ดีงามมาเขาก็ต้องดูเพราะเขาก็ไม่มีตัวเลือกเป็นอย่างอื่น ถ้าคุณนำเสนอสิ่งที่ดีงามมาเขาก็ต้องดู ถ้าคุณเสนอสิ่งที่ดีงามทุกวันๆ สังคมก็จะดีงามขึ้น มีใครจะไปร้องถามว่าเสนอ อย่างนี้ไม่มีหรือถ้าเสนอสิ่งดีๆ ...”

“... สื่อไม่จำเป็นต้องประสานความขัดแย้งอะไร แต่ว่าคุณต้องหยุดการสร้าง ความขัดแย้ง คุณจะต้องพยายามที่จะสื่อสิ่งที่เป็นความจริง ถึงได้บอกว่าขึ้นอยู่กับว่าคุณต้องการ สังคมแบบไหน แล้วคุณต้องยอมรับว่าคุณมีอำนาจในการ Socialize มีอำนาจในการ Manipulate ในการสร้างสังคมที่มันจะเกิดไปสู่ความแตกแยกก็ได้ เกิดความสมานฉันท์ก็ได้ เกิดไปสู่ความเข้าใจเห็นอกเห็นใจคนที่อยู่ร่วมชาติด้วยกันได้อย่างไร ด้วยการลดการบริโภค ลดการเอาเปรียบของเราลง สื่อก็ต้องสร้างการให้ข้อมูลแบบนี้อย่างมีศิลปะ ไม่ใช่แบบ ที่อูๆ สื่อที่เป็นทีวีก็จะมีวิธีการว่าคุณจะสื่ออย่างไร จะ Creative อย่างไร ในการที่จะสื่อ ความจริงที่น่าสนใจแล้วทำให้คนเกิดตระหนักรู้ เกิดสำนึกขึ้นมาจริงๆ เวลานี้ต้องบอกว่า มนุษย์เราส่วนใหญ่ในสังคม ไม่สำคัญว่าสิ่งที่เขารู้เป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ แต่กลายเป็นว่า คุณสามารถสร้าง Perception กับสังคม กลายเป็นว่าบางที่เป็นสิ่งที่ไม่จริง ...”

“... ผมคิดว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในการประสานความขัดแย้งน้อย ผมคิดว่า สื่อมวลชนมีโอกาสในการสร้างความขัดแย้งเยอะในช่วงหลังๆ ที่เขาเรียกว่าข่าวบึงปอง เอ ว่าอย่างไร บิวว่าอย่างไร ได้กันไปมามันก็ขัดแย้งกันอยู่แล้ว ถ้าเสนอข่าวแบบบึงปอง ซึ่งก็ยัง เห็นน้อยมากในการประสานความขัดแย้ง ...”

สำหรับประเด็นคำถามที่ว่า การอ่านข่าวทางโทรทัศน์จะสามารถทดแทนการอ่านข่าวโดย ผู้อ่านข่าวได้หรือไม่ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า การอ่านข่าวทางโทรทัศน์ไม่สามารถทดแทนการ อ่านข่าวโดยผู้อ่านข่าวได้ และรายการเล่าข่าวนั้นไม่ใช่ข่าวแต่เป็นการแสดง ประเด็นปัญหาอยู่ที่ ชาวบ้านไม่ตระหนักว่าเป็นรายการแสดง ซึ่งแยกไม่ออกระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ขณะที่ผู้ให้ ข้อมูลหลักบางคนเห็นว่าสามารถทดแทนกันได้ในระดับหนึ่งสำหรับคนที่ไม่ค่อยมีเวลา อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านเดียวกันเห็นว่าสื่อสิ่งพิมพ์ควรปรับตัวในการรายงานข่าวเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

“... แต่ละคนไม่ได้ใช้สติปัญญาและความสามารถ ไม่ได้มีการลงทุน คือ ชาวาก็ Reproduce เอาสิ่งที่เขาทำไปแล้วมาอ่านแล้วจบแค่นั้น แต่คุณไม่เคยที่จะทำงานเชิง Investigate อะไรได้เลยว่าข่าวที่ออกมาคืออะไรที่เป็นความจริง อะไรที่เป็นความเท็จ มีใครที่ อยากจะทำให้เกิดสิ่งที่เป็นสติปัญญากับผู้คน ...”

“... จริงๆ แล้วมันคือวัฒนธรรมนะ และวัฒนธรรมไทยก็คือสภากาแฟ แม่ทักกันอยู่ ในสภากาแฟ คนไทยชอบแม่ทัก อันนี้ก็ขึ้นจ่อมันเป็นความรับผิดชอบของเจ้าของสื่อ แม้กระทั่งสื่อหลักบางทีก็ยังผสมปนเป ความเห็นกับข้อเท็จจริงไม่ชัด ความเห็นไปอยู่ในเนื้อ

ข่าวพาดหัว คุยข่าวผมเฉยๆ ผมไม่ใช่คนชอบ ผมก็โอเคเพราะว่าเราอยู่ในใจมันเป็นโชว์ แต่ชาวบ้านไม่รู้คิดว่าเป็นข่าวเพราะฉะนั้นคุณสฤยุทธ์เค้าคิดว่าเค้าเป็นโชว์ เค้ามีสิทธิ อย่างโน้น อย่างนี้ออกทำที่ คุณกนกอาจจะบอกว่ามีประเด็นประเด็นนิดหน่อย แต่ชาวบ้านเอาตรงนั้น เป็นข่าวเป็นสาระซึ่งจริงๆ แล้วมันไม่สามารถแยกได้ ผมคิดว่าถ้าใครทำที่ที่จะต้องให้ชัด เหมือนกับหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ดีๆ นะหนังสือพิมพ์เลวๆ ก็แยเหมือนกันนะ คือ อ่านข่าวคือข่าว อ่านคอลัมน์คือความเห็น มันต้องให้ชัด วิทยุก็ทำได้นี้คือภาคข่าวเมื่อก่อนเราเด็กๆ นะ ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวพระราชสำนัก ท็อคโชว์ก็คือท็อคโชว์คอมเม้นท์ใช้ใหม่หรือแม้กระทั่งในข่าวซีเอ็นเอ็น เรามีคอมพิวเตอร์ที่ปรึกษาของเราเรื่องนี้คิดยังไง อันนี้ผมคิดว่ามันไม่ใช่กฎหมายมันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เราต้องสร้างให้เกิดขึ้น ...”

“... มองว่าไม่น่าจะทดแทน มองว่าทำหน้าที่เพียงอ่านหนังสือพิมพ์แทนเรา ไม่หลากหลาย อันนี้เป็นหนึ่งฟังก์ชันได้ไม่ได้เถียงแต่มันควรจะมีมากกว่านั้น เช่น หลายๆ ส่วน ทำหน้าที่อ่านข่าวแทนเรา วันนี้พาดหัวไทยรัฐว่าอย่างนี้ มติชนว่าอย่างนี้ ฉบับไหนว่าอย่างโน้นอย่างนี้ ในความรู้สึกคิดว่าไม่น่าจะทดแทนการอ่านข่าวของเรา เพราะว่าในรายละเอียด เนื้อหามันต่างกัน และด้วยคุณสมบัติของข่าวโทรทัศน์มันควรจะต่างจากหนังสือพิมพ์ ในการทำข่าวที่วิธีหนึ่งเรื่อง ในการทำข่าวหนังสือพิมพ์หนึ่งเรื่อง มันควรจะแตกต่างกัน ไม่ควรจะมาอ่าน เพราะการอ่านมันเหมือนการ Dominate ด้วย เพราะบางคนก็ไม่อยากอ่านฉบับนี้ แต่คุณก็มาอ่านฉบับนี้ให้เขาฟังทุกวัน เพราะฉะนั้นถามว่าคุณมีทางเลือกหรือไม่ ตอบว่ามีคือเปลี่ยนช่องอื่นแต่ช่องอื่นก็อ่านฉบับนี้เหมือนกัน มันเหมือนเป็นการ Dominate ...”

“... ผมคิดว่าทดแทนได้มากพอสมควร สำหรับบางกลุ่มที่มีเวลาไม่เยอะ และอยากจะเสพข่าวเฉพาะประเด็นอย่างเดียว ผมว่ามันโยงกันระหว่างหนังสือพิมพ์ ถามว่าหลีกเลี่ยงตรงนั้นได้หรือไม่ คิดว่าเลี่ยงไม่ได้เพราะมันเป็นการทำมาหากินโดยสุจริตในการเอาข่าวมาอ่าน อาจจะมีคนกระแนะกระเหนาะว่าไม่ลงทุนเลย แต่ผมคิดว่าไปยุ่งกับเขาไม่ได้ เพราะว่าเขาก็เหมือนการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นนวัตกรรมอันหนึ่งของสื่อ

เหมือนกับอินเทอร์เน็ตเข้ามาสื่อก็จะไววายวายนะ โอ๊ย! ไม่ได้ต้องกีดกันอินเทอร์เน็ต อย่างคนเล่าข่าวเราจะไปกีดกันเขาไม่ได้ แต่เหมือนกับที่ให้ความเห็นตอนแรก ถ้าหนังสือพิมพ์ไม่ปรับตัวให้เล็ก เรื่องกลุ่มคนเล่าข่าวก็จะเข้ามาแทนหนังสือพิมพ์ที่ฉาบฉวยหรือที่เน้นปริมาณข่าวเพราะว่าการเล่าข่าวเป็นแค่เฮดไลน์ ถ้าหนังสือพิมพ์นำเสนอแค่เฮดไลน์ ผมไม่ต้องซื้อหนังสือพิมพ์ก็ได้ ฟังหัวข้อข่าวกับอ่านมันเท่ากัน ถ้าหนังสือพิมพ์ปรับไปให้ลุ่มลึก อย่างในต่างประเทศทำไมคนถึงอ่านนิวยอร์กไทม์ เพราะว่าเกิดอะไรขึ้นเขามีเรื่อง

เจาะลึกหลายๆ ด้าน ซึ่งเขาซื้อหนังสือพิมพ์ด้วยสาเหตุนี้ บางทีฟังหัวข้อข่าวแล้วมันอาจ สนับสนุนกันก็ได้ เราอาจจะฟังคุณสรยุทธอ่านหัวข้อข่าว แล้วเราอยากรู้ด้านลึกก็มาอ่าน หนังสือพิมพ์ แต่ถ้าหนังสือพิมพ์ทำตัวเหมือนคนเล่าข่าวหรือมีคุณค่าเท่ากัน ผมก็ไม่ซื้อ หนังสือพิมพ์ผมก็ฟังจากคนเล่าข่าว ...”

สำหรับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก ต่อประเด็นของความจำเป็นที่จะต้องมีการรายงานข่าว รูปแบบอื่น นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่ามีคามจำเป็น โดย รูปแบบที่เหมาะสมนอกเหนือจากการเล่าข่าว ได้แก่ การวิเคราะห์ข่าว การรายงานข่าวหรือนำเสนอ ข้อมูลของข่าวในเชิงลึก และการรายงานข่าวเชิงสืบสวน

“... ก็ควรจะมีข่าวที่เป็นเชิง Investigate แม้แต่ทีวีไทยพีทีเคเคยวิจารณ์ รายการตอบ โจทย์อะไรของคุณ คุณก็ต้องเอาคน 2 ฝ่ายมาเถียงกัน เถียงกันแล้วก็ให้ประชาชนเป็นคน ตัดสินใจเองว่าคุณจะเชื่อใคร แต่ข่าวไม่เคยทำหน้าที่ในแง่ที่ว่า ไป Search ข้อมูลก่อนแล้ว ทำให้คนเห็น Background ของเรื่อง เพื่อให้คนมีข้อมูลในการตัดสินใจแล้วใช้วิจารณญาณ ในการฟัง 2 คนนี้พูด คุณเผอิญเป็นฝ่ายแดง คุณก็เชื่อไอ้คนนี้ ถ้าคุณเป็นฝ่ายเหลืองคุณก็ เชื่ออีกคนหนึ่ง พวกนี้ไม่ได้สร้างสติปัญญาว่าข้อเท็จจริงคืออะไร ความจริงคืออะไร มันไม่มี ข้อมูลเหล่านี้ ซึ่งเคยพูดกับทีวีไทยไปตั้งนานแล้ว ว่าของคุณแทนที่จะมีส่วนนี้เข้ามาเถียงกัน คุณควรจะฉายภาพอีกอันหนึ่งว่า ก่อนหน้านี้มันมีอะไร มีข้อมูลอย่างนี้ๆ แล้วมาฟังเขาเถียง ซึ่งคุณไม่มี แล้วคนไม่ได้ติดตามเรื่องนี้เลยเวลาฟังคนอื่นมาเถียงกันคุณก็จะไม่รู้หรือว่าที่ เถียงกันนี้โกหกหรือเปล่า โดยเฉพาะประเด็นทางการเมือง พวกนี้ก็มาอาศัยทีวีในการโกหก ...”

“... จำเป็น การเล่าข่าวนั้นน้อยไป มันจะควรมีความหลากหลาย โดยเฉพาะการ วิเคราะห์ข่าวถือว่ามีความจำเป็น เพราะการวิเคราะห์ข่าวสามารถทำให้คนมีความรู้มากขึ้น ที่เดียวจากข่าวหนึ่งข่าว และการวิเคราะห์ข่าวก็มีหลากหลายรูปแบบ วิเคราะห์องค์ประกอบ ภาพรวมของข่าว วิเคราะห์เปรียบเทียบบ้านเรากับต่างประเทศ อย่างนี้เป็นต้น มันสามารถ ทำได้หลากหลาย เพราะฉะนั้นภายใต้การวิเคราะห์ข่าวมันอาจเกิดวิธีการนำเสนอข่าวใหม่ๆ การเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น เกิดภัยธรรมชาติในประเทศไทยเกิดแล้วเป็นอย่างไร การดูแลประชาชนเป็นอย่างไร เปรียบเทียบกับประเทศที่มีสภาพภูมิประเทศเหมือนกันเกิด เหตุการณ์เดียวกันเขาดูแลอย่างไร เราได้อะไรตรงนั้นมาเติมให้เต็ม วิเคราะห์แบบ องค์ประกอบข่าวโดยรวม เช่น ประเทศไทยเกิดน้ำท่วมช่วงนี้รัฐบาลเข้าไปดูแล ซึ่งก็ต้อง

วิเคราะห์ว่าเหตุการณ์อันนี้จะส่งผลกระทบต่อคนไทยทุกคนในเรื่องใดบ้าง ซึ่งรูปแบบรายการแบบนี้สมัยก่อนเคยได้ดูอยู่รายการหนึ่ง คือ คุณพิชัย วาสนาส่ง ...”

“... ผมคิดว่าจำเป็น เพราะว่าการเล่าข่าวมันทำได้แบบผิวๆ ก็คือได้เฉพาะการจับความเป็นมาเป็นไป สิ่งที่สื่อโดยรวมขาดก็คือข้อมูลด้านลึกเพราะทุกคนแข่งกันเรื่องข้อมูลทางด้านความเร็วและปริมาณ ทุกคนแข่งกันเร็วไม่ได้แข่งกันด้านลึก ผมว่าเราขาดกันทั้งกระบวนการตั้งแต่ทีวี หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ตสำหรับข้อมูลที่เป็นเชิงลึก ...”

สำหรับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อการอบรมหรือเตรียมความพร้อมให้ผู้สื่อข่าวในการทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรง ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้สื่อข่าวในการทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรง แม้จะเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งในประเทศไทย โดยการอบรมนั้นต้องครอบคลุมทั้งการรู้จักป้องกันตนเองในสถานการณ์รุนแรง และการอบรมบทบาทของผู้สื่อข่าวให้ตระหนักถึงบทบาทการทำหน้าที่สื่อและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมด้วย

“... ควรได้รับการอบรมอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าเหตุการณ์รุนแรงในประเทศไทยไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย แต่ในส่วนนี้ควรจะทำในแบบพื้นฐาน ของการมาทำหน้าที่ผู้สื่อข่าว ที่ควรจะต้องมีจัดอบรม เพราะจะมีส่วนช่วยอย่างยิ่งต่อผู้สื่อข่าวประจำพื้นที่ หรือ เข้าไปมีส่วนในเหตุการณ์ โดยส่วนนี้ไม่แน่ใจว่าจะเป็นส่วนใดที่จะต้องดำเนินการ ทั้งส่วนขององค์กร หรือส่วนขององค์กรวิชาชีพแต่ควรที่จะดำเนินการ ซึ่งจะเป็นการรักษาชีวิต การรู้จักป้องกันตนเองในขณะที่อยู่ในพื้นที่ การระมัดระวัง การจำแนกวัตถุ เสี่ยง ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อการรายงานข่าว ...”

“... คุณต้องอบรมให้เขารู้ว่าบทบาทของเขามีผลต่อสังคมอย่างไรบ้าง และคุณต้องมีความรับผิดชอบต่ออย่างไรบ้างต่อสังคม ...”

4. ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ

ประเด็นเกี่ยวกับความคุ้มครอง สวัสดิภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อนั้นประกอบด้วย ปัญหาที่ผู้บริโภคว่าสารประทบตราสื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางที่ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริโภคข่าวสารว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามและวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความคุ้มครองสวัสดิภาพและสวัสดิการที่เหมาะสม

โดยประเด็นที่ผู้บริโภคข่าวสาร ประทับตราสื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางที่ไม่สอดคล้องกับความเห็นของผู้บริโภคข่าวสารว่า เป็นฝ่ายตรงข้ามและวิธีการแก้ปัญหา นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สาเหตุที่เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ เนื่องจากสื่อบางสื่อมีการนำเสนอข้อมูลไม่รอบด้าน ขาดความเป็นกลาง ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าเป็นเพราะผู้บริโภครู้เท่าทันสื่อ และผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเห็นว่าเป็นอุดมการณ์ของสื่อเองที่เลือกข้าง ซึ่งไม่ควรที่จะกล่าวหาสื่อ แต่ควรที่จะต้องทำให้ผู้บริโภคมีความสามารถแยกแยะ และใช้วิจารณญาณในการบริโภคสื่อมากกว่า

สำหรับวิธีการแก้ปัญหาทำได้โดยสื่อต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ยึดมั่นในจรรยาวิชาชีพและระมัดระวังในการใช้ภาษาให้เหมาะสม รวมทั้งสื่อต้องนำเสนอข้อมูลในเชิงลึกมากกว่าให้สองฝ่ายมาแสดงความคิดเห็นกันเท่านั้น สื่อต้องตรวจสอบตนเองเสมอว่ามีอคติในการทำงานหรือไม่ นอกจากนี้ทั้งภาครัฐและกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำความจริงให้ปรากฏ กฎหมายต้องศักดิ์สิทธิ์และไม่เลือกปฏิบัติ

“... ประชาชนฉลาดพอว่าอ่านข่าวรู้ว่านี่แดงนี่เหลือง นั่นคือประชาชนรู้ทันสื่อ ซึ่งมันก็ดีเหมือนกัน มันก็ช่วยให้ประชาชนตัดสินใจด้วย เลิกเชื่อมติชนเยอะแยะเลย เพราะมันเป็นแดง คือ บางที่เขาไม่รู้ ...”

“... สื่อจะต้องทำหน้าที่ในความเป็นกลาง คือ การยึดต่อจรรยาบรรณ การรายงานทุกๆ ด้านทุกๆ มิติของที่มาของข่าว แหล่งข่าว บุคคลที่ 2 บุคคลที่ 3 ไม่ควรที่จะนำเสนอเพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และควรรายงานข่าวที่ใช้ภาษาที่เหมาะสมไม่ชี้นำ สร้างประเด็นให้เกิดความสงสัย ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านสามารถแยกแยะและรับรู้ข้อมูล เพื่อนำไปกรองใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน การดำรงชีพ และการอยู่ร่วมในสังคม ขณะเดียวกันหากสื่อรายงานในเชิงนี้ ผู้ที่อยู่ตรงข้ามไม่สามารถนำไปอ้างถึงอ้างอิงจากผลการรายงานข่าว ให้ผู้ที่อยู่ในกลุ่มเกิดความสับสนจากข่าวสาร หรือเกิดอคติได้ง่าย ...”

“... สื่อต้องตรงไปตรงมา ความรุนแรงเสนอได้ แต่ต้องครบถ้วนและสอบสวนหาข้อเท็จจริงทุกด้านด้วย ถ้าเสนอครบถ้วนผู้บริโภคจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร ขณะเดียวกันอำนาจของภาครัฐและกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำความจริงให้ปรากฏ ถ้าสามารถทำความจริงให้ปรากฏได้โดยการลงโทษ ใครทำผิดต้องลงโทษแต่ต้องไม่เลือกปฏิบัติ ถ้ากระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพตรงนั้นมันจะเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มาเลือกปฏิบัติ คนก็จะเกรงกลัวกฎหมาย ถ้าทุกคนเกรงกลัวกฎหมาย เคารพกฎหมายเรื่องอื่นก็จะดีขึ้น

เยอะ แต่ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามความศักดิ์สิทธิ์เกรงกลัวกฎหมายยังมีน้อย การกระทำความผิดก็จะมากขึ้น ความสงบเรียบร้อยก็จะมีน้อย ...”

“... กรณีที่สื่อถูกตีตรา สื่อบางฉบับยังอยู่ในระดับที่ยังมีอุดมการณ์ คือ เขายังไม่ได้เป็นสงครามตัวแทนที่ชัดเจน แต่ก็อาจจะมีมุมมองของเขาว่ามุมมองนี้เขาเห็นด้วยกับสื่อนี้ มุมนี้เขาเห็นว่าสื่อนี้ถูก ก็ถือว่าเขากล้า ในขณะที่สังคมมีความรู้สึกว่าถ้าสื่อนี้แล้วไม่ดีขึ้น แต่เขาก็มีมุมมองบางมุมเขาก็บอกว่าสื่อไอเค บางมุมมองของความเคลื่อนไหว ไม่ใช่ว่าความเคลื่อนไหว มีความเคลื่อนไหวทุกวันทุกเวลา ทุก Issue ของสื่อจะต้องลบ มุมนี้ถูกนะอะไรแบบนี้ แล้วอย่างคุณแปลว่าเขาก็มีมุมมองของเขา แต่ว่าบางฉบับเขาชัดเจนเลยว่า คือ สงครามตัวแทน อย่างนี้ย้อนกลับมาคำถามที่ถามว่า สื่อส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกไหม อย่างนี้คือคำตอบ ...”

“... คุณไปเอาคนสองฝ่ายมานั่งเถียงกัน พอคุณเอาสื่อแดงมาก็ถูกสื่อเหลืองด่า พอเอาสื่อเหลืองมาก็ถูกสื่อแดงด่า คุณก็อยู่แบบอย่างนี้ แต่การที่คุณจะสามารถสร้างข้อมูลพื้นฐานที่ทำให้คนเกิดความเข้าใจ ซึ่งคุณต้องใช้ศิลปะในการที่จะสื่อ สิ่งที่เป็นความจริง แต่ในด้านหนึ่งเราก็ต้องยอมรับว่า ในวิธีการของเรา คนเราจะพ้นจากอคติทั้งหมด มันยาก แต่คุณในฐานะที่เรารู้ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตัวเอง เราก็ต้องมองว่า เรามีอคติอยู่หรือเปล่า อคติของเราทำให้เราพยายามที่จะลบข้อมูลข้อเท็จจริงเหล่านี้หรือเปล่า หรือเราเห็นอกเห็นใจมากกว่า คุณต้องมองตัวคุณเองว่าจากพื้นฐานของคุณเองที่มีอคติไม่มากนักน้อย ทุกคนต้องมีอคติอยู่แล้ว แต่เวลาที่คุณนำเสนอข้อมูล คุณแฟร์ไหม ...”

“... คนเป็นสื่อก็ต้องมานั่งคิดเหมือนกันว่าเราขาวหรือช้ำไปไหม แต่ในต่างประเทศก็มีสื่อบางสื่อที่ประกาศตัวว่าเขาเป็นอย่างนั้นเราต้องให้เขาเป็น ในอเมริกาก็มีสื่อเป็นไอเดียของเขาแบบนี้ เขาเชื่อของเขาแบบนี้และเขาก็เสนอของเขาแบบนี้ เราก็ต้องยอมรับว่าคนนี้จะเป็นอย่างนี้ก็ต้องยอมรับ ไม่ใช่ไปด่าเขา ไม่ถูก ส่วนผู้รับสารมีหลายระดับ คนที่ใช้วิจารณญาณของตัวเองก็แยกแยะได้ แต่คนที่หลงเชื่อก็ได้เหมือนกัน ดังนั้นเราแยกแยะคนที่รับดีกว่ามากกว่าคนที่ให้ ...”

สำหรับความคุ้มครองสวัสดิภาพและการมีสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าจะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ปฏิบัติงาน และจัดหาสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ เนื่องจากสื่อมวลชนทำงานด้วยความเสี่ยงสูง อีกทั้งมี

ผลกระทบต่อสังคมมากจึงควรได้รับคำตอบแทนและสวัสดิการที่ดี อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว การจะให้สวัสดิการมากขึ้นอยู่กับสื่อแต่ละสำนัก แต่ก็ควรมีมาตรฐานของวิชาชีพด้วย

ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า เรื่องสวัสดิการเป็นเรื่องที่สื่อแต่ละสำนักจะเป็นผู้พิจารณาเอง หรือองค์กรวิชาชีพหากมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่าไม่ใช่หน้าที่ของรัฐบาลที่จะเข้าไปให้สวัสดิการผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ สิ่งที่รัฐบาลควรดำเนินการ คือ การจัดอบรมให้ผู้ปฏิบัติงานมากกว่า นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าสวัสดิการสื่อจะเกิดขึ้นหากสื่อทำหน้าที่ได้อย่างมีความรับผิดชอบ สังคมพร้อมที่จะปกป้องดูแลสื่อ ในทางตรงกันข้ามหากสื่อขาดความรับผิดชอบ สังคมก็พร้อมที่จะทำลายสื่อได้เช่นกัน

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนหนึ่งให้ความสนใจในเรื่องสวัสดิการของสื่อมวลชนท้องถิ่น หรือ ผู้สื่อข่าวภูมิภาค ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นพนักงานประจำของสื่อแต่ละสำนัก จึงขาดสวัสดิการและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องรับอาณัติสั่งจ้างจากแหล่งข่าว การแก้ปัญหาดังกล่าว คือ ทำให้ผู้สื่อข่าวภูมิภาคเป็นพนักงานประจำและมีการจัดสวัสดิการให้เหมาะสม อีกทั้งต้องดูแลถึงความคุ้มครองในชีวิตด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยองค์กรวิชาชีพสื่อ เพราะที่ผ่านมาผู้บริหารองค์กรวิชาชีพไม่ดำเนินการใดๆ ในการแก้ปัญหาดังกล่าว และสถานการณ์หนังสือพิมพ์ก็ไม่สามารถบังคับสมาชิกให้ดำเนินการใดๆ ได้ด้วย ทำได้เพียงการเสนอแนะเท่านั้น

“... คิดว่าคนที่ทำงานเสี่ยงภัยในสนามก็ควรได้รับการดูแลมากขึ้น และในแง่ของความสามารถ คุณสมารถที่จะใช้สวัสดิการใช้คำตอบแทนในการพัฒนา Drive ให้เขา เกิด Active ในการที่เขาจะแสวงหาความรู้ แสวงหาความสามารถต่างๆ ...”

“... ถ้ามองว่าควรจะมีสวัสดิการหรือไม่มันอยู่ที่องค์กรนะรัฐอย่าไปยุ่ง ผมว่าไม่ใช่เรื่องสวัสดิการน่าจะเป็นเรื่องการฝึกอบรม คงต้องมีค่าสวัสดิการด้วย ที่ไม่อยากพูดมากเพราะมันเป็นหน้าที่ของรัฐในความรู้สึกผม ...”

“... ก็ต้องตามสมควรโดยเมื่อเทียบกับอาชีพที่มีคุณค่า ไม่ใช่ไปเทียบกับอาชีพเสมียน ผมว่าสื่อมวลชนเป็นอาชีพที่คล้ายกับคนเขียนบทหนัง ก็คือนักเขียนบทหนังมักจะได้อำนาจไม่เยอะ เราก็ไม่เคยมีนักเขียนบทหนังที่ดีสักที ถึงตอนหลังจะเริ่มจากแพงขึ้น ผมคิดว่าสื่อมวลชนไม่ได้ได้เงินเดือนละเยอะมากเท่ากันหมด คือ เราไม่เคยเห็นสื่อมวลชนที่เก่งๆ แล้ว

มีเงินเดือนที่ดี ยกเว้นไปทำรายการทีวี ทีวีที่ดังโป้งป้างมีไม่กี่คน ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสม จะต้องดูแลเรื่องเงินเดือน ...”

“... การให้สวัสดิการขึ้นอยู่กับโครงสร้างของธุรกิจหรือกิจการสื่ออื่นๆ ต้องแยกตามชนิดสื่อ ซึ่งจะมีความแตกต่างกัน แต่โดยรวมจากที่ทราบส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่เหมาะสมมีมาตรฐานอ้างอิงตามระดับ แต่ไม่แตกต่างกันมากนักและแต่ละสื่อมีสวัสดิการที่เหมาะสมตามสภาพที่ให้ อาทิ การประกันสุขภาพ เบี้ยเลี้ยง โบนัส ค่าพาหนะ ...”

“... เป็นไปตามระบบสวัสดิการของรัฐต่อประชาชน รัฐจะมาเจือจានให้แต่กับสื่อคงไม่ได้ แต่ถ้ามีสภาวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางขึ้นมา สามารถคิดต่อไปเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ในเรื่องของค่าตอบแทนหลังจากที่พ้นวิชาชีพไปแล้ว รวมทั้งการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ต่างๆ เป็นต้น ...”

“... สวัสดิการคนทำสื่อดีขึ้นเยอะกว่าเมื่อก่อน เพราะว่าตอนนี้สื่อไม่ธรรมดาอย่างน้อยต้องปริญญาตรีและต้องปริญญาตรีทางสื่อด้วย ตรงนี้คุณภาพขึ้นมาเยอะ สมัยก่อนสื่อก็ยังเป็นอีกแบบหนึ่ง สื่อขี้เมาสมัยนั้นกินเหล้ากันดูเดี๋ยวน่าดู ถามว่าทำไมข่าวที่ออกมาไม่ตรงกับที่พูด เขาก็บอกว่าเขาส่งไปตามที่พูด แต่หัวหน้าไปแก้หมด และมีอีกแบบหนึ่งที่นักข่าวมาทำข่าว แต่ข่าวมันหายไปไหนหมด นักข่าวบอกว่าพอดีเมื่อคืนเมาไม่รู้ไปทิ้งไว้ไหนอะไรอย่างนี้เป็นต้น นี่คือนิสัยสมัยนั้น แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช่แล้ว พัฒนาแล้ว เข้าขั้นก็มีประชุมกองบรรณาธิการแล้วมอบหมายให้นักข่าวและให้ความรู้ กำหนดทิศทาง กรอบการทำงานแล้วมาคุยกันถกกันก่อนที่จะออกไป ดีขึ้นเยอะและแข่งกันเยอะ หลายฉบับก็ทำได้ดึ้นะ แต่ว่าสื่อของวิทยุโทรทัศน์เป็นอีกแบบหนึ่ง คือ เน้นความรวดเร็ว แล้วออกทันที ในความเร็วบางทีก็ไม่ครบถ้วน แทนที่จะได้ทุกอย่างก็ได้ไม่ครบหมด แล้วการตรวจสอบข่าวบางทีมันก็อาจจะน้อย เพราะเวลาจำกัด เข้าต้องทันเที่ยง บ่ายต้องทันเย็น บางครั้งทางผู้บริโภคสื่อก็ต้องมีความรู้เหมือนกัน ว่าธรรมชาติสื่อต้องเป็นแบบนี้ ...”

“... สื่อทำหน้าที่เป็นสื่อสมบูรณ์แบบ ผมว่าสังคมพร้อมเป็นทั้งตัวสวัสดิการ เป็นทั้งตัวสวัสดิภาพให้กับสื่อด้วย ถ้าสื่อมีความซื่อตรง คนทุกคนก็พร้อมที่จะเป็นเกราะป้องกันสื่อ แต่ในขณะเดียวกันถ้าสื่อขายตัวขายวิญญาณ ประชาชนก็พร้อมที่จะทำลายสื่อเหมือนกัน อันนี้เป็นเรื่องปกติ อยู่ที่ข้อเท็จจริงมากกว่า ...”

“... ในที่ประชุมสภาการหนังสือพิมพ์นะ ผมถามว่ามีนักข่าวนครปฐมถูกยิงตาย สภาการหนังสือพิมพ์เป็นสภาที่ดูแลหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศ ทำไมจึงไม่หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมา พุดหะ ที่ประชุมเงียบกริบเลย เพราะประธานสภา คือ ไทยรัฐ เลขาฯ ก็อยู่เดลินิวส์ นอกนั้นก็ใหญ่ๆ ทั้งนั้นนะ พอหมดเวลาประชุมหัวเรือใหญ่ศูนย์ข่าวอิศรา ก็บอกว่า ที่ไม่พุด เพราะนักหนังสือพิมพ์คนนี้นั่นชั่ว มันไปรีดไถเขาเลยถูกเขายิงตาย นั่นคือ สิ่งที่เขาพุด ผมก็เลยถามต่อไปว่า แล้วเดี๋ยวนี้สภาการหนังสือพิมพ์ ดูแลพวกผู้สื่อข่าวต่างจังหวัดอย่างไร มันก็คือไม่มีอะไรเลย สามสี่สิบปีก่อนเป็นอย่างนี้เดี๋ยวนี้ก็เป็นอย่างนี้

เมื่อก่อนตอนผมทำข่าวใหม่ๆ ผมดูแลผู้สื่อข่าวต่างจังหวัด เมื่อก่อนนักข่าวต่างจังหวัด จะไม่รับอะไรจากทางต้นสังกัดเลย ถ้าคุณส่งข่าวมาได้ ส่งรูปมาได้แล้วลงพิมพ์ เงินคุณถึงจะได้ เมื่อก่อนนี้ข่าวนี้หนึ่งได้ 75 สตางค์ ถ้าได้ข่าวหน้าหนึ่งก็มากหน่อย จนวันนี้ก็เหมือนกับ 30-40 ปีก่อน หนังสือพิมพ์มีรายได้ร่ำรวยมหาศาลไม่ได้ดูแลเขาเลยหรือ ทำไมไม่จัดให้เขาเป็นลูกจ้างประจำไปเลยหะ แล้วให้เงินเดือนเขาไปให้สวัสดิการเขาไป แต่ไม่ ให้ เขาเป็นสื่อให้เขาไปหาเนื้อล่ำกินเอง พ.ศ. 2553 มันก็เป็นอย่างเดิม ไทยรัฐร่ำรวย มหาศาล เดลินิวส์ร่ำรวยมหาศาล มติชนก็มหาศาล โรงพิมพ์เยอะเยอะ คมชัดลึกก็มีใช้ใหม่ แล้วทำไมไม่แก้ตรงนี้ ทำไมไม่จัดสวัสดิการให้เขา มันจะได้ไม่ไปขูดรีดเขาใช้ใหม่ แต่ ณ วันนี้ก็อย่างเดิม เรื่องสวัสดิการของนักข่าวภูมิภาคมันก็ต้องดูแล

ข้อเสนอตั้งให้เป็นพนักงาน ให้เงินเดือนประจำ ให้เป็นพนักงานกินเงินเดือนประจำ สะจะมีเบี้ยเลี้ยงพิเศษอะไรก็ตาม มันก็เหมือนนักข่าวในกรุงเทพฯ เพราะข่าวภูมิภาคบางข่าวก็ให้นักข่าวกรุงเทพฯ ไปทำ ถ้าบรรจุเขาเป็นพนักงานประจำ ห้าพันบาทหรือหมื่นบาท อย่างนี้มันก็ได้มากมายอะไรหนักหนาใช้ใหม่ ถ้าเดือนละหมื่นก็ไม่มากมายหนักหนา และแม้กระทั่งรู้ว่าไอ้พวกนี้มันทุจริตก็ยังให้มันเป็นนักข่าวกันอยู่นั่นและก็แข่งกันอยู่แบบนี้ทุก จังหวัดเลย และนักข่าวก็เป็นอย่างนี้ด้วย ผมก็เคยเจอ บางทีถ้า มีข่าวฉาวขึ้นมาไม่อยากให้ลงข่าวเอาเงินมากก็ไม่ลงข่าว หรือบางทีอยากดัง เอาเงินมาถ้าไม่ให้ก็ไม่ลงข่าว มันเป็นอย่างนี้ ผมว่าไม่อยากอะไรเลย มันจะมีก็คือนักข่าวภูธร ถ้าให้เงินเดือนละหมื่น มีสวัสดิการให้เข้าหน่อย มันจะชักก็ตั้ง แล้วก็เด็ดขาดว่า ไปทำอย่างนี้ไม่ได้นะ อย่างนี้มันกั๊กดีศรีของผู้สื่อข่าวด้วยว่าจะไม่ไปรีดไถเขา ที่ว่าไปรีดไถหรือเสือนอนกิน มันเกิดขึ้นตั้งแต่สองพันห้าร้อยสิบกว่าๆ สิบแปดสิบเก้ากว่าๆ ก็มีสภาพอยู่อย่างนี้ และผมพยายามจะแก้ตรงนี้ด้วย ...”

“... นักข่าวต่างจังหวัดไม่ได้เป็นลูกจ้างหรือพนักงานโดยตรง ถ้าลงพิมพ์ได้ตั้ง ไม่ลงได้น้อยก็เลยต้องสร้างข่าวให้เยอะขึ้นเพื่อให้มีโอกาสได้ลงมากขึ้น เขียนให้เร้าใจมากขึ้น เมื่อมีกรณีอย่างนี้เขาก็คัด ตัดออก เลิกรับข่าวหรือเสนอว่าถ้าเป็นคนนี้ก็ระมัดระวังมากขึ้น ต้นสังกัดก็ร่วมตรวจสอบและหาที่มา ... นอกจากการรับซองแล้วยังมีเรื่องของการที่ผู้สื่อข่าว

ต่างจังหวัดมีความสนิทกับท้องถิ่น มีความสนิทกับการเมือง ก็มีการรับของ แต่เมื่อสะท้อนตรงนี้การตรวจสอบมากขึ้นก็ดีขึ้น ซึ่งในเรื่องการรับของขาวนั้นก็คอยปรับ เพราะนายทุนส่งผู้สื่อข่าวของตัวเองลงไปในพื้นที่ปัญหา ก็จะน้อยลง พอมีการพูดคุยกันก็ระมัดระวังกันมากขึ้น ซึ่งทางสภาฯ ก็คงจะมีการคุยกันเรื่องของค่าตอบแทน แต่มันก็เป็นเรื่องของแต่ละฉบับที่ต้องไปดำเนินการกันเอง สภาการหนังสือพิมพ์ไม่มีอำนาจที่ไปดำเนินการตรงนั้น เพียงแค่สะท้อนปัญหาให้ไปปรับปรุงกันเอาเอง ...”

5. จรรยาวิชาชีพของสื่อมวลชน

ทางด้านของจรรยาแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ประกอบด้วย วิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงโหดร้ายในสังคม รวมทั้งแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อที่ละเมิดจรรยาวิชาชีพ ตลอดจนสถานการณ์การร้องเรียนในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหา

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า สื่อควรให้ความสำคัญอย่างมากในการรักษาจรรยาวิชาชีพและความรับผิดชอบ เพราะสื่อมีบทบาทที่นำสังคมและมีอำนาจมากในการให้คุณให้โทษสังคม อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นตรงกันว่าปัจจุบันสื่อมีความหย่อนยานทางจริยธรรมลงไปมากจากในอดีต และมีการร้องเรียนจากผู้เสียหายหรือองค์กรต่างๆ ว่าถูกละเมิดสิทธิหรือสื่อละเมิดจริยธรรมมากขึ้น จึงถึงเวลาแล้วที่องค์กรสื่อทั้งหลายต้องมีการสังคายนากันใหม่ และองค์กรสื่อต้องยอมรับ เปิดโอกาสให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์เพื่อสร้างกติการ่วมกัน

ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่าสื่อพยายามเรียกร้องเสรีภาพจากรัฐ และเสนอให้มีการควบคุมกันเอง แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถควบคุมกันเองได้ องค์กรวิชาชีพสื่อ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์เป็นเพียงเสือกระดาษใช้กำกับควบคุมจริยธรรมไม่ได้จริง นอกจากนี้จริยธรรมสื่อยังไม่สามารถใช้ได้กับสื่อขนาดใหญ่ เพราะไม่สามารถบังคับได้ จึงเชื่อว่านอกจากแนวทางจริยธรรมสื่อจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงแล้ว การปฏิรูปสื่อก็จะไม่สามารถทำได้จริงด้วยเช่นกัน

“... ถ้าคุณมีจริยธรรมคุณก็รู้อยู่แล้วว่าควรจะทำอย่างไร ปัญหาเวลานี้ คือจริยธรรมมันอ่อนแอ คนมันไม่รู้หรอก เคยดูหนังสไปเดอร์แมนไหม เขาบอกว่าอำนาจมาพร้อมกับความรับผิดชอบ ยิ่งคุณมีอำนาจสูงเท่าไรคุณยิ่งมีความรับผิดชอบมาก ถ้าคุณเข้าใจเรื่องนี้ คุณจะรู้ว่าจรรยาบรรณคืออะไร เวลานี้ นักข่าวหรือสื่อมวลชนทั้งหลายเวลานี้ต้องถือว่าขาด

จรรยาบรรณอย่างสูง คุณไม่รู้เลยว่าคุณมีอำนาจใจ คุณมีปากกาเป็นอาวุธนะ แต่เวลานี้คุณใช้ปากกามาเป็นอาวุธทำร้ายคนที่คุณควรจะปกป้อง ...”

“... สื่อต้องรับผิดชอบต่อสังคม ภาระหลักที่สำคัญคือ สื่อต้องรับผิดชอบต่อสังคม ยิ่งในยุคปัจจุบันที่สื่อมีส่วนสำคัญในการชี้นำสังคมต้องรับผิดชอบสูง ต้องการอยากจะเห็นสังคมไปใน ลักษณะอย่างไร อยู่ทีสื่อ ถ้าสื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคมดี นำเสนอแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผมว่าสังคมมันก็ดี ...”

“... เรื่องจริยธรรมสื่อ เราออกไปแล้วนะ เราออกจริยธรรมสื่อมวลชน แต่ว่าคุณรู้ไหมเดี๋ยวนี้ สื่อที่ถูกร้องละเมิดมากที่สุด คือ ไทยรัฐ ร้องว่าละเมิดจริยธรรมยังงี้ ร้องแล้วก็ทำอะไรไม่ได้ เมื่อก่อนยังงี้ เราเล่าให้ฟัง เขาบอกว่าหนังสือพิมพ์กีฬา มีการรายงานข่าวแล้วและทำชิงโชคเล่นการพนันเยอะ เขาให้ผมร่างจริยธรรมในการเสนอข่าวกีฬา ผมก็ร่างเสร็จพยายามให้เบาที่สุด พอทำเสร็จก็ให้เขาเอาไปแก้ เอ้าแก๊ๆๆ จนพอใจนะ แล้วหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่เป็นกรรมการอยู่ด้วย แล้วมันก็ผ่านไป ผ่านมติบีบ ยักษ์ใหญ่ประกาศลาออก ชันไม่เอา แล้วสภาย ทำยังงี้ สภาย ต้องไปกราบขอให้เขาเข้ามา แต่เขาไม่เข้ามานะ แล้วก็ไปทำอะไรได้ นี่ผมถึงห่วงงัวว่าคุณจะไปปฏิรูปอะไรได้ ...”

“... สมัยก่อนเราบอกว่านักข่าวมีปากกาเป็นอาวุธ อาวุธสำหรับที่จะพาดพิงหรือธรรมหรือความไม่เป็นธรรม หรือความชั่วร้าย เป็นตัวบุกเบิกเปิดพื้นที่ให้ประชาชน เหมือนกับเป็นด่านหน้า คุณมีปากกาเป็นอาวุธในการจะพาดพิงเหล่าศัตรู เพื่อที่จะทำให้เกิดความสงบสุขกับประชาชน ให้ประชาชนสามารถที่จะมีพื้นที่ในการที่จะไม่ถูกคนอื่นมารุกราน ความเท็จหรือความโกหกหลอกลวง หรือการใช้อำนาจของรัฐบาล หรืออะไรก็ตามที่จะมาทำร้ายประชาชน จะมีสื่อเป็นตัวการที่จะต่อสู้ในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า นักข่าวในอดีตกุหลาบ สายประดิษฐ์ เอย ใครต่อใคร สุภา สิริมานนท์ คนเหล่านี้เขาใช้ปากกาต่อสู้กับอำนาจอันไม่ชอบของรัฐ

แต่เดี๋ยวนี้ในยุคทุนนิยมนักข่าวมีปากกาเป็นอาวุธ ไม่ได้มีปากกาเป็นอาวุธอีกต่อไป คุณอาจจะได้ปากกามองบลັคไว้ประดับโก้ๆ จากผู้ที่อยากให้คุณเขียนข่าวในทางที่สนับสนุนเขา สิ่งเหล่านี้ต้องถามนักข่าวในเวลานี้ให้ตั้งคำถามกับตัวเองว่าคุณอยู่ในฐานะอะไร เพราะฉะนั้นที่คิดว่าคุณต้องแยกระหว่าง Media กับคนทำข่าว คือ Media เหมือนกับเป็นท่อประปาที่มีหลากหลายประเภท คุณจะมีสื่อทีวี คุณจะมีเว็บไซต์ หรือคุณจะมีหนังสือพิมพ์ อันนั้นก็เป็เพียงแค่ท่อประปานะ แต่ต้นตอคือตัวสาร ตัวเนื้อที่แพร่ออกไป ยิ่งคุณมีสื่อที่หลากหลายเท่าไร เนื้อหาของคุณถ้ามันเป็นสารพิษมันก็แพร่ไปได้ไกลแพร่ไปได้

เยอะ คุณมีสำนึกในเรื่องแบบนี้ไหม สิ่งเหล่านี้เขาจะ Aware ได้ สื่อต้องทำหน้าที่มีปากกาเป็นอาวุธในการที่จะจัดการกับธรรมชาติทั้งหลาย ความไม่ถูกต้องในสังคมทั้งหลาย เวลาสื่อทำหน้าที่ใหม่ หรือสื่อมีปากกาเป็นอาวุธแทนนั้น

อย่างน้อยที่สุดคนที่เป็สื่อต้องรำลึกตลอดเวลาว่า คุณเป็นคนที่ใช้สารหรือเนื้อหาไปสู่ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภค เวลาเราทำอาหารแล้วใส่สารพิษลงไป คนกิน ตาย คุณมีความรับผิดชอบเท่าๆ กันเลย กับคนที่ผลิตน้ำแล้วคุณเอาเชื้อโรคใส่น้ำให้คนกิน หรือใส่สารพิษลงไปสักหยดคนก็ตายได้ เพราะฉะนั้นเวลานี้คนทำสื่อก็แบบเดียวกัน สื่อเองก็อาจจะมียุติแบ่งฝักฝ่าย คุณก็พร้อมที่จะบิดข้อมูล บิดข้อมูลนิดหนึ่ง หรือบอกความจริงไม่หมด หรือตีความข้อเท็จจริงบางอย่างตามอคติของคุณ อคติของเรา มียุติจากความรัก อคติจากความเกลียด อคติจากกลัว และอคติจากความหลง อคติทั้ง 4 อันนี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกคน แต่ถ้าหากเราเป็นคนทำสื่อ และเราไม่สำนึกว่าเรามีอคติใน 4 เรื่องนี้ อะไรบ้าง เราก็พร้อมจะใช้อคติของเราในการผลิต สื่อสารไปสู่คนในทางที่ไปสู่การทำลาย ...”

“... ข่าวการเมืองมีจริยธรรมพอ เพราะเอาคำพูดของคนพูดมาลงหมด แต่ข่าวดารา ข่าวนักเทนนิสใส่สีตีไข่ ก๊วไป เพราะเป็นคนละเรื่อง แต่ข่าวการเมืองผมว่าโอเค ส่วนใหญ่จะไค้ดคำพูด ...”

“... ขณะนี้ก็มีกรรองเรียนเรื่องจริยธรรมสื่อมากขึ้น ผู้เสียหายก็ใช้สิทธิมากขึ้น ผู้ที่ได้รับผลกระทบก็ใช้สิทธิมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีองค์กรอื่นอีก เช่น องค์กรติดตามตรวจสอบสื่อทั้งหลายที่ช่วยดูแลและตรวจสอบการนำเสนอข่าว อันนี้ก็กรรองเรียนมาเยอะเหมือนกัน เรื่องที่ถูกรองเรียนมาก คือ เรื่องของการนำเสนอที่มีผลกระทบในเชิงจริยธรรม เรื่องการละเมิดสิทธิของเด็กสตรีเยาวชน เรื่องสิทธิมนุษยชน ลามกอนาจาร เรื่องของข้อความถ้อยคำที่หือหวาไม่แยกให้ชัดเจน นี่คือนักข่าวจะมีแต่ข้อเท็จจริง หรือนี้คือบทความนะ แต่นี้เป็นข่าวก็เสนอความเห็น เอาความเห็นใส่ในข้อเท็จจริงก็ปะปนกันไปหมด ซึ่งมันไม่ใช่การนำเสนออย่างที่ควรจะเป็น คนอ่านควรจะรู้ว่านี่คือความเห็น นี่คือนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

เพราะฉะนั้นในส่วนของจริยธรรมก็มีกรรมการ อนุกรรมการ มีผู้ทรงคุณวุฒิจากฝ่ายต่างๆ มาเป็นองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการ อาจารย์ด้านกฎหมาย ด้านสื่อ ที่ช่วยกันดูแล ผมคิดว่าขณะนี้จากการตรวจสอบ จากการรับเรื่องราวร้องทุกข์แล้วส่งไปให้ชี้แจง หลายครั้งที่ชี้แจงมาแล้ว เขายอมรับว่าเป็นการรายงานข่าวที่คลาดเคลื่อน หนังสือพิมพ์ยอมรับก็จบ ส่งไปให้ผู้เสียหายว่ามีการแก้ข่าวทำให้ถูกต้องหรือยอมรับผิด ก็ผู้เสียหายไม่ติดใจคัดค้านก็จบ แค่ว่าบางครั้งเขาเพียงต้องการรู้ว่าทำผิด ขอเพียงคำขอโทษก็พอ ฉะนั้นในการละเมิดเชิง

จริยธรรมหลายฝ่ายก็รู้สึกว่าย่ำแย่ๆ กัน อย่างเรื่องผิดพลาดหรือทำผิดบางครั้งก็ต้องการเพียงคำขอโทษที่ตรงไปตรงมา

จริงๆ ด้านความไว ด้านความรวดเร็วการทำงานของู้กำกับข่าว หน้าข่าวมาปั๊บก็ต้องออกทุกครั้งทำให้ขาดการตรวจสอบไปหน่อย ถ้ามีการตรวจสอบที่มาหรือข้อเท็จจริงหรือทำให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ฟังอะไรให้มากขึ้นความคลาดเคลื่อนจะน้อยลง เรื่องการละเมิดภาพ อูจาด ภาพหวาดเสียว ช่วงหลังดีขึ้น เพราะเราตรวจสอบกันมากขึ้น เรื่องการเผยแพร่ข้อเท็จจริง ภาพเยาวชนและสตรี ภาพหวาดเสียวก็ลดลง แต่แน่นอนในช่วงเกิดเหตุการณ์ก็มีภาพพวกนี้ออกมาเยอะ บางครั้งแต่ผู้เสียหายที่เป็นผู้ตาย ผู้บาดเจ็บก็ได้รับการนำเสนออย่างน่าหวาดเสียวเหมือนกัน บางครั้งก็มีการพราง แต่รู้กันดีว่ารายละเอียดหรือกลไกมาจากไหน เมื่อใส่ที่ทางให้เขารู้ว่าชื่อ บ้านที่ไหนเขาก็รู้ ...”

“... ถึงเวลาที่สมาคม สมาพันธ์สื่อทั้งหมดจะต้องสังคายนาใหญ่แล้วประกาศเป็นกติกาเดียวกัน กติกาของวิทยุโทรทัศน์จะต้องได้รับการยอมรับ สมาคมหนังสือพิมพ์ก็ต้องประกาศแล้วให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์ ...”

“... สภาการหนังสือพิมพ์กำกับไม่ได้ เพราะผู้เป็นสมาชิก คือ หนังสือพิมพ์ แล้วหนังสือพิมพ์ก็มีคนตัวใหญ่ตัวโตเข้ามา สภาการหนังสือพิมพ์ไม่ได้คุมคนทำนะ สถาบัน อิศราพยายามเน้นตัวคน แต่ว่ามันก็ยังทำอะไรไม่ได้ เพราะมันก็ยังขึ้นอยู่กับมติชน ขึ้นอยู่กับไทยรัฐ เป็นูกินหากันอยู่เรื่อย ก็อย่างเดี๋ยวนี้น้ำราชการทุกแห่ง มหาลัยทุกแห่งจะต้องมีบัญญัติเรื่องจริยธรรม เราพยายามทำเรื่องคุมจริยธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ทำวิทยานิพนธ์ก็ลอก ฉะนั้นวันนี้ดูจากสภาฯ แล้ว ถ้าไม่แตะต้องที่ตัวเขามันก็ลำบากอยู่เหมือนกัน ถ้าไปแตะต้องตัวเขาเขาก็โวย ...”

“... สื่อก็มีจรรยาบรรณ ในอดีตเมื่อสื่อไม่มีเสรีภาพจากอำนาจรัฐ สื่อก็จะต่อต้านอำนาจรัฐ และสื่อจะเรียกร้องการควบคุมกันเองแต่ ปัญหาคือ แล้วการควบคุมกันเอง มันควบคุมกันได้จริงหรือเปล่า ทุกวันนี้มีสภาการหนังสือพิมพ์ก็เลือกระดาศ ถึงแม้ว่ามีการจัดการบ้างแต่น้อย สื่อควบคุมกันเองได้จริงหรือเปล่า และสื่อยักษ์ใหญ่มีบทบาทในกระบวนการควบคุมมากน้อยแค่ไหน

เราเคยถกเถียงกันมายาวนานว่า มีการลงภาพน้อยหม่นน้อยในฉบับวันอาทิตย์ เวลาหนังสือพิมพ์เข้าไปในบ้าน ลูกผมอายุสิบขวบก็เห็น ผมอายุ 55 ผมก็เห็น แต่ผมเห็นผมอาจจะไม่เป็นไร แต่ว่าลูกผมเห็นมันอาจจะไม่ดี หลายๆ อย่างแบบนี้ เราเคยถกกันในเรื่องจริยธรรมในองค์กรสื่อ ผมว่าก็คงมีการถกกันบ้าง แต่ถกกันแล้วก็ไม่ได้ผลอะไร ผมว่ามันไม่มี

สภาพบังคับ หรือการลงข่าวอาชญากรรมที่สรุปไปเลยว่าการกระทำแบบนั้นมันผิด หรือมีภาพที่เสียหายหรือแม้กระทั่งการลงภาพศพ ซึ่งสิ่งต่างๆ อะไรเหล่านี้ผมว่ามันก็พูดกันแล้วก็เท่านั้น ... นำมาสู่คำถามว่า การควบคุมกันเองของสื่อดีหรือไม่ ถ้าการควบคุมกันเองไม่ได้ผลแล้ว ควรจะมีการควบคุมทางกฎหมายหรือไม่ ...”

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่า ปัจจุบันสื่อมวลชนแบ่งได้เป็นสื่อมืออาชีพและสื่อไม่ใช่มืออาชีพ ซึ่งสื่อมืออาชีพจะมีกฎเกณฑ์จริยธรรม แต่ในปัจจุบันสังคมมีความซับซ้อนจึงทำให้สื่ออาจเกิดความสับสนทางจริยธรรมเกิดขึ้น ส่วนสื่อที่ไม่ใช่มืออาชีพนั้นจะนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างบิดเบือนหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น จึงควรสร้างมาตรฐานจริยธรรมที่ใช้ร่วมกัน

“... สื่อแบ่งเป็นสองประเภท คือ สื่อมืออาชีพ และสื่อที่ไม่ใช่มืออาชีพ มืออาชีพจะมีหลักการนำเสนอของเขาและจะมีกฎเกณฑ์จริยธรรมของการนำเสนออยู่กับตัว อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ด้วยสังคมในปัจจุบันทำให้แต่สื่อประเภทนี้ อาจเกิดความสับสน เหมือนกับทุกคนลงมาอยู่ในวงวนนี้ หมุนไปหมุนมา และหาทางออก แต่ยังไม่เจอ แต่สื่อที่ไม่ใช่ มืออาชีพ นั้น เขาก็จะนำเสนอข่าวแบบบิดเบือน หรือเข้าข้างใดข้างหนึ่ง แต่คำถามคือ จะทำอย่างไรที่จะให้กลุ่มสื่อทางเลือกหรือสื่อที่ไม่ใช่มืออาชีพเหล่านี้ เขาใคร่ครวญปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมเพิ่มขึ้น และควรจะมีมาตรฐานจริยธรรม สำหรับสื่อทั้งสองสื่อ เหมือนกับอดีตไม่ว่าจะเป็นสื่อชนิดใดก็มีความเป็นกลาง คือ เสนอความจริงเป็นมาตรฐานสังคม ดังนั้น จึงเห็นว่า ควรจะมีมาตรฐานกลางเกิดขึ้น ...”

6. การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและการตรวจสอบการทำงานของสื่อ นั้น แบ่งได้เป็นประเด็นย่อยดังนี้

- ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ
- การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ
- แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)
- กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ
- การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ
- การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)
- ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

6.1) ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยว่ามีความจำเป็นในการกำกับดูแลสื่อ และผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อ ควรมาจากองค์กรกลางหรืออาจใช้ส่วนผสมระหว่างองค์กรวิชาชีพสื่อและถ่วงดุลด้วยประชาชนผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่าองค์กรวิชาชีพสื่อในปัจจุบันไม่สามารถกำกับดูแลสื่อได้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะองค์กรวิชาชีพสื่อไม่มีสภาพการบังคับและปัญหาอยู่ที่สื่อขนาดใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้จึงมองว่าผู้ที่กำกับดูแลสื่อไม่ควรเป็นภาครัฐ แต่ควรมาจากภาคประชาชน และไม่ควรให้สื่อดูแลกันเอง

ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า หากสื่อมีความรับผิดชอบก็ไม่ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานใดมากำกับดูแลสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อสามารถที่จะกำกับดูแลกันเองได้ แต่หากมีการละเมิดหรือสร้างผลกระทบต่อผู้บริโภคก็ให้ใช้กฎหมายในการดำเนินการ ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่า นอกจากสื่อต้องปรับการทำงานของตัวเองแล้ว รัฐต้องปรับสภาพสังคมให้มีความพร้อม โดยพัฒนาให้ประชาชนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองได้ รวมทั้งการปลูกฝังจริยธรรมในสังคมด้วย

“... มีความจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลสื่อ โดยตั้งองค์กรหนึ่งขึ้นมากำกับดูแลและมีบทบาทหน้าที่ในการออกและถอดถอนใบประกอบวิชาชีพสื่อ รวมถึงสื่อใหม่ที่ทำแบบจริงจังเป็นวิชาชีพที่กระทบต่อประเทศ แต่ต้องพิจารณารอบคอบเพราะจะไปปิดกั้นสื่อกลายเป็นเครื่องมือในทางลบมากกว่า ส่วนมีเดียมอนิเตอร์เห็นด้วย แต่ควรสนับสนุนงบประมาณคณะกรรมการ กสทช.ที่จะเกิดจะมีกองทุนเพื่อการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ ควรสนับสนุนให้มีการใช้สร้างในลักษณะเดียวกับสภาผู้ชมของ Thai PBS ...”

“... ถ้าสื่อดูกันเองได้ก็ไม่เลวและสามารถแสดงความคิดเห็นกันได้อย่างเต็มที่ทางผู้บริหารหลายคนก็อยู่ในสภากาหนดั้งสื่อพิมพ์ บางครั้งก็สะท้อนไปหลายคนที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ พอสะท้อนไปก็ได้ผลในระดับหนึ่ง ก็สามารถคุยกันได้โดยไม่ต้องเป็นทางการ การกำกับดูแลสื่อต้องดูให้ดีเพราะมันมีทั้งบวกและลบ แล้วมันจะเป็นผลอย่างที่เราต้องการหรือเปล่า ซึ่งตอนนี้เรารู้ว่ามันเป็นอะไรและมันอยู่ที่ไหน ถ้าจะปฏิรูปก็ต้องศึกษาวิจัยก่อน แล้วฟังครบทุกด้าน แต่ถ้าภาครัฐตัดสินใจภาคเดียวอันตราย บางเรื่องเราสะท้อนไปที่รัฐมนตรีได้อย่างไม่เป็นทางการ เพราะบางครั้งทางการได้ผลน้อย พอเป็นหนังสือทางการจะมีการชี้แจง

มาแล้วมันหยุด แต่ถ้าไม่เป็นทางการก็มีการพัฒนาไป ปรับปรุงในส่วนของการกำกับสื่อใหม่ เช่น วิทยุชุมชน ตรงนี้เริ่มตั้งเรื่องทำข้อบังคับกันอยู่ ...”

“... การกำกับดูแลสื่อมันก็จำเป็น แต่ว่าจะทำไปถึงจะให้ประชาชนจะสามารถทำได้ ไม่ใช่คนทำสื่อ การตรวจสอบมันต้องอยู่ตรงกลาง ไม่ใช่สื่อทำเอง ประชาชนจะหวังยังไงต่อสื่อขึ้นมาบางทีอาจจะได้ ประชาชนหวังให้สื่อทำอย่างนี้แหละ เอาตรงนี้ขึ้นมา ผมว่ามันจะดีกว่าไหม นี้ออกมาเขาก็ไม่ทำอะไร เขียนไว้โก้ๆ เฉยๆ คนที่จะมากำกับดูแลควรเป็นประชาชนที่มาเป็นองค์กร มันควรจะให้นักกลางหรือให้ประชาชนเข้ามา ให้ภาคประชาชนมาดูแล แต่ต้องมีวิธีการจัดสรรดีๆ และต้องมี พรบ.มารองรับ แต่พอมี พรบ.ก็เหมือนถูกกำกับโดยรัฐอีกก็เหมือนกับ กทช. กสทช.ที่ยังออกไม่ได้อยู่ทุกวันนี้ ...”

“... จำเป็นต้องมีการกำกับดูแล ส่วนหน่วยงานที่จะมากำกับดูแลผมคิดว่าไม่ควรจะเป็นหน่วยงานภาครัฐโดยตรง เพราะว่ารัฐบางครั้งมีเจตนารมณ์แอบแฝงอยู่บ่อยครั้งแน่นอนว่ารัฐเขาอยากเป็นรัฐต่อ อยากชนะเลือกตั้ง อยากทำลายฝั่งตรงข้ามเป็นธรรมดาเป็นธรรมชาติของพรรคการเมือง ผมคิดว่าหน่วยงานที่เข้ามาดูแลควรเป็นหน่วยงานอิสระที่ทำหน้าที่ประสาน และต้องเข้าใจทั้ง 2 ด้าน ระหว่างโลกของความเป็นจริง โลกของธุรกิจและอีกด้านคือ โลกของจริยธรรม ก็คือมันต้องประสานความเป็นจริงระหว่างสื่อที่คนอยากรู้กับสื่อที่คนควรรู้ ซึ่งควรจะเป็นองค์กรอิสระ รัฐไม่ควรเข้ามาดูแล จะเป็นองค์กรสื่อหรือไม่นั้น ผมคิดว่าน่าจะมององค์กรที่มีอำนาจทางกฎหมาย เพื่อสามารถลงโทษทางกฎหมายได้ด้วย กับองค์กรที่ดูแลโดยวิชาชีพ เพื่อคุมในแง่จริยธรรมและคุ่มกฎระเบียบด้วยทั้ง 2 ด้าน

สำหรับการกำกับดูแลสื่อใหม่ ในแง่ของการนำเสนอ ผมคิดว่าขณะนี้ มี พรบ.การกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งผมว่าดี คือ โดยเนื้อหาดี และบทลงโทษแรง เพียงแต่ในการปฏิบัติอยู่ในช่วงเริ่มต้น ไม่รู้ว่าจะบังคับใช้จริงได้มากน้อยแค่ไหน มีกรณีไปฟ้องแล้วก็รายติดคุกไปแล้วก็รายอันนี้ผมไม่มีข้อมูล แต่ผมคิดว่าพื้นที่สาธารณะควรจะเป็นพื้นที่สาธารณะ ก็คือว่าคนสามารถเข้ามาให้ความเห็นอย่างเต็มที่ได้ ไม่ได้ไปเซ็นเซอร์เขาเรื่องการเมือง แต่ผมคิดว่าควรจะมีวิธีการให้เขาเปิดเผยตัว หรือว่าให้ลงทะเบียน ถึงแม้จะให้ใช้นามแฝง ก็ต้องให้ลงทะเบียนชื่อจริง ตัวจริงเอาไว้

ยกตัวอย่างเช่นเว็บบอร์ดพันธุ์ทิพย์ดีมาก ถึงแม้จะใช้นามแฝง แต่เขาให้ใช้บัตรประชาชนลงทะเบียนจริงไว้ในการตรวจสอบ ไม่ควรจะให้ใครก็ได้เข้ามาเขียนอะไรก็ได้แล้วก็หนีจากไป เหมือนหลายๆ เว็บที่เปิดอิสระ ซึ่งจะสังเกตความเห็นของคนไทยส่วนใหญ่ก็มักจะเข้ามาระบายอารมณ์ มีความเกลียดชัง แต่ถ้ามีการลงทะเบียนแล้วก็จะมีความระมัดระวังขึ้นน่าจะส่งเสริม โดยอาจจะเริ่มออกกฎว่าให้มีการลงทะเบียน ซึ่งตอนนี้ พรบ.

คอมพิวเตอร์ก็มีกฎประมาณนี้อยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นเว็บเปิดให้แสดงความคิดเห็นน่าจะมีรูปแบบแบบใดแบบหนึ่งที่ทำให้มีการลงทะเบียน ...”

“...ควรจะเป็นในด้านการทำจริยธรรมวิชาชีพ แต่ไม่จำเป็นต้องมีการกำกับดูแลสื่อ เพราะหากมีการกำกับ อาจจะมีผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อ ซึ่งในบางส่วนสื่อก็ได้มีการกำกับดูแลกันเอง ในด้านวิชาชีพ ... แต่ถ้าจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลสื่อในกรณีที่สื่อไม่สามารถรับผิดชอบตัวเองได้ หน่วยงานกำกับดูแลสื่อก็ควรจะเป็นองค์กรกลางที่เกิดจากการจัดตั้งของสื่อ ที่มีตัวแทน จากภาคสื่อ ภาคประชาชน นักวิชาการ เพื่อที่องค์กรนี้จะสามารถกำกับ ควบคุม ดูแลกันเองได้ และ มีสถานะที่เป็นกลาง ในการกำกับดูแล วิชาชีพสื่อ หรือ สื่อมวลชน

การกำกับดูแลสื่อใหม่บนอินเทอร์เน็ต ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะได้มีกฎหมาย พรบ.ก กระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กำกับไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ซึ่งครอบคลุม ต่อการเผยแพร่ การพาดพิง การหมิ่นประมาทได้ระดับหนึ่ง เพียงแต่ว่า การควบคุม และ กำกับดูแล จะดี หรือ บังคับใช้อย่างเห็นผล โดยไม่ใช่นำไปใช้เพียงบางเรื่อง บางกลุ่ม แต่ในส่วนของ วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ตามหลักการแล้ว หากจะกล่าวไปโดยรวม ถือว่าผิดต่อกฎหมาย แต่ไม่มีการดำเนินการ ด้วยเหตุที่มีการนำไปใช้และปล่อยลงเลยจนเกินกว่าควบคุม ซึ่งเนื้อหาที่ผู้ดูแลอยู่แล้ว สามารถกำหนดได้ เหมือนกับการนำเสนอเนื้อหาตามช่วงเวลาของเด็กเยาวชนว่าจะนำเสนอในช่วงเวลานี้ แต่พอนำเสนอจริง ไม่ได้อยู่ในเวลา หรือ เนื้อหาไม่เหมาะกับกลุ่มผู้ชม ทั้งนี้การกำกับเนื้อหาผู้ที่เหมาะสม คือ เจ้าของ ผู้ผลิต ที่รู้ว่าจะไรควรนำเสนอ ไม่ควรนำเสนอและการรับผิดชอบด้านสังคมต่อปัญหาการเผยแพร่ ...”

“... เชีงนโยบายไม่ควรไปยุ่งกับเขา ไปไถด์ไลน์เขา ในเชิงนโยบายในการทำข่าวเขา จะเสนอข่าวคุณไม่ควรจะไปยุ่งกับเขา แต่ว่าในเรื่องของคน เรื่องของคุณภาพคน คุณใช้อำนาจหน้าที่มีขอบใช้ปลายปากกามีขอบเนี่ย มันก็ยังต้องมีการกำกับดูแลกันอยู่ เช่น กฎหมาย หมิ่นประมาทอะไรอย่างนี้ ไซ้ใหม่ เพียงแต่หมิ่นประมาทแล้วจะอาญาหรือไม่อาญาอย่างนี้ นี่เป็นการคุมคนแล้ว แต่ในเชิงนโยบายนี่อย่าไปยุ่งกับเขา แต่คุณก็ต้องมองกฎหมายให้มันมีกรอบของการกำหนดการลงโทษ ที่จะทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจพอสมควร ในการที่จะให้ไปกระทบกับบุคคลอื่น คือผมมองในเชิงนโยบายไม่ควรทำ ไปยุ่งกับเขา แต่ในเรื่องตัวคน จรรยาบรรณส่วนตัวคนผมว่ามันมีกรอบอะไรอยู่บ้าง ...”

“... ผมคิดว่าดูตัวบุคคลมากกว่าเชิงนโยบาย หนังสือพิมพ์ก็มีทิศทางอย่างนี้ไทยรัฐก็จะไปอย่างนี้ มติชนก็จะมาอย่างนี้ ทุกคนเขาก็มีคาแรกเตอร์เฉพาะตัวเขา ไซ้ปะ แต่ว่าเราดู

ตรงที่อะไรที่ไปกระทบตัวบุคคลอื่น จากการนำเสนอสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ... ใครมีอาชีพไหนก็ดูแลกันดูแลคนในอาชีพของเราอย่างนี้มาตลอดในสังคมเรานะ วิศวกรก็มีวิศวกรรมสถาน หมอก็มีแพทยสภา ผมว่าเราก็ต้องเอาหลักนั้นแต่เราก็มี กรอบของกฎหมายอยู่ เช่น กฎหมายหมิ่นประมาทนั่น เราก็ต้องเฝ้าจัดกฎหมาย ให้มันกระชับพื้นที่ขึ้น ...”

“... สื่อ มีสภา มีนายกฯของเขาอยู่แล้ว ดังนั้นเขาควรจัดการกันเอง การจะทำให้ฐานันดรที่ 4 ของสื่อศักดิ์สิทธิ์ การจะทำให้คนยอมรับความเป็นสื่อ มันไม่มีใครที่จะมาสะสางได้ดีกว่าสื่อด้วยกันเอง ดังนั้นสื่อก็ต้องไปดำเนินการกันเอง ไปว่ากันเอง เรื่องให้รัฐชฟพอร์ตเรื่องเงินคิดว่าไม่ต้อง เพราะสื่อส่วนใหญ่ก็มีเกียรติยศของเขาเองอยู่แล้ว เรื่องชฟพอร์ตนี้เดี๋ยวจะกลายเป็นเรื่องขึ้นมา จะกลายเป็นสื่อโปรรัฐอย่างเดียว มันก็จะทำให้สูญเสียความเป็นสื่อไปได้ ส่วนการดูแลสื่อใหม่ถ้ามีการเข้าไปกำกับสื่อเมื่อไหร่ ก็เท่ากับว่า ไปแทรกแซงสิทธิเสรีภาพของสื่อ ควรที่จะให้เขากำกับกันเอง ดูแลกันเอง รัฐไม่ควรที่จะเข้าไปแทรกแซง ถ้ารัฐเข้าไปแทรกแซงเข้าไปกำกับดูแลสื่อเมื่อไหร่มันจะสูญเสียเอกภาพ หรือสูญเสียเสรีภาพทางความคิด ซึ่งตรงนี้จะอันตราย เพราะฉะนั้นรัฐ ควรทำหน้าที่เป็นเสมือนกับพี่เลี้ยงที่คอยสนับสนุนคอยดูแล แต่อย่าไปกำกับ ...”

“... ให้เค้าตั้งสมาคมกันเอง สมาคมต้องมาดูว่าคุณทำอย่างนี้เสียจรรยาบรรณสื่อ นะ คุณเล่นไปปรับใช้นักการเมืองในขณะที่อีกคนหาข้อเท็จจริง ถ้าเอาหน่วยงานรัฐเข้าไปมันคุมพื้นที่ซึ่งมันไม่ใช่ ให้เค้าคุมกันเองและมีการ Balance อำนาจได้ไงครับการตรวจสอบโดยองค์กรประชาชน ...”

“... สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ก็พยายามเป็น Self regulate พยายามที่จะตรวจสอบกันเอง ก็ไม่เห็นจะได้ผลอะไรเลย ก็มีพวกหนังสือพิมพ์ใหญ่ๆ ทั้งนั้นอยู่เป็นสมาชิก แต่พอร้องเรียนแต่ละเรื่องก็ไม่เห็นทำอะไรได้ พี่คิดว่าการกำกับนะ ถ้าถึงมีกฎหมาย พอคุณก้าวพ้นสังคมแห่งจริยธรรมของสื่อ คุณก็ต้องมาใช้กฎหมายว่าสื่อพูดอันนี้ไม่ได้ พูดอันนั้นไม่ได้ แล้วไปดูเถอะ ถ้าเป็นเรื่องกฎหมายก็จะมีรูปของมันอีก มีช่องของมันตลอดเวลาว่าดีความอย่างนั้น ดีความอย่างนี้ เพราะฉะนั้นปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะยกระดับจรรยาบรรณจริยธรรมของคนทำสื่อ ให้เขามีแรงบันดาลใจในการดูแลสื่อรุ่นเก่าๆทั้งหลายว่าเขามีจริยธรรมอย่างไรบ้าง

เวลานี้กฎหมายมันพยายามที่จะบอกว่าไม่ให้ใครมาควบคุม เพราะว่าในยุคหนึ่งรัฐบาลทำตัวเป็นคุณพ่อรู้ดี เวลานี้เราต้องการก้าวพ้นจากคุณพ่อรู้ดี แต่ก็กลายเป็นว่าเราถูกครอบงำด้วยทุนไซเบอร์ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ ที่เราจะหาจุดสมดุล เราจะหาอย่างไร คือก็

ต้องมาคิดว่า อย่างที่บอก คุณจะมีจรรยาบรรณอย่างไร ที่คุณจะไม่ปล่อยสารพิษไปตามท่อ เหมือนกับน้ำประปาเขาก็มีการดูแลว่าน้ำประปาจะต้องสะอาดบริสุทธิ์ จะต้องไม่มีเชื้อโรค ต้องไม่มีสารพิษ ชาวสารก็เหมือนกัน ทำอย่างไรที่จะสามารถกำกับดูแลว่าข้อมูลนี้ไม่ใช่ ข้อมูลเท็จ ซึ่งทำได้ยากมาก เวลานี้เราต้องการเพิ่มท่อประปา ต้องการเพิ่มช่องทางในการ สื่อออกไปเยอะมาก ใครจะมากำกับ ถ้าไม่อาศัยสิ่งที่เรียกว่าจรรยาบรรณ หรือความสำนึก หรือความเข้าใจของสื่อ ...”

“... เป้าหมายขององค์กรที่กำกับดูแลนั้น คือ ป้องกันการนำเสนอข่าวที่ไม่เหมาะสม ให้มีการนำเสนอแบบสร้างสรรค์สังคมให้มากขึ้น ให้บทบาทหน้าที่ของสื่อซึ่งแต่ก่อนจะเน้น การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล เนื่องจากไม่มีอะไรแต่ก่อนไม่มีอะไรมากกว่านั้น แต่สภาพสังคม ปัจจุบันที่แตกแยกอย่างทุกวันนี้ หากสื่อจะมัวจับจ้องนำเสนอข่าวแต่รัฐบาลก็ไม่ เพียงพอ การกำกับดูแลสื่อ จึงไม่ใช่แค่หน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่เห็นว่า สื่อมันแหละจะต้องมี การปรับการทำงานของตนเอง ประชาชนอาจจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุง และ จะต้องหาวิธีการใดที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปสื่อ สำหรับในส่วนของ รัฐบาลนั้นในสถานการณ์อย่างนี้ขออยากให้การยกเลิกการจัดตั้งศูนย์ คสอ. อย่าเข้ามา ควบคุม เพราะเมื่อรัฐเข้ามาควบคุมบรรยากาศการนำเสนอสื่อก็จะยังอึดค้ม แต่เมื่อรัฐ ยกเลิก คสอ.และจะต้องให้ความไว้วางใจกับสื่อและก็ให้การสนับสนุนสื่อเท่าที่จำเป็น

นอกจากนี้ รัฐยังจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหลายแง่มุมอาจจะต้องมีการทำงาน แบบบูรณาการ คือ รัฐจะต้องปรับสภาพสังคมเสียใหม่ เพราะการจะทำให้เป็นสื่อ ประชาธิปไตยสังคมก็จะต้องเป็นระบบประชาธิปไตยด้วย พลเมืองจะต้องมีความสามารถในการ คิด สามารถวิเคราะห์ และตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยตัวเองได้ แต่ถามว่าพลเมืองของ ประเทศไทยทุกวันนี้ มีความสามารถในการคิดหรือเปล่า คิดถูกหรือไม่ เด็กผู้หญิงมีปัญหา ขึ้นมาต้องทำแท้งเป็นแสนรายแต่ละปี แสดงให้เห็นว่าเขามีความสามารถในการคิดหรือไม่ ซึ่งเขาควรจะทำอะไรที่ดีกว่านี้หรือไม่ มันมีอะไรหลายๆ อย่างที่บ่งชี้ว่า สังคมไทยยังมีปัญหา ในเรื่องของความคิด ซึ่งไม่ค่อยมี แปลว่าระบบการศึกษาของไทยมีปัญหา

ดังนั้น ถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาดังระบบการศึกษาให้ เด็กไทยมีทัศนคติในการคิดเชิงวิเคราะห์มากขึ้น ถ้าคนคิดเชิงวิเคราะห์ไม่ได้ ต่อไปก็จะหา ความเป็นประชาธิปไตยได้ยากไม่ใช่สอนให้เด็กยอมรับทุกอย่าง เชื่อฟังผู้ใหญ่ทุกอย่าง ซึ่ง ตรงนี้เห็นว่า การเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ดีแต่คุณจะต้องมีความสามารถในการคิดด้วย ซึ่งตน เห็นว่าการปฏิรูปสื่อก็ต้องไปพร้อมกันกับการปฏิรูปการศึกษาเพราะถ้าการศึกษายังไม่ถูก ปฏิรูป เราจะไปสร้างสังคมพลเมืองในระบบประชาธิปไตยก็ยาก และหากระบบการศึกษา ไม่เอื้อต่อเชิงวิเคราะห์ก็จะทำให้ผลิตนักข่าวที่ไม่ค่อยคิด นายสั่งอย่างไรก็ทำอย่างไร และ

สั่งงานไปวันๆ เนื่องจากเราไม่ได้สอนให้เด็กเราคิดและเป็นนักประดิษฐ์ เราสอนให้เด็กทำตามแบบอย่าง ...”

6.2) การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มหน่วยงานกำกับดูแลมีความเห็นค่อนข้างไปในทางเดียวกันว่า การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากและไม่น่าจะมีปัญหาหากสื่อตระหนักถึงความรับผิดชอบและเจ้าของสื่อให้อิสระในการดำเนินงาน ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อนั้น ประโยชน์อาจไม่ได้ตกอยู่กับผู้บริโภคอย่างเต็มที่ และอาจเกิดการผูกขาดและครอบงำความคิดของผู้บริโภคได้ ประเด็นการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่ออาจสำคัญน้อยกว่าการทำให้ผู้บริโภคสื่อมีความรู้เท่าทันสื่อ

“... เมืองนอกก็มีแต่บ้านเรามันจะห้ามกันฉบับเดียวหรือสองฉบับก็คงทำไม่ได้ ฉะนั้นการมีหลายๆ อย่าง แม้แต่มหาเศรษฐีของโลกที่มีหนังสือพิมพ์เยอะไปหมดเขาก็ไม่ค่อยเข้ามายุ่ง คือ ต้องแยกระหว่างฝ่ายหนังสือพิมพ์ ฝ่ายจัดการ กับฝ่ายเจ้าของ ฝ่ายเจ้าของคงอยากขยาย แต่อย่ามายุ่งกับในกอง บก. แต่ละคนให้มีอิสระของตัวเอง ใช้ให้มีธงลงมาจากข้างบนตรงนี้ไม่ดี ซึ่งเท่าที่มองดูตอนนี้ก็ไม่น่ามีปัญหา ในอดีตมีการต่อสู้ระหว่างนายทุนกับกองบก. เยอะแยะจนแตกกันไป มันก็เป็นพัฒนาการของการต่อสู้ เพื่อเสรีภาพของสื่อ ...”

“... ปัญหาเรื่องการมีหลายกิจการตัวสื่อได้ประโยชน์อยู่แล้ว แต่ในส่วนของผู้บริโภคจะได้ประโยชน์หรือเปล่าก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะว่าในแง่ของกิจการที่มีการข้ามสื่อ ก็มีโอกาสรูทริกจะแสวงหาประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้ แต่ว่ากระบวนการข้ามสื่อ ไม่ได้ลงรายละเอียดในเรื่องนี้ ก็เลยไม่รู้เหมือนกันว่าจะทำให้เกิดผลอะไรขึ้นมาบ้างหรือเปล่า แต่คิดว่ากิจการทั้งหลายถ้าหากว่ามีการพ่วงหรือควบรวมหลายๆ อันก็จะทำให้เกิดการผูกขาดได้ แล้วการผูกขาดในเรื่องของสื่อ น่าจะมีผลที่อาจไม่เป็นประโยชน์กับผู้บริโภคก็ได้ ตัวผู้ประกอบการได้ประโยชน์แน่นอน ในเรื่องของการลดต้นทุนหลายอย่างของเขา หรือการที่เขาสามารถโฆษณาข้ามกิจการหลายอย่าง ทำให้ต้นทุนเขาต่ำลง เขาได้ประโยชน์แน่ๆ ในทางธุรกิจ แต่ว่าในส่วนของผู้บริโภคจะได้รับปัญหาจากการควบรวมกิจการเหล่านี้หรือไม่แน่ใจ เพราะไม่ได้ลงลึกในเรื่องของสื่อ แต่ก็คิดว่าอาจจะมีผลกระทบไม่ทางใดก็ทางหนึ่งต่อผู้บริโภค ...”

“... ส่วนหนึ่งผมเห็นด้วยกับทฤษฎีอันนั้น แต่ปัจจุบันมันก็ไม่ชัดเบลอๆ ในอเมริกาเองก็เบลอๆ แต่ผมว่าถึงพูดไป มันก็เลยจุดนั้นมาแล้วนะ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเนชั่น ผู้จัดการหรือบางกอกโพสต์ เราคงต้องยอมรับความจริงตรงนั้น แต่ Idea ก็คือ มันไม่ควร แต่พอมองเทคโนโลยีข้างหน้า มันเลยจุดนี้ไปแล้ว เช่น คุณเปิด Ipad มา มันมีตั้งหลายอย่าง แต่ก็ข้างมัน แต่ที่ผมเป็นห่วงมากกว่า ผมกลับมาที่วิทยุ โทรทัศน์ ทำไมถึงไม่มีเสรีภาพ เพราะว่ารัฐเป็นเจ้าของ ...”

“... ยอมรับได้และจริงๆ ก็ควรจะเป็นสิ่งที่เรายอมรับ เพราะเป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากนิวมีเดียปะปนอยู่ในทุกที่ เพราะว่ามันมีเดียบุคคลเพียง 1 คน สามารถเป็นเจ้าของสื่อได้เลย คือ ถ้าเราเป็นเจ้าของเว็บไซต์ ดังนั้นเราคงหลีกเลี่ยงเทคโนโลยีที่มาไม่ได้ เราต้องยอมรับก่อนเป็นอย่างแรกว่าเราจะปรับตัวกับมันได้อย่างไร แนนอนมันมีทั้งข้อดีและข้อเสีย การข้ามสื่อแล้วมีอำนาจในการครอบงำเยอะมันก็จะทำให้เกิดการผูกขาด ถ้าเป็นในต่างประเทศหลายๆ ที่มีกฎหมายป้องกันการผูกขาด ซึ่งเดิมน่าจะมีกฎหมายป้องกันการผูกขาดสินค้าทั่วไป แต่ช่วงหลังๆ ในด้านสื่อก็มีกฎหมายป้องกันก็ผูกขาดเช่นเดียวกัน

ส่วนข้อดีมีแน่นอนเพราะสามารถช่วยให้ข่าวๆ หนึ่ง หรือคอนเท้นต์ๆ หนึ่ง สามารถเผยแพร่ในวงกว้างได้เยอะ เมื่อเทียบกับสมัยก่อนที่จำกัดอยู่เฉพาะสมาชิกของตัวเอง หรือว่าผู้ฟังหรือผู้ชมของตัวเอง ซึ่งเดี๋ยวนี้มันสามารถเผยแพร่ได้หลายแบบ แล้วมันก็ระบบที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ตแอดทีฟ ก็คือมีเสียงตอบรับได้จากผู้เสพสื่ออื่นๆ ส่วนสุดท้ายของข้อดี คือนิวมีเดียมันเข้ามาโดยภาพใหญ่ เพราะฉะนั้นมันทำให้คนตัวเล็กๆ ไม่ต้องมีเงินมากๆ สามารถเป็นเจ้าของกิจการสื่อที่มีอิทธิพลได้ สามารถมีอิทธิพลจากสื่อใหม่ไปสู่สื่อเก่า ...”

“... มองว่ายอมรับได้ เหตุผลเพราะโลกมันเคลื่อนที่ไป โลกมันเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยี ตามพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เพราะฉะนั้นในการข้ามสื่อถ้าถามก็คือเป็นเรื่องปกติที่จะไป ใครเห็นโอกาสตรงไหนก็ไป เพราะว่าที่เขาคิดเช่นนั้นนั่นก็คือส่วนหนึ่งเขาต้องแบกรับความเสี่ยงอยู่แล้ว สิ่งที่น่ากังวลใจมากกว่าคือเรื่องของการทำธุรกิจข้ามสื่อไม่เป็นประเด็น ประเด็นที่สำคัญมากกว่าคือทำอะไรให้ผู้บริโภคเคลื่อนที่ตามได้ทัน รู้เท่าทันสื่อและมีวิจารณญาณ มีองค์ความรู้มากพอที่จะไปถอดรหัสของสื่อเหล่านั้นมากกว่า ...”

“... เป็นไปตามวิวัฒนาการของเทคโนโลยี เดี่ยวนี้เราวิ่งไล่ตามเทคโนโลยี เช่น คณะกรรมการตามรัฐธรรมนูญ 40 ก็แยกเป็น กทช. กับ กสช. พอมารัฐธรรมนูญ 50 รวมกันเป็น กสทช. แยกจากกันโดยเด็ดขาดไม่ได้ เรื่องที่จะไปห้ามการถือหุ้นข้ามกิจการเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ...”

“... กิจการข้ามสื่อจะเกิดความครอบงำทางความคิดหรือไม่ต้องดูเหตุผลนะ ทุกวันนี้ยอมรับ การเสนอความคิดเห็นของสื่อมีส่วนในการชี้นำสังคม ต้องยอมรับบทบาทของสื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ บทบาท เครือข่าย แค่เราเห็นอะไรมา เราก็ยังเอามาคิดเลย ...”

“... การที่นายทุนเข้ามาเป็นเจ้าของสื่อหลากหลายชนิด ในต่างประเทศก็ทำกัน แต่เขาจะพยายามปิดกั้นไม่ให้มีการกีดกันไม่มีครอบงำสื่อ แต่ปัญหาของการมีนายทุนครอบงำสื่อหลากหลายชนิด ถือเป็นอันตรายต่อระบบประชาธิปไตย เพราะเมื่อคนเป็นเจ้าของเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้กำกับในเชิงนโยบายแล้ว ด้วยโอกาสที่จะใช้สื่อเพื่อประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมมีความเป็นไปได้ และอาจจะเป็นต้นเหตุให้ข่าวสารของไทยเป็นข่าวสื่อที่เลือกสรร จะเป็นได้ว่า ตอนนี้อาจจะดีขึ้นบ้าง แต่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาจะเห็นภาพได้ชัดเจนว่า มีการเลือกข้างที่ชัดเจน ดังนั้นการที่นายทุนมีอำนาจสื่อ หรือมีอำนาจแผ่สื่ออาจจะเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้สื่อถูกครอบงำและไม่มีเสรีภาพเท่าที่ควร

เมื่อก่อนนี้ผู้เป็นเจ้าของสื่อจะเป็นกลุ่มเล็กๆ เพียงไม่กี่กลุ่มจะพอจะพูดคุยหารือกันได้ แต่ขณะนี้สื่อใหม่ประเภทต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะผลิตสื่อเองได้ ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงย้อนกลับไประบบการศึกษาในชั้นมัธยม ซึ่งจะต้องสร้างเด็กที่จิตสาธารณะ สร้างเด็กให้มีความคิดเชิงวิเคราะห์เด็กเหล่านี้จึงจะไปสร้างสื่อที่มีคุณภาพได้ เพราะตอนนี้ไม่ใช่แค่ผู้ใหญ่ที่เข้าไปสื่อสารในสังคมออนไลน์ได้ แต่เด็กเล็กๆ ก็สามารถเข้าไปสื่อสารในสังคมดังกล่าวได้และในขณะเดียวกัน สิ่งหนึ่งที่พยายามทำตลอดมา

นอกจากเรื่องสื่อแล้ว ตอนนี้อยู่ในเรื่องของศีลธรรม มีข้อมูลว่า รัฐบาลไม่ใส่ใจอย่างจริงจังในเรื่องของการรณรงค์ศีลธรรมของประชาชน ไม่ให้ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะประเทศไทยเป็นศาสนาพุทธ ไม่ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาเลย เมื่อคุณไม่พูดถึงศาสนาเลยคุณก็นำศีลธรรมเข้าไปในโรงเรียนได้อย่างไร ดังนั้น คุณจะสอนเด็กให้เป็นคนดี ให้เด็กมีจิตใจเมตตา ไม่คิดถึงประโยชน์แต่ตัวเอง แต่ไม่นำศีลธรรมสอนเข้าไป แล้วจะทำให้เกิดจริยธรรมศีลธรรมในประชาชนได้อย่างไร ...”

6.3) แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า การตรวจสอบเป็นสิ่งที่ช่วยให้สื่อปฏิบัติตามจริยธรรม ไม่นำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชน โดยองค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ควรเป็นองค์กรอิสระ หรือองค์กรวิชาชีพสื่อ หรือองค์กรที่เป็นกลาง แต่รัฐไม่ควรเป็นผู้ตรวจสอบสื่อเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการตรวจสอบสื่อ

“... เป็นประโยชน์นะ เขาก็ทำในหน้าที่ของเขาส่วนหนึ่ง อีกอันหนึ่งเราพยายามให้ความรู้กันว่า สื่อนอกจากทำตามจริยธรรมของสื่อแล้วเนี่ย ข้อบังคับของสภาการหนังสือพิมพ์ปี 2541 ถ้าปฏิบัติได้ตามนี้ทั้งหมดก็จบ แต่ปัญหาคือวันนี้ก็มีบ้าง แต่เราพยายามเตือนว่าส่วนนี้ก็ต้องปฏิบัติตามจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์ แล้วเขายังต้องรับผิดชอบกฎหมาย เช่น พรบ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาเยาวชนและครอบครัวปี 34 เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนในเรื่องการเผยแพร่ภาพเสียงของเด็ก ...”

“... เห็นด้วย แต่ผมไม่คิดว่ารัฐควรจะมาทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อ เพราะรัฐอาจใช้ในทางที่ผิดได้ เพราะรัฐผู้กำกับดูแลก็คือนักการเมืองซึ่งก็มีทั้งดีและไม่ดี ถ้าไม่ดีก็อาจส่งผลกระทบได้ ซึ่งผมคิดว่าหน่วยงานตรวจสอบสื่อควรเป็นองค์กรอิสระ หรือองค์กรวิชาชีพ ...”

“... มีเดียมอนิเตอร์ ควรเป็นคณะกรรมการจริยธรรมในสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์ ให้องค์กรสื่อตรวจสอบกันเองจะดีกว่า สื่อดีๆ เยอะที่มีอยู่ ที่อาวโส ที่คนเคารพนับถือ อาชีพหนังสือพิมพ์มีสองประเภท ประเภทใจรักมาอยู่ เราจะเห็นป้านุ่น ป้านี้ยังอยู่จนป้านี้ หรือน้ำ หรือลุงมาอยู่ พวกนี้เขาถือว่าเป็นชีวิตของเขาเลย ฉะนั้นเขาผ่านโลกมาเยอะ ประสบการณ์อย่างนี้เขาก็เห็นลูกน้องของเขาว่า นักข่าวที่ประพฤติไม่ดี ความดีไม่ดีของสื่อเขารู้ดี พวกนี้ถ้ามาอยู่ในคณะกรรมการควบคุม และได้เรียนรู้การเลือกนายกสมาคมเลขาสมาคม ก็คนที่ สังคมรับอยู่แล้ว คณะกรรมการจริยธรรมก็มีแต่ผู้หลักผู้ใหญ่ ผมมองว่าให้หนังสือพิมพ์มีการตรวจสอบกันเอง เพียงแต่ว่าเวลาที่มีเรื่องนักข่าวไม่ดีขึ้นก็ให้มันชัดเจน มีการลงโทษทันที มีอะไรทันที ทำให้มันศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยอมรับนับถือ เพิ่มมากขึ้น นักข่าวที่ไม่ดีเขาไม่จ้างก็ได้ เลิกจ้างก็ได้ อยู่ทีสื่อจะทำกันขนาดไหน ...”

“... เห็นด้วยหรือไม่หากมีการจัดตั้งมีเดียมอนิเตอร์ เพราะจะทำให้เห็นภาพรวมของสื่อ ทำให้เห็นการเคลื่อนไหวของสื่อ ว่าขณะนี้ทำอะไรถึงไหนแล้ว แต่งานของมีเดียมอนิเตอร์น่าจะมีตัวกลางให้ข้อมูลกำหนดทิศทางของสื่อว่าเป็นอย่างไร สิทธิของสื่อ ถือเป็นการให้ข้อมูลในแง่บวกที่ถูกต้อง ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันเราน่าจะมีการจัดตั้งมีเดียในลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้น ...”

“... ไม่จำเป็นถึงระดับนั้น แต่หากมีก็ควรที่จะเป็นองค์กรกลาง ที่จะมาทำหน้าที่แยกคัดกรอง ...”

6.4) กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นตรงกันว่า สิ่งที่จะช่วยคุ้มครองผู้บริโภคได้ คือ การที่สื่อมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายส่วนใหญ่เสนอแนะเพิ่มเติมว่านอกจากจริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อแล้ว การเปิดช่องทางให้มีการร้องเรียนสื่อได้หลากหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคหรือองค์กรวิชาชีพสื่อน่าจะเป็นวิธีการที่ดี

นอกจากนี้ ควรจะใช้กลไกทางกฎหมายควบคู่กับกลไกทางจริยธรรม หากสื่อกระทำผิดต้องมีการลงโทษได้ทางกฎหมายโดยองค์กรอิสระ และลงโทษทางจริยธรรมโดยการลงโทษทางสังคม ทั้งนี้ การคุ้มครองผู้บริโภคควรต้องคุ้มครองทุกด้าน รวมถึงสิทธิส่วนบุคคลและการสร้างความแตกแยกในสังคม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่าในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น ควรมีองค์กรภาคประชาชนที่เข้มแข็งเพื่อทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภค โดยองค์กรลักษณะนี้ควรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจะช่วยกันทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏและนักการเมืองเองก็จะไม่กล้าใช้สื่อเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

“... คุ้มครองผู้บริโภคจะคล้ายกับเรื่องร้องเรียน ที่ควรจะให้ประชาชนผู้บริโภคสามารถที่จะเข้าร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อสื่อได้ ขณะเดียวกันหากพูดในเชิงกฎหมายในแง่นี้ บางส่วนก็มีการคุ้มครองอยู่แล้ว ในด้านสิทธิเสรีภาพพื้นฐาน การถูกละเมิด การถูกคุกคาม การหมิ่นประมาท ซึ่งหากมีข้อเสียหายสามารถที่จะนำข้อกฎหมายที่มีเข้ามาช่วยรองรับได้ ขณะที่องค์กรกลางสื่อก็ควรจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางของการรับเรื่องร้องทุกข์ การควบคุมการทำหน้าที่สื่อมวลชนจะช่วยให้สื่อมวลชนรายงานข่าวในเชิงไม่ก่อให้เกิดกระทบด้านสิทธิพื้นฐานและการดำรงชีวิตได้ ...”

“... ผมว่ากลไกควรมี 2 ด้าน คือ ด้านที่เป็นกฎหมายกับด้านที่เป็นจริยธรรม ด้านที่เป็นกฎหมายก็ควรจะถูกคุ้มครองด้วยกฎหมายด้วยองค์กรอิสระที่ลงโทษได้ และทางด้านจริยธรรมก็คือองค์กรวิชาชีพที่มีบทลงโทษทางสังคมแซงชั้นได้ หรือมีเดียเซ็นเซอร์ก็ว่ากันไป ส่วนควรมีความคุ้มครองด้านใดบ้างจริงๆ แล้วมันก็ควรทุกด้านที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือว่าทำให้เกิดความแตกแยก ...”

“... ถ้าสื่อมีจริยธรรมมีความเป็นกลางก็ถือว่าเป็นการคุ้มครอง ผู้บริโภคถ้าเขาารู้สึกว่าเขาถูกละเมิดเขาก็ฟ้องสื่อเขาเอง ...”

“... ส่วนใหญ่คนไปอ้างภาคประชาชนว่าฉันเป็นตัวแทน แต่องค์กรของประชาชน มูลนิธิต่างๆ ยังไม่เข้มแข็ง เรื่องคุ้มครองผู้บริโภคดีขึ้นเยอะเราก็ช่วยกันผลักดันตอนนั้น และผมคิดว่าคุณสารีแกทำได้ดี คือทำให้มูลนิธิมาปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภคได้แต่มันต้องมีมากกว่านี้ เพราะฉะนั้นในอเมริกามีมูลนิธิที่คอยจับดูว่าสื่อนี้บิดเบือนหรือป่าวผิดข้อเท็จจริงหรือป่าว สื่อไปรับผลประโยชน์ใครหรือป่าว คนที่สื่อเขียนถึงเค้ามีสิทธิฟ้องกลับไหมหรือสื่อมีสิทธิฟ้องมีทั้งสองด้าน ผมว่าอันนี้คือความเข้มแข็งของผู้บริโภค คือถ้าเกิดเราช่วยกันพูดดังๆ ...”

6.5) การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยในหลักการ หากจะเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ หากแต่โครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อในประเทศไทยปัจจุบันไม่เอื้อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากนัก ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอว่าวิธีการที่จะเพิ่มบทบาทของภาคประชาชน คือการที่ภาคประชาชนเป็นผู้สร้างเนื้อหาในสื่อเองโดยเฉพาะในสื่อใหม่ โดยอาจออกมาในรูปของนักข่าวพลเมือง ซึ่งจะช่วยสร้างและนำเสนอเนื้อหาที่สื่อกระแสหลักไม่เผยแพร่เพราะเกรงว่าการนำเสนอเนื้อหานี้จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจและผู้มีอำนาจในสังคม

ขณะเดียวกันผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งเสนอว่า การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนสามารถทำได้ด้วยการฝึกอบรมให้ประชาชนรู้เท่าทันสื่อ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเน้นย้ำว่าภาคประชาชนมีองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หรือตัวแทนผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ แต่ควรเป็นประชาชนจริงๆ โดยภาคประชาชนต้องมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหา ร่วมกับองค์กรวิชาชีพสื่อ และกลไกทางการตลาด

“... ประชาชนต้องสร้างสื่อบางอย่างเพิ่มเติมของตัวเอง เช่น เหนือในด้านหนึ่งการที่มีสื่อที่หลากหลาย มี Social network ต้นทุนในการทำสื่อไม่จำเป็นต้องเป็นหนังสือพิมพ์หรือทีวี คุณอาจจะมีเว็บไซต์ที่คุณสามารถเข้าถึงประชาชน ก็มีคนที่ทำงานในแนวทางเลือกตรงนี้ได้ คือ คนไทยเวลาเรารับข่าวไปเรื่อยๆ เราก็ซาติน เพราะฉะนั้นวิธีการเสนอข่าวอีกแบบหนึ่งจะข่าวตื่นตูมถูกสติปัญญาคนก็เป็นการ Satire สังคม Satire วิธีการนำเสนอข่าวแล้วก็พยายามนำเสนอข่าวในแนวที่จะให้ความรู้ แต่เสริมสิ่งที่เป็นเรื่องตลกโปกฮา อาจจะ使人ได้คิดขึ้นมา ก็คิดว่าแนวแบบนี้ก็โอเค แต่ต่อไปที่เขาเรียก นักข่าวพลเมือง เดียวนี้คุณมีกล้องเล็กๆ อันหนึ่งคุณก็สามารถที่จะทำข่าว ในยุคหนึ่งหนังสือเคยมีเรื่องข่าวที่ไม่เป็น

ข่าว ข่าวหลายอย่างที่ไม่เป็นข่าวเป็นข่าวที่สำคัญมาก เป็นข่าวใหญ่มาก แต่สื่อไม่ยอมลง อย่างเมื่อก่อนมีข่าวเรื่องผงซุส มีหนังสือเล่มหนึ่งที่เขาพิมพ์ขึ้นมา เป็นข่าวที่ไม่เป็นข่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข่าวที่มีความสำคัญมากเลย แต่ว่าสำนักข่าวใหญ่ๆ จะไม่เอามาลง เพราะว่ากระทบธุรกิจตัวเอง กระทบผู้มีอำนาจ กระทบนั้นกระทบนี้ก็จะไม่เอามาลง ...”

“... เสริมเรื่องการฝึกอบรม ให้ความรู้รัฐจับมือกับคณะนิติฯ คณะนิเทศฯ ทำให้ประชาชนดูสื่อเป็นแค่นี้พอแล้ว ให้แยกแยะเป็นว่าอันนี้จริงเท็จ ต้องรีบทำนะ เพราะเปิดมาเจออินเทอร์เน็ตนะ เอ๊ะ! อันนี้จริงป่าววะ บางทีเรามีแนวโน้มจะเชื่อ แล้วปรากฏว่าการเมืองที่มันขัดแย้งนะ คนมีการศึกษาดีๆ ยังเชื่อฟอรัมเวดเมลล์เลย ...”

“... โดยหลักการเห็นด้วย แต่เมืองไทยชอบบิดหลักการ ต้องดูก่อนว่าคำว่าภาคประชาชนคือใครก่อน ถ้าภาคประชาชนนึกถึงเอ็นจีโอ ผมไม่เห็นด้วย ถ้าภาคประชาชนถ้าจะมีต้องเป็นภาคประชาชนจริงๆอันนั้นก็จะได้ แต่ถ้าภาคประชาชนเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์อันนั้นผมไม่เห็นด้วย คือ ในที่สุดภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะน่าจะดีกว่า ผมคิดว่าไม่น่าจะมีส่วนร่วมในการกำหนด มันควรจะปล่อยให้สื่อเสรี แล้วก็ถูกควบคุมโดยบางส่วนจากวิชาชีพและบางส่วนโดยดีมานด์ของตลาด ...”

“... เนื่องจากสื่อบ้านเราเป็นลักษณะของสื่อที่ค่อนข้างจะรวมศูนย์ หมายถึงว่าต้นกำเนิดของหรือเจ้าของสื่อมันถูกรวมศูนย์ เช่น ทีวี่มี 5 ช่องที่เป็นแมสมีเดีย หนังสือพิมพ์ก็มีเท่านี้แล้วส่วนใหญ่ก็จะเป็นจากส่วนกลางคือเจ้าของ ถ้าว่าโมเดลของต่างประเทศเขาจะมีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่แข็งแรง อันนี้ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้เต็มที่ แต่เนื่องจากโครงสร้างตรงนี้ไม่เหมือนกัน แต่ไปหากมีการพัฒนา แนนตอนตอนนี้เริ่มมีการพัฒนาให้เห็นแล้ว เช่นเคเบิลทีวี หรือวิทยุท้องถิ่นที่มีเพิ่มมากขึ้น อันนี้ค่อยๆ กระจายให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทั้งหมด ควรมีสัดส่วนของสื่อมวลชนที่ประชาชนมีส่วนร่วม กับมีสัดส่วนของสื่อมวลชนที่อยู่ในสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเลือกเวลาไหนควรบริโภคอะไรได้มากขึ้น ...”

6.6) การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดกลุ่มผู้ชมในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการกระตุ้นจิตสำนึกของสังคมเท่านั้น แต่ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์อันแท้จริงได้ หากจะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ควรใช้มาตรการดังกล่าวควบคู่กับการกำหนดช่วงเวลาในการออกอากาศ

ด้วย โดยผู้ประกอบการวิชาชีพต้องมีความรับผิดชอบมิใช่ผลภาระให้ผู้บริโภคอย่างเดียว ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่ง สนับสนุนการจัดกลุ่มผู้ชมร่วมกับการกำหนดช่วงเวลาในการออกอากาศ แต่เสนอว่าเมื่อดำเนินการดังกล่าวแล้วไม่ควรมีการเซ็นเซอร์เนื้อหาในรายการ

“... โดยส่วนตัวคิดว่าเฉยๆ เพราะว่าสำหรับสังคมไทยมันไม่ได้ให้อะไรเสียเท่าไร เรตติ้ง ในมุมมองของตัวเองมองว่าไม่มีความจำเป็นต้องมีข้อความว่าเรื่องนี้ได้ทุกคน เรื่องนี้ดูได้เฉพาะเด็ก โดยคิดว่าการทำเรตติ้งสามารถทำได้ด้วยช่วงเวลาการออกอากาศ รายการบางอย่างไม่เหมาะกับเด็ก ก็อย่าเอามาออกอากาศในช่วงที่เด็กดู เช่น รายการที่เป็นความรุนแรง รายการที่ต้องใช้วิจารณญาณ ในการดูเป็นผู้ใหญ่ดู ก็เอาไว้ช่วงเวลาตอนดึก ไม่ต้องขึ้น น. ขึ้น จ. แต่วันนี้ช่วงเวลาหัวค่ำ ช่วงพีค ละครฮอตฮิต บอกว่าต้องให้ผู้ใหญ่ดูด้วยกับเด็ก บางทีผู้ใหญ่ยังไม่ถึงบ้าน เด็กดูโดยลำพัง เด็กดูเพราะอะไรเพราะฉันชอบดั่งนั้นก็ไม้อ่านข้อความตรงนี้ ถามว่าการจัดเรตติ้งดีตรงไหน ก็คืออยู่เรื่องเดียว คือกระตุกให้คนมีสำนึกเรื่องนี้นี้ แค่นั้นเอง แต่ด้วยการจัดสรรเวลาออกอากาศนั้นมันก็ไม่ได้ช่วยเท่าไร คิดว่าควรมีการปรับปรุงหากคิดจะจัดเรตติ้งสิ่งเหล่านั้นมันต้องทำโดยองค์รวม เช่นเด็กต่ำกว่า 18 ปี ไม่ให้ดูเรื่องนี้ก็ต้องมีมาตรการด้านอื่นด้วยที่ห้ามเด็ก 18 ปี ห้ามดู หรือจริงๆ ก็ตั้งแต่ต้นเลยว่าคอนเท้นต์เหล่านี้ไม่ควรจะมี ...”

“... มีดีกว่าไม่มี แต่ถามว่ามีประโยชน์หรือไม่ ผมว่าก็มีประโยชน์ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ขึ้นอยู่กับการที่ทุกเรื่องเหมือนกฎหมาย ถ้ามีกฎที่ดี ถ้าผู้คุมกฎไม่เข้ม ก็ไม่มีประโยชน์อะไร ผมก็ยังไม่เคยได้ยินข่าวเรื่องความเข้มข้น คือ มีการจัดเรตก็มีเรตไป พูดถึงทีวี แต่ถ้าเป็นหนัง ถ้ามีเรตต่ำกว่าอายุ 18 ปีมีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีไปดู ผมรู้สึกว่าจะไม่ได้มีการจับอะไรกันรุนแรง คือ ถ้ามีกฎต้องใช้กฎนั้นอย่างเข้มข้น คิดว่าน่าจะดี เพราะฉะนั้นสนับสนุนเรื่องเรตติ้งอยู่แล้ว ...”

“... เรตติ้งก็เป็นเรื่องถูกจัดการ ถูก Organize ขึ้นมาให้เป็นเรตติ้งเพื่อการโฆษณา มากกว่า ที่มีการกำหนดอายุผู้ชมก็ไม่ค่อยได้ผลเท่าไร เพราะเวลาเปิดทีวีเด็กทั้งบ้านก็ดูทั้งนั้น คุณจะบอกว่าต่ำกว่า 13 ปี ไม่ให้ดูต้องมีผู้ใหญ่กำกับดูแล คอยควบคุม คอยอธิบาย ถามว่ามีใครทำไหม ไม่มี คุณควรจะใช้ระยะเวลาของรายการ สมมติรายการแบบนี้เป็นรายการที่เด็กไม่ควรดู คุณก็เอาฉายให้ดีๆ เวลาที่อยู่ในช่วงที่เด็กดูคุณก็ควรทำให้เป็นรายการที่ไม่เป็นปัญหา คุณจะเขียนแล้วให้เป็นความรับผิดชอบของผู้ดูเอาเอง มันเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม คือคนจัดรายการสถานี คุณต้องใช้เวลาในการออกรายการเป็นตัวกำกับ ไม่ใช่คุณมาบอกว่าฉันรับผิดชอบแค่นี้ ฉันบอกแล้วว่าฉันนี้ต้อง 18 ถ้าต่ำกว่า 18 ไม่ควรดูต้องมี

ผู้ใหญ่มานำ ก็คือคุณก็ผลักดันความรับผิดชอบไปให้เป็นเรื่องของคนดู โดยที่คุณไม่รับผิดชอบ ...”

“... ผมว่ามันก็ดีขึ้น ต้องยอมรับว่ามีความพยายาม แต่ถ้าเกิดมีเรตติ้งอันนี้สำหรับ ภาพยนตร์ใหญ่ๆ ด้วยนะต้องคุยกับพวกผู้กำกับ มีเรตติ้งก็ต้องไม่มีเซ็นเซอร์ คุณมีเรตติ้งก็เรต ไปเลย และก็กำหนดไปเลยว่าเรตติ้งอย่างนี้ สมมุติในทีวีก็ต้องไปอยู่ดีก็จัดช่วงเวลาด้วยแต่ว่า ไม่มีเซ็นเซอร์ ซึ่งอันนี้อาจจะไม่ใช้กฎหมาย ...”

6.7) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นต่อการกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นด้วยและกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยในจำนวนใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มที่เห็นด้วยให้ความเห็นว่าการมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อจะช่วยให้สื่อมวลชนมีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักยังเห็นว่า ปัจจุบันองค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อไม่สามารถควบคุมกันเองได้ ดังนั้น การมีใบอนุญาตจะสามารถช่วยให้การควบคุมความรู้ความสามารถ จริยวิชาชีพ ความรับผิดชอบและการละเมิดข้อกฎหมายได้เช่นเดียวกับบางวิชาชีพ เช่น แพทย์และทนายความ หากสื่อละเมิดหรือกระทำผิดต้องมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย และการถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จะทำหน้าที่ทดสอบและออกใบอนุญาตควรเป็นองค์กรวิชาชีพสื่อ แม้ว่าองค์กรวิชาชีพในปัจจุบันจะมีปัญหาในการบริหารจัดการและบางคนขาดจริยธรรมก็ตาม

ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอว่าควรให้องค์กรวิชาชีพสื่อเป็นผู้รับรองการเป็นผู้สื่อข่าว และพัฒนาระบบการกำกับดูแลให้เกิดความเข้มแข็ง โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าใบอนุญาตเป็นสิ่งจำเป็น แต่มีความกังวลว่าจะครอบคลุมถึงสื่อใหม่หรือไม่ รวมทั้งการเป็นนักข่าวพลเมือง โดยเสนอว่าควรมีการกำกับดูแลสื่อใหม่เหล่านี้ด้วย เพราะปัจจุบันสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องขออนุญาตเหมือนสื่อกระแสหลัก ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้เห็นตรงกันว่ารัฐไม่ควรแทรกแซงหรือเป็นผู้ออกใบอนุญาต

ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วยที่จะมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ เพราะใบอนุญาตไม่สามารถเป็นหลักประกันได้ว่าสื่อจะมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องจิตวิญญาณของคนทำสื่อมากกว่า ซึ่งสื่อใดไม่มีจิตวิญญาณก็จะอยู่ในอุตสาหกรรมนี้ไม่ได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเห็นว่าใบอนุญาตเป็นการทำให้คนกลุ่มหนึ่งมีอำนาจควบคุมคนอื่น ส่วนอีก

ท่านหนึ่งเสนอว่าไม่ควรออกไปอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่ควรเปลี่ยนเป็นประกาศนียบัตรรับรองการฝึกอบรมโดยสถาบันฝึกอบรม ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดมาตรฐาน แต่ไม่ใช่ผู้ออกไปอนุญาต

“... คิดว่าควรจะมี เพราะจะช่วยให้ นักข่าวมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น เพราะอย่างน้อยก็จะมีคัดเลือกคนที่จะเข้ามาเป็นนักข่าวได้ แต่สิ่งที่เห็นห่วงคือในเรื่องของ สื่อสังคมออนไลน์ เราจะไปควบคุมสื่อประเภทนี้ได้ยังไง ซึ่งเบื้องต้นก็เห็นว่า ควรจะมีการจัดทำในส่วนของสื่อหลักๆ ไปก่อน แต่หากเป็นสื่ออินเทอร์เน็ตก็อาจจะมีการควบคุมคนที่เว็บไซต์มาสเตอร์ ซึ่งจะต้องมีความรับผิดชอบในการคัดกรองคนที่อยู่ในเครือข่ายของตนเอง ซึ่งถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยควบคุมได้ ทั้งนี้สำหรับใบประกอบอาชีพสื่อ นั้น ควรเป็นหน่วยงานใดกำกับดูแลนั้น มองว่า ควรจะขึ้นอยู่กับสมาคมนักข่าว ไม่ควรเป็นรัฐบาลแต่สำหรับการกำกับดูแลสื่อของรัฐนั้นน่าจะเป็นเชิงบวก ไม่ใช่เชิงลบ และควรเป็นการกำกับดูแลตนเอง ทำโดยองค์กรวิชาชีพที่ลุกขึ้นมากำกับดูแลตนเอง ...”

“... การควบคุมกันเองของสื่อดีหรือไม่ ถ้าการควบคุมกันเองไม่ได้ผลแล้ว ควรจะมีการควบคุมทางกฎหมายหรือไม่ เหมือนวิชาชีพอื่นๆ คือ เป็นการลงทะเบียนทางวิชาชีพอย่างถูกกฎหมาย เป็นต้นว่า สมานายความ ใครก็แล้วแต่ที่มาทำงานเป็นทนายความ ก็ต้องมีใบประกอบวิชาชีพ คือทุกวันนี้ บัตรนักข่าวที่กรมประชาสัมพันธ์ออกให้ ก็มีบ้าง ไม่มีบ้าง แต่ถ้าจะเป็นทนายความต้องสอบให้ผ่านตามกฎหมาย แต่ถ้าไม่มีทำวิชาชีพนี้ไม่ได้ ควรตั้งคำถามว่าถ้าการควบคุมกันเองมันไม่พอ และในยุคนี้ในยุคที่ความไร้เสรีภาพจากอำนาจของภาครัฐแล้ว เราควรจะให้ สมาชิวิชาชีพของสื่อมวลชน เป็นสมาชิวิชาชีพตามกฎหมายหรือไม่ แล้วใครที่จะมาประกอบวิชาชีพนี้ ก็ต้องผ่านการสอบ ผ่านการอบรมตามเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อกระทำความผิดใดๆ ก็มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ของสมาชิวิชาชีพที่มีลักษณะเป็นกฎหมาย ...”

“... ปัญหาใหญ่ของสื่อวันนี้ คือ สื่อไม่กินเนื้อสื่อ แผลงวันไม่ต่อมแผลงวัน มันก็ทางสองแพร่งที่ต้องเลือกหนึ่งควรจดทะเบียนวิชาชีพแบบทนายมันจะได้มีทั้งจรรยาบรรณกำกับมีทั้งข้อกฎหมายกำกับ ถ้าคุณทำผิดก็ต้องรับผิดชอบถอนใบอนุญาตถูกดำเนินคดี ถึงยังไม่รู้ละ เพราะมันมีนักข่าวท้องถิ่นอยู่ที่เป็นปัญหาหรือควรจะไปถึงแบบแพทยพยาบาล ที่จะต้องมีใบประกอบวิชาชีพอันนี้เป็นคำถามที่ผมทั้งทางสองแพร่ง แต่ก็จะเป็นอันตรายเพราะจะกลายเป็นการควบคุม ซึ่งต้องให้สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์หรือสภาการหนังสือพิมพ์เป็นเจ้าภาพ ... แต่มันต้องเดินไปข้างหน้า ทำอย่างไรที่ต้องเลือกความีใบประกอบวิชาชีพใหม่ ต้องสอบใหม่ สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ก็เคยถกเถียงกันมากกว่า

ท้ายสุดมันจะกลับมารัดคอเราหรือเปล่าถ้าเอากฎหมายมา การมีใบประกอบวิชาชีพมีทั้งด้านบวกแล้วก็ด้านลบ รัฐบาลสามารถใช้ตรงนี้เป็เครื่องมือในการกำจััดเหมือนที่เคยใช้ ปตท. ไปสอบเส้นทางการเงินของคุณสิทธิชัย หยุ่น คุณโรจน์ งามแน่น ตั้งหลายคน เต็มไปหมดเลย เพราะว่าไม่สืโรราบกับรัฐบาลของคุณทักษิณ ซึ่งอันนี้อันตรายการใช้กฎหมายก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่อย่างไรก็ตามคิดว่าจำเป็นต้องมี ...”

“... ยังมีการเถียงกันอยู่ เพราะถ้ามีก็คุมกันได้ อย่างแพทยสภา สภากฎหมาย เหมือนกับสภาวิชาชีพอื่นๆ วิศวกรรม สถาปนิก บัญชีทั้งหลาย และการควบคุมก็ง่าย และไม่มีใครที่อยู่นอกกรอบ แต่ก็กลัวการแทรกแซงกลัวการตรวจสอบจากภาครัฐ ...”

“... ก็มีข้อดีข้อเสีย เพราะว่าใบประกอบวิชาชีพสื่อ ส่วนหนึ่งก็โดยตรงที่สามารถควบคุมกันได้ ถ้าไม่นั้นก็ควบคุมกันไม่ได้ หนังสือพิมพ์ควบคุมกันเองมันก็มีการควบคุมกันได้ คือ ควบคุมเรื่องการศึษา จริยธรรมต่างๆ ถ้าคุณประพฤติผิดก็ถอนก็มีส่วนดี ตรงที่ในการควบคุม แต่บางครั้งมันก็เป็นกำจััดเสรีภาพ ส่วนดี คือ ควบคุมตั้งแต่ต้น และระหว่างประกอบอาชีพต้องมีจริยธรรมนี้ถ้าไม่มีก็ยึดใบประกอบอาชีพ ที่นี้คุณก็ไม่สามารถประกอบอาชีพนี้ต่อได้ แต่ถ้าว่ากำจััดเสรีภาพใหม่มันก็กำจััด แต่ว่าถ้ากำจััดเพื่อความดีงามมันก็จำเป็นเหมือนกันก็ต้องไปดูเงื่อนไข ซึ่งมันไม่มีหลักประกันว่าถ้ามีมามันจะดีเสมอไป ...”

“... น่าสนใจ ถ้ามีใครนำเสนอตรงนี้ เป็นมุมมองเป็นเหมือนของใหม่ๆ ผมว่าน่าสนใจ อาจแก้ปัญหาเรื่องตัวบุคคลได้ ...”

“... ผมคิดว่าจำเป็นและองค์กรที่ออกควรจะเป็นองค์กรวิชาชีพ แต่มันก็ยังมีคำถามอีกตอนนี้มีนิวมีเดียเข้ามา องค์กรวิชาชีพตอนนี้จะคุมวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แต่นิวมีเดียอย่างเว็บตอนนี้ยังไม่มีคำตอบ คนที่ไปทำข่าวบนเว็บหรือเขียนข่าวบนเว็บ ตรงไหนถึงเรียกว่าสื่อ คนเดียวเป็นหรือไม่ ในการเขียนความเห็นส่วนตัว ด่าคนโน้น เป็นนักข่าวพลเมืองนับหรือไม่ หรือตรงไหนควรจะเป็นสื่อแล้วจะมีใบอนุญาต นิวมีเดียคงจะยากกว่า เพราะว่าหนังสือพิมพ์จะต้องไปจดหัว มันมีกระบวนการที่ได้มา แต่นิวมีเดียพุงนี้ไปเปิดเว็บก็ได้หรือเปิดเว็บไซต์ข่าวก็ได้ไม่ต้องขอใคร แต่ผมคิดว่ามันเป็นเทคโนโลยีที่เข้ามาแล้วเราหลีกเลี่ยงมันไม่ได้และก็จะมึรูปแบบของการกำกับดูแล ผมคิดว่าต่างประเทศน่าจะมีน่าจะไปดูจากตรงนั้นได้ว่าเขาทำกันอย่างไร ...”

“... ผมไม่อยากให้เป็นใบอนุญาต แต่ผมอยากให้และก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นรัฐแต่ผมอยากให้มีเทรนนิงสกรู มีสถาบันการฝึกอบรมและเป็นสถาบันที่รัฐกำหนดมาตรฐานแต่ไม่ใช่รัฐให้ใบอนุญาต แต่ให้ผู้บริโภครู้เลยว่า ถ้าเกิดคุณอยากจะเป็นผู้ประกาศข่าวคุณจะต้องผ่านการฝึกอบรมในสถาบันที่มีมาตรฐานอย่างนี้ สอนให้คุณพูดไทยชัด สอนให้คิดให้อ่านข่าวเป็นอะไรก็ตามควรจะมี และรัฐให้การสนับสนุนได้ เดียวนี้ไม่มีใครทำนะ ขณะนี้ไม่มีใบอนุญาตนะ แต่ว่าปัญหาก็คือว่ามันต้องมีไง อันนี้ผมคิดว่าต้องมี แต่ผมไม่อยากให้เป็นใบอนุญาต เพราะมันเป็นใบอนุญาตมันมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง มีเพื่อพัฒนาครับ แต่ต้องมีครับ ...”

“... ไม่จำเป็นเหมือนในระดับวิชาชีพแพทย์ วิศวกร สถาปนิก ซึ่งความรับผิดชอบนั้นแตกต่างกัน ส่วนนี้ควรจะเป็นในลักษณะของการให้ผู้สื่อข่าวมีองค์กรสื่อกลางรับรอง และมีเพียงระบบเดียว เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลต่อการตรวจสอบ อาจจะเป็นในระดับบัตรประจำตัวที่ออกโดยองค์กรวิชาชีพหรือสังกัด แต่ก็อาจจะมีสื่อบางสื่อที่มีได้อยู่ในระบบอาจจะมีปัญหาได้ เรื่องเหล่านี้ควรที่จะมีกรอบแนวทางในการสร้างระบบในวิชาชีพที่เหมาะสมกับทุกฝ่าย และองค์กรที่จะออกนั้นเหมาะสมที่สุด คือ องค์กรวิชาชีพ ...”

“... ไม่เข้าท่า ต่อให้มีใบประกอบวิชาชีพ ถ้าตัวบุคคลมันใช้ไม่ได้ใบประกอบวิชาชีพมันไม่ใช่หลักประกัน มันอยู่ที่สำนึกและอยู่ที่จิตวิญญาณของคนทำสื่อมากกว่า ใบประกอบวิชาชีพเป็นกระพี้ ไม่ใช่แก่น ...”

“... ไม่จำเป็น ต้องเป็นอิสระจริงๆ คือ อะไรที่ไม่ต้องเกี่ยวกับทางการเข้ามายุ่งดีที่สุด คนที่ไม่มีวิญญูณสื่อแท้ๆ อยู่ไม่นาน มีคนที่มาทำงานสื่อไม่นานก็ออกไปทำธุรกิจหรืออย่างอื่น คนที่อยู่ได้นานใจต้องรักจริงๆ ...”

“... ไม่เคยเห็นด้วยเลย ใบประกอบวิชาชีพทั้งหลาย ไม่ว่าคุณจะทำโรงเรียนตามอัธยาศัยหรือการศึกษาตามอัธยาศัย คุณจะต้องไปถูกแสดมปีก่อนให้คนๆ นี้มีใบประกอบวิชาชีพ คือ คุณพยายามที่จะสร้างคนมีอำนาจมาแสดมปีให้คุณใช้ไหม ซึ่งในทัศนคติตัวเองไม่เห็นด้วยกับวิธีการอันนี้เลย ...”

6.8) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายในปัจจุบันมีเพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองสื่อและผู้บริโภคแล้ว หากแต่ปัญหาหลักอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มหนึ่งเสนอความเห็นเพิ่มเติมว่ากฎหมายมิได้มีความสำคัญที่จะใช้กำกับดูแลสื่อ เห็นได้จากการที่ปัจจุบันมีคดีฟ้องร้องสื่อเกิดขึ้นจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายใช้แก้ปัญหาไม่ได้ หากสื่อขาดจิตวิญญาณในการปฏิบัติงาน

ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งไม่เห็นด้วยที่จะใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลสื่อ แต่สื่อควรมีจริยธรรมและควบคุมดูแลกันเอง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสื่อถูกฟ้องร้องจำนวนมาก สะท้อนว่าสังคมขาดจริยธรรมสูง ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอว่ากฎหมายต้องพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และกฎหมายต้องมีความเฉพาะเจาะจง ไม่ควรกำหนดไว้กว้างมากเกินไป เพราะจะทำให้รัฐบาลมีอำนาจควบคุมสื่อ เช่น พรก.ฉุกเฉิน (พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 – ผู้วิจัย)

ประเด็นข้อกฎหมายข้อหนึ่งซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ กฎหมายหมิ่นประมาท โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนหนึ่งเสนอให้แก้ไขกฎหมายหมิ่นประมาท จากปัจจุบันที่ถือว่าเป็นความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ให้คงเป็นความผิดทางแพ่งเท่านั้น เนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างการหมิ่นประมาทที่เกิดจากการกล่าวหาเรื่องส่วนบุคคล กับที่เกิดจากการเปิดโปงการทุจริต อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการแก้กฎหมายหมิ่นประมาทให้มีความผิดเฉพาะทางแพ่งเท่านั้น แต่เสนอว่าควรให้มีข้อยกเว้นความผิดทางอาญาได้ หากสื่อมีความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีเจตนาร้าย เนื่องจากหากสื่อไม่มีความผิดทางอาญาเลยจะทำให้สื่อมีอภิสิทธิ์เหนือประชาชนทั่วไป

ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่าน ตั้งข้อสังเกตถึงวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อสื่อที่ถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาทว่า ไม่ควรปฏิบัติเช่นเดียวกับคดีอาญาอื่น เช่น การถ่ายรูปติดบัตรและพิมพ์ลายนิ้วมือเหมือนกับเป็นผู้ร้ายปล้นจี้ นอกจากนี้ การพิจารณาดำเนินคดีควรต้องมีความโปร่งใสเป็นธรรมและรวดเร็ว รวมทั้งต้องพิจารณาค่าประกันศาลว่ากำหนดไว้มากเกินไปหรือไม่

“... เพียงพออยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องมีกฎหมายอะไรเข้ามาควบคุมดูแลเพิ่ม ซึ่งกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันได้ครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นการหมิ่นประมาท กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กเยาวชน สตรี กฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งจริงๆ แล้วยังมีหลายกฎหมายที่ได้เขียนไว้ในการให้สิทธิ และการคุ้มครองแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายที่เกิดขึ้น

จากข่าว เพียงแต่ว่าผู้ที่บังคับใช้กฎหมายนั้นให้การคุ้มครอง หรือในส่วนของสื่อตระหนักกฎหมายมากน้อยแค่ไหน ขณะเดียวกันสื่อมวลชนเองก็มีการวางบทบาทหน้าที่ด้านจริยธรรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับแนวทางกฎหมายได้ ...”

“... สำหรับกฎหมายผมคิดว่ามีเพียงพอ พรบ.คอมพิวเตอร์ก็อาญา กฎหมายหมิ่นประมาทก็อาญา ผมคิดว่าประเด็นไม่ได้อยู่ที่กฎหมายพอหรือไม่ มันขึ้นอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายมากกว่า ซึ่งมันเป็นปัญหาทั่วไปของประเทศไทยอยู่แล้ว กฎหมายจรรยาจรรยาดีแต่ถ้าไม่เข้มเรื่องกฎหมายก็ฝ่าฝืนกันอยู่แบบนี้ ผมคิดว่ากฎหมายพอ บทลงโทษหนัก อย่างเช่นกฎหมายหมิ่นประมาทต่างประเทศบทลงโทษไม่หนักเท่าเรา พรบ.คอมพิวเตอร์บทลงโทษประเทศเราก็นหนักมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ...”

“...พอแล้ว แต่จริงๆ ก็จะไม่ฟ้องกันแล้วไปหมดถ้าคุณไม่มีจริยธรรมในส่วนนี้ ถ้าอย่างนั้นเราคิดจะทำอะไร คิดจะออกกฎหมายเพื่อบังคับสื่อเรื่องนั้นเรื่องนี้หรือ จริงๆ พี่ก็ไม่ได้เห็นความสำคัญตรงจุดนี้ว่าจะมีกฎหมายยับยั้งขึ้นมาเพื่อบังคับสื่อ แต่พี่คิดว่าคนในสื่อกันเองควรจะต้องพยายามสร้างกระบวนการที่มีจริยธรรมภายในหมู่พวกตัวเอง กำกับตัวเองดูแลตัวเอง แต่สิ่งเหล่านี้จะกำกับดูแลได้แค่ไหนในเมื่อสื่อต้องตกอยู่ภายใต้การครอบงำของสื่อใหม่ สิ่งเหล่านี้จะเกิดอะไรขึ้น คือก็ทำได้แต่คุณอย่าพูดอย่างนั้นนะเดี๋ยวฉันฟ้องคุณ ไปๆ มาๆ สื่อก็ต้องเซ็นเซอร์ตัวเองเพื่อที่จะได้ไม่เขียนอะไรให้คนมาฟ้องฉัน ใช่ไหม คุณก็ทำได้แค่นั้น แต่การที่คุณจะสร้างความจริงหรือเปล่า อาจจะไม่ใช่สนใจเลยก็ได้ สิ่งเหล่านี้จะมีประโยชน์อะไร ...”

“... ผมคิดว่าทั้งหมดทั้งหลายทั้งปวงอยู่ที่ตัวสื่อเองเป็นหลักมากกว่า ถึงจะมีกฎหมายมีอะไรก็แล้วแต่ พวกเราก็รู้กันอยู่ว่ามีกฎหมายนี้ก็ยังคงดำเนินการกันในการไปละเมิดสิทธิที่จะถูกฟ้องทางอาญาอยู่ตลอด ถึงไม่มีอาญาก็ต้องไปฟ้องแพ่ง มันก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้นทั้งหมดเลย กฎหมายไม่ใช่สาระสำคัญสำคัญที่จิตวิญญาณมากกว่า ... กฎหมายบางประเภทที่เกี่ยวกับสื่อ ยังตามสังคมไม่ทัน กฎหมายต้องเป็นพลวัต โลกเปลี่ยนกฎหมายก็ต้องเปลี่ยนเพื่อให้กับสถานการณ์ อย่างเมื่อก่อนยังไม่มีเรื่องทวิตเตอร์ เรื่องคอมพิวเตอร์ เรื่องอินเทอร์เน็ต เรื่องอีเมล เดียวนี้มันไปหมดแล้ว ฉะนั้นกฎหมายก็ต้องตามให้ทันว่า เมื่อมันเปลี่ยนไปอย่างนี้แล้ว ถ้าทำอย่างนี้มันไปละเมิดสิทธิของคนอื่น ทำให้เสียหายยังงั้นกฎหมายมันต้องสอดคล้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องของ พรบ.การพิมพ์ พรบ.หนังสือพิมพ์ เราก็ต้องไปดูประเด็นอีก ดูเนื้อหาที่ไปดูในแต่ละฉบับก็ว่ากัน ...”

“... กรณีสื่อเสนอแก้ไขกฎหมายหมิ่นประมาทไม่ให้เกิดความผิดพลาดทางอาญาว่า ถ้าไม่มีเท่ากันว่าเขียนกันโดยไม่มีความรับผิดชอบ แต่ถ้ามีอยู่ก็เป็นผลเสียที่ทำให้การวิพากษ์วิจารณ์ลดน้อยลงไป เป็นเรื่องที่คิดว่าทางคณะกรรมการควรจะต้องชั่งน้ำหนัก จะแยกกันอย่างไรระหว่างที่สื่อหมิ่นประมาทหรือหาว่าเรื่องส่วนตัวเขา ผมมีความเจ็บปวดกับข้อหาหมิ่นประมาท โดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญามาก แต่ก็เข้าใจ คือ ถ้าสื่อวิพากษ์วิจารณ์การบ้านการเมือง เปิดโปงคนที่ Corruption คนที่โกง มันจะเอาหลักฐานมาชี้แจงกันจะๆ คงยาก ฉะนั้นใครก็ตามที่ทำอาชีพด้านนี้มันก็เสี่ยงที่จะเอาขาข้างหนึ่งอยู่ในคุกตารางอยู่แล้ว มันคงมีมาตรการที่เพิ่มขึ้นมาหรือไม่ แต่ในอีกมุมหนึ่ง คือ เราก็มองเห็น สื่อมีการหมิ่นประมาท มีการไปใส่ร้ายใคร มีการยุ่งเรื่องชาวบ้านใคร ถ้าเกินเลยไป แต่ว่าเราจะแยกสองฐานนี้ได้หรือไม่ และเวลาที่ข้อหาความผิดหมิ่นประมาท โดยการโฆษณา มันเป็นข้อหาความผิดพลาดแล้ว มันทำให้ดูเหมือนว่า เวลาเราโดนข้อหานี้เราตกเป็นผู้ต้องหาตามคดีอาญาทันที เราถูกวิธีปฏิบัติที่เหมือนกับเป็นโจรผู้ร้ายธรรมดา ปกติ ต้องถ่ายบัตรติดบัตร ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ ...”

“... กระบวนการฟ้องหมิ่นประมาท ผมคิดว่าต้องทำให้โปร่งใสเป็นธรรมรวดเร็ว ขณะเดียวกันสื่อเองก็มีปัญหา แคล้วคลาดประกันศาลก็ตายแล้ว สื่อใหญ่ๆ ก็โดน อย่างข่าวสด ฟ้องกันที่ค่าประกันที่เกือบ 30 - 40 ล้าน รวมๆ กันหลายคนก็มันก็นัก เงินก็ไปจมอยู่ เพราะฉะนั้นกฎหมายอาจจะต้องแก้ เช่น ค่าประกันศาลต้องมีไหมใช้ไหม ผมไม่เห็นด้วยว่า ฟ้องหมิ่นประมาทเป็นคดีอาญา ต้องเป็นแพ่ง เพราะผมคิดว่ามันไม่ใช่เรื่องของคดีอาญา เรื่องอะไรคุณต้องไปติดคุก มันไม่ใช่เนี่ย ฆ่าคนตายมันต้องติดคุกใช้ไหม ผมว่าคนผมต้องรับผิดชอบคำพูด คุณก็ฟ้อง ถ้าเกิดเค้าผิดจริงและศาลเห็นว่าผิดจริงก็ฟ้องจนล้มละลายก็ว่ากันไป แต่ผมว่าคดีอาญามันแรงไป คดีอาญามันมีกระบวนการพิจารณาความอาญา มันมีหลายเรื่องเลยเข้ามาผสมปนเป ...”

“... ในกรณีที่สื่อถูกฟ้องหมิ่นประมาท โดยมีการฟ้องแพ่งและใช้วิธีตระเวนทั่วราชอาณาจักรนั้น แนนอนว่าสื่อก็เดือดร้อน เพราะส่วนที่เป็นเสียงสะท้อนกับกระบวนการยุติธรรมเอง บางครั้งในบางศาลก็ปล่อยให้มีการ ถ้าเอกชนฟ้องกันเอง ศาลเองเป็นคนชี้ว่าคดีหมิ่นประมาทมีการไต่สวน พอไต่สวนแล้วการแถลงฟ้องคณะกรรมการของสื่อทั้งหมด แล้วไปส่งมูลทั้งหมดเขาก็เดือดร้อนต้องประกันตัว จริงๆ ถ้ามีเรื่องการไต่สวนก็พิสูจน์ว่าใครเท่านั้นที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรเหวี่ยงแห

ความล่าช้าของการลงโทษที่ไม่มีการดำเนินการได้อย่างทันที ก็ทำให้คนกลัวน้อยลง ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายน้อยลง แม้แต่รัฐธรรมนูญก็ถูกละเมิดมาก แต่ผู้ดำรงตำแหน่ง

ทางการเมืองการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้เต็มที่นัก ไม่ได้เป็นตัวอย่างที่ดี กระบวนการยุติธรรมเองก็ต้องพัฒนา สร้างความรวดเร็ว สร้างความเด็ดขาดให้เห็นผลของการทำผิดที่รวดเร็วทันตา ไม่ใช่สามปีห้าปีหรือสิบปี มาตัดสินคนก็ล้นหมดแล้ว ก็ต้องทำให้เกิดความรวดเร็วเท่าที่จะเร็วได้ และต้องไม่เสียความเป็นธรรม

คดีหมิ่นประมาทโดยสื่อก็ยังมีความเห็นสองทาง ทางหนึ่ง คือ เห็นว่าควรจะมี ความผิดทางอาญาอยู่ เพราะไม่งั้นก็ไม่มี การคุ้มครองสิทธิของสาธารณหรือบุคคลก็จะขาด หายไปได้ สองเรื่องความรับผิดทางแพ่ง ทางสื่อเองบอกให้รับผิดทางแพ่งอย่างเดียวไม่ต้อง รับผิดทางอาญา มันก็น่าคิดเหมือนกันว่าความผิดทางแพ่งอย่างเดียวมันจะพอหรือเปล่า ต้องแยก ถ้าลงโทษอย่างบริสุทธิ์ใจแล้วไม่มีเจตนาร้าย ก็อาจยกเว้นทางอาญาได้ ยกเว้น ความผิดได้ แต่มีไว้ก็ดีแต่มีหมวดต้องยกเว้นความผิดทางอาญา แต่ภาพรวมยังอยู่ แต่ไป เพิ่มข้อยกเว้นมากขึ้น เพราะไม่งั้นสื่อก็กลายเป็นชาวบ้านทำผิดติดคุก สื่อทำผิดไม่ติดคุก มันก็ตอบยากเหมือนกันนะ ...”

“... คุณไปใส่ร้ายป้ายสีเขาแล้วจะไม่ให้เขาฟ้องได้อย่างไร ถ้าคุณทำดีไม่ต้องห่วง เขาจะฟ้องคุณได้อย่างไร เขาฟ้องคุณก็ชนะ ...”

“... ในฐานะที่เป็นแหล่งข่าว เป็นคนที่ได้รับผลกระทบจากสื่อมองเรื่องกฎหมาย หมิ่นประมาทว่า คือ ไม่ใช่เฉพาะสื่อ แม้คนอื่นหมิ่นประมาทก็อาญา คือมันผูกกันอยู่ คุณดำ หมิ่นประมาทผมก็อาญานะ ไม่ใช่เฉพาะสื่อ วิชาชีพมันก็อิงกฎหมายหลักของประเทศ ไม่ใช่ เฉพาะสื่อ มันเป็นเรื่องของสังคมนี้ คุณดำคุณก็ติดคุกนะ มันก็ต้องไป Apply กับทุกภาค ส่วนของสังคม มันเป็น Norm ของกฎหมายของสังคม ผมไม่ได้มองว่ามันเป็นกฎหมาย เฉพาะ ฉะนั้นถ้าเรื่องนี้ก็ต้องมาว่าในเรื่องของการชำระล้างกฎหมายเรื่องการหมิ่นประมาท ในภาพรวม แต่ว่าบทลงโทษความรุนแรงอาจจะแตกต่างกันเท่านั้นเองถูกไหม คือ ถ้าจะ หลุดยกอาญาก็ควรยกทั้งหมดเลยตั้งแต่นี้การหมิ่นประมาททั้งหมดไม่ควรจะมีอาญา ซึ่งผม ไปตรวจสอบแทนส่วนอื่นของสังคมไม่ได้

ผมเล่นการเมืองมา 20 ปี ผมยังไม่เคยฟ้องสื่อ แต่ผมเจ็บปวดมากนะ ผมไม่เคย โดนอะไรแรงๆ นี่ผมเจ็บปวด แต่ผมก็ตั้งใจกลืนเลือด ผมไม่เคยฟ้องสื่อ ชีวิตผมเล่นการเมือง ผมกลืนเลือดพอสมควร สำหรับบางครั้งกับการนำเสนอข่าวที่ไม่มีมูล ไม่มีข้อเท็จจริงไม่มี อะไรเลย แบบว่าก็มันขมขึ้น ผมคิดว่าเราเป็นบุคคลสาธารณะเราทนได้ แต่สำหรับคนอื่น บางที่เขาทนไม่ได้ นักธุรกิจที่เขาไม่ได้เกี่ยวนะ อย่างนั้นเขาทนไม่ได้ เขารู้สึกว่าเขาต้องเอา ผมเฉยๆ ถึงจะไม่มีอาญาก็ไม่ต่างกัน เพราะผมเจอมาและผมมีความรู้สึกที่ผมเป็นบุคคล สาธารณะ ผมเป็นคนที่ที่สื่อตรวจสอบ ผมไม่เคยฟ้องสื่อนะ ทั้งที่ผมควรจะฟ้องไป

หลายร้อยครั้งแล้วด้วยซ้ำ ผมไม่เคยเลย แต่สำหรับคนที่เขาไม่ได้เป็นนักการเมืองเขาไม่คุ้น เขาไม่มีวัคซีน เขาไม่มีภูมิคุ้มกัน ในการสร้างความอดทนเพียงพอ มันก็ต้องมีอะไร Protect บางทีไม่มีมูลความจริงเลย เขียนให้เรา เสียหายโดยไม่มีมูลความจริง ด้วยการรับอิทธิพล จากบางเรื่องมาบางคนมาให้มาทำอย่างนี้เพื่ออย่างนั้นโดยไม่มีมูลความจริงอะไรอย่างนี้ แต่ ผม มีบางอย่างที่ผมโดนกับตัวผม แต่ผมไม่เคยไปฟ้องร้องอะไร แต่ผมก็จะเช็คใจ อ้อมาด่า เราด้วยเรื่องอย่างนี้ อ้อโยงมาถึงคนนี้ เรารู้ แต่ผมไม่เคยฟ้องร้อง ผมก็เลยเฉยๆ กับการ ฟ้องร้อง ...”

“... ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้พูดถึงสิทธิเสรีภาพของสื่อ โดยเฉพาะปี 40 และ 50 รวมทั้งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ก็ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพพอสมควรในระดับหนึ่ง กฎหมายค่อนข้างจะเอื้อ แต่เวลาทำจริงกลับเป็นอีกอย่าง เช่น กสทช. มีความเข้มงวด อาจมีความพยายามของใครบางคนที่ยากเข้ามาแทรกแซงสื่อโดยอาศัย ช่องของกฎหมายที่จะเข้ามาต่างๆ อาจจะมีอยู่ ส่วนจะมีการปรับแก้ไหนๆ ตอนนี้ เท่าที่ มอง จะมองกฎหมายจัดสรรคลื่นความถี่เป็นหลัก จริงแล้วอยากให้มีเนื้อหา กสทช. 11 คน ที่มาจากฝ่ายพัฒนาสังคม วัฒนธรรมอย่างเดียวซึ่งน้อยไป ภาพรวมเช่นเรื่องการให้สถานีวิทยุร้อยละ 20 จะต้องมีเนื้อหาภาคประชาชน คือ ค่อนข้างให้ความสำคัญกับสื่อสาธารณะ ในระดับหนึ่ง ที่สำคัญอยากให้มีการยกเลิก ศอช.แต่ที่ผ่านมาเรามีกฎหมายอาญา กฎหมาย รัฐธรรมนูญในระดับหนึ่ง แต่ในระดับปฏิบัติยังไม่เป็นเช่นนั้น ส่วนการนำเสนอภาพที่ไม่ เหมาะสมนั้น ที่ผ่านมาเคยมีการพูดคุยหารือกัน แต่ถูกหลายฝ่ายระบุว่า หนังสือพิมพ์ไม่ใช่ หนังสือศาสนาจะมาเข้มงวดมากทำไม อีกอย่างหนึ่งสามารถฟ้องร้องได้ กรณีที่ได้รับ ผลกระทบ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องขึ้นอยู่กับจิตสำนึกจริยธรรม แลกฎหมายก็ไม่สำคัญ ...”

7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มนี้ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อในประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

7.1) ปฏิรูปโครงสร้างสื่อ โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ควรจัดสรรคลื่น ความถี่ใหม่และยกเลิกการให้สัมปทานจากกองทัพและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรัฐไม่ควรเป็นเจ้าของสื่อ แต่ควรกำหนดกติกาบางอย่างร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม

7.2) ควรมีองค์กรวิชาชีพสื่อที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อ กันเองให้บังเกิดผลอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ในองค์กรวิชาชีพสื่อควรมีองค์ประกอบของภาคประชาชนและ ภาคอื่นๆ เข้ามาด้วย โดยเน้นสัดส่วนของภาคประชาชน

7.3) ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรี เพราะผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อควรมีความรู้หลากหลายด้าน จึงควรเปิดโอกาสให้คนที่จบจากสาขาต่างๆ มาเข้ารับการอบรมและสอบเพื่อเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อเช่นเดียวกับการสอบเนติบัณฑิต

7.4) เร่งพัฒนาบุคลากรด้านนิเทศศาสตร์และประชาชนในสังคม ให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และการรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งการปลูกฝังจริยธรรมให้สมาชิกทุกส่วนในสังคม

7.5) พัฒนาระบบการยุติธรรมให้รวดเร็วและเด็ดขาด ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรวดเร็วและต้องไม่เสียความเป็นธรรม จึงจะช่วยป้องกันปัญหาจริยธรรมสื่อได้

7.6) ปฏิรูปสื่อไม่ได้ผล แต่ต้องปฏิรูปผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ โดยให้การศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึก ทั้งในการทำบทบาทหน้าที่และจรรยาวิชาชีพ มิใช่ทำตามนายทุนหรือเจ้าของสื่อ โดยต้องมีองค์กรกลางที่มีไช่องค์กรวิชาชีพสื่อ เพราะองค์กรวิชาชีพสื่อไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

7.7) การกำกับดูแลสื่อควรกำกับดูแลในด้านคุณภาพของผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อ

7.8) การกำกับดูแลสื่อใหม่มีความจำเป็น เพราะสื่อใหม่จะมีอิทธิพลมากขึ้นทุกขณะ และจะมีปริมาณมากกว่าสื่อกระแสหลัก ประเด็นสำคัญ คือ สื่อใหม่ที่เกิดขึ้นนี้มีได้อยู่ในรูปขององค์กรสื่อ อาจตั้งอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้ สื่อเหล่านี้เมื่อกระทำความผิดใดๆ ไม่สามารถดำเนินคดีได้ เพราะกฎหมายไม่สามารถบังคับได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลและเฝ้าติดตาม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 41 คน ประกอบด้วย กลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มการเมือง กฎหมายและองค์กรภาคเอกชน ตามลำดับ โดยประเด็นสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย บทบาท ภาระหน้าที่และเสรีภาพในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลหลัก เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 41 ท่าน มีบทบาทและภาระหน้าที่แตกต่างกัน ทั้งการเป็นผู้กำกับดูแลการทำงานของสื่อในรูปขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และทำงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกส่วนหนึ่ง มีบทบาทในการทำงานเคลื่อนไหวเชิงประเด็นทางสังคม ทั้งประเด็นเกี่ยวกับสื่อโดยตรง และประเด็นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสื่อ ครอบคลุมตั้งแต่ประเด็นสุขภาวะ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มความหลากหลายทางเพศ ครอบครัว สิทธิมนุษยชน และสิทธิเด็ก ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งมีภาระหน้าที่ในการทำงานทางการเมืองทั้งจากสภาผู้แทนราษฎรและฝ่ายค้าน รวมทั้งจากวุฒิสภา นักกฎหมาย และผู้บริหารองค์กรภาคเอกชนในธุรกิจเกี่ยวกับการสื่อสาร

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 41 ท่าน มีมุมมองต่อสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมในช่วงวิกฤตความขัดแย้งทางความคิดจนเกิดความรุนแรงขึ้นในสังคมไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความหลากหลายดังกล่าว เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย เนื่องจากจะทำให้การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นอย่างรอบด้านมากที่สุด

ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนเชื่อว่า ในการทำงานของแต่ละคนมีเสรีภาพ ปราศจากการครอบงำจากรัฐไม่ว่าจะโดยทางตรงและทางอ้อม แม้แต่ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลโดย

รัฐบาลเองก็ตาม ก็เชื่อว่ามีเสรีภาพในการทำงานและไม่ถูกครอบงำโดยรัฐบาล อย่างไรก็ตาม จากการให้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ตีความคำว่า “เสรีภาพและการครอบงำ” ในระดับของความสามารถในการเลือกวิธีปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ และไม่ต้องรับคำสั่งหรือการบีบบังคับจากรัฐหรือจากแหล่งทุนเท่านั้น จึงได้รับคำตอบว่ามีเสรีภาพในการทำงานและปราศจากการครอบงำจากรัฐ ทั้งที่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคนถูกกำหนดนโยบายการทำงานและ/หรือประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานของรัฐ รัฐบาล หรือจากแหล่งสนับสนุนทุนในการดำเนินงานเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งทุนจากภาครัฐหรือจากภาคเอกชน

ดังนั้น หากพิจารณาในประเด็นเสรีภาพและการครอบงำด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทางเมือง (Political economy) แล้ว จะเห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านขาดเสรีภาพในการทำงาน หรือมีเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัดจากแหล่งทุน ซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ทำให้ในหลายครั้ง ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านต้องปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์หรือรูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับแหล่งทุน ซึ่งเป็นการควบคุมการทำงานรูปแบบหนึ่งนั่นเอง

เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า สื่อมวลชนไทยมีเสรีภาพมากในปัจจุบัน บางท่านเห็นว่าสื่อมีเสรีภาพมากเกินไป โดยเฉพาะเสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กและละเมิดความเป็นส่วนตัวมากเกินไป นอกจากนี้เนื้อหาในสื่อมักมีความรุนแรงมาก โดยเฉพาะเนื้อหาประเภทบันเทิงที่มีสัดส่วนเนื้อหามากกว่าเชิงสาระความรู้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรุนแรงในสังคม สอดคล้องกับทฤษฎีการเลียนแบบและการอบรมบ่มเพาะ โดยสื่อแสดงต้นแบบความรุนแรงและนำเสนอภาพความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกบางกลุ่มในสังคมเลียนแบบพฤติกรรม รวมทั้งสื่อยังทำหน้าที่อบรมบ่มเพาะความรุนแรง กล่าวคือ ความรุนแรงที่พบเห็นในสื่อและในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความคุ้นชินจนเห็นว่าเป็นสิ่งปกติ และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง

ยิ่งกว่านั้น บางสื่อยังขาดความเป็นกลาง มีการปลุกกระดมหรือยั่วยุให้เกิดความแตกแยกในสังคม อีกทั้งขาดการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง แต่กลับเน้นความรวดเร็วในการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าสาเหตุที่เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว เนื่องจากสื่อมุ่งแสวงหากำไรจากการดำเนินงานนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งแม้จะมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มแรก เห็นว่าสื่อมวลชนไทยในปัจจุบันยังถูกจำกัดเสรีภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อ โดยเฉพาะสื่อวิทยุโทรทัศน์ “รัฐ” อันประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐและกองทัพ ยังเป็นเจ้าของสื่ออยู่นั่นเอง นอกจากนี้ สื่อยังถูกควบคุมผ่านภาคการเมืองและภาคธุรกิจ เช่น การให้สัมปทานธุรกิจเอกชนเข้ามาดำเนินงานกิจการวิทยุโทรทัศน์ หรือการเป็นผู้สนับสนุนรายการในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเข้ามาควบคุมเนื้อหาในสื่อ ตลอดจนการใช้กฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองที่เชื่อว่าโครงสร้างส่วนล่าง ได้แก่ โครงสร้างเศรษฐกิจ พลังการผลิต และความสัมพันธ์ทางการผลิตเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน ได้แก่ สถาบันครอบครัว ศาสนา สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน รวมถึงแหล่งผลิตความคิดแบบอุดมการณ์อื่นๆ ด้วย ในกรณีนี้จะเห็นว่าทุนและอำนาจรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจ เป็นผู้กำหนดเนื้อหาและทิศทางการดำเนินงานของสื่อมวลชน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคมบกพร่องไป กล่าวคือ สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการสอดส่องดูแล (การให้ข่าวสาร) หน้าที่ในการเชื่อมประสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (การบรรณาธิกรณข่าว การตีความ การชี้แนะ) หน้าที่ในการอบรมบ่มเพาะ และหน้าที่ในการให้ความบันเทิง โดยสื่อมวลชนไทยปัจจุบันมักทำหน้าที่ด้านการสอดส่องดูแลและให้ความบันเทิงเป็นหลัก แต่บกพร่องการทำหน้าที่การเชื่อมประสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และหน้าที่ในการอบรมบ่มเพาะสมาชิกในสังคมไปในทิศทางที่ตีสองตามค่านิยมของสังคม

ดังนั้น เนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่ายังขาดแคลนในสื่อมวลชนไทย ได้แก่ การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน การรายงานข่าวแบบเจาะลึก การให้ภูมิหลังของเหตุการณ์ รวมทั้งเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เนื้อหาที่มีความหลากหลายและตอบสนองแต่ละกลุ่มคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักทางการตลาด

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสื่อในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งบทบาทในการประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่าสื่อสามารถแสดงบทบาทได้ โดยการใช้ความเป็นกลาง นำเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง ครอบคลุมด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกับทฤษฎีหน้าที่นิยม ที่คาดหวังให้สื่อมีหน้าที่ในการเชื่อมประสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และตรงกับแนวคิด

จริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ซึ่งต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง สมดุลและเป็นกลาง

กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นตรงกันว่า สื่อมวลชนปัจจุบันมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่รุนแรง โหดร้ายทารุณและมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการยุยง ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก ดุหมั่นและเกลียดชัง โดยการทำหน้าที่ปกพร่องไม่นำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน ขาดการตรวจสอบข้อมูล การวางตัวไม่เป็นกลาง รวมทั้งขาดความรับผิดชอบและจริยธรรม ซึ่งแนวคิดบทบาทหน้าที่และกระบวนการดำเนินงานของสื่อมวลชน ได้กำหนดขั้นตอนในการนำเสนอข่าวว่าจะต้องมีการวางแผน เสาะหาและรวบรวมข้อมูล ก่อนที่จะเรียบเรียงและนำเสนอข้อมูลด้วยความรับผิดชอบ และไม่บิดเบือนความจริง ทั้งนี้ การที่ผู้ปฏิบัติงานสื่อไม่ทำตามขั้นตอนดังกล่าวถือว่าขาดความรับผิดชอบ และจริยธรรม

สำหรับการอ่านชมรายการเล่าข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่สามารถทดแทนการอ่านข่าวได้ เนื่องจากผู้เล่าข่าวมีการสอดแทรกความคิดเห็นเข้าไปในระหว่าง การนำเสนอข่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ “ข่าว” ว่า สื่อมวลชนจะต้องรายงานข่าวตาม ข้อเท็จจริงโดยไม่นำเสนอความคิดเห็นใดๆ ของผู้รายงานลงในข่าวด้วย การนำเสนอความคิดเห็น คงทำได้เพียงความคิดเห็นของแหล่งข่าวต่อประเด็นต่างๆ เท่านั้น การที่ผู้เล่าข่าวสอดแทรกความคิดเห็นในการรายงานข่าว ถือเป็นความบิดเบือนข้อเท็จจริงและไม่วางตัวเป็นกลางในการทำหน้าที่ อีกด้วย

แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านจะเห็นว่า การเล่าข่าวสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ง่ายและ ดึงดูดความสนใจได้มากกว่า และหากผู้เล่าข่าวมีจิตสำนึกที่ดีก็ก็จะเป็นกลางนั้น ในทางปฏิบัติ แม้ว่าผู้เล่าข่าวจะมีจิตสำนึกหรือความเป็นกลางเพียงใดก็ตาม แต่การแทรกความคิดเห็นของผู้เล่า ข่าวในข่าวหรือท้ายข่าว ก็ล้วนแต่เป็นการชี้นำและมีอิทธิพลต่อผู้รับสารไม่โดยตรงก็โดยทางอ้อม ซึ่งถือว่าขาดความเป็นกลางและบิดเบือนข้อเท็จจริง

นอกเหนือจากรายการเล่าข่าวแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรมีการ รายงานข่าวแบบเจาะลึก การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน การให้ข้อมูลที่รอบด้านและภูมิหลัง ของเหตุการณ์ ขณะที่บางท่านเห็นว่าการรายงานข่าวแบบดั้งเดิมหรือการอ่านข่าว และการเชิญผู้ที่

เกี่ยวข้องมาสัมภาษณ์ในรายการน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมมากกว่าการเล่าข่าว ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของข่าวดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น

สำหรับการอบรมหรือเตรียมความพร้อมให้กับผู้สื่อข่าว เมื่อต้องทำงานในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านเห็นด้วยที่จะต้องมีการอบรมหรือให้ความรู้ผู้สื่อข่าว รวมทั้งคุณค่าของข่าวในเรื่องความใหม่และสดนั้นไม่จำเป็นเสมอไป ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวเอง โดยผู้ที่ควรมีหน้าที่ในการอบรมอาจแต่ละองค์กรข่าวเป็นผู้อบรมเอง หรือองค์กรวิชาชีพเป็นผู้อบรม

ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ

ประเด็นเกี่ยวกับความคุ้มครอง สวัสดิภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อนั้นประกอบด้วย ปัญหาที่ผู้บริโภคข่าวสารประทับตราสื่อที่นำเสนอข่าวสารในทางที่ไม่สอดคล้องกับความเห็นของผู้บริโภคข่าวสารว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามและวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความคุ้มครองสวัสดิภาพและสวัสดิการที่เหมาะสม ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อเองควรมีความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสาร ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการทำงาน โดยผู้บริโภคข่าวสารจะเข้าใจได้จากผลงานของสื่อ แต่อาจจะต้องอาศัยเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของสื่อที่สื่อมวลชนได้รับการยกย่องว่าเป็นฐานันดรที่สี่ (ฐานันดรต่อจากกษัตริย์ นักบวช และขุนนาง) ซึ่งได้รับอภิสิทธิ์และได้รับความคุ้มครองต่างจากประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้สื่อต้องมีความรู้อย่างแท้จริงในสิ่งที่จะรายงาน ไม่ให้ความสำคัญที่ความรวดเร็วในการนำเสนอเท่านั้น การแก้ปัญหาอาจให้องค์กรที่เป็นกลาง หรือองค์กรวิชาชีพทำหน้าที่ติดตามและรายงานสัดส่วนในการนำเสนอข่าวว่ามีความสมดุลหรือไม่ ซึ่งจะช่วยสื่อในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่า การที่สื่อเลือกข้างเพราะเป็นอุดมการณ์ของสื่อเองที่จะเลือกข้าง แต่ควรทำให้ผู้รับสารรู้เท่าทันสื่อและสามารถใช้วิจารณญาณในการบริโภคสื่อ

สำหรับการอบรมผู้ปฏิบัติงานในการให้ความสำคัญกับความถูกต้อง มากกว่าความรวดเร็ว นั้น ทั้งความถูกต้องและรวดเร็วล้วนมีคุณค่าของข่าว การอบรมเรื่องความถูกต้องและรวดเร็ว นั้นไม่ควรอบรมเฉพาะผู้ปฏิบัติงานภาคสนามหรือผู้สื่อข่าวเท่านั้น เนื่องจากในกระบวนการทำงานของสื่อมวลชน แม้ผู้สื่อข่าวจะเป็นผู้แสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเพื่อนำมารายงาน หากแต่ข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในสื่อต่างๆ จะมีหัวหน้ากองบรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจในท้ายที่สุด ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องอบรมระดับหัวหน้ากอง

บรรณาธิการ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดค่านิยมในการทำงานที่เน้นความถูกต้องมากกว่าความเร็วอีกด้วย

สำหรับความคุ้มครองสวัสดิภาพและการมีสวัสดิการที่เหมาะสม สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า จะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ปฏิบัติงาน และจัดหาสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ เนื่องจากสื่อมวลชนทำงานด้วยความเสี่ยงสูง อีกทั้งมีผลกระทบต่อสังคมมากจึงควรได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี โดยต้องพิจารณาทั้งผู้ปฏิบัติงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วการจะให้สวัสดิการมากนักย่อมเพียงใด ต้องพิจารณาในหลายมิติประกอบกัน เช่น ระดับความเสี่ยงภัย ความเป็นบุคลากรของภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยผู้ที่มีหน้าที่หลักในการคุ้มครอง ได้แก่ องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อ

จรรยาวิชาชีพของสื่อมวลชน

ทางด้านของจรรยาแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า สื่อควรให้ความสำคัญอย่างมากในการรักษาจรรยาวิชาชีพและความรับผิดชอบ ปัจจุบันสื่อมีการนำเสนอภาพความรุนแรงและเปิดเผยเอกลักษณ์บุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดเรื่องสิทธิเด็กที่เห็นว่า สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลในการชี้นำความคิด สร้างต้นแบบ และสร้างพฤติกรรมรูปแบบใหม่ๆ ให้กับเด็กและสังคม ปัจจุบันสถานการณ์เด็กในประเทศมีปรากฏอยู่ในมิติต่างๆ ทั้งด้านบวกและลบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา เด็กเร่ร่อน เด็กไร้สัญชาติ แรงงานเด็ก โสเภณี เด็ก ฯลฯ บางครั้งกระบวนการทำงานของสื่อมวลชนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับเด็ก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเด็ก ด้วยเหตุนี้ทำให้สื่อมวลชนต้องคำนึงถึงสิทธิที่เด็กพึงได้รับในทุกกรณี

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการร้องเรียนสื่อ หากสื่อนำเสนอเนื้อหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริง หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล นำเสนอภาพข่าวที่สะท้อนความรุนแรงและโหดร้ายในสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า ควรเปิดช่องในการร้องเรียนให้มีความหลากหลายและสะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องให้ความสำคัญคุ้มครองผู้ร้องเรียนสื่อด้วย โดยปัจจุบันมีการร้องเรียนการทำงานของสื่อส่วนใหญ่ ได้แก่ การละเมิดสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และเนื้อหาที่มีความรุนแรง ไปเสียเลย

การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและการตรวจสอบการทำงานของสื่อ นั้น แบ่งได้เป็น ประเด็นย่อย คือ ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor) กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

1. ความจำเป็นและแนวทางในการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลสื่อ และผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อ ควรมาจากองค์กรวิชาชีพสื่อกำกับดูแลกันเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนมากเห็นว่า นอกจากองค์กรวิชาชีพดูแลกันเองแล้ว ควรจะมีตัวแทนจากหลายภาคส่วนร่วมกัน หรือในองค์กรวิชาชีพสื่อ นั้น ควรต้องมีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปเป็นกรรมการด้วย เพื่อป้องกันการช่วยเหลือพวกพ้อง โดยจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระปราศจากการควบคุมโดยรัฐ และปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านหนึ่งเสนอให้รัฐช่วย โดยการออกกฎหมายให้องค์กรสื่อต้องเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพสื่อ เพื่อให้สามารถกำกับดูแลการทำงานสื่อได้อย่างแท้จริง เนื่องจากปัจจุบันองค์กรสื่อเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพสื่อโดยสมัครใจ และเมื่อพบว่าองค์กรสื่อทำผิดจริยธรรมก็จะสามารถลงโทษได้ เพราะองค์กรสื่อมักลาออกจากการเป็นสมาชิกภาพ ทำให้องค์กรวิชาชีพสื่อไม่สามารถกำกับดูแลกันเองได้ ส่วนการกำกับดูแลสื่อใหม่สามารถทำได้โดยการสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับประชาชน และสร้างเครือข่ายผู้ใช้บริการร่วมกันตรวจสอบสื่อที่ขาดจริยธรรมและความรับผิดชอบ

2. การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นตรงกันว่า การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและด้วยเงื่อนไขในเชิงการบริหารจัดการทางธุรกิจ โดยมีข้อดี คือ ทำให้ธุรกิจลดต้นทุนในการผลิตลงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้คุ้มค่า และสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปหลากหลายลักษณะ แต่ข้อเสียที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านกังวลเช่นเดียวกัน คือ จะทำให้เกิดการครอบงำทั้งในทางธุรกิจและในการครอบงำทางความคิด รวมทั้งสื่อที่มีกิจการข้ามสื่อมากจะทำให้กำหนดวาระข่าวสารได้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการรับรู้ของคนในสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองที่อธิบายว่า กลุ่มทุนจะครอบครองและกำหนดอุดมการณ์ทางสังคม

ขณะที่ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะและการกำหนดวาระข่าวสาร อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า การนำเสนอเนื้อหาของสื่อเป็นการเลือกที่จะนำเสนอเนื้อหาบางอย่าง และเลือกที่จะละเลยเนื้อหาบางอย่าง เพื่อให้คนในสังคมรับรู้ตามที่สื่อนำเสนอว่าอะไรเป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสนใจ และสื่อทำหน้าที่เป็นผู้อบรมบ่มเพาะสมาชิกในสังคม และมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าสถาบันหลักทางสังคมในอดีต เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา หรือศาสนา การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อจะสามารถกำหนดทิศทางและเนื้อหาได้มากจนมีอิทธิพลต่อสังคมโดยรวม ในทางตรงกันข้ามหากมีเจ้าของสื่อหลายราย จะทำให้เกิดความหลากหลายและลดอิทธิพลจากสื่อใดสื่อหนึ่งที่จะครอบงำสังคมได้

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนเห็นว่า การเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อไม่เป็นปัญหากหากสื่อมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอให้มีการควบคุมการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อเฉพาะกลุ่มทุนขนาดใหญ่เท่านั้น ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตราที่ 47 วรรค 4 ซึ่งระบุไว้ว่า การกำกับการประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการควบรวมการครองสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเองหรือโดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, 24 สิงหาคม 2550, น. 14)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ (Media Monitor)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า ควรมีการตรวจสอบสื่อ แต่ผู้ที่มาทำหน้าที่ดังกล่าวควรมีความรู้ความสามารถและมีความโปร่งใส นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้หลายๆ ภาคส่วนเข้ามาทำงานหน้าตรวจสอบสื่อ แต่ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบสื่อน่าจะเป็นประชาชนผู้บริโภคสื่อเอง โดยรัฐไม่ควรทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อ

4. กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเห็นว่า ควรให้สมาคมวิชาชีพสื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่ากลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคสื่อที่เหมาะสมควรต้องสร้างกลไกให้ครอบคลุมทั้งในด้านของเนื้อหา (เนื้อหาที่ถูกต้อง ไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ละเมิดความเป็นส่วนตัว สิทธิมนุษยชน ความรุนแรงและโป๊เปลือย) การประกอบธุรกิจ การตรวจสอบและร้องเรียน โดยต้องสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เสริมหนุนด้วยภาควิชาการและภาควิชาชีพ ซึ่งการช่วยให้ภาคประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการคุ้มครอง

ผู้บริโภคนั้นอีกทางหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอให้ใช้กลไกทางกฎหมายควบคู่กับกลไกทางจริยธรรม หากสื่อกระทำผิดต้องมีการลงโทษทั้งทางกฎหมายและทางสังคม

5. การเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการร่วมกำหนดเนื้อหาสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นตรงกันว่า การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของสื่อเป็นสิ่งที่ดี เพราะประชาชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางของสังคมและยังสามารถตรวจสอบเนื้อหาสื่อให้มีความเหมาะสมอีกด้วย นอกจากการมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาแล้ว ภาคประชาชนควรมีบทบาทในการกำกับดูแลและเฝ้าระวัง การจะทำให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งต้องสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับภาคประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนและแท้จริง ต้องให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมและตัดสินใจ

6. การจัดกลุ่มผู้ชม (Rating)

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นต่อระบบการจัดกลุ่มผู้ชมรายการโทรทัศน์ (Rating) ว่าทำได้ในระดับของการให้คำแนะนำผู้ชมรายการว่าเหมาะสมกับระดับอายุใด แต่หากจะให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ควรจะต้องพิจารณาการจัดสรรช่วงเวลาของรายการทางโทรทัศน์ด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า ต้องมีการเพิ่มช่องทางในการตอบสนองให้สามารถส่งต่อข้อมูลไปยังผู้กำหนดนโยบายและผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง

7. ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิด การออกใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพสื่อ เนื่องจากเป็นหลักประกันการทำงานของสื่อว่าจะมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เสนอให้องค์กรวิชาชีพสื่อเป็นผู้ออกใบอนุญาต บางท่านเสนอว่าควรเป็นองค์กรอิสระที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเห็นว่าการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อไม่ได้เป็นหลักประกันว่าสื่อจะทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมกลับกันจะเป็นช่องทางให้รัฐเข้ามามีบทบาทกับสื่อ

8. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า กฎหมายที่มีในปัจจุบันมีเพียงพอที่จะใช้กำกับดูแลสื่อแล้ว หากแต่ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ที่ขาดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งจะเห็นว่ากฎหมายที่มีในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักบาง

ท่านเห็นว่า กฎหมายในปัจจุบันบางมาตราเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่สื่อ เช่น พรบ.คอมพิวเตอร์ที่ให้อำนาจในการปิดสื่อได้ ทั้งที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าไม่สามารถปิดสื่อได้ หรือกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ที่ทำให้บางกลุ่มใช้เป็นประเด็นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมถึง พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ที่ให้อำนาจรัฐบาลอย่างกว้างขวางมากเกินไป ตลอดจนกฎหมายหมิ่นประมาทโดยสื่อ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านเสนอให้คงเหลือเพียงความผิดทางแพ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว

เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายบางมาตราที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอให้มีการปรับปรุงนั้น เกี่ยวข้องโดยตรงกับการควบคุมสื่อ หลายท่านเห็นว่าอาจจะถูกรัฐใช้เป็นช่องทางในการควบคุมสื่อที่ไม่ตอบสนองนโยบายหรือความต้องการของรัฐ ซึ่งกระทบต่อการทำหน้าที่อย่างเที่ยงตรงของสื่อ

9. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- หัวใจสำคัญของการปฏิรูปสื่อ คือ ความเข้มแข็งของภาคประชาชนที่จะมีวิจรรณญาณและรู้เท่าทันสื่อ
- สื่อควรมีความรับผิดชอบต่อเสนอข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น โดยต้องมีความเป็นกลางในการนำเสนอ และไม่ควรเน้นข่าวเชิงเร้าอารมณ์
- การปฏิรูปสื่อจะประสบความสำเร็จต้องเริ่มจากผู้นำในสังคม และต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มิใช่กำหนดโดยผู้มีอำนาจหรือจากชนชั้นปกครอง
- สื่อควรพัฒนาวิธีการหาข้อมูลและใช้ข้อเท็จจริงในการทำงานมากขึ้น อย่างเน้นเพียงการพัฒนาในเชิงเทคนิคและอุปกรณ์เท่านั้น
- รัฐควรสนับสนุนสื่อทางเลือกเพิ่มมากขึ้น เช่น สื่อคล้าย BBC ที่นอกจากจะได้รับเงินสนับสนุนจากผู้ชมแล้ว ยังได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐสภา มิใช่รัฐบาล หรืออาจมีการตั้งกองทุนสนับสนุนการดำเนินงาน
- ปฏิรูปโครงสร้างสื่อ โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ควรจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่และยกเลิกการให้สัมปทานจากกองทัพและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรัฐไม่ควรเป็นเจ้าของสื่อ แต่ควรกำหนดกติกาบางอย่างร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม
- ควรมีองค์กรวิชาชีพสื่อที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อตนเองให้บังเกิดผลอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ในองค์กรวิชาชีพสื่อควรมีองค์ประกอบของภาคประชาชนและภาคอื่นๆ เข้ามาด้วย โดยเน้นสัดส่วนของภาคประชาชน

- ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรี เพราะผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อควรมีความรู้หลากหลายด้าน จึงควรเปิดโอกาสให้คนที่จบจากสาขาต่างๆ มาเข้ารับการอบรมและสอบ เพื่อเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อเช่นเดียวกับการสอบเนติ-บัณฑิต
- เร่งพัฒนาบุคลากรด้านนิเทศศาสตร์และประชาชนในสังคม ให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และการรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งการปลูกฝังจริยธรรมให้สมาชิกทุกส่วนในสังคม
- พัฒนาระบบการยุติธรรมให้รวดเร็วและเด็ดขาด ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรวดเร็ว และต้องไม่เสียความเป็นธรรม จึงจะช่วยป้องกันปัญหาจริยธรรมสื่อได้
- ต้องปฏิรูปผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ โดยให้การศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึก ทั้งในการทำบทบาทหน้าที่และจรรยาวิชาชีพ มิใช่ทำตามนายทุนหรือเจ้าของสื่อ โดยต้องมีองค์กรกลางที่มีไต่องค์กรวิชาชีพสื่อ เพราะองค์กรวิชาชีพสื่อไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้
- การกำกับดูแลสื่อควรกำกับดูแลในด้านคุณภาพของผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อ
- การกำกับดูแลสื่อใหม่มีความจำเป็น เพราะสื่อใหม่จะมีอิทธิพลมากขึ้นทุกขณะ และจะมีปริมาณมากกว่าสื่อกระแสหลัก ประเด็นสำคัญ คือ สื่อใหม่ที่เกิดขึ้นนี้มีได้อยู่ในรูปขององค์กรสื่อ อาจตั้งอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้ สื่อเหล่านี้เมื่อกระทำความผิดใดๆ ไม่สามารถดำเนินคดีได้เพราะกฎหมายไม่สามารถบังคับได้

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มีระยะเวลาจำกัดอย่างมาก ประกอบกับเงื่อนไขของสถานการณ์ทางการเมือง จึงทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านได้ โดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มองค์กรภาคเอกชน และกลุ่มการเมือง นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางท่านปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์เจาะลึกด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน บางท่านไม่เชื่อว่าการปฏิรูปสื่อจะเกิดขึ้นได้จริง หากแต่เป็นเกมทางการเมืองของรัฐบาลปัจจุบันเท่านั้น ขณะที่บางท่านยินดีที่จะให้สัมภาษณ์ แต่เกรงจะมีความขัดแย้งกับกลุ่มผู้บริหารองค์กรสื่อบางแห่งซึ่งไม่เห็นด้วยกับการวิจัยในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

แนวทางการปฏิรูปสื่อในมุมมองขององค์กรกำกับดูแลสื่อ มีประเด็นสำคัญที่รัฐและองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ ควรพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

1. การปฏิรูปโครงสร้างของอุตสาหกรรมสื่อ โดยการจัดสรรคลื่นความถี่ให้กลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ทั้งภาคธุรกิจ ภาคสาธารณะ และภาคชุมชน
2. พิจารณากำหนดสัดส่วนการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ โดยเฉพาะกลุ่มทุนขนาดใหญ่ และกลุ่มทุนข้ามชาติ
3. การเร่งดำเนินการสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับภาคประชาชน ทั้งในรูปแบบการศึกษาในโรงเรียนและนอกห้องเรียน
4. สนับสนุนการตรวจสอบสื่อโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน โดยสร้างกลไกในการสื่อสารข้อมูลไปยังผู้ปฏิบัติงาน องค์กรสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ ผู้กำหนดนโยบาย และสื่อสาธารณะทางสังคม
5. พิจารณาบทพจนข้อกฎหมายที่ขัดขวางเสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อ
6. การสร้างค่านิยมใหม่ในสังคมไทย โดยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในทุกระดับ
7. สนับสนุนให้ภาคประชาชนและผู้ประกอบการสื่อ มีทักษะในการผลิตสื่อและบริหารจัดการอย่างสร้างสรรค์
8. พิจารณาการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสื่อ โดยไม่บังคับให้สื่อต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่เป็นลักษณะการรับรองคุณสมบัติความเป็นมืออาชีพของสื่อที่ได้รับใบอนุญาต (Additional or privilege qualification) โดยเพิ่มสิทธิพิเศษให้กับสื่อที่สอบผ่านคุณสมบัติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเบื้องต้นในภาพรวมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยในอนาคตควรจะศึกษาต่อทั้งในเชิงกว้างและลึก กล่าวคือ ในเชิงกว้างควรมีการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มหน่วยงานกำกับดูแล องค์กรพัฒนาเอกชน การเมือง กฎหมาย และองค์กรธุรกิจเอกชน ขณะเดียวกันควรวิจัยเชิงลึกในแต่ละประเด็น เช่น คุณสมบัติและวิธีการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมกำกับดูแลหรือติดตามการทำงานของสื่อ การพัฒนาระบบคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ การสร้างกลไกในการเรียนรู้เท่าทันสื่อของผู้บริโภคสื่อกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กตัญญู บุญเดช, และวรุณรัตน์ คัทมาตย์. (2552). เหรียญ 2 ด้าน รายการเล่าข่าว. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 23 กันยายน 2552.

กรมประชาสัมพันธ์. (2551). กฎระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ เรื่อง “หลักเกณฑ์และระยะเวลาสำหรับการโฆษณาและบริการธุรกิจที่มีผลกระทบต่อเด็กทางสถานีวิทยุโทรทัศน์” ลงวันที่ 18 มกราคม 2551. เอกสารอัดสำเนา.

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). “มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่.” กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรส โปรดักส์.

กาญจนา แก้วเทพ. (2552). สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

นันทวัน สุชาโต. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและแนวทางการศึกษาการสื่อสารมวลชน. เอกสารอัดสำเนา.

พงศ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, และมาลี บุญศิริพันธ์. (2529). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรทิพย์ เย็นจะบก. (2547). เอกสารประกอบการสอน การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พีระ จิโรภณ. (2548). ปรัชญานิตยศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพมหานคร : สุโขทัยธรรมาธิราช.

ดวงทิพย์ วรพันธุ์. (2525). ข่าวโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธাত্রี ใต้ฟ้าพูล, กัลยกร วรกุลฐานันท์ และประไพพิศ มุกิตาเจริญ. (2552). รายงานผลการวิจัยเรื่องแนวทางป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กในสื่อมวลชนไทย. เอกสารอัดสำเนา.

ธাত্রี ใต้ฟ้าพูล และประไพพิศ มุกิตาเจริญ. (2552). รายงานผลการวิจัยเรื่องการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กผ่านสื่อมวลชน. เอกสารอัดสำเนา.

ปมขุ ศุภสาร. (2529). เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ (Television programming). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). เศรษฐศาสตร์การเมือง โลกทัศน์กับการวิเคราะห์ระบบและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาตำรา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาลี บุญศิริพันธ์. (2537). หลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : ปรกาศพริก.

สมบุญ วรรณพงษ์. (2551). บนเส้นทางหนังสือพิมพ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : มติชน.

สรรพสิริ วิทยศิริ. (2530). เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานวิทยุโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ศิริทิพย์ ชันสุวรรณ. (2539). การบริหารงานหนังสือพิมพ์. กรุงเทพมหานคร : ปรกาศพริก.

สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเทพ สุนทรภัสส์. (2540). ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย: พื้นฐานแนวความคิด. เชียงใหม่ : ไกลบอลวิชั่น

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2548). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสื่อของรัฐเพื่อการศึกษและการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : โครงการยุทธศาสตร์สื่อเด็ก.

ภาษาอังกฤษ

Atkin, C.K. (1973). New model for mass communication research. New York: The Free Press.

Baran, S.J. & Davis, D.K. (2009). Mass communication theory: Foundation, ferment, and future. Canada: Thompson Wadsworth.

Cohler, K. D. (1985). Broadcast journalism: A guide for the presentation of radio and television news. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.

Dearing, James W., Rogers, Everett M. (1996). Agenda-setting. California: Sage Publications.

Frost, C, P. (2000). Media ethics and self-regulation. Harlow, England: Longman.

Garrison, B. (1990). Professional news writing. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.

- Keeble, Richard. (1998). The newspaper handbook (2nd edition). New York: Routledge
- Keirstead, C. and Yoakam, R. (1996). ENG, television news. New York: McGraw-Hill.
- Krakawski P. (1965). Radio and television news. Bangkok: Thammasat University.
- Lasswell, H. D. (1979). Propaganda and communication in world history. Hawaii: University Press of Hawaii.
- McQuail, D. (2005). McQuail's mass communication theory (5th ed.). Oxford: The Alden Press.
- Plunkett, W.R., and Attner, R.F. (1994). Introduction to management. Belmont, Calif: Wadsworth.
- Protest, David L., McCombs, Maxwell. (1991). Agenda setting : Reading on media, public opinion, and policymaking. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rogers, E.M., and Kincaid, L.D. (1981). Communication networks: Toward a new paradigm for research. New York: Free Press.
- Rogers, E.M. and Svenning, L. (1969). Modernization among peasants: The impact of communication. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Shramm, W. (1949). Mass communication: a book of readings. 2nd edition. Urbana: University of Illinois Press.
- Stephens, M. (1986). Broadcast news. 2nd edition. New York: Rinehart & Winston.
- Ward, T.W., et al. (1977). Effective learning in non-formal education. East Lansing: Michigan State University.
- Williams, Robert Lee. (1978). Newspaper organization and management (5th edition). Iowa: The Iowa State University Press.
- Wilson, G. and Hanna, M. (1988) Communication in business and professional settings. Random House.
- Wurtzel, Alan. (1985). Television production (2nd edition). Singapore: McGraw-Hill Book Company.

อรพิน ลิลิตวิศิษฎ์วงศ์. “ปรากฏการณ์เล่าข่าว” ยุคที่ข่าวทีวีไม่(กล้า)เป็นของตัวเอง มอง

ปรากฏการณ์เล่าข่าวจากมุมมอง 3 คนข่าว. จากเว็บไซต์

<http://www.tja.or.th/old/images/stories/rajdarned/file/raj3/03-3.doc> เข้าถึงเมื่อวันที่

30 กันยายน 2552.

สัมภาษณ์

กิตติ สมานไทย. ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2553.

กิตตินันท์ ธรรมธัช. นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2553.

เข็มพร วิรุณราพันธ์. ผู้จัดการแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน. สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2553.

คำณูญ สิทธิสมาน. วุฒิสมาชิก. สัมภาษณ์ 2 พฤศจิกายน 2553.

จอน อึ้งภากรณ์. ผู้ก่อตั้งประชาไท และ I law.com และอดีตวุฒิสมาชิก. สัมภาษณ์ 29 ตุลาคม 2553.

จิรัชย์ มูลทองโผย. รองเลขาธิการฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงาน คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2553.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, รศ.ดร.. กรรมการมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ และอดีตวุฒิสมาชิก ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550. สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2553.

ฉัตรชัย เชื้อรามัญ. ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์เพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (คส.ดย.) และสำนักข่าวเด็กและเยาวชน “ขบวนตาส์ปประด”. สัมภาษณ์ 2 กันยายน 2553.

ณรงค์ ปฏิบัติสกริจ. เลขาธิการมูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย. สัมภาษณ์ 2 กันยายน 2553.

ทองใบ ทองเปาด์. ทนายความแม่ไก่ไข่. สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2553.

ธนา เขียวธวัชชัย. รองประธานเจ้าหน้าที่บริหารกลุ่มกลยุทธ์องค์กร บริษัท โทเทิล แอนด์ เซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2553.

นัยนา สุภาพิ่ง. ผู้อำนวยการมูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร และอดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2553.

ประดิษฐ์ ประสาททอง. เลขาธิการมูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม). สัมภาษณ์ 15 กันยายน 2553.

ประวิทย์ ลีสถาพรวงศา, นพ. ผู้อำนวยการสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม (สบท.). สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2553.

พนา ทองมีอาคม, รศ.ดร.. กรรมการคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.). สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2553.

มัน พัทธโนทัย, ดร.. แกนนำพรรคมาตุมนำพรรคมาตุภูมิ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง. สัมภาษณ์ 29 ตุลาคม 2553.

มาลินี สุขเวชชวรกิจ, พญ.. ประธานสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2553.

ยลลดา เกริก้อง สวณยศ. นายกสมาคมสตรีข้ามเพศแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2553.

รสนา โตสิตระกูล. วุฒิสมาชิก และประธานคณะกรรมการการศึกษา ตรวจสอบเรื่องการทุจริต และเสริมสร้างธรรมาภิบาล วุฒิสภา. สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2553.

วันชัย บุญประชา. ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว. สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2553.

วิชัย โชควิวัฒน์, นพ.. ประธานกรรมการบริหารสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2553.

วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์. อดีตนายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย และนายโรงจิ๋วธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2553.

วิลาลินี อุดุลยานนท์, รศ.ดร.. ผู้อำนวยการสำนักกรณรงค์และสื่อสารสาธารณะเพื่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2553.

วิล ไคยประดู่. ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการส่วนงานประชาสัมพันธ์. บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2553.

วิสา เบ็ญจะมโน. ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้านเด็ก สตรี และความเสมอภาคของบุคคล และประธานอนุกรรมการสิทธิผู้สูงอายุ ผู้พิการ และการได้รับบริการสาธารณสุข. สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2553.

ศรีดา ตัณฑะอธิพานิช. ผู้จัดการมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทยและโครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองออนไลน์. สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2553.

ศักดิ์ กอแสงเรือง. นายกสภานายความ. สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2553.

ศุภชีพ ดิษเทศ. นายกสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2553.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ดร.. รองประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). สัมภาษณ์ 20 ตุลาคม 2553.

สมชาย แสงวงการ. วุฒิสมาชิก และอดีตนายกลอนมาคมวิทยุและโทรทัศน์ไทย. สัมภาษณ์ 19 ตุลาคม 2553.

สมศักดิ์ ปริศนานันทกุล. อดีตโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รองประธานสภาผู้แทนราษฎร อดีตกรรมการบริหารพรรคชาติไทย และอดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง. สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม 2553.

สาธิต อ่องสมหวัง. กรรมการและผู้จัดการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. สัมภาษณ์ 20 กันยายน 2553.

สุกัญญา สุตบรรทัด, ศ.. วุฒิสมาชิก. สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553.

สุรเชษฐ์ มาศดิตถ์. ประธานคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สัมภาษณ์ 26 สิงหาคม 2553.

สุนันทน์ เวชชาชีวะ. อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (กำกับดูแลสื่อของรัฐ). สัมภาษณ์ 8 กันยายน 2553.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ประธานกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป. สัมภาษณ์ 21 ตุลาคม 2553.

สุวัจน์ ลิปตพัลลภ. อดีตรัฐมนตรีหลายกระทรวง. สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2553.

อมรา พงศาพิชญ์, ศ.. ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. สัมภาษณ์ 28 กันยายน 2553.

อรุณจักร์ คุรุวานิชย์. ประธานสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2553.

อัญญาอร พาณิชพิ้งรัก. ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ (คฟส.). สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2553.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, รศ.ดร.. ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.). สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2553.